

COLLECT

ARTS ANTIQUES AUCTIONS

Kristin McKirdy
Albert Baronian
Pieter Coecke van Aelst
PARIS PHOTO

NOVEMBER 2014

NR. 449 € 5,90 Nederlandstalige editie

TENTOONSTELLINGEN - KUNSTBEURZEN - VEILINGEN

LEMPERTZ

1845

Veilingen te Keulen

13–14 november juwelen, zilver, porselein, meubilair
15 november oude meesters en meesters van de 19e eeuw
28–29 november moderne kunst, hedendaagse kunst, fotografie
5–6 december Aziatische kunst

Kijkdagen te Brussel: 13–15 november moderne kunst, hedendaagse kunst, fotografie

Pierre Soulages. Zonder Titel. 1952-1958. Gouache op papier op doek, 65,7 x 50,5 cm. Veiling 29 nov.

Jonathan Knight

ANIMALIER

28 NOVEMBER 2014 - 11 JANUARI 2015

Deelnemer GANDA XXI Kunst- en antiekpromenade 28, 29, 30 november & 5,6,7 december

Francis *Fine Arts*
Maere

CD

CREUTZBERG | VAN DUN
CONTEMPORARY ART GALLERIES

ROBERTO SANTO

1 NOVEMBER-
28 DECEMBER

DE LIND 39-41
5061 HT OISTERWIJK NL
T. +31 (0)13 523 47 40
WWW.GALLERIES-CD.COM
OPEN WO T/M ZO 12 - 18 UUR

**CHARLES
SZYMKOWICZ**

**PEOPLE OF
THE WORLD**

ART GALLERY
W X M
ANTWERP

EXPO 8 NOVEMBER | 30 NOVEMBER 2014

WM GALLERY by PATRICK DECLERCK
Wolstraat 45 - 2000 Antwerpen - www.wmgallery.be
Open from Thursday until Monday from 11 am until 6 pm. Sunday from 2 pm until 6 pm.

**Livina van Eyck,
een verborgen leven.**

DEVOTE AGNETEN IN DE 15E EEUW
7 september 2014 - 22 februari 2015

Meer informatie:
MUSEA MAASEIK, Markt 45, 3680 Maaseik
Tel. 089 56 68 90 - Fax. 089 56 05 61
e-mail: musea@maaseik.be
www.museamaaseik.be

© Museum Catharijneconvent, Utrecht

Logo: Het Belang van Limburg, zondag, Vlaanderen, VKE, USA, ACO, MUSEA MAASEIK

POL BURY
DELUDING TIME

22.10 - 20.12.2014
dinsdag tot zaterdag van 10u30 tot 18u30

Sculptuur, reliëfs, één fontein en een selectie van collages, prenten en juwelen.
De geïllustreerde catalogus is verkrijgbaar in de galerie (Engels, 84 p.)

GALERIE PATRICK DEROM
Wolstraat 1, 1000 Brussel
T: 02 514 08 82 - F: 02 514 11 58
www.patrickderomgallery.com
info@patrickderomgallery.com

DU 13 SEPTEMBRE AU 30 NOVEMBRE 2014

**EXPOSITION
MEDIUM
VERRE 21**

Musée du Verre de Charleroi

Site du Bois du Cazier
B-6001 Marcinelle
+32 496 59 92 14
www.charleroi-museum.be

Merre
CHARLEROI

F3
FEDERATION

UNIVERSITE

66

Éditeur responsable : Paul Magnette, bourgmestre en charge de la culture • Graphisme : Option Communication graphique et visuelle, Arts²

Roland Mertens
- same same but different -
van Zat. 8. Nov. tot Zat. 15. Nov.

Vernissage
Zat. 8. Nov. 2014 19:30 uur
dagelijks open van 14 tot 20 uur

Galerie Raf Van Severen
Leopoldstraat 19
2000 Antwerpen
rafvanseveren@skynet.be
tel. 03 213 02 23 - fax 03 213 02 24

Ganda XXI

gent - antiques - design - arts

35e promenade & opendeuren 2014

vrijdag, zaterdag, zondag
28, 29 en 30 nov. & 5, 6 en 7 dec.
telkens van 10u30 tot 18u

Nocturne op vrijdag 28 november tot 21u

WWW.GANDA21.COM

NH
HOTELS

PAKHUIS

gent: www.gent.be

MUNTEN & PENNINGEN

OPENBARE VEILING
IN BRUSSEL, OP 20 NOVEMBER 2014

WERELD VAN DE OUDHEID

VIERHONDERD GRIEKSE EN ROMEINSE MUNTEN
VAN PRESTIGIEUZE HERKOMST

COLLECTIE CHARLES GILLET: ZILVEREN TETRADRACHME
CYRENE, ROND 400 v.C., SYLPHIUM / ZEUS AMMON.

JUDAÏCA

HONDERD PENNINGEN MET JOODS THEMA
UIT DE VERZAMELING VAN EEN VERMAARDE PROFESSIONELE NUMISMAAT

COLLECTIE FRANK STERNBERG: DE ZEER ZELDZAME ZILVEREN PENNING
MET SCHROEF VAN DE JOOD JOSEPH SUSS OPPENHEIMER, DIE NEGENTIEN
MINIATUURBEELDEN TOONT VAN DE OPMERKELIJKE EPISODES UIT ZIJN LEVEN.

Bestel uw catalogus vandaag: info@tradart.be

OPENBARE TENTOONSTELLINGEN IN BRUSSEL:

OP 2 NOVEMBER, IN DE 'CERCLE DE LORRAINE', VAN 11U TOT 18U

OP 4 NOVEMBER, IN DE 'CLUB CHÂTEAU SAINTE-ANNE', VAN 11U TOT 18U

OP 12 NOVEMBER, IN DE 'B19 BUSINESS CLUB', VAN 11U TOT 18U

Bezoek aan de tentoonstelling op
afspraak:
Molierelaan 294 - 1180 Brussel
T : +32 (0) 2 340 34 73, info@tradart.be

TRADART
MONNAIES & MÉDAILLES

ATELIER BART VERBEKE
RESTAURATIE VAN SCHILDERIJEN *sinds 1981*
opfrissen en behandeling van allerhande schade,
her- & opwaardering van uw kunstwerken.

Begijnengracht 9, 9000 Gent
tel. 09/223 49 54 - gsm: 0477 / 48 66 79 - atelier.bart.verbeke@telenet.be
www.atelier-bartverbeke.be

COLLECT
op ipad € 25 per jaar
www.ako.nl

REDACTIESECRETARIAAT

Begijnhoflaan 464 G - 9000 Gent
 Tel: 09/216.20.20
 Fax: 09/216.20.21
 aaa@ips.be - www.collectaaa.be
 ING 310-0657650-76
 IBAN BE91 3100 6576 5076
 SWIFT BBRU BE BB
 B.T.W.: BE 432.544.477

ADVERTENTIES**Kunstsector:**

Joris van Glabbeek
 Tel: 09/216.20.24

Alle andere sectoren:

MAC-Strat Yves de Schaetzen
 Steenweg op Halle 158
 1640 Sint Genesius Rode
 Tel: 02/245.00.60
 Fax: 02/241.08.82
 GSM: 0475/82.96.00
 yves@macstrat.be

COLLECT AAA is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de geplaatste advertenties. Enkel de adverteerder kan hiervoor aansprakelijk worden gesteld.

HOOFDREDACTRICE

Els Bracke

REDACTIE

Christophe Dosogne
 Els Bracke
 Liesbeth Langouche

MEDEWERKERS

Iris De Feijter
 Lieven Defour
 Thijs Demeulemeester
 Gwennaëlle Gribaumont
 Anne Hustache
 Christine Vuegen

VERTALING

Didier Vanhede

VORMGEVING

Annick Blommaert

DRUK

Geers Offset, Oostakker

VERDELING

Boekhandel/ AMP, De Post

ABONNEMENTEN

Véronique Wispenninckx
 abonnements.collect@ips.be
 www.collectaaa.be/abonneren-nl
 09/216.20.23. België €45 - Europa €65
 Airmail €74 -. Abonnementen gelden tot wederopzegging en worden automatisch verlengd. Opzeg: schriftelijk twee maanden voor afloop.

COVER

Pierre et Gilles, 'Stromae Forever'
 (Model: Paul Van Haver), 2014.
 Handbeschilderde foto. Courtesy:
 Galerie Daniel Templon. Te zien op Paris Photo.

Lid van de Unie van de Uitgevers van de Periodieke Pers

Verantwoordelijke uitgever:

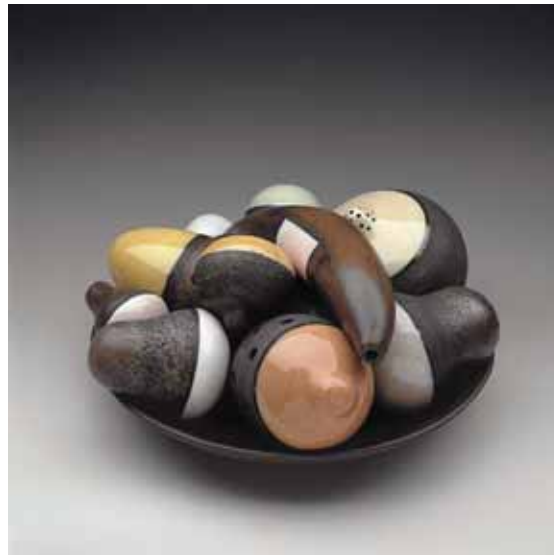
PATRICK SNOECK

Begijnhoflaan 464 G - 9000 Gent
 Voor de beeldende kunstenaars en de fotografen CISAC/SABAM
 © SABAM Belgium 2014

COLLECT

ARTS ANTIQUES AUCTIONS

NOVEMBER 2014 NR. 449

Up to date	8
Musea	10
Galeries	16

BEURZEN EN EVENEMENTEN

Paris Photo	49
Beurzen binnen- en buitenland	84
Antica Namur	85
PAN Amsterdam	88
Paris Tableau	90

DOSSIERS

Interview met Carine Fol	18
De onvermoeibare Albert Baronian	22
Veiling Pierre Culot	26
Pierre Bergé	30
Van Lanschot bankiers	34
Chinese kalligrafie 2.0	38
Keramiekkunstenares Kristin McKirdy	42
Hedendaagse foto's verzamelen	46
Pieter Coecke van Aelst	50
Animalier Jonathan Knight	56
Duits Steinzeug	60
Expert kunstrecht Alexandre Pintiaux	68
Walter Leblanc, torsie en abstractie	96

VEILINGEN

Veilingen wereldwijd	64
Veilingen België	72
Adressen & websites	95
Zoekertjes	95

AGENDA

Veilingagenda	98
Beursagenda	100
Museumagenda	102
Galerie-agenda	104

In het kader van Mons 2015 laat de Spaanse kunstenares Alicia Martin een lawine van boeken uit een venster vallen van de Universiteit van Mons, Place Warocqué, (04-04 t/m 21-09).

Mons 2015

Het programma is bekendgemaakt, maar pas vanaf 24 januari barst het feest echt los. Er is dus nog even tijd om de lange lijst artistieke en culturele projecten en activiteiten te doorploegen. Want Mons 2015 belooft ons 2015 verschillende manieren om mee te vieren dat zij volgend jaar een jaar lang culturele hoofdstad van Europa is. Alleen al het openingsweekend zal de stad (en omstreken) op haar grondvesten doen daveren met muziek-, vuur- en lichtspectakels terwijl draken hun weg door het centrum banen. Ook op 4 en 5 april is er een openingsweekend, en wel van vijf nieuwe musea, waaronder het Mons Memorial Museum en de Artothèque, alsook het gloednieuwe Maison de l'Ecoute met tentoonstellingen en installaties rond klank en geluid. Artistieke installaties duiken voorts het hele jaar op in de stad, zoals de spookachtige filmische choreografie van Vincent Glowinski (Bonom) of de boekenrivier van Alicia Martin. De grote musea van Mons (en daarrond) brengen belangrijke tentoonstellingen, zoals het BAM over het verblijf van Van Gogh in de Borinage. Het Van Gogh-jaar wordt daarnaast eveneens herdacht door een labyrint van zonnebloemen op de Grote Markt tijdens de zomer. In oktober wordt Orlandus Lassus dan weer geëerd met concerten en een colloquium. Dit alles is slechts het topje van de ijsberg. De rest is te vinden op

www.mons2015.eu

Vernieuwde Erfgoedkaart

Vier jaar geleden lanceerde FARO met de Erfgoedkaart een referentiedatabank van erfgoedorganisaties en -instellingen in Vlaanderen en Brussel. Was deze voorheen nog te raadplegen via de website van FARO, dan is deze nu terug te vinden op diens hoogsteigen website. Doordat bovendien de hele lay-out en indeling opgefrist is, is het gebruiksgemak sterk gestegen. De meer dan 1.700 musea, archiefinstellingen, erfgoedbibliotheken, erfgoedverenigingen, expertisecentra,... zijn handig op te zoeken op naam, sector of thema, of via de kaart. www.erfgoedkaart.be

Op de Erfgoedkaart staan 1.712 Vlaamse en Brusselse culturele en erfgoedorganisaties letterlijk op de kaart.

Les Sapins de Noël

Voor de tweede maal komt het evenement 'Les Sapins de Noël des Créateurs' naar België. Van 25 t/m 30 november is bij Smets in Brussel (Leuvensesteenweg 650) de tentoonstelling te zien waarop dertig Belgische grote namen in de kunst-, mode-, design- en architectuurwereld hun originele interpretatie van de traditionele kerstboom brengen. De creaties van o.a. Ado Chale, Delvaux, Xavier Lust, Benjamin Spark, Julien De Smedt, Wouters & Hendrix en Diane von Furstenberg worden op 1 december geveild ten voordele van BIG against breast cancer.

Het ontwerp van The Darwin Sect voor Les Sapins de Noël.

Belgische bibliotheek te koop

Gravure naar Rubens' schilderijenreeks voor de Galerie du Palais de Luxembourg over het huwelijk tussen Henry IV en Maria de Medici. 1710. Reeks van tien gravures. Sotheby's, 06-11. © Sotheby's France / Art Digital Studio. € 8.000-12.000

Carlo De Poortere (1917-2002), telg van de bekende Belgische textielfamilie, was een kritisch verzamelaar van het betere antiquarische werk. Prenten van Félicien Rops, oude manuscripten en gravures van Breughel tot Warhol behoorden tot zijn collectie. Nu heeft Sotheby's de hand kunnen leggen op deze prestigieuze bibliotheek. Zo komt het dat zij op 6 november in Parijs topstukken veilen als het 'Recueil Julienne' met gravures van het oeuvre van Watteau (€ 200.000-300.000), de door Oudry geïllustreerde Fabels van La Fontaine (€ 80.00-120.000), een zeldzame 'Recueil de Divers Oiseaux Etrangers' van Seligmann en drie collecties gravures van Goya.

www.sothebys.com

Kunst tegen kanker

Kom op tegen Kanker bestaat 25 jaar en viert dat met een groots kunstproject. Illustratrice Eva Mouton, schilder Piet Raemdonck, mode-ontwerper Tim Van Steenberghe, bloemenkunstenaar Mark Colle, graffiti kunstenaar Steve Locatelli, fotograaf Athos Burez, sieradenontwerper Pieter Bostoën, conceptueel kunstenaar Maarten Vanden Eynde en vele andere grafici, beeldhouwers, musici, tekenaars en andere kunstenaars maakten een nieuw werk rond hét symbool van de strijd tegen kanker: de azalea. De opening van de tentoonstelling op 27 november in de Verbeke Foundation te Kemzeke gaat gepaard met een academische zitting met panelgesprekken en voordrachten. Nadien blijft zij nog tot eind maart te bezoeken. Interessant om weten is dat bepaalde werken ook te koop zullen zijn.

www.verbekefoundation.com

Het campagnebeeld van 25 jaar Kom op tegen Kanker is van de hand van Eva Mouton. Eva Mouton: "Ik heb graffiti en sjablonen gebruikt: een ruwe, 'street'-achtige techniek die het vechten uitbeeldt en contrasteert met het zachte van de bloem."

Newsflash...

Younes Baba-Ali won de eerste prijs bij Art'Contest 2014 en krijgt daardoor onder meer een tentoonstelling in het Museum van Elsene in 2015.

De drie laureaten van Art'Contest 2014 zijn Younes Baba-Ali, Max Pinckers en Jonathan Rosic. De tentoonstelling waarop zij en de andere geselecteerde kunstenaars te zien zijn, loopt nog tot 9 november in de Centrale for Contemporary Art ■■■ **Beeldende kunstenaars uit Brussel kunnen zich nog t/m 12 december inschrijven voor de 2e editie van Carte de Visite| ARTopenKUNST via de link www.brussel.be/6461. Het evenement zelf zal plaatsvinden van 13 t/m 15 februari in het voormalige Vanderborghtgebouw ■■■ Het Hortamuseum te Sint-Gillis heeft de prijs voor het Cultureel Erfgoed van de Europese Unie / Europa Nostra-wedstrijd in ontvangst mogen nemen. De prijs werd toegekend aan het museum voor het 25-jarige durende onderhoudsproject van architecte Barbara Van der Wee. Het project werd opgestart in 1989 en omvatte een volledige renovatie van het gebouw ■■■ **De problemen waarmee het Museum voor Schone Kunsten van België te Brussel kampt, zijn al een tijdje bekend. Door vochtinsijpeling heeft men meerdere zalen moeten sluiten en de kunstwerken in veiligheid moeten brengen. Eén van de getroffen zalen was die waarin de schetsen van Rubens hingen. Nu is voor een nieuwe oplossing gezorgd waardoor ze opnieuw te bezichtigen zijn: de collectie****

Het Hortamuseum is gevestigd in het eigen huis en het atelier van architect Victor Horta (1861-1947). Hij bouwde ze op nummers 23 en 25 van de Amerikaanstraat in Sint-Gillis tussen 1898 en 1901.

Hellens is teruggebracht naar twee zalen, waardoor de vrijgekomen derde zaal gebruikt wordt voor de schetsen van Rubens. Een échte oplossing zou echter de renovatie van het gebouw zijn ■■■ Voortaan neemt Christie's een bijkomende commissie van 2% op kosten van de verkoper. Deze geldt enkel voor loten die de hoogste richtprijs halen of overstijgen, maar niet op de onlineverkoop ■■■ De nieuwe kunstenaarsresidentie van de Pinault Collectie zal gebouwd worden door NeM/Niney et Marca Architects. De kunstenaars Melissa Dubbin en Aaron S. Davidson uit New York trekken er in volgend jaar als eersten in ■■■ UNESCO

vraagt het verbod op verkoop van antiquiteiten uit Irak en Syrië. Om zichzelf te financieren, zou Islamitische Staat de in beslag genomen kunstwerken verkopen, en hetgeen ze niet kunnen verkopen, vernietigen ■■■ **Het Brusselse galerielandschap verandert constant: op 6 november opent de Parijse Galerie Intuiti een vestiging in de Rivoli Building, op 15 november installeert Galerie des Tuileries uit Lyon zich in de Hoogstraat. En vanaf eind maart is Jacques de la Béraudière in zowel Genève als in El-**

sene te vinden ■■■ Van 28 t/m 30 november plaatst de Italiaanse choreograaf Virgilio Sieni zijn dansers tussen de schilderijen uit Siena in het Paleis voor Schone Kunsten, waardoor een boeiende interactie tussen kunstwerken, dansers en publiek ontstaat. ■■■ Antwerpen is sinds 31 oktober een nieuwe kunstgalerie rijker: The Wild Side Gallery op het Eilandje tegenover het MAS. Eric Caroen en Mieke Deckers willen hier het beste van de Europese kunst brengen, te starten met Belgische en Nederlandse kunstenaars.

■ ■ ■ **Het Brusselse galerielandschap verandert constant: op 6 november opent de Parijse Galerie Intuiti een vestiging in de Rivoli Building, op 15 november installeert Galerie des Tuileries uit Lyon zich in de Hoogstraat. En vanaf eind maart is Jacques de la Béraudière in zowel Genève als in El-**

sene te vinden ■■■ Van 28 t/m 30 november plaatst de Italiaanse choreograaf Virgilio Sieni zijn dansers tussen de schilderijen uit Siena in het Paleis voor Schone Kunsten, waardoor een boeiende interactie tussen kunstwerken, dansers en publiek ontstaat. ■■■ Antwerpen is sinds 31 oktober een nieuwe kunstgalerie rijker: The Wild Side Gallery op het Eilandje tegenover het MAS. Eric Caroen en Mieke Deckers willen hier het beste van de Europese kunst brengen, te starten met Belgische en Nederlandse kunstenaars.

sene te vinden ■■■ Van 28 t/m 30 november plaatst de Italiaanse choreograaf Virgilio Sieni zijn dansers tussen de schilderijen uit Siena in het Paleis voor Schone Kunsten, waardoor een boeiende interactie tussen kunstwerken, dansers en publiek ontstaat. ■■■ Antwerpen is sinds 31 oktober een nieuwe kunstgalerie rijker: The Wild Side Gallery op het Eilandje tegenover het MAS. Eric Caroen en Mieke Deckers willen hier het beste van de Europese kunst brengen, te starten met Belgische en Nederlandse kunstenaars.

sene te vinden ■■■ Van 28 t/m 30 november plaatst de Italiaanse choreograaf Virgilio Sieni zijn dansers tussen de schilderijen uit Siena in het Paleis voor Schone Kunsten, waardoor een boeiende interactie tussen kunstwerken, dansers en publiek ontstaat. ■■■ Antwerpen is sinds 31 oktober een nieuwe kunstgalerie rijker: The Wild Side Gallery op het Eilandje tegenover het MAS. Eric Caroen en Mieke Deckers willen hier het beste van de Europese kunst brengen, te starten met Belgische en Nederlandse kunstenaars.

Melissa Dubbin en Aaron S. Davidson, 'Making a Record (Diamond, Ruby, Sapphire, Emerald)', 2009-2014. Dit werk draait om interviews die de kunstenaars afnamen van edelsteenkundige en juweelontwerper Karen L. Davidson, met als onderwerp de stenen die gebruikt werden om haar stem op te nemen.

Nick Hannes, 'Nagoura', © Naqoura, Libanon, 2011.

De Middellandse Zee

De landen rond de Middellandse Zee halen tegenwoordig vaak het nieuws. Denk maar aan de economische crisis in Griekenland, de Arabische Lente, de conflicten in het Nabije Oosten en de vele migranten die de oversteek naar Europa wagen. De reportage waar Nick Hannes in 2010 aan begon en die hem naar een groot aantal landen rond de Middellandse Zee leidde, is dan ook bijzonder actueel. "Ik heb door meer dan dertig landen rond de Middellandse Zee gereisd en heb me daarbij toegespitst op thema's als migratie, massatoerisme en de urbanisatie en de impact

ervan op het natuurlandschap. Ik heb ondervonden dat die thema's vaak met elkaar verbonden zijn, zoals mijn foto's aantonen." De journalistieke documentaire 'The continuity of Man' wil geen alomvattend beeld geven, maar het is wel een fascinerend caleidoscopisch portret van heel uiteenlopende regio's, dat in het FoMu voor het eerst aan het publiek wordt getoond. (ah)

FoMu
Waalsekaai 47
Antwerpen
www.fomu.be
28-11 t/m 01-02

Alfred Cluysenaar: 'Portret van mevrouw Alfred Cluysenaar'. Olieverf op doek. Verzameling Charliermuseum. © foto: Charliermuseum.

Aquarellenkabinet

Met elk van zijn installaties schept hij een kleine, op zichzelf staande wereld. Dat kan bijvoorbeeld een levensgrote kamer zijn, waar de bezoeker kan binnengaan (Ventië, 2011), of een eilandje in een vijver ('My little paradise', Middelheim, Antwerpen, 2013). Al jaren biedt Hans Op de Beeck een heel aparte kijk op onze wereld, door menselijke figuren te creëren die er weliswaar eenzaam uitzien, maar toch ook bijzonder poëtisch zijn. De kunstenaar gebruikt heel uiteenlopende elementen voor zijn installaties, die weinigen onverschillig laten. Van toneelde-

cors en meubelen, tot muziek, foto's en films. Dit keer brengt hij in de Botanique een kabinet waar aquarellen zijn tentoongesteld. Het kleurenpalet beperkt zich vaak tot grijs, wat zorgt voor een heel aparte sfeer. Hier domineert echter het zwart, dat zijn uiterst geraffineerde werken doet baden in een nachtelijke sfeer. (ah)

Botanique
Koningsstraat 236
Brussel
www.botanique.be
06-11 t/m 04-01

Hans Op de Beeck: 'Amusement park skyline', 2014. Zwarte en witte aquarelverf op Arches-papier.

De kunstenaarsfamilie Cluysenaar

Jean-Pierre Cluysenaar (1811-1880) was een architect, een waardige representant van het eclecticisme, die niet alleen het Koninklijk Conservatorium in Brussel bouwde, maar ook de gedurfde Koninklijke Sint-Hubertusgalerijen. Zijn zoon Alfred legde zich toe op de schilderkunst van neoklassieke inslag. Zo schilderde hij een 'Allegorie van de waarheid, goedheid en schoonheid' op een van de plafonds in het stadhuis van Sint-Gillis. Hij was ook een vermaard portrettist. Zijn zoon André werd eveneens portretschilder. Diens zoon John beoefende aanvankelijk de beeldhouwkunst, maar begon naderhand ook te schilderen. De Stichting John Cluysenaar houdt zijn werk in ere en promoot tegelijk ook dat van jonge kunstenaars. Ze leent trouwens werken uit voor deze tentoonstelling over die heel bijzondere kunstenaarsfamilie. Het publiek krijgt ook een recente schenking van schilderijen en beelden te zien en het kan bovendien kennismaken met het literaire werk van dichteres Anne Cluysenaar, Johns dochter, die thans in Wales woont. (ah)

Charliermuseum
Kunstlaan 16, Brussel
www.charliermuseum.be
06-11 t/m 16-01

Kawahara Keiga, Muziek en dans tijdens het bewonderen van de kersenbloesem in de lente. Schildering, 1800-1829, collectie Rijksmuseum Volkenkunde.

Kawahara Keiga Fotograaf zonder camera

Kawahara Keiga (1786 - circa 1860) wordt de Japanse fotograaf zonder camera genoemd. Zo vervaardigde hij in de periode van 1820 tot 1830 honderden schilderijen die ons een beeld geven van het dagelijkse leven in Japan.

Japanmuseum SieboldHuis toont, in twee delen, ruim honderd topstukken van deze veelzijdige schilder. De tentoonstelling haalt meerdere thema's aan. Zo wordt niet alleen een groot panorama van de Baai van Nagasaki getoond, maar ook beelden van de vier seizoenen, feesten in de twaalf maanden, scènes uit het leven van de mens en handwerkslieden.

Gelijktijdig met de tentoonstelling in Japanmuseum SieboldHuis toont Rijksmuseum Volkenkunde schilderijen van Keiga over de Hofreis van Nagasaki naar de hoofdstad Edo, die hij in 1826 samen met Opperhoofd De Sturler en Siebold maakte.

Japanmuseum SieboldHuis
Rapenburg 19
Leiden
www.sieboldhuis.org
28-11 t/m 22-02
Rijksmuseum van Oudheden
Rapenburg 28
Leiden
www.rmo.nl

De grondlegger van de barok

Door zijn baldakijn in de Sint-Pieter in Rome en zijn Vierstromenfontein op het Piazza Navona, wordt Gian Lorenzo Bernini (1598-1680) terecht beschouwd als de grondlegger van de barok. Als kunstenaar was hij trouwens niet alleen bijzonder getalenteerd, maar ook erg veelzijdig. Hij was actief als beeldhouwer, architect, tekenaar, schilder, auteur en theaterdirecteur. Deze tentoonstelling toont overtuigend aan hoe dit indrukwekkende oeuvre ontstond, aan de hand van zo'n tweehonderd tekeningen van Bernini en zijn atelier. Zij maken deel uit van de collecties van het Museum der bildenden Künste in Leipzig, aangevuld met bruiklenen van het Albertina in Wenen en het Vaticaan. Alle ontwerpen van de geniale kunstenaar, die voor liefst zes pausen mocht werken, worden uitvoerig gedocumenteerd, van de allereerste schetsen tot de laatste voorbereidende tekeningen. Men krijgt dus te zien hoe de stijl van de triomferende Contrareformatie stap voor stap vorm kreeg. (ah)

Museum der bildenden Künste
Katharinenstrasse, 10, Leipzig
www.mdbk.de
09-11 t/m 01-02

Gian Lorenzo Bernini, 'Knielende engel', 1673

Altdorfer

Aan het begin van de zestiende eeuw beleefde de schilderkunst in het Donaugebied een bloeiperiode, met verschillende grote namen, zoals Albrecht Altdorfer en Lucas Cranach de Oude. Zij ontwikkelden een hoogst originele stijl, die zich zou verspreiden over de rest van Europa. De curatoren van deze tentoonstelling hebben een honderdtal werken geselecteerd ter illustratie van die periode. Het ensemble bestrijkt alle grote thema's die de toenmalige schilders hebben uitgebeeld. Die artistieke vernieuwing kenmerkte zich in de eerste plaats door een uitgesproken gevoel voor drama. Zo wordt de gruwel in de religieuze taferelen soms nog kracht bijgezet door een spel van licht en de overdrijving van de houdingen. De in ongewone, kunstmatige kleuren geschilderde landschappen worden soms dromerig, maar groeien aan de andere kant ook uit tot volwaardige onderwerpen, waarin de mens van ondergeschikt belang is. (ah)

Städelmuseum
Schaumainkai 63
Frankfurt am Main
www.staedelmuseum.de
12-11 t/m 08-02

Albrecht Altdorfer, Paneel van het retabel van de Heilige Sint-Sebastiaan, St. Florian, Grablegung Christi, 1518, hout, 70,6 cm x 37,4 cm. Collection Kunsthistorisches Museum, Wenen, Gemäldegalerie. © Kunsthistorisches Museum Wien.

Zien en waarnemen

Olafur Eliasson, 'Starbrick', 2009. Kunsthalle Mannheim. © Foto : Brigida Gonzalez, Kunsthalle Mannheim.

deze tentoonstelling, met recente werken samengebracht onder de titel 'Your trust'. Die krijgen het gezelschap van enkele aquarellen, een glazen fotoboek en een in de ruimte zwevende 'Navigation Star'. (ah)

Kunsthalle
Moltkestrasse
Mannheim
www.kunsthalle-mannheim.de
21-11 t/m 15-02

De erfenis van de Maya

De opzet van deze tentoonstelling is behoorlijk ambitieus. Ze wil immers nagaan wat de Mayacultuur de mensheid allemaal heeft nagelaten. De ruïnes van hun steden laten zien hoe verbluffend hun architectuur was, hoe technisch hoogstaand hun beeldhouwkunst en hoe virtuoos hun fresco's waren. Al die elementen komen natuurlijk aan bod op deze tentoonstelling, die opgedeeld is volgens specifieke thema's. Een eerste deel belicht de relatie tussen de mens en de natuur, tussen de planten en de dieren, die een belangrijke rol speelden in de Mayacultuur. Een volgend deel gaat over de structuur van de Mayasamenleving en nog een ander over de wetenschappelijke kennis. Ook de religie komt uitgebreid aan bod. Alles tezamen krijgt de bezoeker meer dan vierhonderd werken te zien, uit alle perioden van de lange geschiedenis van deze fascinerende beschaving. (ah)

Musée du Quai Branly
Quai Branly 37
Parijs
www.quaibrantly.fr
T/m 08-02

Menselijke figuur. Palenque, late klassieke periode (600-900 n.C.). Steen.

Een stijl voor de staat

In 1964 werd het Atelier de Recherche et Création (ARC) opgericht door André Malraux, de toenmalige minister van Cultuur, die op die wijze de ontwikkeling van een staatsdesign wilde stimuleren. Hij wilde betrekkingen aanknopen met de hedendaagse ontwerpers, om te voorzien in de behoefte van de overheid aan functionele meubelen en om een lange traditie in stand te houden. In een halve eeuw tijd werden zo meer dan zeshonderd prototypen ontworpen. Op deze tentoonstelling krijgt men een vijftigtal exemplaren te zien, samen met foto's van ontwerpen die nog in uitvoering zijn. De hoge en lage tafels, fauteuils en bureaus zijn ontworpen door bekende designers, zoals Pierre Paulin, Matali Crasset, Martin Székély, Christian Ghion en de broeders Bouroullec. (ah)

Christian Ghion: Fauteuil. © foto: Isabelle Bideau/Mobilier national.

Mobilier National/Galerie des Gobelins
Avenue des Gobelins 42
Parijs
www.mobiliernational.fr
18-11 t/m 14-01

De meest elegante Parisienne

Roger Kahan: 'Jacqueline Delubac (detail)', Parijs, BNF, Fonds Guityry. Alle rechten voorbehouden. © Nalatenschap Delubac.

Het Museum voor Schone Kunsten in Lyon schenkt aandacht aan Jacqueline Delubac (1907-1997). Niet zozeer omdat ze een talentrijk actrice was - opgemerkt door Sacha Guityry, wiens derde echtgenote ze was - of omdat ze werd beschouwd als de meest elegante vrouw van Parijs. Die dingen heb-

ben zeker bijgedragen tot haar roem, maar het museum spitst zich hier toe op haar rol als oordeelkundig verzamelaarster. Het museum kreeg trouwens 35 schilderijen, die ze heeft geschonken aan haar geboortestad Lyon. Het gaat om werken van beroemde kunstenaars, zoals Monet, Manet, Renoir, Degas, Picasso en Miró. Aan het einde van de jaren '90 kwam het museum ook al in het bezit van sculpturen van Rodin, die voordien toebehoorden aan de tweede echtgenoot van de actrice. Dankzij Jacqueline Delubac bezit het museum nu een van de grootste collecties impressionistische werken buiten Parijs. Dus mocht er wel eens een tentoonstelling worden georganiseerd over deze dame, die in de jaren '50 en '60 uitgroeide tot een spilfiguur van het mondaine Parijs. (ah)

Musée des Beaux-Arts de Lyon
Place des Terreaux 20
Lyon
www.mba-lyon.fr
05-11 t/m 16-02

Schilderijen om in te verdwalen

Sinds de overzichtstentoonstellingen die vanaf 2008 worden georganiseerd in Tate Britain (Londen), het Musée d'Art Moderne (Parijs) en de Schirn Kunsthalle (Frankfurt), wordt het oeuvre van Peter Doig beschouwd als een van de belangrijkste van de hedendaagse schilderkunst. Binnenkort is zijn werk ook te zien bij de Fondation Beyeler.

Doig is van Schotse afkomst, maar groeide op in Trinidad en Canada. Hij maakte naam met grote schilderijen van wilde, anonieme landschappen, afbeeldingen van een raadselachtige natuur, waarin de mens lijkt te verdwalen. Doig inspireert zich hiervoor op foto's. Hij beheerst de uiteenlopende schil-

dertechnieken tot in de elk detail en aarzelt niet om die met elkaar te combineren om het gewenste effect te bereiken. Wat zijn werken doen, is niet zozeer beschrijven, als wel suggereren. Ze creëren niet alleen een mysterieuze sfeer, maar ook een zekere afstand tot het uitgebeelde onderwerp. Het hoogtepunt van deze tentoonstelling is een grote muurschildering, die de kunstenaar ter plaatse heeft gemaakt, in het souterrain van het gebouw van de stichting. (ah)

Fondation Beyeler
Baselstrasse 77
Riehen
www.fondationbeyeler.ch
23-11 t/m 22-03

Bezinger van de natuur

"De manier waarop Giuseppe Penone de natuur benadert, steunt hoofdzakelijk op de oeroude kennis die in elk van ons in elke cel van ons lichaam geprent werd tijdens het lange evolutieproces van de mens. Het is een intuïtieve, infra-verbale kennis, die de zintuigen ons doorgeven wanneer ze plotseling iets voelen, ruiken, zien, proeven of horen. Het is een kennis die de telkens vernieuwde band tussen de mens en het universum bezegelt." Zo omschrijft Guy Tosatto, de conservator van het Musée de Grenoble, heel treffend het oeuvre van Giuseppe Penone, een belangrijke vertegenwoordiger van de arte povera. Dat oeuvre is in dit museum nu het onderwerp van een grote overzichtstentoonstelling, bestaande uit vijf onderdelen. Het eerste handelt over de tastzin, het tweede over de huid, het derde over de ademhaling. Het vierde onderdeel gaat over de overgang van het minerale naar het plantaardige en het menselijke, terwijl het vijfde een soort lofzang op de natuur is. Deze expositie is een poëtische en sensuele ontdekkingstocht die het belang van deze Italiaanse kunstenaar voor zowel de moderne als de hedendaagse kunst onderstreept. (ah)

Musée de Grenoble
Place de Lavalette 5
Grenoble
www.grenoble.fr
21-11 t/m 22-02

Giuseppe Penone: 'Ripetere il bosco: Ripetere il bosco', 1969-1997. Installatie. Toyota Municipal Museum of Art, Toyota, 1997. © ADAGP, Parijs 2014 / Archivio Penone.

Peter Doig: 'Echo Lake', 1998. Olieverf op doek, 231 x 361 cm. Tate, Londen.

Hans Vandekerckhove, 'Let's break the Night with Color', 2014, olieverf op doek, 100 x 125 cm. Courtesy de kunstenaar & Light Cube, Ronse. Vraagprijs: € 6.500. Andere schilderijen tussen € 4.400 en € 12.500.

Verloren paradijs?

Hans Vandekerckhove schildert als geen ander de natuur, al dan niet met een gebouw of een menselijke figuur. De Gentse kunstenaar trekt naar Schotland, Wales en Engeland, maar ook naar parken in Granada. Met allerlei groenen en soms een vreemd oranje, als van een kleurenfotonegatief, evocert hij een onwezenlijke sfeer: een mix van existentiële eenzaamheid, duistere science-fiction en paradijselijke dromen. De serre, tevens het eerste atelier van de tuinbouwerszoon, is een veelvoorkomend motief. Nu gaat een oplichtende serre de nacht

te lijf met kleuren. 'Let's break the Night with Color' is een oppepper, een hoopvolle droom en SF met onheilspellende onderstromen. Want de kleuren hebben iets giftigs. Het schilderij leent zijn titel aan een expositie over inspirerende plekken, ooit bezocht door dichters, componisten of kunstenaars. Kristien Bonneure wijdt er een catalogustekst aan. (cv)

Light Cube Art Gallery
St.-Martensstraat 12
Ronse
www.light-cube.be
t/m 30-11

Rendez-vous met de vrouw

In Gent concentreert Galerie AP'ART zich op de Belgische kunst na 1945. Galeriehouder Koen Van Sumere, de broer van de vorig jaar overleden beeldhouwster Hilde Van Sumere, is gepokt en gemazeld in de kunstwereld. Hij heeft een goed oog voor kunstenaars die niet in de vergetelheid mogen duikelen. En voor onverwachte affiniteiten. Marcel Mariën, de jongste kunstenaar van de Brusselse bende surrealisten, schopte tegen heilige huisjes aan in teksten, assemblages en fotowerken. Soms zijn dat intieme foto's in zijn huis, maar vaak zijn het spitsvondige, ironische en ook kritische ontmoetingen tussen een naakt vrouwenlichaam en objecten. Hoe dan ook, de vrouw speelt de hoofdrol. Net zoals in de kleurenfoto's van de Vlaamse kunstenaar Jan van den Abbeel. Zijn achtergrond als constructivist schemert nog door in vaak gelaagde composities. Soms guitig, maar altijd heel intimistisch. (cv)

Galerie AP'ART
Maïssstraat 4
Gent
www.weareapart.be
09-11 t/m 07-12

Marcel Mariën, 'La Singulière', analoge zwartwitfoto, 23,7 x 17,7 cm. Prijsindicatie: tussen € 850 (voor Jan van den Abbeel) en € 1400 (voor Marcel Mariën).

Bevrijdende bries in de beeldhouwkunst

De Vlaamse kunstenaar Tamara Van San (1982) stuurt een verfrissende bries door de beeldhouwkunst. Als kleurrijke vormen door de ruimte woekeren, lijkt het een vrolijke wervelwind. Het kan onstuimig en speels ogen, maar haar werk getuigt van een grote precisie. Zowel qua compositie als in de omgang met materialen, vaak allerlei kunststoffen en sinds 2012 ook keramiek. Fragiel, grillig of meer compact, ragfijn of meer robuust, herkenbare, geabstraheerde of abstracte vormen in fluokleuren, een felgroen of een donkerbruin: er is altijd een donker kantje. Vaak hebben de fantasierijke sculpturen ook iets visceraals. Eind mei verscheen 'Indian Shuffle', een selectief overzichtsbok met werk van de jongste tien jaar. De titel is de term voor een vingervlugge manier om de kaarten te schudden. Nu worden de kaarten opnieuw geschud in de solotentoonstelling 'Selected Works 2004-2014'. (cv)

Galerie Tatjana Pieters
Nieuwevaart 124/001
Gent
www.tatjanapieters.com
16-11 t/m 21-12

Tamara Van San, 'Céline', 2009, textiel, hars, plastic, 65 x 12 x 13 cm, uniek. Courtesy Tamara Van San & Galerie Tatjana Pieters, Gent. Prijs: € 3.500 (excl. BTW).

Michaël Aerts, 'G-Litter', 2014, levensgrote objecten in sterling zilver. Courtesy Michaël Aerts & Deweer Gallery, Otegem.

Niet uit het oog verliezen

Michaël Aerts (1979, woont in Gent) is een kunstenaar om nooit uit het oog te verliezen. Niet alleen omwille van de donkere schoonheid, een fusie van barok en uitzuivering. 'It was like so, but wasn't', zijn vierde solotentoonstelling in Deweer Gallery, zet een stap verder in de ondervraging van de cultuurgeschiedenis en onze tijd. Wat is waardevol? Op de vloer zijn sigarettenpeuken bij elkaar uitgestrooid. Afgegoten in sterling zilver, het hoogwaardigste zilver, vormen ze de sculptuur 'G-Litter'. Het Engelse woord voor 'afval', versmolten met 'glitter'.

Ergens is het een groepsportret: op peuken blijft DNA achter en elke roker drukt zijn sigaretten op een eigen manier uit. Nieuwe zwarte borstbeelden en zwarte tekeningen buigen zich over de waarde van ons cultuurhistorische gedachtegoed. Allemaal zaken waar we geen oog voor hebben en die niet meer of nog niet zichtbaar zijn. (cv)

Deweer Gallery
Tiegemstraat 6A
Otegem
www.deweergallery.be
05-11 t/m 14-12

Geheime tip

In België zitten nog altijd kunstenaars verstopt die heel wat meer aandacht verdienen. Jan De Wachter is zo'n kunstenaar. Zijn schilderijen

evoceren picturale en filosofische zwerftochten in een grijze wereld, soms vermengd met flarden tekst. Wandelaars doemen op of een alleenstaand huis. De titel 'Zonegebouw' refereert aan de film 'Stalker' van Tarkovsky, een tocht door een verboden zone met duistere krachten. Jan De Wachter spreekt van 'huminale kunst' wegens de binding met de humus, de grond, de aarde, het leven zelf. Een spannend oeuvre, ook door de wisselwerkingen tussen schilderijen, tekeningen, sculpturen, maquettes en performances. Nog een geheime tip: zijn werk is door curator Paul Poelmans van CAPS geselecteerd voor het project 'De Coöperatieve', 50 weekendexposities van evenveel curatoren in de galerie van bistro-boekhandel-kultuurhuis De Tijd Hervonden in Hasselt. (cv)

De Coöperatieve
Witte Nonnenstraat 12
Hasselt
www.detijdhervonden.be
23-11 t/m 24-11

Pietro Roccasalva, de magiër van Milaan

De oprukkende Italiaanse kunstenaar Pietro Roccasalva (1970) transformeert de schilderkunst in een intrigerende wereld. Hij werd beïnvloed door Russische iconen en hij verwerkt elementen van Pasolini, het modernisme en de renaissance in een prikkelende carrousel van betekenissen. Zijn schilderijen vergelijkt hij met een processor. Thema's, allusies en gedachten glijden uit het doek en evolueren in videowerken, sculpturen en fascinerende 'tableaux vivants'. 'Just Married Machine' (2011) is een buitenmaats stilleven met een leeggelopen luchtballon, een

boot en een pasgetrouwd koppel van vlees en bloed. Zijn kunst introduceert vaak de leegte, iets dat afwezig is, weggewiste gezichten, gaten en soms een gluurgat. Het is een magische leegte. 'The Queen of Gaps', allemaal nieuwe werken waaronder twee monumentale schilderijen en een sculptuur, is zijn eerste solotentoonstelling in Zeno X Gallery. (cv)

Zeno X Gallery
Godtsstraat 15
Antwerpen (Borgerhout)
www.zeno-x.com
12-11 t/m 20-12

Foto op de uitnodiging van 'The Queen of Gaps', gefotografeerd door Pietro Roccasalva. Courtesy Zeno X Gallery, Antwerpen.

Jan De Wachter, 'Zonder titel', 2013, olieverf op doek, diameter 120 cm. Courtesy Jan De Wachter & CAPS (Contemporary Art Projects). Prijs: € 3.800.

Zonder titel, collage-acryl, 1997, 80 x 80 cm. © Nicolas Clobert/Pierre Célice.
Prijs: € 4.000 tot 14.000.

Pierre Célice: ritmen en collages

Deze tweede tentoonstelling over het werk van Pierre Célice (Parijs, 1932) staat in het teken van de ritmen en collages. Célice beleefde zijn eerste successen in de jaren 50, met zijn figuratieve werken. Daarna evolueerde hij geleidelijk aan naar de abstractie. Aanvankelijk kregen zijn onderwerpen een synthetischer voorkomen, terwijl de kleur aan belang won. Het is echter pas aan het begin van de jaren 70, toen hij in contact kwam met Peter Bramsen (die de litho's van veel CoBrA-kunstenaars drukte) dat hij het figuratieve echt vaarwel zegde. Al ging dat niet zonder aarzelen en af en toe keerde hij zelfs nog eens terug naar het figuratieve. Sinds die experimentele periode heeft de kunstenaar zijn weg gevon-

den. Zijn werken komen geheel spontaan tot stand en bevatten vaak terugkerende tekens en symbolen. Célice gebruikt daarvoor papieren bladen die vooraf beschilderd zijn met acryl. Daar brengt hij dan verrassende motieven of letters op aan en ten slotte vult hij de compositie aan met stroken in levendige kleuren. Het resultaat zijn werken die een zekere verwantschap met de tribale kunst vertonen. Op deze tentoonstelling gaan de werken van Pierre Célice een dialoog aan met etnische maskers en sculpturen. (gg)

Schiller Art Gallery
Van Moerstraat 12
Brussel
t/m 31-12

'Le Kiosque d'Ohain', olieverf op doek, 60 x 50 cm, 1980. © Claudette De Ville Sabam.
Prijs: monotype: € 4.000 tot 12.000, olieverf op doek: € 20.000 tot 750.000.

Het tijdloze Brussel

Al in zijn prille jeugd had Pol Fraiture (Elsene, 1946 – Brussel, 1981) een buitengewone kunstzinnige aanleg. Als jonge schilder sleepte hij grote prijzen in de wacht, hij mocht studeren in Brussel en Parijs en er vielen hem fraaie tentoonstellingen te beurt. Zo trok hij de aandacht van de Belgische en internationale pers. Ook de Franse schrijver André Malraux bewonderde zijn talent. Hij schreef er een mooie brief over. 'Tijdloos Brussel': dat is de poëtische titel van deze tentoonstelling, met belangrijke werken uit de periode kort vóór zijn vroegtijdige overlijden. Sommige van die werken waren nooit eerder te zien. De titel van de tentoonstelling is ontleend aan een monumentaal schilderij van zijn hand (4 x 1,40 m). In zijn schilderijen paarde Pol Fraiture kracht aan subtiliteit. Het licht kreeg er een belangrijke rol in toebedeeld. Het verleende zijn composities een heel bijzondere gloed. De tentoonstelling is een reis door het land van de fijngevoeligheid, een ontmoeting met een schepper van schoonheid, een gepassioneerde kunstenaar die zichzelf in elk schilderij opnieuw leek uit te vinden. (gg)

Galerie Alfican
Grote Zavel 2, Brussel - www.pol-fraiture.be - t/m 30-11

Oplossende persoonlijkheden

Johan Van Mullem (° 1959) is een geduldig en volhardend man. Vele jaren lang werkte hij in de luwte. Pas toen hij een zekere mate van persoonlijke en artistieke maturiteit had bereikt, liet hij het grote publiek kennismaken met zijn werk. We krijgen hier de productie te zien van een volleerd kunstenaar die ons uit bescheidenheid zijn vroegere, aftastende werk heeft bespaard. Zijn werken treffen ons als een mokerslag, maar dan in de positieve zin. Door hun monumentale karakter zijn sommige werken eens zo krachtig. "Hij pakt uit met een reeks 'portretten', of eerder interpretaties van de menselijke figuur, aangezien zijn personages niemand in het bijzonder voorstellen. Ze worden geboren uit de materie zelf en krijgen een archetypisch, universeel karakter. In die 'anti-portretten' kun je een voortdurend zoeken naar menselijkheid ontwaren." (Frédéric Collier, 2014) Zijn personages hebben een abstracte aura, iets dat hen lijkt te doen oplossen. Paradoxaal genoeg zien ze er daardoor des te indringender uit. Het resultaat is zonder meer

Zonder titel, inkt op karton, 2014, 200 x 140 cm. © Vincent Everarts/Johan Van Mullem. Prijs: tekeningen met blauwe balpen: € 500 – schilderijen: € 5.000 tot 30.000 – bronzen: € 7.000 tot 8.000.

fascinerend. Misschien kunnen we, wanneer we oog in oog met hen staan, een glimp van onze eigen persoonlijkheid opvangen? (gg)

Macadam Gallery
Vossenplein 58
Brussel
Macadamgallery.com
t/m 14-12

Erotiek: retro en chic!

'Zou Bisou Bisou' (uit de reeks 'Strangers in the Night'), foto. © Bart Ramakers, 2014. Prijs: € 1.950 tot 5.950.

de kunstenaar foto's gemaakt van de Retronettes (van het Neo Retro Agency): een groep professionele en erg sensuele performers, danseressen en zangeressen, gespecialiseerd in burlesken. De foto's zetten de plastische schoonheid van die femmes fatales in de verf, in fluwelen decors. Bart Ramakers is erin geslaagd de menselijke komedie op een uitgesproken esthetische manier te vereeuwigen. Chic werk! (gg)

Galerie Emilie Dujat en Hôtel Le Berger
Herdersstraat 24
Brussel
www.galerieemiliedujat.com
t/m 26-11

Siegfried en Albert

Een gedurfd kleurenpalet (verwant aan het fauvisme) gepaard aan een energieke stijl, een grote helderheid en ongewone composities die de waarnemer van zijn stuk brengen: zo zou je de schilderkunst van Siegfried van Malderen (*1944) kunnen samenvatten. Zijn werken zijn gekruid met een soms bijtende ironie, die doet denken aan James Ensor of George Grosz. Na te hebben verbleven in Australië, Egypte, China en Duitsland vestigde de kunstenaar zich in Florenville. Daar is zijn stijl geëvolueerd: het tekenkundige aspect won aan belang en gaandeweg deden ook de maskers hun intrede. Zijn belangrijkste inspiratiebron? Zijn verbazing over de interactie tussen

Als muren konden praten, dan zouden ze ons heel wat kunnen vertellen! We durven er amper aan te denken wat de muren van het prachtige art-decogebouw 'Hôtel Le Berger' niet allemaal zouden onthullen. Het voormalige rendez-vous hotel werd gerenoveerd, maar de intieme sfeer werd zoveel mogelijk bewaard. Het is nu een klassiek hotel. Nog tot eind november kunnen we er fotografische portretten van Bart Ramakers gaan zien. In de kamers met hun bedwelvende geuren, in de bar en in het boudoir-rooksalon heeft

mensen (waar hij zegt niets van te begrijpen). "Misschien lijkt de wereld in mijn schilderijen anders dan die waar de toeschouwer mee vertrouwd is, maar ik denk dat er toch genoeg verwantschap is om mijn ontsteltenis bij het zien van wat er gebeurt in de mensenwereld duidelijk te kunnen maken. In dat geval ontstaat er onrust", aldus de kunstenaar. Nog tot in januari is zijn werk te zien in de Contrast Art Galerie, in samenhang met dat van een monstre sacré uit de streek, Albert Raty. Een boeiende confrontatie! (gg)

Contrast Art Galerie
Place Albert 1er 63
Florenville
t/m 11-01

© Christiane Perrochon.

Toscaanse aarde

Een boeiende dialoog tussen de creaties van gevouwen papier van Isabelle de Borchgrave (Brussel, 1946) en de fraai gevormde stukken van Christiane Perrochon (Genève, 1942). In haar atelier in Toscane maakt de keramiste werken van steengoed en geëmailleerd porselein. Het zijn stuk voor stuk unieke werken, gemaakt op ambachtelijke wijze. De afwerking is zonder meer uitzonderlijk. Perrochon geniet internationale erkenning. Ze heeft ook al samengewerkt met verschillende befaamde architecten en ontwerpers. Ze is vooral erg populair in Japan, waar ze nu al ruim tien jaar geregeld haar werk tentoonstelt. Kenmerkend voor haar oeuvre zijn de speciale techniek (fabricage bij erg hoge temperatuur) en het heel aparte kleurenpalet. Haar

geheim? "Uiterste nauwkeurigheid en een goede methode zijn twee cruciale factoren als je met keramiek werkt, maar je moet ook je verbeelding de vrije teugel laten. Om het potentieel van email in te schatten op basis van een klein staal, bijvoorbeeld, moet je alle mogelijke ontwikkelingen kunnen voorzien. En je moet ook het volledige potentieel ervan tot uiting kunnen brengen", aldus Christiane Perrochon. Een uitdaging die de kunstenaar altijd weer tot een goed einde weet te brengen. (gg)

Galerie-Atelier
Isabelle de Borchgrave
Vleurgatsesteenweg 73
Brussel
www.isabelledeborchgrave.com
14-11 t/m 10-12

'La Fête', acryl op doek, 125 x 60 cm. © Siegfried van Malderen. Prijs: € 400 tot 5.000.

Carine Fol

De geknipte artistiek directrice voor **de Centrale for Contemporary Art**

Als artistiek directrice van de Centrale for Contemporary Art (oorspronkelijk de Elektriciteitscentrale) vervult Carine Fol een rol die haar op het lijf is geschreven: het centrum is verankerd in de complexe maar kleurrijke samenleving van de Belgische hoofdstad, ze is zelf een rasechte Brusselse en ze geniet een totale vrijheid van handelen. Haar curriculum vitae is behoorlijk indrukwekkend. Zo heeft ze nog gewerkt voor het Brusselse stadhuis, de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten, de Botanique en het Goethe Instituut.

TEKST: **GWENNAËLLE GRIBAUMONT**

Carine Fol heeft dus al een ruime ervaring opgedaan. Haar meest toonzetende functie tot nu toe is de leidinggevende positie gedurende tien jaar aan het hoofd van het museum 'Art en Marge', thans 'art & marges'. Door haar vastberaden inzet schonk ze een nieuwe dynamiek aan die instelling, die de outsiderkunst promoot. Die toewijding kwam onder meer door haar passie voor de art brut. Al in de jaren '80 bezocht ze als pas afgestudeerde kunsthistorica de kunstateliers van de psychiatrische instellingen. De outsiderkunst was toen nog niet in de mode. Carine Fol was een van de eersten om die heel aparte maar waardevolle kunst onder de aandacht te brengen.

Uw naam is onlosmakelijk verbonden met die van het museum 'art & marges'. Was het niet moeilijk om afscheid te nemen van een instelling die u letterlijk heeft gedragen?

Nadat ik voor grote instellingen had gewerkt, was ik heel blij me te kunnen terugtrekken in de marge, om er de outsiderkunst te verdedigen. Er waren zoveel uitdagingen! Ik ben erin geslaagd deze instelling te laten erkennen als museum. In enkele jaren tijd gingen we naar een verdrievoudiging van het budget en het personeel, en werden de ruimten vergroot. Toen ik in 2012 de kans kreeg aan de slag te gaan bij de Centrale voelde ik dat dit het goede moment was om iets anders te gaan doen. Art & marge was een wondermooi avontuur, maar na er tien jaar de directrice van te zijn geweest, kwam de klad er wat in. Je blijft beter niet te lang op dezelfde plaats. Af en toe wat vers bloed, wat frisse ideeën, dat is heilzaam. Toch was het met pijn in het hart dat ik het museum heb verlaten.

Geniet u als artistiek directrice van de Centrale

(centrum voor hedendaagse kunst van de stad Brussel) evenveel vrijheid?

Art & marges had erg weinig middelen. Dat maakte alles ingewikkeld. In de Centrale was de infrastructuur reeds aanwezig en het budget is groter. Het centrum maakt ook deel uit van een erg dynamisch geheel: de dienst Cultuur van de stad Brussel. Ik schiet ook erg goed op met de huidige schepen van Cultuur, Karine Lalieux. Ze geeft me een totale vrijheid van handelen. Die autonomie is echt een zegen.

links

Met een ruime ervaring in de kunstwereld leidt artistiek directeur Carine Fol sinds 2012 De Centrale, het kunstencentrum van Brussel. Foto: Saskia Vanderstichele.

onder

De enigszins verdoken ingang van de Centrale. © Stad Brussel.

“Een eigen identiteit smeden is een uitdaging waar alle pas opgerichte instellingen mee worstelen.”

Sinds u er bent, lijkt de Centrale een sterkere identiteit te hebben gekregen. Was dat een prioriteit voor u?

In het begin zag men de Centrale (opgericht in 2006 n.v.d.r.) als een centrum zonder echte langetermijnvisie. Een eigen identiteit smeden is een uitdaging waar alle pas opgerichte instellingen mee worstelen. Ik streef er nu naar onze instelling een sterke identiteit te geven, ze een heel eigen plaats te geven, zonder dat ze hoeft te lijden onder de concurrentie van andere kunstcentra.

Probeert u dat te doen door het centrum nog sterker te verankeren in Brussel?

Ja, dat maakt deel uit van onze opdracht. In de Centrale ontwikkelen we drie pijlers. De eerste is het tentoonstellen van werk van kunstenaars afkomstig uit of werkend in Brussel. De tentoonstelling over Emilio López-Menchero wordt de eerste van dit type. De kunstenaar in kwestie zal ook telkens een buitenlandse collega uitnodigen. Het

is de bedoeling de Brusselse eigenheid in de kijker te zetten, maar dan in een veel ruimere context. De tweede pijler zijn de thematentoonstellingen, die het publiek willen doen nadenken over het scheppingsproces en de band tussen het werk en de kunstenaar of de toeschouwer. Er wordt echter ook een link gelegd met de hedendaagse samenleving. De derde pijler, waar we nog aan werken, is de interactie met de Brusselse hogescholen voor kunst. We willen hiermee het kosmopolitische karakter van Brussel in de verf zetten, samen met de aantrekkingskracht die de stad uitoeft op tal van kunstenaars.

Los van de programmering, welke aspecten wilt u nog een nieuwe dynamiek geven?

Er zijn twee zaken die ik zeker wil verbeteren: de zichtbaarheid van het centrum en het openstaan voor de samenleving. Ik wil heel graag het pedagogische aspect verder ontwikkelen, via tussenpersonen die het jonge publiek gaan opzoeken in scholen. Behalve de samenwerking met de scholen wil ik ook graag de sociale rol van het kunstcentrum versterken, bijvoorbeeld door geregeld gastkunstenaars te laten samenwerken met kwetsbare doelgroepen. Dit uitgesproken sociale aspect ligt volledig in de lijn van mijn kijk op kunst. Voor al die projecten is er echter extra geld nodig, en dat moeten we nu nog zien te vinden. Een ander gevoelig punt is de ligging van het centrum. Dat is zowel een troef als een handicap. De ingang zit weggemoffeld achter de toren. (Het is de oude kerktoeren op het Sint-Katelijneplein n.v.d.r.) Het centrum is wel al een stuk zichtbaarder geworden dankzij de grafische elementen op de buitenmuur, maar er zijn nog nieuwe ingrepen nodig. Toch is de ligging van het centrum uniek: op het Sint-Katelijneplein, in een boeiende buurt vol contrasten, zoals je dat mag verwachten in een moderne stad. *Het is een buurt die typerend is voor Brussel en de instelling staat u als rasechte Brusselse op het lijf geschreven.*

Ik voel me inderdaad nauw verbonden met deze uitgesproken Brusselse instelling. Ik hou van die mix van volkeren, talen, die meervoudige identiteit, die ook de mijne is. Ik heb mijn diploma kunstgeschiedenis behaald aan de VUB en heb mijn proefschrift gedaan aan de ULB. Ik zou willen dat het grote publiek ons centrum gaat erkennen als hét brandpunt van de hedendaagse kunst in Brussel.

Trying to meet...

Emilio López-Menchero

Geen geschiktere keuze dan Emilio López-Menchero om de reeks solotentoonstellingen over Brusselse kunstenaars mee te beginnen! Hij is immers het prototype van de Brusselse kunstenaar. Typisch want atypisch! Heel apart en toch universeel. Carine Fol wordt er zowaar euforisch van. Waarom de keuze nu juist op deze kunstenaar viel?

onder

Emilio López-Menchero, 'Trying to be Balzac', foto gemaakt tijdens een performance in het SMAK tijdens de expositie 'Gelijk het leven is', 2003. Foto: Dirk Pauwels. © Emilio López-Menchero. Sinds het begin van de 21e eeuw, glijdt Emilio López-Menchero telkens in andere personages. Hier neemt hij de figuur in van Balzac van Rodin.

Emilio López-Menchero (Mol, 1960) belichaamt 'de' Brusselaar: Latijnse roots, maar perfect tweetalig (hij kent zelfs Duits) en enorm veelzijdig. Van opleiding is hij architect, maar hij beperkt zich niet tot zijn vakgebied. Hij is ook actief op tal van andere gebieden, en met succes: fotografie, performance, schilderkunst, installatiekunst, ... Deze veelzijdige kunstenaar is bovendien prominent aanwezig in het Brusselse stadsbeeld. Denken we maar aan zijn 'Pasionaria': een reusachtige megafoon die je kunt bereiken via een trap, in de buurt van het Zuidstation. Deze toegang tot de stad is een drukke plek met veel voorbijgangers. Ook heel wat betogingen starten daar. Het is een van de meest geslaagde kunstwerken in de openbare ruimte. De kunstenaar pakt ook geregeld uit met performances op straat. Tot de meest opvallende behoren 'Checkpoint Charlie' (Vlaamse Poort, 2010) en 'Peau Neuve' (Comptoir du Nylon, 2004).

Beroep: kameleon!

De tentoongestelde werken getuigen van de diversiteit van zijn oeuvre, dat de normen van onze samenleving voortdurend tegen het licht houdt. Hoewel Emilio López-Menchero internationale erkenning geniet, is dit de eerste overzichtstentoonstelling over zijn werk. Het gaat om heel uiteenlopende werken (video's, foto's, installaties, schilderijen en tekeningen), die illustratief zijn voor de verschillende onderdelen van zijn productie. De rode draad is het lichaam, beschouwd uit vier verschillende oogpunten:

- het genormeerde lichaam (voorgescreven door de maatschappelijke normen), met performances als 'The Pipe' (2010), 'Rail' (2013) en 'Flagey/Potemkine' (2007).
- het onrustige lichaam, met performances als 'Torero/Torpedo' (2004) en 'Trying to be Balzac' (2002).
- het geïdentificeerde lichaam, met de reeks 'Trying to be': de kunstenaar kruipt hier in de huid van beroemdheden. Hij probeert die mythische of controversiële personages zo levensecht mogelijk te belichamen, gaande van Harald Szeeman, John Lennon en Che Gevara tot Arafat, Frida Kahlo en Marc Dutroux.
- het gefantaseerde lichaam, met verschillende foto's en video's van performances, alsook tekeningen en schilderijen.

Zoals de traditie dat intussen wil, vraagt de Centrale aan de gast om in dialoog te treden met een buitenlandse kunstenaar. De keuze van Emilio López-Menchero viel op Esther Ferrer (San Sebastián, 1937), een pionierster van de performancekunst. Beide kunstenaars hebben Spaanse roots. En dat is niet het enige dat ze met elkaar gemeen hebben. Ze behandelen ook dezelfde thema's: de identiteit en de lichamelijk-

“Ik hou van de mix van volkeren, talen, die meervoudige identiteit, die ook de mijne is.”

heid. In de C-Box (een ruimte in de Centrale waar werk is te zien van jonge kunstenaars die een band hebben met de hoofdtentoonstelling) kan men kennismaken met een project van Grégoire Motte en Eléonore Saintagnan: 'Les Hippopotames de Medellín'. Het gaat over de enige groep wilde nijlpaarden die buiten Afrika leeft. De dieren behoorden ooit toe aan de beruchte drugsbaron Pablo Escobar. Na diens gewelddadige dood hebben het mannetje en de drie wijfjes zich ijverig voortgeplant en nu terroriseren al die nijlpaarden de lokale bevolking. Ter gelegenheid van de tentoonstelling verschijnt er ook een catalogus, de eerste van een reeks over solotentoonstellingen. Hij werd samengesteld door Karine Lalieux (de Brusselse schepen van Cultuur), Carine Fol (artistiek directrice en commissaris van de tentoonstelling) en kunstcriticus Jean-Michel Botquin.

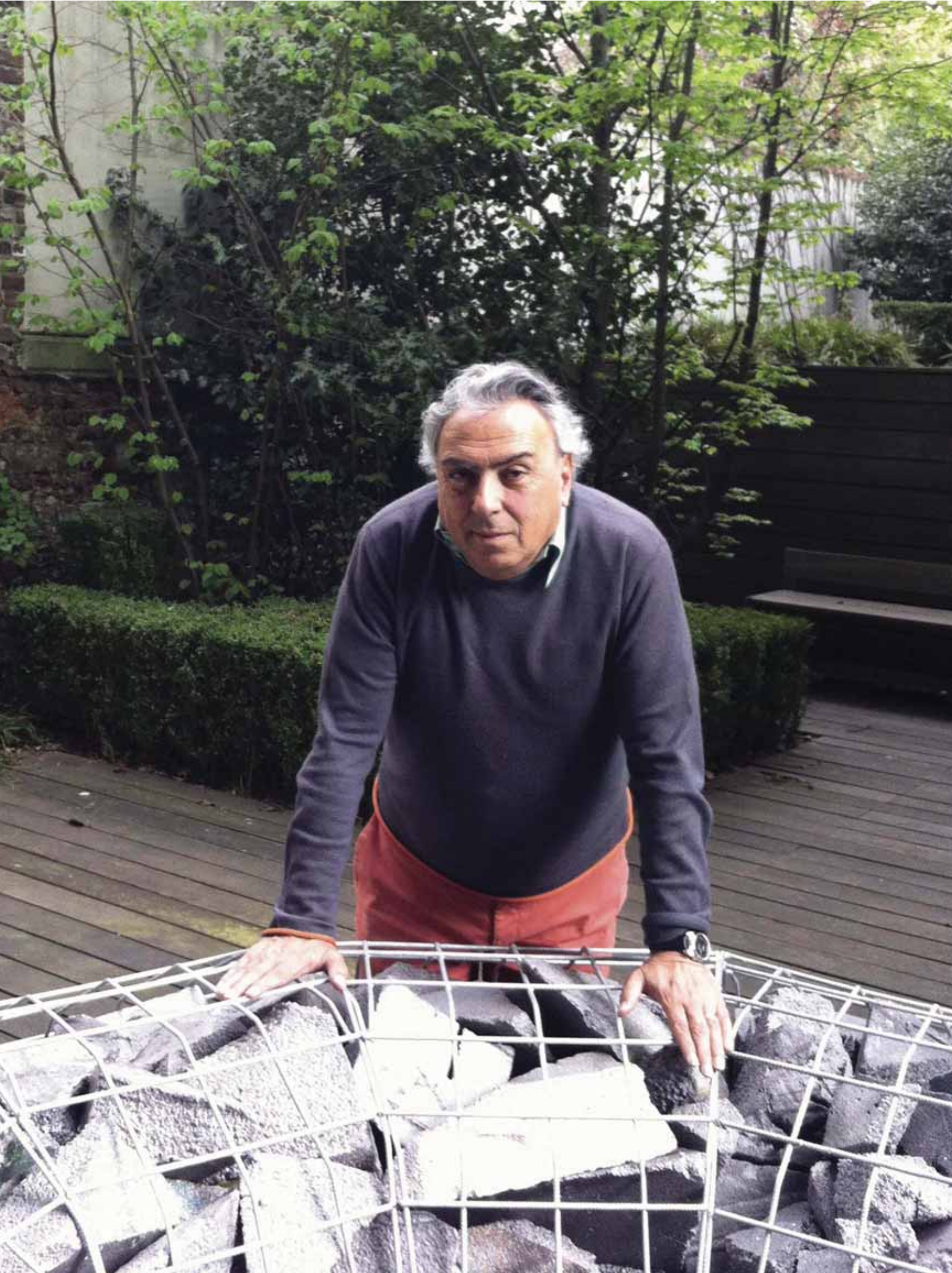
boven

Emilio López-Menchero, 'Trying to be Frida', gekleurde foto op aluminium, 2005. © Emilio López-Menchero. De kunstenaar gaat soms ver in zijn zoektocht naar reïncarnaties. Hier verandert hij van sekse en brengt Kahlo bijna tot leven.

MEER WETEN

Bezoeken

'Emilio López-Menchero/Esther Ferrer'
Centrale for Contemporary Art
Sint-Katelijneplein 55
Brussel
04-12 t/m 28-03
www.centrale-art.be

De baron van de hedendaagse kunst

Albert Baronian is al 41 jaar een levende legende in de Brusselse hedendaagse galeriewereld. Hij stond mee aan de wieg van Art Brussels en zag de kunstmarkt enorm boomen. Portret van een overlever met een monstergeheugen. "Kunst verzamelen is lifestyle geworden."

TEKST: **THIJS DEMEULEMEESTER**

"12.000 euro voor een werk van een jonge hedendaagse kunstenaar? Eerlijk gezegd, ik vind dat ook veel geld. Maar wat kan ik doen? Het is het permanente prijsopbod in de hedendaagse kunst waar iedereen aan meedoet. Zowel de galleries als de veilinghuizen. In de jaren '80 verkocht ik fenomenale topwerken van Georg Baselitz voor diezelfde prijs. Museumkwaliteit was dat. Terwijl ik me nu afvraag wie van die hedendaagse kunstenaars effectief in de musea zal terecht komen. Met 250.000 euro kan je nu nauwelijks nog een hedendaags kunstwerk van topkwaliteit kopen. Terwijl je met dat geld een ongelofelijke collectie tekeningen van beroemde meesters uit de 18e of 19e eeuw kan kopen. Die verhouding is toch bizar?" Albert Baronian spreekt zoals hij is: vurig, temperamentvol, goed ingelicht, hart op de tong. De Brusselse galeriehoudster is al 41 jaar actief in de hedendaagse kunst. Maar eigenlijk wou hij

"Ik geloofde dat kunst onze blik op de wereld en onze mentaliteit kan beïnvloeden. De echt goeie artiesten slagen erin om bij te dragen aan een positieve maatschappij. Ook al ben ik nu niet meer geneigd om te zeggen dat kunst de wereld kan redden."

kunstjournalist worden. In 1971 publiceerde hij zijn eerste teksten. Maar omdat hij als post-mei '68-er kunst toegankelijker wou maken voor een groot publiek, begon hij democratisch geprijsde edities te verkopen. "Ik ging die edities zelf aanbieden aan galleries, maar ik miste het contact met het koperspubliek. Dus besliste ik maar om zelf een galerie te openen. Ik was teveel geobsedeerd

pagina links

Foto : Rechten voorbehouden.

hiernaast

Zicht op de expositie van Gilbert & George. Jack Freak Pictures, 2009.

Foto : Philippe De Gobert

“Het galerieaanbod in Brussel is indrukwekkend. En het aantal verzamelaars hier is werelduniek.”

foto: Rechten voorbehouden.

onder
Zicht op de Stanley Whitney
expositie, 2013.

door hedendaagse kunst om er niets mee te doen. Zonder diploma kunstgeschiedenis had ik gezegd achterstand, maar over hedendaagse kunst leer je toch niks op de schoolbanken. Dus waagde ik de sprong.”

In 1973 opende hij op zijn 27ste, in volle petroleumcrisis, zijn eerste galerieruimte in Brussel. Meer bepaald aan de Boulevard Saint Michel, op de gelijkvloerse verdieping waar hij toen woonde. De galerie heette toen nog ‘Delta’: de naam van het bedrijf waarmee Baronian indertijd die edities produceerde. “De galerie openen was een soort utopische politieke beslissing. Ik geloofde dat kunst onze blik op de wereld en onze mentaliteit kan beïnvloeden. De echt goeie artiesten slagen erin om bij te dragen aan een positieve maatschappij. Ook al ben ik nu niet meer geneigd om te zeggen dat kunst de wereld kan redden.” Geëngageerd als hij was, promoveerde hij aanvankelijk de politiek bewogen Franse kunstbeweging ‘Supports / Surfaces’. Allesbehalve een commerciële zet, want de radicale stroming bleek, net als Arte Povera, nogal onverkoopbaar. Baronian koos er bewust voor om die groepering toch te promoten. Deels uit overtuiging, deels omdat de toen gangbare conceptuele kunst al ruimschoots vertegenwoordigd was in de paar belangrijke galleries in ons land.

Meteen beursdeelnames

Na zijn bescheiden start deed Baronian in 1974, één jaar na de opening, al mee aan de allereerste Parijse kunstbeurs FIAC. En het jaar erna stond hij al op Art Cologne. Ook op Art Basel kon hij als jonge galerij vanaf 1978 aantreden. “Beurzen waren toen niet zo belangrijk als nu. Toen waren het museumshows die de toon zetten. Nu is zo’n bliksemstart financieel en logistiek haast onmogelijk, omdat belangrijke beurzen strenge selectiecomités hebben. Bovendien eisen ze dat de galerie al enkele jaren bestaat. Maar toen waren er weinig galleries die ambitie hadden om op die relatief nieuwe beurzen te staan. Trouwens, de op-

startkosten voor een galerie waren toen peanuts in vergelijking met nu. Alleen al qua verzekering, transport en huur van een galerieruimte ben je nu meteen een fortuin kwijt.”

In 1975 gooide Baronian die naam Delta overboord, omdat hij een meer ‘persoonlijke’ aanpak wou. Dat was anders dan de toenmalige belangrijke galleries met abstracte namen als MTL, Wide White Space, La Balance en Le Disque Rouge. “De kunstwereld in de jaren ‘70 zag er totaal anders uit dan die nu. Verzamelaars en galleries waren lang niet zo talrijk, hedendaagse kunst was een zeer intellectueel, elitair domein. Er was niet zoiets als een galeriewijk, zoals de Brusselse bovenstad in de Louizabuurt. In Gent waren een tweetal straffe galleries, in Antwerpen was er Wide White Space en de Zwarte Panter. Pas vanaf de jaren ‘80 doken daar Micheline Szvajzer en Zeno X op. Het aantal serieuze verzamelaars was ook zeer klein. Naast Roger Matthys en Herman Daled, was er nog Anton Herbert en André Goeminne. En dat was het zowat. En je moet niet denken dat die de hele tijd bij mij kochten, hoor. Het waren harde tijden, ik verkocht niet zoveel. Overleven was lastig. Ik had het ongelofelijke geluk dat mijn vrouw een mooi salaris verdiende. Dankzij haar hoefde ik nooit honger te lijden.”

Begin de jaren ‘80 ontdekte Baronian ‘de Neue Wilden’ in Berlijn: hun verfrissende kijk op schilderkunst kwam net op tijd toen de post-minimalisten over hun hoogtepunt heen waren. Rond dezelfde periode opende Baronian een filiaal in Gent. Dat bijhuis bestond tussen 1981 en 1983, in samenwerking met de Parijse handelaar Yvon Lambert. “We kozen Gent omwille van het S.M.A.K., toen het invloedrijke museum voor hedendaagse kunst onder Jan Hoet. Chris Dercon, nu de directeur van Tate Modern, was onze eerste galeriedirecteur. Hij was net afgestudeerd aan de unief in Leiden en deed bij ons zijn eerste job. Drie jaar is hij gebleven, maar we verloren teveel geld dus zijn we daar gestopt.”

Lokaal verankerd

Vanaf eind de jaren ‘90 zag Albert Baronian de kunstmarkt en –wereld enorm snel veranderen. Hij maakte vanop de eerste rij de opkomst van de hedendaagse kunst, de kunstadviseurs, de beurzen, de veilingen en de multinational galleries mee. De machtsverhoudingen werden compleet dooreengeschud. Vanaf 2002 had Baronian met de jonge Edmond Francey wel een nieuwe vennoot. Als frisse kracht kon hij tien jaar lang voor een nieuwe wind zorgen in de galerie. In 2012 verkaste Francey naar Christie’s in Parijs. Na een periode van bezinning botste Baronian op Laurence Dujardyn, die nu samen met hem de galerie runt. “Het galerieaanbod in Brussel is indrukwekkend. En vergeet niet dat het aantal verzamelaars hier werelduniek

is. Terwijl de musea in België nauwelijks toonaangevende shows opzetten rond hedendaagse kunstenaars, doen galeries wel goed werk. Ik zie veel buitenlandse galeries voet aan wal zetten in Brussel. Dat is een goed teken, maar ik zeg hen altijd dat ze de lokale verankering niet mogen vergeten. Ze moeten Belgische hedendaagse kunstenaars representeren. En dat gebeurt nu ook stilaan. Almine Rech doet dat met onder meer Matthieu Ronsse en Nathalie Obadia met Joris van de Moortel.”

Brussel boomt

Baronian zag Brussel de jongste tien jaar evolueren naar een stad die vooral qua aanbod in hedendaagse kunst aantrekkelijk is voor een internationaal publiek. Het galerieaanbod is interessant, maar met Art Brussels heeft de hoofdstad ook een beurs met Europese uitstraling. “Als je van Basquiat houdt, moet je niet naar Art Brussels komen. Maar als je ontdekkingen wil doen, dan is dat de perfecte plek. De kwaliteit is hoog, de aanvragen zijn talrijk. Ik kan het weten: ik zit in het selectiecomité. Er zijn wel 400 galeriers die zouden willen exposeren op Art Brussels, maar we houden dat bewust tegen. De familiale sfeer is belangrijk op de beurs. Als we de kwaliteit zo hoog willen houden, moeten we klein blijven.” Weinig mensen weten dat Albert Baronian zelfs deels aan de wieg van Art Brussels stond. Hij zetelde in de Association de Galeries d'Art Actuel, een comité dat een jaarlijkse actuele kunstbeurs organiseerde. Soms in Knokke, dan weer in Brugge. Dat instituut muteerde uiteindelijk in Art Brussels.

Hedendaagse kunst is zeer hip geworden. En dat is goed voor Baronians business. Maar er is ook een keerzijde, vindt hij. “Hedendaagse kunst verzamelen is een soort lifestyle te worden, met alle gevolgen van dien. Beurzen worden talrijker en mondainer, de verzamelaars internationaler en meer uit op investeringen. Kunst wordt niet meer gekocht door de intellectuele elite. Vroeger konden mensen met vrije beroepen, denk maar aan dokters of notarissen, kunst kopen. Nu is die wereld van de hedendaagse kunst iets voor zakenlui met fortuin. Veel draait rond events en ontmoetingen, minder om de liefde voor kunst zelf. Ik merk zelfs dat de kunsthistorische kennis van de verzamelaars achteruit gaat. Toen ik vorig jaar een show deed rond Arte Povera, wisten veel nieuwe collectioneers niet wat die beweging betekende.”

Povere kunst

Die show kwam er naar aanleiding van de 40e verjaardag van de galerie. “Arte Povera is de belangrijkste naoorlogse kunststroming in Europa. Als je ziet wat artiesten vandaag maken, dan zie je zo de erfenis van de Arte Povera. Kunstenaars als Zorio, Merz en Paolini hebben onze perceptie vernieuwd van wat een kunstwerk is. Ze werkten

op een artisanale manier met povere materialen. Wat me ook telkens opvalt: bijna alle artiesten van die beweging zijn de geschiedenis ingegaan. Dan kan je van kunstenaars van nu niet zeggen. Sla er maar eens een nummer van het tijdschrift Artforum van 25 jaar geleden op na: veel van de grote namen van toen, zijn nu totaal vergeten.” Baronians succesvolle Arte Povera-expo was bedoeld als hommage aan de kunstenaars waar hij zelf nog veel tentoonstelling mee maakte. De werken kwamen uit de collecties van de (nog levende) Arte Povera-kunstenaars zelf, maar ook uit particuliere verzamelingen en de stock van de galerie zelf. Lang niet alles was te koop. Ook voor de galerie betekenden de shows met Arte Povera-kunstenaars in de jaren '70 de entree in de internationale kunstwereld. Dat het werk van Zorio, Paolini, Penone, Merz en Kounellis recent werd opgewaardeerd in museumshows en in veilingen, paste natuurlijk ook goed in Baronians kraam. “Arte Povera was tot nu toe altijd moeilijk verkoopbaar aan privéverzamelaars. Wie wil er nu een installatie met oude vodden van Mario Merz in zijn living hebben? Behalve de tapijten van Boetti en de poëtische bomen van Penone waren weinig werken gemaakt voor privébezit.”

De Gaulle

Veel mensen vragen Albert Baronian waar hij zijn energie vandaan haalt. En hoe lang hij het nog zal volhouden. Ook hijzelf denkt daar wel eens over na. “Zolang ik me amuseer, doe ik verder. Ik wil niet dat mensen beginnen te zeggen: ‘die oude Baronian met zijn wandelstok begint nu toch wel achteruit te gaan.’ Stoppen is niet gezond, denk ik. Charles de Gaulle is gestorven, kort nadat hij zijn ambt had neergelegd. En Jan Hoet ging de pijp uit, terwijl hij nog een show aan het cureren was. Dat is toch het mooiste denkbare einde?”

“Als je van Basquiat houdt, moet je niet naar Art Brussels komen. Maar als je ontdekkingen wil doen, dan is dat de perfecte plek.”

boven

Zicht op de expositie Monochrome, 2014.

MEER WETEN

Contact

Galerie Albert Baronian
Rue Isidore Verheyden 2
Elsene

Bezoeken

'Xavier Mary, Over drive'
Rue Isidore Verheyden, 2
07-11 t/m 20-12
'Yvan Salomone, The Secret Agent: Thinking of Allan Sekula'
Rue de la Concorde, 33
07-11 t/m 20-12

Veiling Pierre Culot bij Piasa

Op 6 november houdt Piasa in samenwerking met de erfgenamen van Pierre Culot een veiling gewijd aan deze Belgische kunstenaar. Meteen een gelegenheid om in te zoomen op het werk van een van de grootste Belgische keramisten en beeldhouwers van de tweede helft van de 20e eeuw.

TEKST: CHRISTOPHE DOSOGNE

Pierre Culot (1938-2011) werd geboren in Malmédy. Hij volgde een opleiding Arts & Crafts in de abdij van Maredsous, waarna hij zich ging bekwamen in keramiek, in het atelier van Charles Lepiae aan de hogeschool La Cambre en bij keramist Antoine de Vinck. Daarna reisde hij naar Japan (waar hij Shoji Hamada leerde kennen), India en Jemen. Telkens bestudeerde hij er de traditionele pottenbakkerskunst. Uit die dubbele opleiding, keramiek en beeldhouwkunst, zou een heel apart oeuvre ontstaan, los van welke mode dan ook, maar niettemin in de zuiverste keramiektraditie.

Aarde en steen

De kennis opgedaan op al die reizen vertaalde zich in erg eenvoudige, ongekunstelde 'potten', een harmonieuze combinatie van een royale gedraaide hals en een lichaam met lichtjes opbollende wanden, afgeronde hoeken en randen, en zachtjes welvende zijkanten. Het resultaat was een evenwicht van spanningen, waarbij zelfs het kleinste detail telde. In zijn sculpturale oeuvre was de muur dan weer de hoofdvorm. De Franse landschapsarchitect Gilles Clément had het trouwens over de 'Culot-muur'. De kunst van Culot beperkte zich echter niet tot monumentale sculpturen en aardewerk. Hij was al evenzeer op zoek naar een unieke relatie, een symbiose zelfs met de natuur. "Speurt u naar een invloed uit China of Japan, vergeet dan ook niet de Cycladen. Sculpturen, stenen tuinen, opengewerkte aarde, geschonden akkers, opgerichte stenen, soms is er ook sprake van water, zoals in Sart-Tilman, bij Luik, en in Nederland, waar een over de grond lopend spoor de rivier oversteekt. Ooit maakte hij piramiden en piano's, gebruikte hij rook, zuilen met of zonder kapiteel, sculpturen van de stilte (...) maar tot op het einde bleef hij potten maken", aldus designhistorica Anne Bony in de veilingcatalogus van Piasa.

Verzamelkeramiek

De eerste solotentoonstelling over zijn werk vond plaats in 1962, in de Brusselse Galerie Vendôme. Twee jaar later volgde de internationale doorbraak: in Parijs, Nederland, Groot-Brittannië,

linkerpagina

'Chapiteau', ca. 1990. Zandsteen en vuurvaste klei, gesigneerd, 22,5 × 30 × 10 cm. Richtprijs: € 1.200-1.800.

links

Foto ©: Guy Manguin.

onder

Set van twee vazen, ca. 1969. Steengoed met een gedraaide nek, gesigneerd, beige: 18 × 12,5 × 12,5 cm, blauw: 18 × 13 × 13 cm. Richtprijs: € 800-1.200.

Zwitserland, Luxemburg,... Zijn werken vonden hun weg naar de grote musea, zoals het Victoria & Albert Museum in Londen en het Stedelijk Museum in Amsterdam. "Kenmerkend voor het oeuvre van Pierre Culot zijn de eenvoudige materialen, zonder versiering, de zichtbare afdrukken van zijn handen, de vorm, de manier waarop hij keramiek maakte, niet als een sierstuk, maar als een stevig object, gemaakt van aarde en water", stelde Rudi Fuchs, de directeur van het Stedelijk Museum in 1994. Het aanbod bij Piasa bestaat hoofdzakelijk uit keramiek, met richtprijzen van € 1.500 tot 1.700. Voor leken zijn Culots bekendste werken natuurlijk de monumentale installaties. Aan de Zuidertoren en de Emile Jacquainlaan in Brussel, in Louvain-la-Neuve en in de Jardin de Sculptures in Sart-Tilman zijn bakens van steen, keramiek of hout te zien. Culot sleepte diverse prijzen in de wacht, onder meer in Faenza (1967) en in Vallauris (1968), en hij won

Pierre Culot: "Mijn grootste plezier bestaat erin een pot van binnenuit te voltooien. Ik sluit de ogen en voel de gladde aarde leven onder mijn vingertoppen."

ook de Prix de la Jeune Sculpture Belge (1973). Hij creëerde eveneens werken in landschappen, zoals in de tuinen van 'Les Moulins de Beez', in Namen. Hij werkte ook mee aan een onafgewerkt gebleven project in Seoel, samen met de architecten Jean Nouvel, Mario Botta en Rem Koolhaas.

linkerpagina boven
Set van drie vazen, ca. 1968. Steengoed, gesigeneerd. Groot: 38 x 33,5 cm. Midden: 24 x 21 cm klein: 19 x 15,5 cm. Richtprijs: € 2.000-3.000.

linkerpagina onder
Set van twee vazen, ca. 1979 zandsteen. Gedraaide nek en glazuur op basis van geoxideerd koper. Groot: 25 x 24,5 cm, klein: 17,5 x 15 cm. Richtprijs: € 600-900.

boven
Samengestelde vaas, 1970. Bruin geëmailleerd steengoed (rode ijzeroxide), 37 x 46 x 13 cm. Richtprijs: € 1.500-2.500

onder
'Parchemin', 1970. Bruin aardewerk met rood ijzeroxide, 37 x 46 x 13 cm. Richtprijs: € 1.500-2.500.

MEER WETEN

Kopen

Veiling Pierre Culot: 'terre et architecture'
Piasa
Rue du Faubourg Saint-Honoré
118
Parijs
www.piasa.fr
06-11

De 2 van Bergé

Het 20-koppige team van veilinghuis Pierre Bergé & Associés vervelde sinds hun sluiting op de Zavel tot een duo: Harold Lombard en Olivia Roussev. Vanuit hun kantoor aan de Louizalaan organiseren zij een viertal veilingen per jaar in de Club van Lotharingen. Een dubbelinterview.

TEKST: **THIJS DEMEULEMEESTER**

PORTRET: **JERRY DE BRIE**

2015 wordt een bijzonder jaar voor Pierre Bergé & Associés. In december gaat de bibliotheek van Pierre Bergé in drie aparte veilingen onder de hamer. De vergelijking met de legendarische Yves Saint Laurent-veilingen in Grand Palais ligt voor de hand, al is bibliofilie natuurlijk een minder mediageniek verzamel-domein. Het wordt niettemin één van de events van het jaar, want de collectie van de bibliotheek is uniek in de wereld en één van de specialisaties van het veilinghuis waarvan het er een 4 à 6-tal verkopen per jaar organiseert. Najaar 2014 is voor de Brusselse tak van het Franse veilinghuis business as usual: op 2 december is er opnieuw een '100% Belge' veiling. En op 15 december

volgt hun veiling met Scandinavisch design. Beide evenementen gaan door in de Club van Lotharingen, de prestigieuze businessclub aan het Poulaertplein, vlakbij het Justitiepaleis. "Een ideale plek, al zeggen we het zelf," beweert Harold Lombard, de directeur van de Brusselse poot van Pierre Bergé & Associés. "Het gebouw is prachtig, er is een enorme parking voor de deur en het is groot genoeg om veel volk te ontvangen. We deden er al veilingen voor automobilia, Scandinavisch Design, en Belgische kunst." De eerste en enige automobielveiling die Bergé er organiseerde, werd geen commercieel succes, ondanks de grote opkomst. De belangrijkste focus ligt nu echter op design- en Belgi-

sche kunstveilingen. “Scandinavisch design verkoopt bijzonder goed in Brussel. De Belgen zijn sinds jaren grote liefhebbers, maar meer en meer interesseren ook Engelse en Amerikaanse kopers zich voor dit marktsegment” weet Lombard.

“België is het enige land waar Belgische kunst goed verkoopt,” vult zijn rechterhand Olivia Roussev aan. “Ik spreek natuurlijk niet over internationale kunstenaars als Magritte, Ensor, Spilliaert of Bruegel, maar wel over de lokale artiesten die hier veel verzameld en gekocht worden. Al van toen ik voor de broers De Jonckheere werkte, was deze interesse hier sterk aanwezig. Het was dan ook heel logisch voor mij om hierin verder te gaan: onze veilingen bevatten Belgische kunstenaars van de 19e tot de 20e eeuw, in alle stromingen. Daarnaast voegen we deze Belgische sectie toe aan onze Parijse veilingen.”

Chocoladebuurt

Even terug in de tijd. Toen veilinghuis Pierre Bergé & Associés (PBA) hun immense gebouw aan de Grote Zavel in juni 2012 verliet, betekende dat een serieuze aderlating voor de kunstbuurt. Er zijn wel nog steeds heel wat veilinghuizen rond de Zavel gevestigd, maar tot nu toe is geen enkele van het formaat van PBA. De meeste doen generalistische veilingen, geen themaveilingen zoals PBA. Tekenend is dat het grote gebouw waar PBA in huisde zo lang leegstond. Al heeft de zeer hoge huurprijs daar ook veel mee te maken. Intussen is het ingepalmd door een foodgigant: de Franse macaronspecialist Ladurée. Tegenkanting is er uiteraard van de kunsthandelaars en antiquairs op de Zavel. Maar de trend is al langer ingezet: de Zavel is meer en meer een buurt geworden die bij toe-

risten bekend staat omwille van de vele chocolateries en pralinewinkels. Bergé liet een gat dat sindsdien niet meer helemaal opgevuld is geraakt. “Onze vicepresident Antoine Godeau besefte snel dat we de opgebouwde relaties niet in de steek konden laten en we een blijvende stek in Brussel nodig hadden. We hebben ons dan ook op een efficiënte manier gereorganiseerd in de huidige constructie. Voorheen werden alle veilingen (behalve boeken en archeologie) gehouden op de Zavel. Vandaag gebeurt het meeste in Parijs waar een meer internationaal koperspubliek aanwezig is,” zegt Harold Lombard, die samen met Olivia Roussev het Franse veilinghuis runt vanuit een bureau in de Louizalaan. “We zijn echt een complementair team: Olivia is gespecialiseerd in moderne en hedendaagse kunst en design. Ik focus op oude kunst. Met twee organiseren we onze veilingen van A tot Z. Dat functioneert beter.”

Doorstart

Dat Pierre Bergé & Associés uit Brussel zou vertrekken, was voor velen de kroniek van een aangekondigde dood. Er waren regelmatig meningsverschillen onder de kaderleden. Maar vooral het hoge tempo waarmee de veilingen elkaar opvolgden was op den duur onhoudbaar. Voor zowel de medewerkers als voor de klanten. Olivia Roussev: “De machine werd gewoon te groot en te log. We moesten omzet draaien, maar dat kwam de kwaliteit niet ten goede, omdat de veilingen elkaar zo snel moest opvolgen. Er werden teveel nieuwe sporen tegelijkertijd uitgetest. Ook de klanten konden nauwelijks nog volgen, want ze werden de hele tijd uitgenodigd voor allerlei cocktails. Soit, de pagina is intussen omgeslagen. We hebben een doorstart gemaakt. Vele mensen zijn vertrokken naar collega veilinghuizen, wij twee zijn gebleven. Voor mij was het gebouw zelf verlaten een lastig moment: ik heb er nog gewerkt voor de gebroeders de Jonckheere.”

Duo

Ondanks zijn jonge leeftijd heeft Harold Lom-

“Een veilinghuis is toegankelijk voor iedereen. En dat is fantastisch, want zo komen wij met de meest uiteenlopende mensen in contact. Soms met verzamelaars die in prachtige huizen wonen, soms met mensen die in een onooglijk huis leven tussen ongelooflijke stukken.”

links

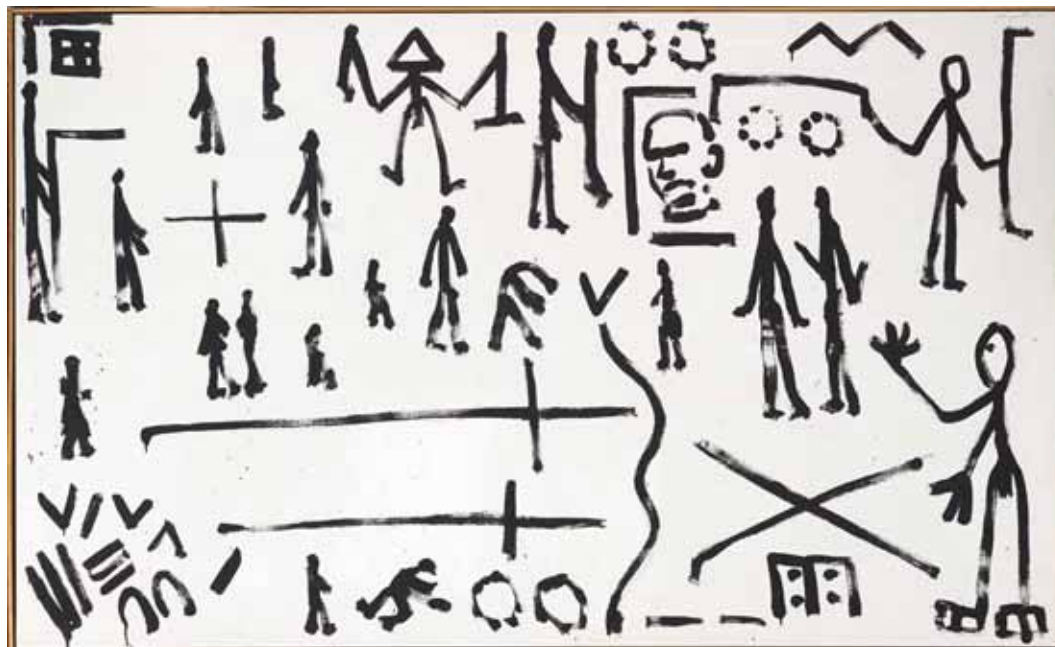
‘Mars en Minerva’ in bruin gepatineerd brons. Parijs, atelier van François Girardon (1628-1715) eind 17e eeuw. Verkocht bij Pierre Bergé & Associés Parijs op de meubel- en kunstobjectenveiling van 13 juni 2014 voor € 12.400.

rechts

A.R. Penck (1939), 'Untitled', 1982.
Acryl op doek. Verkocht bij Pierre Bergé & Associés Parijs op de veiling van Hedendaagse Kunst van 25 juni 2014 voor € 101.780.

onder

Philippe Wolfers, 'Salomé', ca. 1925.
Bronzen beeld in de verloren was-techniek, met bruine patina en gouden ophogingen, sokkel in groene breccie. 58,5 x 55 x 19 cm. Pierre Bergé & Associés, Brussel, 02-12.
© Pierre Bergé & Associés.
Richtprijs: € 12.000-15.000

Ondanks zijn jonge leeftijd heeft Harold Lombard al quasi alle echelons van het veilingwezen doorlopen.

bard al quasi alle echelons van het veilingwezen doorlopen. Na zijn studies belandde hij in september 2007 op het departement oude kunst bij Pierre Bergé & Associés in Brussel. "Ik was monsieur poussière: de hele tijd zat ik met mijn neus tussen oude spullen, samen met meneer Van Herck. Aan de universiteit leer je de wel de theorie en de kunstgeschiedenis, maar de ken-

nis over antiek doe je op in de praktijk. Je moet de spullen vastpakken en bestuderen. Dat is nog altijd de beste leerschool. Op drie jaar tijd werd Lombard hoofd van de afdeling oude kunst. Sindsdien beheert hij samen met de Parijse experts deze afdeling. "Ik kon het goed vinden met Antoine Godeau, die na het vertrek van Frédéric Chambre in 2012 de leiding overnam van de Brusselse poot van Bergé & Associés. Toen dat filiaal in juni sloot, wou Antoine me detacheren naar Parijs. Maar na 6 jaar hard werken in Brussel, vond ik dat doodzonde. Ik had er goeie contacten met klanten. En er waren net zoveel Fransen én andere veilinghuizen zich komen installeren in Brussel. Het marktpotentieel was er, dat hadden we met Pierre Bergé & Associés bewezen. Dus vertrouwde hij me en stelde hij me voor om vanuit Brussel de Belgische tak te leiden, samen met Olivia Roussev."

Toegankelijk

Roussev is ook een ervaren kracht. Zij zit al 14 jaar in het vak. Haar carrière startte ze bij Christie's in Londen, waar ze eerst enkele departementen doorliep vooraleer ze verantwoordelijk werd voor verschillende privécollecties. In 2004 ruilde ze Londen voor Brussel, waar ze aan de slag ging bij de gebroeders De Jonckheere, de specialisten in Vlaamse kunst uit de 15e, 16e en 17e eeuw. Ze organiseerde ook enkele legendarische tentoonstellingen op de Zavel zoals 'Mestach, l'Africain' in 2007: een unieke expo rond de fabuleuze collectie art premier van wijlen Willy

Mestach. Een tijdlang was ze ook directrice van de Galerie Pierre Bergé & Associés, waar regelmatig kooptentoonstellingen doorgingen. Haar specialisatie in moderne en hedendaagse kunst komt nu goed van pas voor de '100% Belge'-veilingen. "Werken voor een veilinghuis passioneert me. We zijn continu op zoek naar mooie objecten. En we ontmoeten bijzondere mensen met een liefde voor schoonheid. Op de expertisedagen komen mensen langs om hun kunstvoorwerpen gratis te laten schatten. Dat zijn fantastische dagen," zegt Roussev. Lombard knikt: "Een veilinghuis is toegankelijk voor iedereen. En dat is fantastisch, want zo komen wij met de meest uiteenlopende mensen in contact. Soms met verzamelaars die in prachtige huizen wonen, soms met mensen die in een onooglijk huis leven tussen ongelooflijke stukken. Er is die bekende regel van de 3 D's: Debt, Death, Divorce – schulden, scheiding of een sterfgeval zijn de 3 belangrijkste redenen waarom mensen voorwerpen aanbieden aan een veilinghuis. Het vergt behoorlijk wat psychologisch inzicht en empathie om die mensen op de juiste manier te ontvangen. Die combinatie van schoonheid en psychologie maakt de veilingwereld enorm boeiend voor mij."

links

Jean Blaeu, 'Grote Atlas', 12 volumes. Uit de bibliotheek van de prinsen Mérode. Verkocht bij Pierre Bergé & Associés Parijs op de boekenveiling van 18 juni 2014 voor € 488.356.

MEER WETEN

Bezoeken

Pierre Bergé & Associés Brussel
Louizalaan 479
Brussel
www.pba-auctions.com

Nieuw bloed bij Van Lanschot

Hoofdsponsor van PAN Amsterdam in RAI Amsterdam is voor het achtste jaar Van Lanschot Bankiers. De bank heeft van oudsher een hechte band met kunst en gaat zich daar de komende jaren nog actiever mee bezig houden. Een belangrijke rol is daarbij weggelegd voor de nieuwe, jonge conservator van de Van Lanschot collectie.

onder

De Van Lanschot collectie bevat ondermeer werk van de Belgische kunstenaar Jus Juchtmans met het werk 'Schilderij nr. 2002-09-10'.

TEKST: ANNELETTE HAMMING PORTRETFOTO: ANKE TEUNISSEN

Ilka van Steen (1988) is sinds begin dit jaar full-time conservator. Nadat zij de volledige collectie digitaliseerde voor de toenmalige conservator Herbert Jan Hijmersma, die bijna dertig jaar bij Van Lanschot werkte, is ze hem opgevolgd. Van Steen studeerde kunstgeschiedenis in Utrecht en schreef haar scriptie over een onderzoek naar de functie en bijdrage van atelierassistenten bij het vervaardigen van kunst, toegespitst op de verschillende uitgangspunten en werkwijze van David Hockney en Damien Hirst. Valt daaruit af te leiden dat de collectie gaat moderniseren? Van Steens recente aankopen zijn een porseleinen wandobject van keramist Henk Wolvers (ook het Victoria & Albert kocht enige tijd geleden een werk van hem), twee foto's van Hendrik Kerstens (de autodidacte fotograaf die zijn dochter Paula als model gebruikt voor portretten die indirect verwijzen naar Johannes Vermeer) en een object van Mark Sturkenboom dat zich beweegt op de grens van kunst en design. "Hedendaagse kunst ja, maar met inachtneming van de historie van de collectie."

Vrije keuze

Die historie begint met de vele aankopen van Godefridus Augustinus Wilhelmus van Lanschot (1868-1935). Sindsdien heeft de bank zich altijd toegelegd op de aankoop van Nederlandse en Belgische kunst. De collectie omvat ruim 1200 objecten, die verspreid zijn over de vestigingen van Van Lanschot in Nederland en België. Er wordt bewust gekozen voor een combinatie van antiek en hedendaags. Naast schilderijen en werken op papier (waaronder een uitgebreide collectie tekeningen van Lucebert, die grotendeels dankzij diens vriend Cas de Quay bijeengebracht werd) zijn er ook antieke klokken, kandelaars en meubilair. Wat ongetwijfeld helpt is dat de CEO van Van Lanschot, Karl Guha, zelf een groot kunstverzamelaar is. Ilka van Steen is qua aankopen voor de collectie van de bank echter vrij. "Er is

Wat er op Ilka van Steens wensenlijstje staat?

"Ik zou ooit graag een Jan Sluijters willen, hij was natuurlijk een uit Den Bosch afkomstige kunstenaar en ontbreekt nog in de collectie."

Wat ongetwijfeld helpt is dat de CEO van Van Lanschot, Karl Guha, zelf een groot kunstverzamelaar is.

geen Kunstcommissie, ik doe het alleen. Ik ga met een voorstel naar de Raad van Bestuur en de voorzitter is dan mijn voornaamste sparring-partner. Hij kijkt heel erg goed.”

Grote namen

Naast klassiekers als Rembrandt en Cornelis van Spaendonck, om slechts enkele namen te noemen, zijn in de collectie belangrijke hedendaagse kunstenaars vertegenwoordigd, onder wie de Nederlandse Marc Mulders (1958). Mulders schildert in het voorjaar en de zomer tulpen, irissen en (klap) rozen en richt zich in de herfst en winter op jachtdieren (fazanten en hazen). Zowel de bloemen als de dieren schildert hij op expressieve wijze ‘naar het leven’ aan de hand van stillevenen in zijn atelier. Mulders houdt zich naast het schilderen vooral bezig met het vervaardigen van glas-in-loodramen. De bekendste hiervan zijn het raam voor de Sint-Janskathedraal in Den Bosch en voor de Nieuwe Kerk (Amsterdam). Ook de Belgische kunstenaar Jus Juchtmans (1952) is vertegenwoordigd. Zijn schilderijen vallen op vanwege hun glad glanzende en spiegelende aanblik. De beschouwer heeft de vreemde gewaarwording zichzelf steeds in het schilderij weerspiegeld te zien. Die eigen reflectie, en de reflectie van de omgeving is een belangrijk deel en doel van het werk.

Samenwerking Van Gogh

Per 1 januari 2015 is Van Lanschot ook sponsor van de nieuwe entree van het Van Gogh Museum in Amsterdam. Bank en museum hebben

een lange Nederlandse historie en verbondenheid met Brabant met elkaar gemeen. Met het nieuwe sponsorcontract voor het Van Gogh Museum komt een einde aan de tien jaar durende succesvolle samenwerking met de Nederlandse golfsport (de Nederlandse Golf Federatie, Golf Team Holland en drie competitieteamen). Zoals Alex Rüger, directeur van het Van Gogh het verwoordde: “De eeuwige strijd tussen sport en cultuur is ditmaal anders beslist”. Als motivatie voor de beslissing het Van Gogh te sponsoren noemt Van Steen “dat het museum op indrukwekkende wijze voorziet in de behoefte van een (inter)nationaal publiek om het werk van Vincent van Gogh te leren kennen en te bewonderen.” Voor klanten van de bank zullen onder andere speciale rondleidingen, workshops en exclusieve avonden in het museum georganiseerd worden.

Mooiste werk

Wat vindt Ilka het mooiste werk uit de collectie? “Onze Van Gogh, ‘Le Saule’, uit 1885 is heel mooi maar ik vind de ‘Figuur’ van Karel Appel uit 1951 misschien wel het mooist. Cobra heeft eigenlijk maar twee jaar bestaan en dit is met zijn pure, ongevoerde aardse kleuren een prachtig voorbeeld. In combinatie met het grijze zijden passe-partout raakt het me echt.” Wat staat er op haar wensenlijstje? “Ik zou ooit graag een Jan Sluijters willen, hij was natuurlijk een uit Den Bosch afkomstige kunstenaar en ontbreekt nog in de collectie.” Over haar aankoopbudget wil ze niet praten, maar dat sommige van haar wensen dat budget te boven gaan, lijkt wel duidelijk. “Werk van de Britse vi-

boven

Micker, ‘Beleg van Hertogenbosch’, 1629-1635, 93 x 120 cm.

rechtsonder

Vincent van Gogh, ‘Le Saule’, 1885, 40,5 x 29,5 cm.

rechterpagina links

Cornelis Spaendonck, ‘Roze rozen op marmeren plint’, 1806, 33 x 40,5 cm.

rechterpagina rechts

Karel Appel, ‘Figuur’, 1951, 41 x 33 cm.

deokunstenaar Isaac Julien, die onder andere in 2013 'Kapital' maakte, of van Marc Lombardi (1951-2000), een Amerikaanse neo-conceptuele kunstenaar die kaarten tekende van hoe het economisch landschap eruitziet, inclusief financiële en politieke schandalen - dát zou ik wel willen voor de deelcollectie die we hebben over de financiële wereld. Daar maken ook werken als het schilderij 'De belastinginners' van de Zeeuwse schilder Marinus van Reymerswaele uit 1542 en 'Strijd der Spaarpotten', een gravure van een onbekende maker uit 1550 naar een tekening van Pieter Bruegel de Oude, deel van uit." Dat de collectie gevoel voor humor en zelfspot niet uitsluit, blijkt uit het motto van de prent: "Tis al om gelt en goet, dit flitten en twisten"... Maar hoe zit het dan met het kiezen van Nederlandse of Belgische kunstenaars? "Die criteria zijn enigszins gewijzigd en we interpreteren ze nu vooral als: dat kunstenaars een aantoonbare band met Nederland of België moeten hebben. Want een buitenlandse kunstenaar met een Nederlands paspoort, of een buitenlander die aan de Rijksacademie heeft gestudeerd, diens werk kan ook over Nederland of België gaan." Los van haar 'wensenlijst' bezoekt ze wekelijks vele kunstenaars die wellicht in aanmerking zouden kunnen komen voor de collectie Van Lanschot.

Prijs

Er zijn serieuze plannen om de J.C. van Lanschot Prijs opnieuw leven in te blazen. Deze prijs werd ingesteld in 1992, ter nagedachtenis aan Jan Cees van Lanschot, die in 1991 overleed. De tweejaarlijkse prijs werd voor het laatst uitgereikt in 2007, aan Melvin Moti voor zijn 'E.S.P.' installatie. Eerdere prijswinnaars waren Didier Vermeiren, Ger van Elk, Peter Struycken, Carel Visser en Panamarenko. Ilka van Steen is wel kritisch over de concrete uitwerking: "Er zijn ongeveer 700 prijzen in Nederland op het gebied van kunst. De Van Lanschot Prijs moet geen verkapt altruïsme zijn of een marketingtruc, maar wezenlijk iets toevoegen. Historisch is het nu eenmaal zo gegroeid dat we de prijs uit zullen reiken aan een Nederlandse hedendaagse kunstenaar, van wie we werk

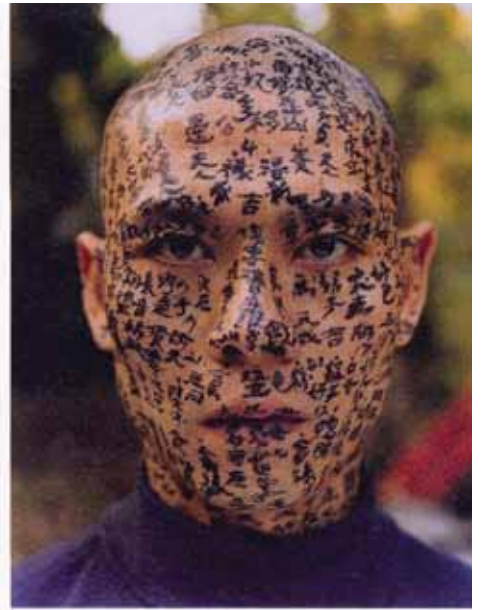
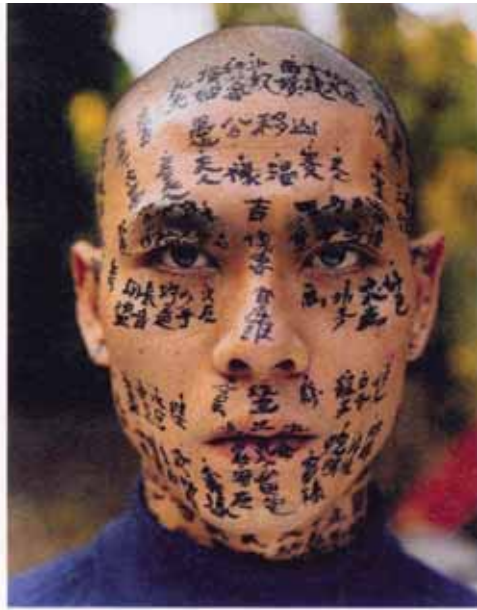

Met het nieuwe sponsorcontract voor het Van Gogh Museum komt een einde aan de tien jaar durende succesvolle samenwerking met de Nederlandse golfsport. Zoals Alex Rüger, directeur van het Van Gogh Museum het verwoordde: "De eeuwige strijd tussen sport en cultuur is ditmaal anders beslist".

aankopen voor de collectie. En dan moet je niet alleen denken aan een geldprijs, maar ook aan een stand op de PAN, waar het werk van de winnaar gepresenteerd wordt en aan een publicatie. De bedoeling is dat de prijs in 2015 weer uitgereikt wordt." Dit jaar presenteert Van Lanschot op PAN Amsterdam nog enkele werken uit de eigen collectie in stand 46.

MEER WETEN

Contact
www.vanlanschot.com

Chinese kalligrafie 2.0

Eeuwenlang was kalligrafie de hoogste kunstvorm in China. Het is een bezielend samenspel van schoonschrift, poëzie en inkttekening. Heel wat hedendaagse Chinese kunstenaars gaan aan de haal met die traditie. Een hommage aan de eigen cultuur of een kritisch onderzoek?

TEKST: **CHRISTINE VUEGEN**

Het Westen is al een paar decennia tuk op hedendaagse Chinese kunst. Het succes is niet te stuiten, net zoals de groei van China op het wereldtoneel. Terwijl de globalisering in de gigantische natie oprukt, staat de oude kalligrafie hoog op het verlanglijstje van Chinese verzamelaars. Alsof ze de eigen wortels niet uit het oog willen verliezen. Een mijlpaal in de kalligrafiegeschiedenis is het voorwoord uit 'Het Orchideeënpaviljoen'. Het is bijna mythisch, temeer omdat het origineel verloren is gegaan. In het jaar 353 vond een poëziewedstrijd plaats aan een klaterend beekje bij dat Orchideeënpaviljoen. Meer dan 16 eeuwen geleden nam Wang Xizhi het penseel ter hand en schreef in het korte voorwoord van de gebundelde gedichten: 'Hoewel de omstandigheden van generatie tot generatie veranderen, menselijke gevoelens blijven steeds gelijk. Zo zullen zij die dit later lezen dezelfde emoties voelen als die welke ik nu in deze tekst leg.' U merkt het al:

Kalligrafie is in China heel wat meer dan schoonschrift. Het penseel is een verlengstuk van het lichaam, dat emoties, gedachten en geestelijke energie overbrengt.

kalligrafie is in China heel wat meer dan schoonschrift. Het penseel is een verlengstuk van het lichaam, dat emoties, gedachten en geestelijke energie overbrengt. Kopiëren is essentieel, niet alleen om het vak te leren. Door te kopiëren herbeleeft een goede kaligraaf de gevoelens in de tekst. Bovendien voegt hij er iets van zichzelf aan toe. Maar wat doet Qiu Zhijie (1969)? Tussen 1990 en 1995 kopieerde hij het beroemde voorwoord uit de 4e eeuw liefst duizend keer. Steeds op hetzelfde blad, zodat het een zwarte wemeling is. Een vernietig-

boven

Geësceneerde fotografie in een gigantisch zelfgebouwd decor: een scherpe ondervraging van het onderwijssysteem, de globalisering en de toekomst van China. Wang Qingsong, 'Follow You', 2013, 180 x 300 cm. © Wang Qingsong, courtesy Sammlung Sigg.

linkerpagina

Een overbekend werk van Zhang Huan over identiteit en identiteitsverlies. Onze afkomst, het verleden en alles wat we tegenkomen: we torsen het vaak ongewild mee en worden erdoor bedolven. Maar het stoïcijnse gezicht van de kunstenaar wijst ook op verzet. Zhang Huan, 'Family Tree', 2000, kleurenfoto's, 127 x 102 cm. © Zhang Huan, courtesy M+ Sigg Collection.

gende actie? 'Copying the Orchid Pavilion Preface a Thousand Times', de gekopieerde tekst op een groot vel rijstpapier, foto's van verschillende stadia en een video van kopieersessies, getuigt van een arbeidsintensieve klus. De vloeiende gebaren, waarmee emoties worden uitgedrukt, verdrinken in de lagen inkt. Anderzijds maakt dat zwarte blad de kalligrafie mysterieus en mystiek. Eerst en vooral is Qiu Zhijie een poëtische protestkunstenaar. Voor een foto uit zijn reeks 'Tattoo' schilderde hij het Chinese karakter voor 'nee' in het rood over zijn naakte bovenlichaam. Een rode streep snoert hem de mond en loopt door over de muur, alsof hij eronder gevangen zit.

Eigentijds en universeel

Nog bekender in het Westen is Zhang Huan (1965). Vroege werken zijn provocerende, extreem kritische en dikwijls masochistische performances. In 1994 zat hij urenlang naakt in een openbaar toilet in Beijing. Toen zijn met honing ingesmeerde lichaam van kop tot teen was bedekt met vliegen en mieren dompelde hij zich onder in een nabijgelegen rivier. Vijf jaar later verhuisde hij naar New York. Sinds 2006 woont hij in de Chinese miljoenenstad Shanghai. Verwijzingen naar kalligrafie zijn zeer zeldzaam in zijn oeuvre. 'Pencil Piece' (2001) is een aantrekkelijke sculptuur van zijn eigen lichaam als penseel. Een bleek afgietsel van zijn naakte lichaam hangt ondersteboven aan een touw. Uit lange witte haren druppelt blauwe inkt in een bassin. Zhang Huan maakte pas gebruik van kalligrafie toen hij in New York woonde. In 2000 stond hij in een park terwijl drie ingehuurd kalligrafen zijn gezicht van 's morgens vroeg tot 's avonds laat beschreven met teksten over het menselijke lot of wat dan ook. 'Family Tree' is een iconisch fotowerk van negen close-ups op groot formaat. Naarmate het daglicht afneemt, wordt het gezicht van de kunstenaar pikzwart. Het heeft iets van het obsessieve kopieerwerk waarmee Qiu Zhijie de tekst liet verdwijnen. Maar 'Family Tree' gaat over iets anders. Eerst wordt de Chinese afkomst geaccentueerd en dan lost ze op in een grotere genealogie. Het is tevens een werk over het individu, dat wordt verstikt door de geschiedenis en de stortvloed van informatie. Wie ben ik? We weten het niet goed meer in deze complexe wereld.

Xu Bing (1955) is dikwijls in de weer met kalligrafie. Behoorlijk obsessief ook. Hij bedacht een

Ai Weiwei: "Kalligrafie is als kungfu. Waarom wordt kungfu beoefend? Niet alleen om te vechten, maar ook om het lichaam en de geest te beheersen en te cultiveren, met het oog op de eenheid van lichaam en geest. Daarnaast helpt kungfu om het universum beter te begrijpen."

nieuw schriftsysteem van 4000 tekens. Daarmee drukte hij 'A Book from the Sky' (1987-1991): een meditatieve installatie met boeken op de grond en een hemel van tekstrollen aan het plafond. Ze lijken leesbaar, als je Chinees kent. Maar niemand kan ze ontcijferen, want het is een gefantaseerd schrift. Zo wordt de toeschouwer geconfronteerd met ervaringen die in de jaren vijftig dagelijks kost waren in China. De communistische leider Mao Zedong bracht toen ook een revolutie teweeg in de kalligrafie door het schriftsysteem te vereenvoudigen. Wie kon schrijven, moest opnieuw leren schrijven. 'Square Calligraphy Classroom' (1994) van Xu Bing is een klaslokaal met een instructievideo. Engelse teksten worden zo geschreven dat de letters van het Romeinse alfabet eruitzien als Chinese karakters. Engelstaligen kunnen de woorden met enige moeite lezen, maar Chinezen kunnen er geen touw aan vastknopen. Zo schudt de kunstenaar onze aangeleerde denkpatronen door elkaar.

Kalligrafie is als kungfu

Overall ter wereld wordt Ai Weiwei (1957) hoog op handen gedragen. In China groeide hij uit tot een volksheld. Hij is niet bang om de overheid te bekritisieren en wantoestanden aan te klagen. In 2008 werd hij in de gevangenis gegooid wegens belastingsontduiking. Hij kwam vrij, maar moest een boete betalen van 15 miljoen yuan (1,9 miljoen euro). Mensen schonken hem spontaan geld, onder andere door bankbiljetten over de muur van zijn atelier te gooien. In een week tijd ontving hij 9 miljoen yuan (1,142 miljoen euro). Hij maakte er een lening van en betaalde iedereen terug. Kalligrafen deden er twee jaar over om 30.000 schuldbrieven te schrijven. Voor het eerst nam hij die traditie op, en dat is meteen het meest omvangrijke kalligrafieproject ooit. Ai Weiwei koos voor kalligrafie wegens het gewicht, de esthetiek, de moraal en de filosofie. In de catalogus van 'Secret Signs', een grote tentoonstelling over kalligrafie in de hedendaagse Chinese kunst in de Deichtorhallen in Hamburg, zegt hij: "Kalligrafie is als kungfu. Waarom wordt kungfu beoefend? Niet alleen om te vechten, maar

ook om het lichaam en de geest te beheersen en te cultiveren, met het oog op de eenheid van lichaam en geest. Daarnaast helpt kungfu om het universum beter te begrijpen." In dat interview wijst Ai Weiwei erop dat de klassieke kalligrafie uitsterft, vooral wegens het internet. Maar hij houdt er wel van en hij wordt er tot tranen toe door bewogen. Vandaag overleeft de kalligrafie in diverse vormen en gedaanten. Er was altijd al een relatie met schilderkunst en abstractie. Sommige oude kalligrafestijlen zijn zo zwierig dat de woorden niet meer leesbaar zijn. In het Westen werden abstracte schilders zoals Jackson Pollock en Franz Kline beïnvloed door oosterse kalligrafie. Zhang Wei (1952), een pionier van de hedendaagse abstractie in China, keek naar de 'action painting' van Jackson Pollock en Shan Fan (1959) kwam via de schilderkunst van Antoni Tàpies uit bij de kalligrafie. De furoremakende schilder Wu Shanzhuan (1960) borstelt grote doeken met tekens en symbolen, een mix van 'Political Pop', graffiti en expressionisme. 'Not Too Late' (2010) van Feng Mengo (1966) is een computergame, een abstract spel met elementen van de kalligrafie, de inkttekening en 'action painting'. Cai Guo-Qiang (1957) tekent met buskruit. Vuurwerktekeningen in open lucht noemt hij 'Projects for Extraterrestrials'. Zo realiseert hij een etherische kalligrafie voor buitenaardse wezens. De traditionele kalligrafie is voor westerlingen niet de meest toegankelijke kunstvorm. Maar deze hedendaagse kunst spreekt iedereen aan.

linkerpagina

Abstracte schilderkunst van Zhang Wei. Is kalligrafie een mannenzaak? In het verleden waren er amper vrouwelijke kalligrafen, omdat vrouwen zelden een opleiding kregen. Heel veel vrouwen nu bij de jongste generatie van Chinese kunstenaars, maar deze generatie is blijkbaar minder geïnteresseerd in kalligrafie. Zhang Wei, 'AB17', 1983, olieverf op doek, 203,5 x 113 cm. © Zhang Wei, courtesy Sammlung Sigg.

linksboven

Deze installatie van Yuan Gong was in 2009 te zien in 'Voice of the Unseen', een randexpositie van de Biënnale in Venetië. Een filosofisch en kritisch paviljoen met slogans en brokstukken, die hij verzamelde in Sichuan na de aardbeving op 12 mei 2008. Yuan Gong, 'Red Curtains 5/12', 2009, installatie, ca. 7-8m hoog. Foto: Zhang Yisheng, © Yuan Gong, courtesy Sammlung Sigg.

onder

De bekende kunstenaar Gu Wenda woont in New York. Hij werkt veel met kalligrafie. Dikwijls zijn het zelf uitgevonden tekens, die eruitzien als Chinees. Hij gebruikt ze eveneens in installaties met genetisch materiaal, voornamelijk menselijke haren en bloed. Gu Wenda, 'Love and Hate', 2005, inkt op rijstpapier, 310 x 205 cm. © Gu Wenda, courtesy M+ Sigg Collection.

MEER WETEN

Bezoeken

'Secret Signs - Calligraphy in Chinese Contemporary Art'
Deichtorhallen / Sammlung Falckenberg
Phoenix-Hallen
Wilstorfer Straße 71
Hamburg-Harburg
www.deichtorhallen.de
08-11 t/m 08-02

Kristin McKirdy

Keramiek tussen heden en verleden

Kristin McKirdy werd in Canada geboren. Ze werkt nu in Parijs, maar doceerde haar vak zowel op IJsland als in Frankrijk en was vier jaar als gastontwerpster verbonden aan de porseleinfabriek te Sèvres. In Roubaix (bij Lille) en Brussel, kunt u kennismaken met haar oeuvre. Het is een boeiende aangelegenheid.

TEKST: ANNE HUSTACHE

boven

De tegenstellingen in de textuur en de kleurcontrasten zijn twee opvallende kenmerken in Mc Kirdy's werk. 'Untitled', 2011. Aardewerk en glazuur, installatie, 130 cm x 60 cm. © Collectie van de kunstenaar. Courtesy Galerie Pierre-Marie Giraud.

onder

De materie manipuleren is een noodzakelijke handeling van de kunstenaar.

Als tiener al was Kristin McKirdy (°1958) gefascineerd door vormen uit aarde en vuur. Tegenwoordig liggen haar keramische werken op de grens tussen het abstracte en het figuratieve. Hoewel ze voortbouwt op de traditionele keramiek, is haar oeuvre toch qua vorm, textuur en kleur resoluut vernieuwend. In het museum La Piscine in het Franse Roubaix, kunt u de komende maanden kennismaken met werken die de kunstenaar heeft gecreëerd toen ze te gast was in de porseleinfabriek te Sèvres. De expositie bevat bovendien ander werk dat een representatief voorbeeld van haar oeuvre vormt.

Opvallende vormen

Ontwerpen voor flessen, vazen of vruchten, van soms traditionele vorm, maar duidelijk verankerd in het heden door hun glazuur, kleur, een extra detail of een speciale manier van assembleren. Sculpturen die iets lijken te bevatten, maar waar niets in zit. Weer andere objecten, met een weliswaar organische of geometrische vorm, maar

sterk afwijkend van het gangbare. Het zijn ontwerpen waarbij nu eens op humoristische, dan weer op poëtische wijze gespeeld wordt met combinaties. En ten slotte voorwerpen, geïnspireerd op archetypen, die deel uitmaken van het collectieve geheugen.

Wie het oeuvre dat Kristin McKirdy de afgelopen twintig jaar heeft gecreëerd overziet, ervaart een mengeling van gevoelens. Men wordt er spontaan toe aangetrokken, maar er is ook een zekere verwondering. Men is geïntrigeerd door de opvallende vorm van die objecten, die hun geheim niet prijsgeven, alsof ze een innerlijk leven leiden. Ze leiden op verrassende wijze naar een onbekend land, waar niets vaststaat en de ene stap altijd weer naar een volgende leidt.

Dat vakkundig gemaakte en heel persoonlijke oeuvre, met die mengeling van tradities en eigen inventiviteit, is een afspiegeling van de levensloop van de kunstenaar. Kristin McKirdy heeft Amerikaanse 'roots', is in Canada geboren, maar bracht haar jeugd door in Frankrijk, België en Engeland.

Ze stond dan ook altijd open voor andere culturen. Nog vóór ze literatuur, kunstgeschiedenis en archeologie ging studeren, maakte ze al objecten in klei: “Ik begon op mijn vijftiende aardewerk te maken, toen ik nog op de middelbare school zat. Ik was toen vol bewondering voor het oeuvre van Karen Karnes, een Amerikaanse keramiste, die aardewerk voor dagelijks gebruik maakte, zoals soepterrines van steengoed. Uitgaand van foto’s probeerde ik even mooie dingen te maken. Later raakte ik ook sterk onder de indruk van de keramische werken van Hans Coper.” (Kristin McKirdy in een interview uit september 2014.)

Roeping

Uit de opleiding die Kristin McKirdy volgde, blijkt dat ze toen niet geloofde dat ze van haar hobby ooit een beroep zou kunnen maken. Dat het uiteindelijk toch zo ver kwam, is omdat ze gaandeweg een veel ruimere kijk op keramiek kreeg. Ze raakte steeds meer onder de indruk van de rol die dit kunstgenre speelt in het dagelijkse leven van de mens.

“De ervaring in Sèvres was enorm verrijkend en stimulerend. Ik heb er een groter gevoel van vrijheid aan overgehouden.”

“Toen ik begon te studeren aan de universiteit, wist ik nog niet wat ik uiteindelijk wilde gaan doen. Ik probeerde dus maar literatuur, antropologie en uiteindelijk kunstgeschiedenis. Aanvankelijk was ik geboeid door de archeologie, vooral de Griekse. Ik raakte in de ban van de eenvoudige vormen van het aardewerk, maar die oude objecten hadden ook iets raadselachtigs. Mijn docent Griekse archeologie, Philippe Bruneau, doceerde ook archeologie van de moderne wereld aan de Sorbonne. Het was een methodologische benadering van de archeologische praktijk, die moest bewijzen dat de studie van afzonderlijke objecten tot nieuwe inzichten kon leiden, als aanvulling op de historische en sociologische benadering. Ik was gefascineerd door de idee van een object, als

linksonder

Deze bijzondere uitbeelding van een knuffelbeer uit de serie ‘Teddy’ uit 2011 weerspiegelt McKirdy’s gevoel voor humor en originele vormtaal.. Aardewerk en glazuur, 65 x 33 x 28 cm. © Collectie van de kunstenaar. Courtesy Galerie Pierre-Marie Giraud.

rechtsonder

Deze duidelijke ronde vorm lijkt op een waterbron, een doopvont, ruw langs de buitenkant, met een lichtblauwe en zachte textuur binnenin. ‘Untitled’, 2010. Aardewerk en email, 43 x 19 cm. Privé collectie.

boven
 'Horn des overvloeds', 2003. Dit uitgesproken poëtische werk is een mengeling van beelden, die aangetroffen worden in uiteenlopende beschavingen: piramide, fruit, kalebas. Met de nodige humor worden er ook ongewone elementen in verwerkt, zoals snoepjes en tandwielen. 'Cornucopia, 2003. Aardewerk en glazuur, 122 x 48 cm. © Collectie van de kunstenaar. Courtesy Galerie Pierre-Marie Giraud.

drager van informatie. In de loop van mijn studie kwam ik echter tot het besef dat ik liever met keramiek, dan met archeologie bezig was en dus ben ik me gaan toelegen op de geschiedenis van de moderne keramiek. Al die tijd was ik immers ook bezig geweest met keramiek. Later behaalde ik een diploma keramiekkunst aan de UCLA (University of California, Los Angeles), een Master of Fine Arts onder leiding van Adrian Saxe."

Nauwe band

Al vele jaren beoefent Kristin McKirdy haar passie voor de keramiek, zowel in haar privépraktijk als in het onderwijs. Door les te geven kan ze niet alleen haar kennis delen met anderen, maar zelf ook

nog iets bijleren. Zo doceerde ze aan de Nationale Academie voor Schone en Toegepaste Kunsten te Reykjavik, aan de Hogeschool voor Sierkunsten te Limoges en aan Parsons School of Design te Parijs. Op die manier kan ze ook volledig onafhankelijk blijven werken als keramiste. Dat vindt ze erg belangrijk.

"Wat ik formidabel vind aan de keramiek, is dat het een aloude kunstvorm is, die nauw verbonden is met de menselijke activiteit. De mens heeft altijd al keramiek gebruikt in zijn dagelijks leven, maar ook voor rituelen en als sierobject. Het is een kunst voor zowel arm als rijk en hij heeft betrekking op alle gebieden van het leven. In de keramiek tref je heel uiteenlopende vormen aan, van de eenvoudigste tot de meest ongewone. De band met de menselijke activiteiten geeft die objecten een heel eigen geschiedenis. We zijn allen gevoelig voor die band, ook al is dat soms onbewust.

Dat heeft geleid tot een bijzonder breed veld van experimenten. Die verscheidenheid is ook te danken aan de veelheid van materialen. Van terracotta, steengoed en porselein tot faïence. Elk materiaal heeft zijn eigen geschiedenis en dat geldt ook voor de oppervlakken: glanzend, gesatineerd, mat, gepolijst, transparant, ondoorschijnend, enzovoort. In mijn werk gebruik ik al die verschillende elementen. Ik ben dol op het beroep van keramist, op de sensuele plasticiteit van de aarde en de alchemie van het bakken."

Vóór ze de aarde bewerkt en vormgeeft, vóór ze de glazuur en de kleur kiest, maakt Kristin McKirdy eerst een tekening, zodat ze het ontwerp kan beoordelen en verfijnen. Ze beheerst alle fasen van de productie tot in de perfectie, van het concept tot de afwerking. En ze maakt al haar objecten ook volledig zelf.

Sèvres

Van 2008 tot 2012 was Kristin McKirdy gast-kunstenares in de porseleinfabriek te Sèvres. Het duurde vier jaar, omdat ze er maar halftijds kon werken en omdat die ervaring zo verrijkend was, dat ze er graag extra tijd voor uittrok. Er werden in die tijd zeven ontwerpen van haar geselecteerd om in serie te worden gefabriceerd, terwijl zes andere unieke objecten bleven. In de tentoonstelling in La Piscine zijn vijf van de in serie gemaakte ontwerpen en één afzonderlijk vervaardigd object te zien. Tijdens die periode in Sèvres, heeft Kristin McKirdy nauw kunnen samenwerken met alle vaklieden. Van de gips-gieters en de specialisten die het goud bruinere, tot de scheikundigen die de glazuurkleuren bereiden. Dankzij de hulp die ze van hen kreeg, kon Kristin McKirdy nieuwe kleuren bedenken. Mineraalachtige tinten, zoals van edelstenen, rijk en transparant (turkoois en blauw), een nieuw, gesatineerd wit emailglazuur en een waaier van gesatineerde grijstinten. De samenwerking met McKirdy heeft ook in de fabriek zelf sporen nagelaten. Het 'McKirdy-palet', zoals de vaklieden het daar noemen, kan nu ook worden gebruikt voor objecten die niet door haar zijn ontworpen. De Sèvres-collectie is bovendien verrijkt met acht vaasvormen die zijn ontworpen door McKirdy. "De ervaring in Sèvres was enorm verrijkend en stimulerend. Ik heb er een groter gevoel van vrijheid aan overgehouden. Zo ben ik nu blauw gaan gebruiken, een kleur die ik vroeger vermeed, omdat ik die te decoratief vond. Ik ben ook verder gaan experimenteren met meer plantaardige en organische vormen, zoals de 'Teddy'. En er is ook een hele reeks 'stilleven's ontstaan uit de grote

"Wat ik formidabel vind aan de keramiek, is dat het een aloude kunstvorm is, verbonden met de menselijke activiteit."

installatie genaamd 'Samengesteld stilleven', die ik daar heb ontworpen." De tentoonstelling laat u kennismaken met werken die dateren van zowel vóór, tijdens als na haar periode in Sèvres. Ze maakt duidelijk waarom het oeuvre van McKirdy te boek staat als een van de boeiendste van de hedendaagse keramiek.

boven

Een porseleinen wolk om iets in te verbergen, vervaardigd in de manufactuur van Sèvres. 'Safe', 2012. Sèvres porselein, 45 x 34 x 8 cm. Collectie Sèvres, Cité de la Céramique. © G. Jonca, Sèvres. © Benoit Grellet.

linksonder

Klassieke patronen zijn in detail te zien op dit unieke familieportret. 'Family', 2012. Sèvres porselein, 46 x 30 x 1,7 cm. Collectie Sèvres, Cité de la Céramique. © G. Jonca, Sèvres.

linkerpagina onder

Deze compositie in tere tinten van flessen, vazen en bokalen is bijna een Morandi. 'Gecomponeerd stilleven', 2012. Sèvres porselein, afmetingen 250 x 100 x 50 cm. Collectie Sèvres, Cité de la Céramique. © G. Jonca, Sèvres.

MEER WETEN

Bezoeken

'Kristin McKirdy, Céramiques'
La Piscine
Rue de l'Espérance 23
Roubaix
Frankrijk
www.roubaix-lapiscine.com
08-11 t/m 08-02

Galerie Pierre-Marie Giraud
De Praeterestraat 7
Brussel
www.pierremariegiraud.com

Hedendaagse foto's verzamelen

Beginnen met het verzamelen van hedendaagse foto's is niet zo eenvoudig, vooral niet omdat er zoveel verschillende genres en soorten afdrucken bestaan. Daarbij komt bovendien de grootte van het fotoaanbod. Voor wie echter nadenkt, zich aan een reeks basisprincipes houdt en over enige kennis beschikt, valt het echter wel mee.

TEKST: LAURA NOBLE

Zoals bij iedere kunstvorm begint men het best bij de basis. Het komt erop aan zijn ogen de kost geven. Hoe meer werken men bekijkt, hoe vertrouwder iemand wordt met genres, trends en afdrucksornten. Bekend zijn met de geschiedenis van de fotografie maakt het niet alleen makkelijker om de fotograaf, de stijl of het tijdperk waaruit een foto stamt te herkennen, maar ook om de historische verwijzingen in de hedendaagse fotografie te begrijpen.

Oerwoud van beelden

Een collectie is een afspiegeling van zijn verzamelaar. Denk dus goed na en neem de tijd. Hoe moet men in dat oerwoud van beelden echter op zoek gaan naar kwaliteit? Daar is geduld en oefening voor nodig. Kijk hoe smaken veranderen, leer de klassieke werken kennen en lees recensies, theoretische teksten en opiniestukken. Dat helpt bij het vormen van een eigen opinie. Door te weten wat de voorkeur heeft, wordt het enorme aanbod minder overweldigend. Het kopen van werk van hedendaagse kunstenaars en opkomend talent is vaak een beetje een gok, maar gaandeweg krijgt

men er toch een neus voor. Door te praten met collega-verzamelaars en door regelmatig een bezoek te brengen aan galerieën, veilinghuizen en musea, kunt u makkelijker interessante werken voor uw verzameling op de kop tikken.

Vele afdrukmethoden

In het begin is het soms moeilijk uit te maken om welk type het gaat en hoewel het type afdruk mede de prijs kan bepalen, is de reputatie van de fotograaf altijd de doorslaggevende factor. Er bestaan tegenwoordig heel wat afdrukmethoden. Door de evolutie van de fototechniek is de manier waarop een foto wordt gemaakt niet langer bepalend voor het type afdruk, zoals dat vroeger wél het geval was. Van negatieven kunnen tegenwoordig met behulp van een scanner hoge-resolutiebeelden worden gemaakt, met uitstekende resultaten. Het meest courant zijn de zilvergelatineafdrucken in zwart-wit, doorgaans gemaakt met de traditionele 'natte' ontwikkel- en afdrukmethode. De laatste tijd zijn echter ook digitale zilvergelatineafdrucken beschikbaar. Van negatieven maakt men met behulp van digitale ontwikkelmethoden,

onder van links naar rechts

© Anne Liegniel, 'Catherine Sala', Franse schilder. Longvic, France. Courtesy of L A Noble Gallery.

© Anne Liegniel, 'Chapman brothers', Britse kunstenaars. London UK. Courtesy of L A Noble Gallery.

© Anne Liegniel, 'Claude Temin Vergez', Franse schilder. London, UK. Courtesy of L A Noble Gallery.

© Anne Liegniel, 'Dennis Oppenheim', Amerikaanse kunstenaar. New York, USA. Courtesy of L A Noble Gallery.

links

© Deborah Baker, 'Sheflrii'. Courtesy of L A Noble Gallery.

onder

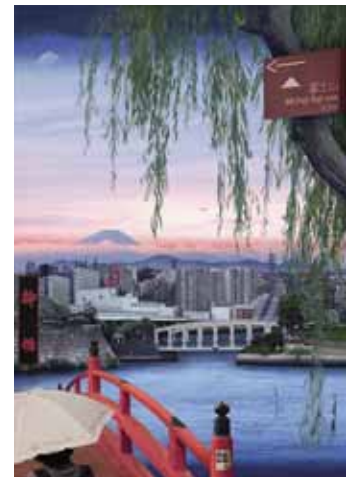
© Geoffrey H. Short, 'Untitled Explosion # 8LF'. Courtesy of L A Noble Gallery.

C-prints, chromogene prints of Lambda-prints. Dat kan op lichtgevoelig papier, maar ook op een drager van plastic. Deze zijn bijzonder in trek, door hun uitstekende en constante kleurkwaliteit. Er zijn afdrukken die op de traditionele wijze of op digitale wijze worden gemaakt, op vezelhoudend papier. Aangezien dit papier een duidelijke

Korrels kunnen door een fotograaf echter ook bewust gebruikt worden om een bepaald effect te creëren. Vandaar dat het van belang is om vertrouwd te zijn met het oeuvre van de kunstenaar in kwestie.

Een collectie is een afspiegeling van zijn verzamelaar.

boven van links naar rechts

Emily Allchurch, 'Tokyo Story 5 Cherry Blossom (after Hiroshige)'. Courtesy of L A Noble Gallery.

Emily Allchurch, 'Tokyo Story 8 Temple (after Hiroshige)'. Courtesy of L A Noble Gallery.

Emily Allchurch, 'Tokyo Story 10 Willow landscape (after Hiroshige)'. Courtesy of L A Noble Gallery.

textuur vertoont, zien die afdrucken er 'artistieker' uit. Inkjetafdrucken worden gemaakt met behulp van een printer, met verschillende kleuren inkt, die zich aan het papieroppervlak hecht. Vaak noemt men dat 'giclees', afgeleid van het Franse werkwoord 'gicler' (spuiten of sproeien). Lightjet laserprinters werken volgens het principe van de traditionele vergrotingsapparaten. Men gebruikt ze om afdrucken te maken op lichtgevoelig papier, dat wordt belicht, gefixeerd en gespoeld. Elke methode heeft zijn verdiensten en leent zich voor bepaalde formaten of fotografijstijlen.

Reputatie is bepalend

De kwaliteit zit hem in de details. De kunstenaar zal altijd voor een afdrukmethode kiezen die het beste resultaat oplevert. Is een beeld te sterk uitgegroot ten opzichte van het formaat, dan ziet het resultaat er korrelig of 'gepixeleerd' uit, vooral als het van dichtbij bekeken wordt. Korrels kunnen door een fotograaf echter ook bewust gebruikt worden om een bepaald effect te creëren. Vandaar dat het van belang is om vertrouwd te zijn met het oeuvre van de kunstenaar in kwestie. Om de kwaliteit te beoordelen, is het is altijd te verkiezen om de werken in het echt bekijken, in plaats van op een scherm. Reproducties of beelden op een computerscherm, kunnen gemakkelijk bepaalde gebreken verhullen. De reputatie van een fotograaf is hoe dan ook bepalend voor de marktwaarde van zijn werk. Vandaar ook het belang van de echtheid van een foto, de herkomst en het aantal afdrucken ervan. Bij dat laatste vormt het nummer van de afdruk binnen een beschikbaar formaat een garantie. Bij drie afdrucken van een bepaalde grootte, zijn deze als volgt genummerd: 1/3, 2/3 en 3/3.

Vintage drukken

Naast de genummerde oplage bestaan er ook 'artist's prints'. Deze zijn meestal beschikbaar in twee of drie formaten. Ze zijn erg in trek bij verzamelaars, omdat ze de oorspronkelijke afdrucken vormen, waarvan de overige zijn afgeleid. Deze

'vintage' afdrucken behalen hoge prijzen. Vaak behoren ze tot de privéverzameling van een kunstenaar. Een 'vintage' afdruk werd en wordt gemaakt binnen een periode van vijf jaar nadat de foto is genomen. Hij kan echter behalve van vroegere fotografen, ook behoren tot hedendaags werk. Worden er van een bepaalde foto meer dan twintig afdrucken aangeboden, wees dan voorzichtig. De benaming 'limited edition' wordt tegenwoordig nogal snel gebruikt. Ook hierbij is dan ook de ouderwetse term: 'minder is altijd meer' nog steeds van toepassing. De herkomst van een werk wordt bewezen door een echtheidscertificaat. Dit kan bestaan uit een etiket, een vermelding op het aluminium, de handtekening, een preegdruk of het stempel van de kunstenaar en bevat de noodzakelijke informatie. Dit is erg belangrijk als men het werk wil laten verzekeren of het later wil doorverkopen.

Presentatie

Tot slot is er het inlijsten en monteren van een foto, nodig om die in goede staat te bewaren. Behalve in een traditionele lijst, kunnen foto's ook op een andere manier gepresenteerd worden, zoals geprint op de achterkant van plexiglas of op Dibond. Dibond is een composietmateriaal, bestaande uit twee voorgelakte aluminium platen en een kern van polyethyleen. Dit zorgt voor een stevige basis bij het monteren van een foto. Een gelijksoortige methode bestaat uit het bevestigen van een foto tussen plexiglas en aluminium. Kunstenaars kiezen vaak hiervoor, omdat zo'n niet in een lijst gemonteerd beeld, vrij lijkt te 'zweven' aan een muur. Ook lichtbakken zijn tegenwoordig in. Daarbij worden de beelden gepresenteerd op displaymateriaal (bijvoorbeeld Duratrans), verlicht door leds. Zoals bij alle nieuwe presentatiemethoden, verdient het aanbeveling nadere informatie te vragen over de vervaardiging en de kwaliteit van de gebruikte materialen. Investeren in foto's kan bijzonder lucratief zijn, maar kopen wat u zelf graag ziet en de passie ervoor delen met anderen, is ook heel veel waard.

MEER WETEN

Bezoeken

www.lauraannnoble.com

Paris Photo

Na de richtlijnen over hoe een fotografeerverzameling aan te leggen, is het nu tijd om de theorie in praktijk om te zetten. Waar kan dit beter dan in Parijs, waar november geldt als 'Le Mois de la Photo'. Daar wordt het aantal fototentoonstellingen in aantal uitsluitend overtroffen door de talloze fotografische werken op Paris Photo, Fotofever, Photo Off, Le Salon de la Photo.

Claus Goedicke, 'Fisch 1', 2014. Archivalische pigmentprint. © Claus Goedicke. Te zien bij Galerie m Bochum.

Paris Photo

Met 169 galerieën en uitgevers is dit de grootste en voornaamste van de Parijse fotografiebeurzen. Zowel hedendaags als historisch werk is hier te zien, op zowel de beursvloer als in twee bijzondere exposities; het MoMA brengt zijn recente aanwinsten mee, en uit de Alkazi Collection of Photography komt een mooie selectie ingekleurde foto's uit India en zuidelijk Azië.

Fotofever

(Dit is de plek om de tophotografen

van morgen te ontdekken. De commissie die de galerieën selecteerde, heeft de Belgische verzamelaarster Galila Barzilai Hollander onder haar leden. Zij hadden het dit jaar iets makkelijker dan vorig jaar en mochten 100 kandidaten toelaten, veel meer dan de 60 van vorig jaar! Galila verschaft ons bovendien een blik op haar onmetelijke fotografiecollectie.

Photo Off

Op deze beurs richt een vijftiengigal galerieën en veelbelovende fotografen hun lens op de wereld van vandaag. Strikte journalistieke of reportagefotografie kan dit niet genoemd worden. Wel schieten zij méér dan enkel mooie plaatjes. Hun foto's zijn getuigenissen van onze huidige maatschappij. Naast de nieuwe generatie, wordt ook de link gelegd naar 'anciens' zoals Robert Van der Hilst, de eregast dit jaar.

Salon de la Photo

Voor wie het liefst aan de andere kant van de lens staat en alles wil weten over de nieuwste snufjes inzake fotografie, is er Le Salon de la Photo. De grote merken en fabrikanten, maar ook scholen, uitgeverijen, galerieën en vakverenigingen

Robert van der Hilst (*1940) is eregast op Photo Off. Deze foto 'Wendy' uit 2006 komt uit zijn serie Interieurs die hij in China nam. 110 x 131 cm (ed. 5), 67 x 82 cm (ed. 10).

zetten de amateurfotograaf op weg naar een professionele carrière. Eveneens op het programma staan lezingen van en ontmoetingen met grote fotografen, ateliers, debatten, een verkoopplatform, een boekenmarkt en tentoonstellingen.

Antoine Raab is één van de negen fotografen die geselecteerd is voor de Zooms van 2014. Raab met zijn reeks over Cambodjaanse bokkers werd voorgesteld door Stéphane Brasca van het fotomagazine De l'Air. Te zien op Le Salon de la Photo.

links Florence D'elle, 'Bérénice', 2013. Diasc, 100 x 150 cm. Ed. van 5 + 2. © Florence D'elle. Te zien bij de Belgische onlinegalerie Spot U Art op Fotofever.

MEER WETEN

Bezoeken

Le Mois de la Photo

www.mep-fr.org/mois-de-la-photo
01-11 t/m 30-11

Le Mois de la Photo-OFF

www.moisdelaphoto-off.org
01-11 t/m 30-11

Paris Photo

Grand Palais
www.parisphoto.com
13-11 t/m 16-11

Photo Off

La Bellevilloise
www.photooff.com
13-11 t/m 16-11

Le Salon de la Photo

Porte de Versailles
www.lesalondelaphoto.com
13-11 t/m 17-11

Fotofever

Carrousel du Louvre
www.fotofeverartfair.com
14-11 t/m 16-11

A detailed section of a painting by Pieter Coecke van Aelst, depicting the biblical scene of the Fall of Man. Eve is shown kneeling on the ground, her body rendered with soft, realistic shading. She has long, flowing golden hair and is looking towards the viewer with a somber expression. Her right hand is raised to her forehead, and her left hand rests on her lap. To her right, a hand from an unseen figure (the serpent) points towards her. The background is a dense, dark forest with various plants and flowers, including red roses. The overall style is characteristic of the Northern Renaissance, with fine detail and a focus on naturalistic representation.

Pieter Coecke van Aelst

Op de grens tussen renaissance & maniërisme

Voor de vervaardiging van dit wandtapijt had men een anderhalf jaar nodig. Dit had onder meer te maken met de verfijnde metaaldrad die in het doek werd verwerkt. 'God beschuldigt Adam en Eva na de zondval'. Tapijt uit de serie 'Geschiedenis van het ontstaan van de wereld'. Het ontwerp is toegewezen aan Pieter Coecke van Aelst, ca. 1548. Het tapijt werd vervaardigd onder Jan de Kempeneer en Frans Ghieteels in Brussel en afgewerkt in 1551. Wol, zijde, zilverdraad en gelakte draden, 479 x 700 cm. Palazzo Pitti, Florence.

In de Noordelijke Nederlanden is deze kunstenaar iets minder bekend dan in het zuiden. Mogelijk doordat de Reformatie er sterker geworteld is en Coecke van Aelst veel godsdienstige thema's als onderwerp nam. Maar als renaissanceschilder en maniërist, was hij van grote betekenis.

TEKST: LIEVEN DEFOUR

De kunsthistorische betekenis van Pieter Coecke van Aelst (1502-1550) komt vaak minder tot haar recht door te wijzen op zijn familiebanden met Pieter Bruegel de Oude. Dat is een misverstand, want hoewel Coecke van Aelst de schoonvader van Bruegel was, was deze zestiende-eeuwse Zuid-Nederlandse kunstenaar het type van een humanistische 'homo universalis'. Hij ontplooidde zich als schilder, tekenaar, bouwmeester, decorateur, tapijntontwerper en glasschilder. Door de inbreng van Pieter Coecke van Aelst kreeg de renaissance in de Zuidelijke Nederlanden een krachtige impuls.

Naar Rome en Turkije

Het leven van Pieter Coecke van Aelst kent men gedeeltelijk door het 'Schilder-boeck' (1604) van Carel van Mander. Hij werd geboren in Aalst als zoon van een lokale politicus. Tussen 1517 en 1521 ging hij mogelijk in de leer bij de Brusselse Bernard van Orley, die als een typische 'italianisant' gold. In 1525-26 ondernam Pieter Coecke van Aelst de toen gebruikelijke studiereis naar Rome, waar hij vertrouwd raakte met Rafaël en Michelangelo. Bij zijn terugkeer trouwde hij in Antwerpen met Mayken van Dornicke, de dochter van de maniërist Jan van Dornicke. Wellicht werkte hij een tijd in het atelier van zijn schoonvader, maar na diens dood in 1527 werd zijn stijl minder maniëristisch en plastischer. Nog hetzelfde jaar werd Pieter Coecke van Aelst

Pieter Coecke van Aelst speelde een sleutelrol bij de introductie van de antieke bouwkunst en de ornamentale groteskenstijl in de Nederlanden.

Alle tapijten, glasramen, etsen en kunstvoorwerpen die aan Coecke van Aelst werden toegeschreven, werden uitgevoerd door andere kunstenaars. Zijn enige werk bestond uit de tekeningen in spiegelbeeld die, afhankelijk van de goodwill van de uitvoerder, zo goed mogelijk werd gevolgd. 'De Heilige Paulus verdedigt zijn zaak voor Agrippa'. Voorbereidende tekening uit de serie 'Het leven van de Heilige Paulus'. Pieter Coecke van Aelst, ca. 1529-1530. Bruine inkt, afmetingen: 27 x 50,9 cm. St. Annen-Museum, Kulturstiftung Hansestadt Lübeck.

in het Antwerpse Sint-Lucasgilde opgenomen en opende hij een eigen atelier in de Scheldestad, dat vrij snel tot bloei kwam. Tegelijkertijd onderhield hij nauwe contacten met gerenommeerde Brusselse tapijtwevers.

In die context trok hij in 1533, in opdracht van de manufactuur Dermoyen, naar Constantinopel, om een nieuwe reeks tapijten aan de Turkse sultan te verkopen. Weliswaar mislukte deze zakelijke missie, maar de kunstenaar maakte van zijn verblijf gebruik om tekeningen over het leven van de Turken te maken. Die reisimpressies zijn inmiddels verloren gegaan, maar na zijn dood in 1550 gaf zijn weduwe Mayken Verhulst de tekeningen uit in de vorm van een lang fries van houtsneden, dat de titel 'Moeurs et fachons de faire des Turcz' droeg. In een meer dan vier meter lange, ritmische suite, werd een blijvende getuigenis van zijn ervaringen in het Oosten geschetst. Bovendien wakkerden de houtsneden de smaak voor het oriëntalisme in onze gewesten aan.

Aandacht voor architectuur

Pieter Coecke van Aelst speelde een sleutelrol bij de introductie van de antieke bouwkunst en de ornamentale groteskenstijl in de Nederlanden. In 1539 publiceerde hij het boek 'Die inventie der colommen', dat een vrije vertaling was van het traktaat 'De architectura libri decem', van de Romeinse architectuurtheoreticus Vitruvius. Hiermee bracht hij de allereerste Nederlandstalige versie van dit werk op de markt. Bovendien gaf hij ook een vertaling uit van de praktische

modelboeken van de renaissancekunstenaar Sebastiano Serlio, onder de titel 'Generale regelen der Architecturen'. In de Nederlanden werden deze voorbeeldboeken door kunstenaars van diverse disciplines graag gelezen en gehanteerd. De pioniersrol van deze uitgaven mag niet onderschat worden, want het is door de kennisname van de vertalingen van Coecke van Aelst, dat de bekende Friese architectuurtheoreticus Hans Vredeman de Vries, de Romeinse bouwkundige principes en het ruimtelijk perspectief in Europa verspreidde.

Decorateur 'avant la lettre'

In Antwerpen speelde Pieter Coecke van Aelst een cruciale rol als coördinator en decorbouwer bij grote feestelijkheden. Ter gelegenheid van de blijde intrede van keizer Karel en zijn zoon prins Filips II in 1549, had hij de supervisie over de feestelijke aankleding van de straten met triomfbogen, stellages met podia, zuilengaanaderijen, enz. Voor de jaarlijkse Ommegangsstoet ontwierp hij in 1534-35 de reus Antigoon, die door de legendarische Romeinse soldaat Brabo een hand werd afgehakt. De kop van Antigoon, in papier-maché, touw, metaal en echt haar, wordt nu nog steeds in het Museum aan de Stroom bewaard. In 1549 ontwierp Pieter Coecke van Aelst voor het huis 'De Grote Sot' van de familie De Moelnere aan de Sint-Jacobsmarkt, een monumentale schouw. Deze schoorsteen was versierd met bas-reliëfs die taferelen uit het Oude en Nieuwe Testament voorstelden. Hij was uitbun-

Deze tekening weerspiegelt niet de beste compositie van Coecke van Aelst. Bijzonder is wel de verfijnde techniek waarmee hij te werk gaat. Inktlijnen worden versterkt door verschillende tinten te gebruiken en door witte accenten in waskrijt. De verticale lans geeft dit mooi weer. 'Doortocht van de Rode Zee'. Pieter Coecke van Aelst, ca. 1533-1535. Bruine inkt in twee tonen en wit krijt, 25,1 x 20 cm. Albertina, Wenen.

dig voorzien van kariatiden, putti, guirlandes en cartouches. Over de toeschrijving aan Coecke van Aelst bestaat er tot op heden twijfel. Hij zou het ontwerp gemaakt hebben, maar voor de uitvoering wordt aan een naam als Cornelis Floris de Vriendt gedacht. In 1823 liet burgemeester Van Ertborn de schouw in het burgemeesterskabinet van het stadhuis plaatsen.

Geen signatuur

Vanaf het einde van de jaren 1520, leidde Pieter Coecke van Aelst een bijzonder productief atelier, waarin hij door vele assistenten werd bijgestaan. Tijdens de zestiende eeuw was er in Antwerpen een drukke handel in religieuze schilderijen, waar het atelier van Pieter Coecke

van Aelst gretig op inspeelde. Vaak ging het om altaarstukken en veelluiken, die door privépersonen werden besteld en daarna een cultusfunctie vervulden. Nadat hij zelf de originele 'disegno' (schets-tekening) had gemaakt, liet de meester de compositie op paneel meestal door zijn medewerkers uitvoeren. Tijdens de beeldenstorm zijn heel veel schilderijen van Pieter Coecke van Aelst vernietigd. Tot nu toe is geen enkel schilderij van deze kunstenaar dat door hem gesigneerd is teruggevonden en worden alle werken als 'toegeschreven aan Coecke van Aelst' beschouwd.

Godsdienstige thema's

Behalve enkele zeldzame portretten waren scènes uit het leven van Christus het meest cou-

Het is mede door de kennisname van de vertalingen van werken over architectuur door Pieter Coecke van Aelst, dat Hans Vredeman de Vries zijn bekende voorbeeldenboeken kon samenstellen.

Pieter Coecke van Aelst bedacht de serie van de zeven hoofdzonden als een spectaculaire optocht van de zondaars, verspreid over zeven wandtapijten van monumentale afmeting. Elk tapijt is gewijd aan een bepaalde ondeugd. Hier wordt de gulzigheid in vrouwelijke vorm afgebeeld in een koets, omringd door een kleurrijke stoet van persoonlijkheden uit de klassieke geschiedenis, mythologie en de Bijbel, die de corruptie belichamen. De Gulzigheid, wijn-bladeren in haar haar, wordt voorafgegaan door de fijnproevers Cleopatra, Alexander de Grote en Silenus, terwijl de jonge Bacchus de weg wijst. 'Gulzigheid'. Pieter Coecke van Aelst, ca. 1560-1575. Wol, zijde, verguld zilveren draad, 388,6 x 678,2 cm. The Metropolitan Museum of Art, New York.

rante onderwerp dat in zijn atelier gerealiseerd werd. Van die populaire, godsdienstige thema's werden meestal verscheidene versies op de markt gebracht. Zo zijn er van 'het laatste avondmaal' maar liefst 45 bekend, alle met kleine variaties en stilistische wijzigingen. Pieter Coecke van Aelst herschiep 'Het laatste avondmaal' tot een vrij geanimeerd tafereel, waarbij hij telkens Bijbelse achtergrondscènes integreerde. Zo is door het raam 'De intocht in Jeruzalem' te zien, terwijl enkele medaillons aan de wand de verhalen van 'David en Goliath' en 'De moord van Kaïn' oproepen.

Maniëristische encenering

In de loop van zijn carrière bleef Pieter Coecke van Aelst als schilder balanceren tussen een maniëristische vormtaal en een rustige renaissancestijl. Soms realiseerde hij levendige

composities met complexe architectuurdecors, doorkijkjes en uitgerekte figuren in gekunstelde houdingen. Soms ademt zijn stijl een serene, Rafaëleske sfeer, met plastische, gespierde figuren, antieke kolommen, putti en een verzadigd coloriet. De triptiek met de kruisafneming, de graflegging en de verrijzenis (1540-1550) in het Museu Nacional de Arte Antiga in Lissabon, is een typisch voorbeeld van een dynamische, maniëristische encenering, met uitgerekte figuren in gezochte houdingen. Ook de 'Heilige Drieuldigheid' in het Prado valt onder die maniëristische tendens te plaatsen. Drieluiken zoals 'De aanbidding der koningen' sluiten meer aan bij de klassieke hoogrenaissance, maar roepen door de kleding met tulbanden tegelijkertijd herinneringen op aan zijn reis naar Constantinopel. Met 'De heilige Hiëronymus in zijn studeervertrek' profileert Pieter Coecke van Aelst

zich als een volbloed renaissancekunstenaar. De kerkvader (347-420) vertaalde de Bijbel van het Grieks in het Latijn in een Palestijns klooster. Een doorkijkje met kamelen, weliswaar in een westers landschap gesitueerd, zinspeelt toch op de locatie van het gebeuren. Alles in het interieur verwijst naar de vergankelijkheid en de naderende dood. De spreuk 'Cogita mori' (denk aan de dood), de bijbel die geopend is bij het laatste oordeel en tenslotte de objecten op de tafel zoals de zandloper en de kaars, zijn hier voorbeelden van.

Tapijten

In 1544 verhuisde Pieter Coecke van Aelst naar Brussel, dat in de zestiende eeuw door de komst van de Habsburgers het voortouw nam als centrum van tapijtweefkunst. De kartons die Rafaël voor de reeks wandtapijten 'De Handelin-

gen der Apostelen' in opdracht van paus Leo X ontwierp, speelden een invloedrijke rol bij de introductie van het renaissance-tapijt in de Nederlanden. Tussen 1516 en 1520 bevonden deze kartons zich te Brussel, om geweven te worden in het atelier van Pieter van Edingen, alias van Aelst. (Voor alle duidelijkheid: Pieter van Edingen mag men niet verwarren met Pieter Coecke van Aelst). Tussen ongeveer 1520 en zijn dood in 1541, was Bernard van Orley de Brusselse meester bij uitstek van het wandtapijt. Maar ook zijn leerling Pieter Coecke van Aelst was bedrijvig als ontwerper van legwerk. De vraag naar wandtapijten was toen niet alleen groot vanuit de Habsburgse hoek, maar ook vanwege andere Europese hoven. Maria van Hongarije, die tussen 1530 en 1555 landvoogdes in de Nederlanden was, verzorgde de bestellingen voor zichzelf en voor haar broer keizer Karel, die tijdens zijn rondreizen steeds een lading tapijten meenam.

Hofschilder

Op grond van de bewaarde ontwerptekeningen, worden drie reeksen tapijten aan Coecke van Aelst toegeschreven: 'Het leven van Josuë' (Wenen), 'Het leven van de heilige Paulus' (Wenen en München) en 'De zeven hoofdzonden' (Wenen en Madrid). In 1544 kocht Maria van Hongarije de acht stuks van 'Het leven van Josuë' bij het atelier Dermoyen, dat deze tapijten schitterend in zijde, wol en gouddraad had uitgevoerd. Karakteristiek voor de monumentale ontwerpen van Pieter Coecke van Aelst, is de vloeiende, beweeglijke compositie, met een mensenmassa van dooreen gestrengelde figuren in onnatuurlijke, soms exuberante poses en gebaren. Opvallend is ook de verfijnde afwerking met een boordversiering van fruitboeketten en putti. In de serie 'Het leven van Paulus' herinneren de figuren met tulbanden aan zijn reis naar Turkije. De laatste serie van Pieter Coecke van Aelst was gewijd aan 'De zeven hoofdzonden'. Deze werd geweven door de manufactuur van Willem de Pannemaker, die hofleverancier van Maria van Hongarije was. De allegorische tafereelen werden begrensd door prachtige, ornamentele randen met grotesken, ijzersmeedwerk en fruitmanden. Als erkenning van zijn status en verdiensten werd Pieter Coecke van Aelst, kort voor zijn dood, tot hofschilder van keizer Karel benoemd. En die familieband met Pieter Bruegel de Oude? In 1563 huwde Bruegel Mayken, de dochter van Pieter Coecke van Aelst en diens tweede vrouw Mayken Verhulst. Volgens Carel van Mander was Bruegel een leerling van zijn schoonvader. Tot op heden is deze stelling niet bewezen, maar evenmin weerlegd. In ieder geval zijn tussen beide kunstenaars weinig stilistische raakpunten te vinden.

MEER WETEN

Bezoeken

'Pieter Coecke van Aelst and Renaissance Tapestry'
The Metropolitan Museum of Art
Fifth Avenue 1000
New York
www.metmuseum.org
t/m 11-01

Lezen

Elizabeth Cleland, 'Pieter Coecke van Aelst. Schilder, tekenaar en tapijtonwerper in de noordelijke renaissance', Mercatorfonds, Brussel, 2014, ISBN: 978-9-46230-055-2

Jonathan Knight

Een hedendaagse beeldhouwer van dierfiguren

Gedurende tientallen eeuwen, culminerende in een herbloei die in de negentiende eeuw inzette, zijn er in de kunst beelden van dieren vervaardigd. Ook nu nog zijn er beeldhouwers die deze traditie blijven voortzetten.

Een voorbeeld daarvan is de Engelse beeldhouwer Jonathan Knight (Londen, 1954). Hij groeide door de jaren heen uit tot een van de meest vooraanstaande beeldhouwers van dierfiguren van zijn generatie, dit doordat hij een wereldwijd geapprecieerde, zeer eigen en daardoor uiterst persoonlijke stijl wist te ontwikkelen. Zijn werk trekt daardoor niet alleen de belangstelling van dierenliefhebbers, maar ook van verzamelaars van zowel klassieke als hedendaagse kunst.

Paardenliefde

Dankzij een bijna twintigjarige samenwerking tussen deze kunstenaar en de kunsthandelaar Francis Maere, kunt u de komende maand in Gent met zijn werk kennismaken. Maere ontmoette de kunstenaar destijds geheel toevallig op de renbaan te Cheltenham (UK). In die tijd was Knight reeds een gevestigde waarde, zij het in de zeer besloten kring van paardenliefhebbers. Zijn uitzonderlijke capaciteit om de energie en de kracht van het paard weer te geven, heeft hij grotendeels te

linkerpagina

Deze brons van een rennende merrie met haar veulen maakt deel uit van de vroegere werken van Knight waarin paarden en de paardensport steeds centraal stonden. 'Mare and foal', brons, 9 edities, 28 x 53 cm.

boven

Heerlijk speels, net als bij Pompon en in de zoo van Londen. 'Polar bear foot up', 12 edities, 44 x 37 cm.

boven

Al schijnen ze de gevaarlijkste dieren ter wereld te zijn, deze nijlpaarden lijken in brons vrij onschuldig. 'Hippo sitting', brons, 12 edities, 28 x 40 cm.

onder

Deze zelfverzekerde gorilla lijkt zo klaar om zijn territorium te gaan verdedigen. 'Standing gorilla', brons, 12 edities, 55 x 53 cm.

Het streven naar eenvoud en essentie, zonder het contact met de realiteit te verliezen, dat is wat Jonathan Knight beoogt.

danken aan zijn vader, David Knight (1921-1981), die een uitmuntend tekenaar, illustrator en karikaturist was, vooral actief in en rond de belangrijkste paardenraces in Engeland. Van kinds af aan werd Jonathan dus ondergedompeld in die heel aparte sfeer van sport en glamour. Ondanks een complete switch in zijn artistieke carrière, is zijn liefde voor het paard en de paardensport latent aanwezig gebleven. Tot op de dag van vandaag krijgt hij nog opdrachten voor levensgrote bronzen beelden. Men kan ze vinden op de renbaan van Cheltenham (UK), de stoeterij Cheveley Park Stud te Newmarket of de recent ontwikkelde renbaan te Penang (Maleisië). Die passie voor de expressieve kracht van het paard komt ook duidelijk tot uiting in het monumentale, mythische beeld dat sinds 2012 de entree siert van het Four Seasons Hotel, op Park Lane te Londen.

Vereenvoudiging

Vanaf de jaren '80 en na zijn eerste tentoonstellingen bij W.H. Patterson Fine Arts en Sladmore te Londen, begon hij echter de beperktheden van het onderwerp in te zien. Daar waar dat thema een absolute en niet te ontkomen realistische weergave opdroeg, ging Knight zich meer en meer richten op een ultieme vereenvoudiging, zowel in vorm als in materie.

Hij sloot hierbij aan bij een traditie die ontstond in de negentiende eeuw en die sinds de art-decobeweging wereldwijd opvolgers heeft gekend. Vanaf dat moment ontwikkelden zich namelijk gelijktijdig twee duidelijke richtingen in de animalierkunst, die men kan vergelijken met die van het impressionisme en het expressionisme enerzijds en de geleidelijke doorbraak van de abstracte kunst anderzijds. Van Bugatti via Pompon naar Brancusi, of van Monet via Braque naar Mondriaan.

Het streven naar eenvoud en essentie zonder het contact met de realiteit te verliezen, dat is wat Jonathan Knight beoogt. Zijn onderwerpen, inmiddels uitgebreid naar allerlei soorten waterwild of meer exotische specimen, die hij bestudeert in de Zoo te Londen of in West Sussex, worden door hem rigoureus geanalyseerd en ontdaan van overbodigheden. Hij legt hun ziel bloot zonder dat hij zich verliest in een al te gedetailleerde weergave.

Verrassend effect

Ook een vleugje humor is Knight niet vreemd, zonder echter te vervallen in het karikaturale. Deze kunstenaar bevindt zich als het ware op het kruispunt van twee werelden. Hij deelt de gladde, abstraherende weergave van Pompon, met de bezieling en kracht van Bugatti. Er is duidelijk een overeenkomst met de weergave van het meest wezenlijke, zoals dat te zien is bij de Egyptische of de Cycladische kunst van 4.000 tot 1.000 v.Chr.

Daarnaast is echter ook de beeldhouwkunst van Brancusi en Henry Moore bepalend geweest voor de vorming van zijn eigen stijl. Zoals vele andere kunstenaars is Jonathan Knight afgestapt van de traditionele manier van patineren.

Sinds de vroege jaren negentig experimenteert hij voortdurend met zuren en hun effect op het verwarmde bronzen oppervlak. Hierdoor ontstaan vaak verrassende effecten die schommelen tussen toeval en beheersing en die zeker bijdragen tot de originaliteit en creativiteit van zijn werken. Bij het beschouwen van zijn beelden lijkt alles zó eenvoudig, dat men als het ware het complexe productieproces dat er eerder aan voorafging uit het oog dreigt te verliezen.

Typisch eigen creatie

Het scheppingsproces begint met het allereerste concept in klei, gevormd door de handen van de kunstenaar. Dikwijls is deze vorm voorafgegaan door schetsen of uitgewerkte tekeningen. Jonathan Knight begint vervolgens, naar voorbeeld van dit kleimodel, een beeld in boetseerwas op te bouwen en te bewerken. Door de overbodige massa's te elimineren, deze eventueel weer aan te vullen en details te corrigeren, ontstaat het beeld dat hem voor ogen staat. Kortom, door zijn originele manier van werken, laat de kunstenaar een typisch eigen creatie ontstaan. Na uren, dagen, weken en soms maanden artistieke arbeid, komt hij tot een bevredigend resultaat en heeft hij zicht op wat het eindresultaat in brons moet worden. Daarna is er nog een lange weg af te leggen, vol technische details en niet gevrijwaard van onverwachte en oncontroleerbare wendingen.

Het gietproces

Eerst en vooral dient er een mal in was gemaakt te worden van het origineel. Dit gebeurt door het aanbrennen van een laag van siliconenrubber, aan de buitenzijde versterkt door een in gips of in epoxyhars vervaardigde steunmal. Deze mal bestaat uit verschillende delen, omdat hij anders, door de vorm van het originele beeld, niet verwijderd zou kunnen worden.

Nadat het wassen beeld uit de mal is gelost, wordt in een tweede fase aan de binnenzijde van de mal, wederom in was, een dunne replica gemaakt ter dikte van de giethuid. Daarbij moet de kunstenaar soms ingrijpen, opdat het een zo getrouw mogelijke weergave zal worden van zijn originele creatie. In dit stadium kan hij trouwens ook nog veranderingen aanbrengen. Vervolgens dient het beeld voorzien te worden van de nodige giet- en ontluchtingskanalen, waarlangs, bij het eigenlijke gieten, het gesmolten brons geleid zal worden. Onnodig te zeggen dat dit een complex onderdeel van het gehele proces dient te zijn. De binnenzijde van het wassen beeld wordt voorzien van een vulling (core) op een basis van gips, waarna over de buitenzijde opnieuw, maar nu een warmtebestendige mal wordt gemaakt, bestaande uit opeenvolgende lagen van gips en een siliconenmengeling. Dit proces neemt ook verschillende dagen in beslag, aangezien iedere laag zorgvuldig gedroogd dient te worden.

Daarna is het zich in de mal bevindende beeld gereed om in een oven geplaatst te worden, zodat de was langzaam kan smelten en er tussen de mal en de vulling ruimte ontstaat voor de toekomstige giethuid. Bij de volgende stap laat men de mal afkoelen en wordt deze ter ondersteuning in een bak met zand geplaatst. Ondertussen is in een smeltkroes het brons bij een temperatuur van 1200 graden Celsius vloeibaar gemaakt, om daarna in de mal gieten te kunnen worden.

Na afkoeling van het brons wordt de mal weggekap en kan men via de onderzijde van het beeld ook de vulling (core) verwijderen. De giet- en ontluchtingskanalen worden afgeslepen, waarna het beeld volledig wordt gereinigd (chasing).

Tenslotte gaat Jonathan Knight zelf de patina aanbrengen, volgens het eerder aangehaalde procedé, waarna hij het geheel met een waslaag afwerkt, om de patina te beschermen.

Geen navolger

Vóór alles heeft Jonathan Knight de gave om het innerlijke van het dier, vaak in kleine details, tot uitdrukking te brengen. Zoals bij de magistrale 'Standing Gorilla', waar de immense kracht van het dier tot uitdrukking komt in de massief gestileerde voorarmen, maar waar tevens zijn blik vol onzekerheid zit. Of neem de 'Walking Indian Elephant', die met een stille, maar toch swingende tred vooruit stapt, maar die tegelijk zijn lijden en de zware arbeid belichaamt.

Jonathan Knight is geenszins een navolger of imitator. Hij volgt zijn eigen weg. Het is er een van oprechtheid en eerlijkheid. Hij volgt geen bepaalde modieuze strekking, maar is trouw aan zichzelf en zijn artistieke erfenis gebleven. Het werk van deze kunstenaar bevindt zich in verschillende privéverzamelingen, verspreid over de hele wereld, onder meer in de privécollectie van de Engelse koningin Elisabeth. De oplages zijn meestal beperkt tot twaalf stuks. Bij grotere exemplaren soms slechts tot zes gietsels. De prijzen schommelen tussen de € 6.000 en € 60.000.

boven

Met de blik op oneindig, klaar voor een lange tocht. 'Indian elephant walking', brons, 12 edities, 43 x 53 cm.

rechtsboven

Met zijn rechte rug en speelse stap, vat Knight de essentie van de koningspinguïn helemaal in één beeld. 'King penguin', 12 edities, 56 x 33 cm.

MEER WETEN

Bezoeken

'Jonathan Knight'
Francis Maere Fine Arts Gallery
Hotel Falligan, 1e verdieping
Kouter 172
Gent
België
www.francismaerefinearts.be
28-11 t/m 11-01
Gesloten tussen 25-12 en 02-01

GANDA 21

Gentse Kunst &
Antiekpromenade
www.ganda21.be
28 t/m 30-11 en 05 t/m 07-12

Au gré du Rhin

Franse aandacht voor een oud Duits exportartikel

Wie in de komende maanden in Parijs is, zou een kleine excursie naar Écouen kunnen overwegen. Behalve dat het een schitterend château is, kunt u daar een interessante expositie zien.

TEKST: **FREDERIK F. BARENDS**

rechts

Een enigszins bolvormige kan met een hoge hals, waarop een masker. Met reliëfversiering en met oor. Grijsgekleurd Steinzeug, met een gedeeltelijke beschildering in kobaltoxide en met zoutglazuur. Westerwald, circa 1650. © RMN Grand Palais, Château d'Écouen, Adrien Didierjean.

Het Château d'Écouen, even benoorden Parijs, herbergt het Musée National de la Renaissance. Wie dat kasteel nog nooit heeft bezocht zal bij het horen van dat woord 'National' al gauw denken dat daar alleen maar Franse renaissancekunst te zien is. Maar niets is minder waar, men toont daar namelijk de kunst en vooral de kunstnijverheid, die gedurende die periode overal in Europa gemaakt werd. Zo is er een apart zaaltje ingericht met een collectie Duits Steinzeug. Voor de goede orde, de Fransen noemen dat natuurlijk geen Steinzeug, maar gebruiken de benaming grès. Het is niet zo'n omvangrijke verzameling als u in menig Duits museum zult aantreffen, maar het gaat toch om enkele honderden stuks. Die zijn bovendien, zoals al het tentoongestelde in Écouen, van zéér hoge kwaliteit. Dat maakt het bekijken des te aangenamer, want zo'n Duitse overdaad gaat na een poosje, dat is tenminste mijn ervaring, toch wat vermoeiend werken. Rond die eigen collectie heeft het Franse museum de komende maanden een expositie georganiseerd met bruiklenen van het hoogste niveau, afkomstig van het Parijse Musée du Louvre, het Petit Palais en het Keulse Museum für Angewandte Kunst. Kortom, een unieke gelegenheid om in een overzichtelijk bestek te genieten van de keramische hoogtepunten die in lang vervlogen tijden aan de oevers van de Rijn zijn ontstaan.

Populair

Het Rijnlandse Steinzeug genoot in de zestiende eeuw in West- en Noord-Europa een enorme populariteit. Dat had niet alleen te maken met eigenschappen zoals waterdichtheid en zuurbestendigheid, maar het Steinzeug was praktisch onbreekbaar en het lukte niet om er krassen op te maken. Verder was het makkelijk te reinigen, de erin bewaarde dranken bleven koel en namen bovendien geen smaak aan. Niet alleen huishoudens, maar ook alchemisten maakten er daarom dankbaar gebruik van.

Een grote wens van de vroege Europese pottenbakkers was altijd geweest om kannen en krui-

Het stoken van een oven met Steinzeug vereiste zóveel hout dat in Duitsland, een land waar toch veel bossen waren, zo'n oven maar zes maal per jaar gebruikt mocht worden.

links

Een schnelle met een reliëfdecor. Met oor en tinnen klepdeksel. Vervaardigd uit een witbakkende klei. Siegburg, tweede helft zestiende eeuw. © RMN Grand Palais, Château d'Écouen, Adrien Didierjean.

ken te kunnen maken waarin vloeistoffen lang bewaard konden worden. Tot ver in de middeleeuwen waren vrijwel al hun baksels poreus, want ze wisten niet dat hun Chinese collega's dat probleem tijdens de Han-dynastie al hadden opgelost. Hier kwamen ze er niet, dan met de grootste moeite achter dat hun producten iets minder poreus werden door ze te polijsten of met een slijblaag te bedekken. Een laag glazuur had een pot wel waterdicht kunnen maken, maar na het bakken, bij de afkoeling in de oven, kreeg men altijd te maken met een sterkere krimp van de glazuur ten opzichte van de kleiwand. Het gevolg was dat er tal van kleine haarscheurtjes in die glazuurlaag kwamen en daarmee ging het waterdichte effect verloren.

Wel kwamen de pottenbakkers er langzamerhand achter dat ze dus een kleisoort en een glazuur moesten vinden die meer bij elkaar pasten. Hun grootste ontdekking was echter dat bij een hogere baktemperatuur een bepaalde kleisoort enigszins sinterde, wat de waterdichtheid ten goede kwam. Alleen, waar haalden ze die klei in grote hoeveelheden vandaan?

linksboven

Een cilindrische kruik met hoge hals en met oor. Grijsgekleurd Steinzeug, bedekt met een bruine engobe en zoutglazuur. Raeren, begin zestiende eeuw. © RMN Grand Palais, Château d'Écouen, Stéphane Maréchalle.

rechtsboven

Een baardmankruik met reliëfversiering, voorzien van een oor en een tinnen klepdeksel. Grijsgekleurd Steinzeug, bedekt met een bruine engobe en zoutglazuur. Keulen, eerste helft zestiende eeuw. © RMN Grand Palais, Château d'Écouen, Mathieu Rabeau.

Een vondst

Ergens in de veertiende eeuw, mogelijk zelfs iets eerder, moet dit probleem door een aantal pottenbakkers zijn opgelost. Vooral in het Rijnland werd door hen op een aantal plaatsen klei aangetroffen die bij een hoge baktemperatuur (200° tot 300° hoger dan de gebruikelijke) sinterde, terwijl het baksel niet opmerkelijk vervormde. Klei heeft namelijk de vervelende eigenschap om bij een te hoge temperatuur in de oven week en uiteindelijk zelfs vloeibaar te worden. Dat mocht dus nét niet gebeuren. Overigens is dat sinteren ook een vorm van samensmelten van de kleideeltjes, maar deze hechten zich daardoor zo aan elkaar, dat het baksel daardoor waterdicht wordt.

De gevonden en tijdens het bakken gesinterde klei, was dus niet langer poreus. Bovendien was ze zo hard als steen en uit dat laatste is dan ook de naam Steinzeug voortgekomen. Aanvankelijk zal de op deze wijze vervaardigde keramiek zich qua vorm niet onderscheiden hebben van de ge-

bruikelijke productie, maar in de eeuw daarna begonnen ze in Keulen toch een eigen gezicht te krijgen. De in de omgeving aangetroffen klei leidde ertoe dat deze stad al in de vijftiende eeuw een belangrijk centrum werd. Men verbeterde de bestaande ovens en de ligging aan de rivier was een stimulans voor de afzet naar andere gebieden. Vervoer over het water was namelijk verre te verkiezen boven het transport via hobbelige wegen. Wel was er wat de brandstof betreft een probleem. Men moest een temperatuur tussen de 1200° en ruim 1300° bereiken, dus de ovens verslonden hout. Hoewel er destijds nog aanmerkelijk meer bossen waren dan thans, kregen de pottenbakkers te horen dat ze hun ovens niet meer dan zes keer per jaar mochten stoken.

Brandgevaar

De door de Keulenaren gebruikte klei werd na het bakken grijs van kleur. Om hun producten te verfraaien brachten de pottenbakkers, voordat ze de oven ingingen, hierover een engobe

aan. Dat is een dunne kleipap die, doordat hij bepaalde metaaloxiden bevat, na het bakken een bepaalde kleur bruin oplevert. Er werden ook versieringen aangebracht. Hiervoor werden mallen gebruikt die vocht konden opnemen en waarin het decor in negatieve vorm uitgesneden was. Hierin drukte men vochtige klei. Doordat het vocht door de mal werd opgenomen, kromp de klei iets, zodat ze daarna gemakkelijk uit de mal gelost kon worden. Vervolgens werd het aldus ontstane reliëf met kleipap op de kruik of kan vastgezet. Voor deze versieringen werden veelal bestaande houtsneden als voorbeeld gebruikt.

Naast het probleem met die exorbitante hoeveelheden brandstof voor de ovens, ontstond in een stad met grotendeels nog houten huizen, het brandgevaar. Vermoedelijk werden dan ook kort na 1540 de Keulse pottenbakkers uit de stad geweerd. In 1566 werden ze definitief verdreven. Ze vestigden zich in het nabije Frechen. Hoewel het Steinzeug uit Keulen en Frechen nooit van een signatuur of van een datering werd voorzien en men hun werkplaatsen dus alleen maar via opgravingen kent, staat deze verhuizing wel vast door de gelijkvormigheid van hun productie. Men kan dan ook nooit met zekerheid iets uit deze periode aan Keulen of Frechen toeschrijven.

Kobaltblauw

Er is op meerdere plekken in het Rijnland Steinzeug gemaakt en een speciale plaats neemt daarbij Siegburg in. Daar telde men in 1570 maar liefst tachtig pottenbakkerswerkplaatsen. Daarvan is er een aantal met name bekend, zoals die van Christian Knütgen, Peter Knütgen of Hans Hilgers. Hun werk is goed herkenbaar, omdat zij het wél van hun initialen voorzagen. Een ander opmerkelijk iets is dat de pottenbakkers van Siegburg een volmaakt witbakkende klei gebruikten.

Ook Aken en het zuidelijk daarvan gelegen Raeren (nu gelegen in Duitstalig België) waren belangrijke centra. In Raeren beschikte men op keramisch gebied over een langdurige ervaring. Aanvankelijk was hun Steinzeug bruinachtig, wat kwam doordat ze veel van hun kennis aan hun Keulse collega's te danken hadden. Later werd het grijs, omdat men er de producten van Westerwald mee wilde imiteren. Zeer bekend voor Raeren is de naam van Jan Emens, die daar tussen 1568 en 1594 werkzaam was.

Nu de naam Westerwald is gevallen dient te worden opgemerkt dat de productie van deze streek, die meerdere, een paar kilometer van elkaar gelegen dorpen omvatte, in de vijftiende eeuw weinig verschilde van die van de rest van het Rijnland. Men gebruikte een grijsbakkende

klei die weinig ijzeroxide bevatte. Wel combineerde men het baksel in de loop van de tijd vaak met een kobaltblauwe glazuur, iets wat daarna ook door andere pottenbakkers zou worden overgenomen.

Zoutglazuur

Hoewel Steinzeug door dat sinteren van de kleideeltjes al volkomen waterdicht en daardoor een geslaagd exportproduct was, zochten de pottenbakkers toch nog naar manieren om hun producten een zo aantrekkelijk mogelijk uiterlijk te geven. Niet alleen brachten ze reliëfs met vorsten- of pausenportretten, Bijbelse of allegorische voorstellingen aan, ook de wapens van opdrachtgevers of die van steden kwamen voor. Zo staat er in Écouen een kruikje met het Amsterdamse wapen.

Maar de huid van het vroege Steinzeug was mat. Wie het bekende zoutglazuur voor het eerst heeft toegepast, waardoor deze keramiek een glanzend uiterlijk kreeg, heeft men tot nu toe niet kunnen ontdekken. Mogelijk was er gewoon sprake van toeval. Het procedé was verassend simpel. Als de temperatuur van de oven op z'n hoogst was, gooide men via speciaal hiervoor aangebrachte openingen handenvol zout (natriumchloride) over de inhoud. Nadat de oven weer was afgesloten verdampte de chloride, waarna het natrium zich verbond met de klei. En ziedaar, het effect was een zoutglazuur dat vele eeuwen daarna nog door menige keramist zou worden toegepast.

onder

Een baardmankruik, met op de buik het wapen van Amsterdam in reliëf. Grijsgekleurd Steinzeug, bedekt met een lichtbruine engobe en zoutglazuur. Frechen, eerste kwart zeventiende eeuw. Château d'Écouen, foto E.M.T. Romijn.

MEER WETEN

Bezoeken

'Au Gré du Rhin'
Château d'Écouen
Rue Jean Bullant
Écouen
22-11 t/m 20-04

Veilingen Wereldwijd

VEILINGRESULTATEN

Groot succes voor de collectie van Murray Frum

Op 16 september ging bij Sotheby's in Parijs de door wijlen Murray Frum bijeengebrachte collectie Oceanische kunst onder de hamer. Dat gebeurde in aanwezigheid van diverse grote handelaren. Tal van stukken gingen van de hand voor meer dan € 1 miljoen. Een daarvan was een Maori-beeld ('pou whakairo') uit Nieuw-Zeeland, met de handen op de buik, te zien in ons september-nummer (COLLECT AAA nr. 447). De richtprijs bedroeg € 1,5-2 miljoen. Het lot werd toegewezen voor € 1,4 miljoen, kosten inbegrepen. Dat is een wereldrecord voor een Maori-stuk. Een voorouderbeeld ('uli') uit New Ireland, met een richtprijs van € 700.000-1.000.000, werd afgehamerd op € 1,3 miljoen, een wereldrecord voor een 'uli'. De kop van een 'stok-god' uit de Cookeilanden, met een richtprijs € 1-1,5 miljoen, ging de deur uit voor € 1 miljoen. Deze drie lots werden gekocht via de telefoon. Alle 49 stukken van de collectie verzameld door de Canadese kunstliefhebber uit Toronto, vonden een nieuwe eigenaar. De totaalopbrengst bedroeg € 7,5 miljoen, veel meer dan de meest optimistische schatting en meteen ook een wereldrecord voor een veiling van Oceanische kunst.

Piasa scoort met de collectie van Moos

De eerste veiling die Piasa hield in zijn nieuwe lokalen in de Faubourg Saint-Honoré, in Parijs, op 17 september, was meteen een schot in de roos: 80 % van de lots werd verkocht, met een totaalopbrengst van € 3,5 miljoen. De privéverzameling meubelen van de Deense meubelontwerper Peder Moos (1906-1991) kon rekenen op heel wat belangstelling. Het publiek kon bieden op een zestigtal unieke stukken die nooit eerder op de markt verschenen. Het hoogste bod, € 124.540, ging naar het rariteitenkabinet, te zien in ons september-nummer (COLLECT AAA nr. 447). Voor een fraai bureau van notenhout en bukhout uit 1944 werd € 74.940 geboden. Een minimalistische notenhouten kapstok met kleeerhanger (richtprijs: € 6.000-8.000) ging van de hand voor € 26.580, terwijl een canapé van notenhout en bukhout werd toegewezen voor € 56.340. Het was een van de beste veilingresultaten ooit voor deze kunstenaar en pionier van Scandinavisch design.

Een bureau van Boulle baart opzien in Zürich

Op 18 september gingen bij Koller in Zürich meubelen onder de hamer. Het klapstuk van de veiling was een 'bureau plat' van de Franse meubelontwerper André-Charles Boulle. Het meubel ging van de hand voor het sensationele bedrag van CHF 3 miljoen (€ 2,5 miljoen), kosten inbegrepen. Dat is het beste veilingresultaat ooit behaald in Zwitserland voor een meubel en het is ook een van de beste resultaten van de afgelopen jaren op de internationale markt. Het was een Londense verzamelaar die het lot kocht, na een verbeterd biedstrijd tegen drie andere kandidaat-kopers aan de telefoon (onder meer uit de Golfregio) en een vierde in de zaal. Een en ander wijst nog maar eens op de hernieuwde belangstelling voor specifieke Franse meubelen uit de 18e eeuw. Dit door Boulle-kenner Jean-Dominique Aulgarden deskundig onderzochte meubel is in meer dan één opzicht bijzonder: "Het bureau is van even goede kwaliteit als het exemplaar in het J. Paul Getty Museum. Het werd besteld door financieel intendant Charles Henry de Malon de Bercy (1678-1742)", verduidelijkt de expert. Na vervaardiging is het meubel altijd in de familie van de koper gebleven, tot het eigendom werd van de markiezen de Nicolai en vervolgens van de graven de Contades, tot aan het einde van de 19e eeuw. Uiteindelijk belandde het in de collectie van een kasteel in Franstalig Zwitserland, waar het werd herontdekt door Koller.

19e-eeuwse meubelen ontgoochelen bij Christie's

Op enkele uitzonderingen na was de veiling 'The Opulent Eye' die Christie's op 18 september hield in Londen geen succes, ondanks een verzorgde catalogus met daarin verschillende stukken van museumkwaliteit, zoals een fraai neorenaissancistisch buffet van notenhout met bronzen versiering, vervaardigd door Edouard Lièvre (1828-1886), een van de meest geliefde Franse meubelmakers uit de 19e eeuw. Het meubel ging van de hand voor £ 134.500 (€ 171.200), geen spectaculair bod, want het bleef binnen de richtprijzen. Toch waren er ook enkele verrassingen. Zo was er een bod van £ 158.500 (€ 202.000), veel meer dan de hoogste richtprijs, voor een uitzonderlijk juwelentastje op poten, van Henri-Auguste Fourdinois

Peder Moos,

bureau, 1948, notenhout en sycomorenhout, naamsvermelding op de lade rechts, 70,5 x 112,5 x 70 cm. Piasa, Parijs, 17-09. © Piasa.
€ 74.940.

André-Charles Boulle,

'bureau plat', régence, Parijs, ca. 1720, ingelegd hout en verguld brons, 195 x 98 x 80 cm. Koller, Zürich, 18-09. © Koller.

CHF 2,6 miljoen (€ 2,15 miljoen).

Drakenvaas van Fonthill, China, Qing-dynastie, zegroen porselein. Sotheby's, Hongkong, 08-10. © Sotheby's.

HK\$ 94,2 miljoen (€ 9,6 miljoen).

(1830-1907), een andere grote meubelmaker uit de tweede helft van de 19e eeuw, die onder meer leverde aan de Spaanse koning Alfons XII. Een stuk minder enthousiasme was er echter voor de meubelen afkomstig uit het paleis Amalienborg in Kopenhagen, het winterverblijf van de Deense koninklijke familie. Het ging om twee canapés, drie fauteuils en zes stoelen in Lodewijk XVI-stijl (ca. 1900). Deze gingen van de hand voor iets meer dan de hoogste richtprijs: £ 13.125 (€ 17.000).

Succes voor de Hofland Collectie

In Amsterdam werden uitstekende resultaten geboekt met de Hofland collectie, waar we het in ons oktober-nummer (COLLECT AAA nr448) al uitgebreid over hadden. De schilderijen gingen op 7 oktober onder de hamer bij Christie's. De opbrengst bedroeg liefst € 4 miljoen. Het aanbod omvatte onder meer verschillende werken van Piet Mondriaan, waaronder 'Boerderij aan het Gein, omringd door grote bomen, gestreepte hemel', een werk stammend uit de figuratieve beginperiode van de Nederlandse abstracte schilder. De richtprijs bedroeg € 350.000-550.000, maar het lot werd afgehamerd op € 769.500.

Verbluffende resultaten in Hongkong

Op de veilingen die Sotheby's van 4 tot 8 oktober hield in Hongkong gingen niet minder dan 2.698 lots onder de hamer. Ondanks de onrust die er in de stad heerste door de betogingen tegen de autoritaire regering in Peking en de inperking van de vrijheid van meningsuiting, waren de veilingen een succes, met een totaalopbrengst van HK\$ 2,904 miljard (€ 298 miljoen). Er werden ook verschillende wereldrecords geboekt, onder meer met Chinese werken. Zo werd op 8 oktober, op de veiling van Chinese kunstobjecten en keramiek, HK\$ 94,2 miljoen (€ 9,6 miljoen) geboden, meer dan de richtprijs, voor een grote met draken versierde vaas van zeegroene keramiek, daterend uit de tijd van de Qing-dynastie. De veilingreeks in Hongkong ging al meteen van start met een wereldrecord, op 4 oktober, op de veiling van uitgelezen wijnen: voor een superlot van 114 flessen bourgogne Romanée-Conti 1992-2010 werd HK\$ 12,6 miljoen (€ 1,3 miljoen) neergegeld. Daardoor is dit meteen het duurste wijnlot ooit.

Het laatste mysterie van Agatha Christie

Het is een verhaal dat alleen romanschrijvers kunnen verzinnen. De ontknoping ervan vond plaats bij Bonhams, in Londen. Op 8 oktober kon men er bieden op twee juwelen, waarvan het bestaan bekend was, maar die men als ver-

loren beschouwde. Ze zijn onlangs weer boven water gekomen. Ze behoorden ooit toe aan de Britse schrijfster Agatha Christie, die wereldberoemd werd met haar detectiveverhalen. Dit verhaal begon in 2006, toen een fan van Agatha Christie de veiling bijwoonde van de inboedel van Greenway, de woning van de kleinkinderen van de schrijfster. Voor £ 100 kocht ze een reiskoffer die nog heeft toebehoord aan de moeder van Agatha Christie. In die koffer zat een kleine gesloten safe waarin twee juwelen bleken te zitten: een ring en een broche/ceintuurgesp, bezet met diamanten. Het waren de fameuze verloren juwelen! De richtprijs bij Bonhams bedroeg respectievelijk £ 3.000-5.000 en £ 6.000-8.000. Het hoogste bod ging naar de broche: £ 27.500 (€ 35.000). De ring ging de deur uit voor £ 21.875 (€ 27.800). De gelukkige vindster had echter nog meer reden om zich te verbazen: de ring werd gekocht door niemand minder dan de echtgenoot van een andere succesrijke Britse romanschrijfster Sophie Kinsella, onder meer bekend van haar boek 'Confessions of a Shopaholic'. Een straf verhaal, waar Agatha Christie zeker dol op zou zijn geweest.

VEILINGEN OP KOMST

De Bourelier-collectie bij Artcurial

Op 3 en 4 november gaat Artcurial over tot de veiling van de collectie van Claude en Françoise Bourelier, die meer dan een halve eeuw geleden begonnen te verzamelen. Het veilingaanbod omvat zo'n 600 lots, met zowel oosterse als precolumbiaanse kunst. De stukken getuigen van de artistieke rijkdom en de diversiteit van de volkeren waaraan ze toebehoorden. Sommige waren te zien op de 'Biennale des Antiquaires' en komen uit internationaal befaamde collecties. Claude en Françoise Bourelier zochten in elke cultuur naar historische en esthetische stukken. Elk object werd met zorg gekozen, uit een gedeelde liefde voor kunst en cultuur, gevoed door reizen op de vijf continenten. De collectie omvat kunstwerken van zeer uiteenlopende vormen. Enerzijds is er een gevarieerd aantal stukken oosterse kunst, met honderden werken uit het oude Oosten, Indië en de islam: een mengeling van terracotta en bronzen voorwerpen uit Iran, keramieken en islamitische kunstobjecten, en miniaturen uit Indië en Perzië. Anderzijds omvat de collectie diverse bijzondere precolumbiaanse kunstwerken, afkomstig uit Meso-Amerika, Centraal-Amerika en Zuid-Amerika. Er spreekt een voorliefde voor keramiek uit, zoals die uit Peru. De oosterse kunstwerken gaan op 4 november onder de hamer. Een daarvan is een Amlash-ze-

Superlot van 114 flessen bourgogne Romanée-Conti, 1992-2010. Sotheby's, Hongkong, 04-10. © Sotheby's.

HK\$ 12.556.250 (€ 1,3 miljoen).

Groot mannenhoofd, keramiek, Tumaco-La Tolita-cultuur, kustgrens Colombia en Ecuador, 500-300 v.C. Artcurial, Parijs, 03-11. © Artcurial.

Richtprijs: € 10.000-12.000.

Vincent van Gogh,

'Vaas met margrietten en klaprozen', ca. 1890, olie-
verf op doek. Sotheby's, New York, 04-11.

© Sotheby's.

Richtprijs: \$ 30-50 miljoen (€ 24-40 miljoen).

Naakte vrouw, ca. 1923, sculptuur van Lakarmé met goudbruin patina. Leclere, Hyères, 05-11. © Leclere.
Richtprijs: € 28.000-30.000.

Bernard II van Riesenburgh
(BVRB), schrijftafel uit de tijd van Lodewijk XV (ca. 1745), Japans lak, hout en verguld brons.
Christie's, 06-11. © Christie's.
Richtprijs: € 150.000-250.000.

Maison Bapst, Parijs, broche met 'aalbessenbladeren', 1855, witgoud en diamanten. Christie's, Genève, 11-11. © Christie's Images Ltd.
Richtprijs: \$ 2-3 miljoen (€ 1,5-2,3 miljoen).

boe van terracotta, daterend van het begin van het 1ste millennium v.C. (richtprijs: € 18.000-22.000). Deze hoornvormige drinkbeker komt uit het noorden van het huidige Iran, waar de Amlash-cultuur tot ontwikkeling kwam. Veel informatie over die beschaving is er niet voorhanden, maar bij archeologische opgravingen zijn tal van zoömorfe vazen (holhoornigen, hertachtigen enz.) gevonden, vooral in graven. De meest majestueuze exemplaren hebben de vorm van een gestileerde zeboue, een dier dat erg belangrijk was in die oude culturen. De kunst uit Amerika gaat op 3 november onder de hamer. Dan kan men onder meer bieden op een groot keramieken mannenhoofd uit de Tumaco-La Tolita-cultuur, die van ca. 500 tot 300 v.C. te vinden was in het grensgebied tussen Colombia en Ecuador, met name aan de kust (richtprijs: € 10.000-12.000). De edelsmeedkunst van deze beschaving is de oudste uit het noordelijke Andesgebied, maar er werden ook tal van antropomorfe keramieken vervaardigd.

Een meesterwerk van Van Gogh bij Sotheby's

Op 4 november houdt Sotheby's in New York een avondveiling van impressionistische en moderne werken. Het aanbod omvat onder meer een stilleven van Vincent van Gogh getiteld 'Vaas met margrietten en klaprozen' (1890), met een richtprijs van \$ 30-50 miljoen (€ 24-40 miljoen). Volgens het veilinghuis gaat het hier om het belangrijkste stilleven van Van Gogh dat de laatste twee decennia onder de hamer ging. Het werk dateert van enkele weken vóór de dood van de kunstenaar, na zijn ontslag uit een zenuwinrichting in Saint-Rémy-de-Provence. Het is een van de weinige werken die de kunstenaar in zijn korte leven verkocht. Het schilderij werd eerst verkocht aan Gaston-Alexandre Camentron, een verzamelaar van impressionistische werken, die het daarna doorverkoopt aan Galerie Paul Cassirer. Sindsdien veranderde het werk nog vaak van eigenaar (privéverzamelaars en galleries). Op de veiling bij Sotheby's kan men eveneens bieden op uitzonderlijke stukken van Alberto Giacometti, zoals zijn legendarische 'Chariot' (1950), alsook op een prachtige 'Tête' (1911-1912), een stenen sculptuur van Amedeo Modigliani. De dag erna, op 5 november, houdt Christie's een gelijkaardige veiling in New York. Daar kan men onder meer bieden op een schilderij van Manet getiteld 'Le printemps' (1881), met een richtprijs van \$ 25-35 miljoen (€ 20-28 miljoen). Het is de eerste keer dat het werk wordt verkocht. Meer dan een eeuw lang maakte het deel uit van dezelfde collectie. Tot

nu toe werd het bewaard in de National Gallery of Art in Washington. Het schilderij werd tentoongesteld op de 'Salon' in 1882, waar het door zijn revolutionaire stijl, vloekend met de klassieke normen van de schilderkunst, een schandaal veroorzaakte. De opbrengst van de verkoop gaat naar een Amerikaanse filantropische privéstichting.

Art deco bij Leclere

Op 5 november houdt Leclere een prestigieuze veiling van art deco in de Villa Noailles, in Hyères (Zuid-Frankrijk). Het aanbod omvat een honderdtal stukken afkomstig uit verschillende privécollecties, met een gezamenlijke richtprijs van ongeveer € 1 miljoen. Ter herinnering: het was de familie de Noailles die ontwerper Jean-Michel Frank in zijn beginperiode steunde. De veiling wordt gedomineerd door stukken van Frank. Ze komen uit het Palais Sans Souci, gebouwd in Buenos Aires, in 1911, door René Sergent, op verzoek van de familie Alvear-Bosch. Het paleis werd ingewijd in 1916. Het enthousiasme van de eigenaars over het klassieke modernisme van Jean-Michel Frank bracht hen er in 1928 toe verschillende stukken te bestellen bij de ontwerper. Na het vertrek van de familie Alvear-Bosch zijn de meubelen blijven staan in de kelders van het paleis. Men kan nu onder meer bieden op een rechthoekig en volledig met vellum bekleed 'bureau plat', met drie laden aan de voorkant, voorzien van messing grepen (richtprijs: ca. € 36.000), twee paar gueridons van messing, met een rond blad, versierd met ringen (richtprijs: ca. € 30.000 per paar), een interessante en zeldzame vierkante speeltafel van smeedijzer met zwart patina, waarvan het blad is bekleed met groen vilt, steunend op vier spilvormige poten (richtprijs: ca. € 27.000), gemaakt door Comté omstreeks 1941, en nog tal van bijzettafeltjes, een bureau enz. Op het veilingmenu staan ook stukken van Jan en Joël Martel, die eveneens voor de familie de Noailles hebben gewerkt. Zo is er een sculptuur van Lakarmé met goudbruin patina genaamd 'Femme nue' (ca. 1923), afkomstig uit een Zuid-Franse privéverzameling. De richtprijs bedraagt € 28.000-30.000.

Ode aan de 18e eeuw

We hadden het er al uitgebreid over in het speciale dossier in ons september-nummer: de 18e eeuw kan rekenen op de toenemende belangstelling van liefhebbers en verzamelaars. Dat is ook de veilinghuizen niet ontgaan. In november vinden diverse veilingen gewijd aan de fameuze 'goût français' plaats. Christie's en Sotheby's geven de aftrap op 5 november. Bij Christie's kan men bieden op meesterwer-

ken uit een grote Europese privécollectie, zoals een paar kisten met onderstel uit de tijd van Lodewijk XIV, gemaakt door André-Charles Boulle, met marqueterie van tin en schildpad, en een bijzonder fraaie versiering van verguld brons. Ze komen hoogst waarschijnlijk uit de collectie van James Rothschild, in het kasteel in Ferrières-en-Brie. De richtprijs bedraagt € 1,5-2,5 miljoen. Bij Sotheby's kan men dan weer bieden op stukken bijeengebracht door een verzamelaar met een passie voor de 18e-eeuwse stijl. Een daarvan is een zeer zeldzame secretaire in de vorm van een viool, met het stempel van Jean-François Dubut (richtprijs: € 200.000-300.000). De dag erna gaat op een gelijkaardige veiling bij Christie's de verzameling van Elie en Inna Nahmias onder de hamer. Dan kan men bieden op een heel bijzondere schrijftafel uit de tijd van Lodewijk XV, met daarop het stempel B.V.R.B. (Bernard II van Riesenburgh). Het gaat om een meubel van Japans lak, daterend van het einde van de 17e eeuw en omstreeks 1745 versierd met verguld brons. Het maakte deel uit van de collectie van baron Nathaniel Rothschild. De richtprijs bedraagt € 150.000-250.000.

Prestigieuze juwelen in Genève

Op 11 en 12 november houden Christie's en Sotheby's veilingen van juwelen in Genève. Daarbij kan men bieden op prestigieuze stukken. Zo pakt Christie's uit met een van de broches van de fameuze collectie sieraden in de vorm van aalbesbladeren van keizerin Eugénie, verkocht in 1887, samen met andere juwelen van de Franse kroon. Het sieraad komt uit de collecties van de Metropolitan Opera in New York. Dit historische stuk, met een richtprijs van \$ 2-3 miljoen (€ 1,5-2,3 miljoen) zou wel eens de interesse van het Louvre kunnen wekken. Ook bij Christie's kan men bieden op een aantal prachtige stukken van Cartier, bestaande uit een broche en een met tijgers versierde armband. Deze stukken behoorden ooit toe aan de hertogin van Windsor en aan de Britse zangeres en actrice Sarah Brightman. Het ensemble zou minstens \$ 2,5 miljoen (€ 2 miljoen) moeten opbrengen. Op 12 november kan men bij Sotheby's bieden op een aantal uitzonderlijke edelstenen en juwelen, van verzamelaar Dimitri Mavrommatis. Zo zijn er, behalve stukken van Graff, een paar oorclips van JAR, met saffieren, robijnen en diamanten. De richtprijs bedraagt \$ 400.000-700.000 (€ 320.000-550.000).

Meesterwerken bij Sotheby's in New York

Op 11 en 12 november houdt Sotheby's in New York een aantal grote veilingen van heden-

daagse kunst. Onder de aangeboden meesterwerken bevinden zich verschillende sterrenportretten van Andy Warhol, onder meer een groot schilderij getiteld 'Liz #3' (1963) en het schilderij getiteld 'Brigitte Bardot' (1974), afkomstig uit de privécollectie van Gunter Sachs. Verder zijn er nog portretten van Judy Garland, Jackie Kennedy, Debbie Harry en Marilyn Monroe. Deze gaan allemaal onder de hamer op 11 november. Diezelfde dag kan men ook bieden op diverse andere bekende Amerikaanse werken, zoals een 'Flag' van Jasper Johns, in 1983 rechtstreeks van de kunstenaar gekocht. De richtprijs bedraagt \$ 15-20 miljoen (€ 12-16 miljoen). Uit de collectie van Schlumberger komt dan weer het fameuze schilderij 'No. 21 (Red, Brown, Black and Orange)' van Mark Rothko, uit 1951. Op 10 november brengt Sotheby's nog een ander werk van deze kunstenaar. Het dateert uit 1955 en komt uit de collectie van Mellon. Richtprijs: \$ 20-30 miljoen (€ 16-24 miljoen).

Monaco verkoopt zijn Empire-collectie

Op 15 en 16 november laat het prinselijk paleis van Monaco de inhoud van zijn aan Napoleon gewijde museum veilen door Osenat, in samenwerking met Binoche & Giquello. De veiling vindt plaats in Fontainebleau, nabij Parijs. "Nieuwe museumprojecten met betrekking tot de familie Grimaldi hebben de prinselijke familie doen besluiten een deel van deze uitzonderlijke collectie van de hand te doen", aldus het veilinghuis, gespecialiseerd in het Empire. De collectie, goed voor zo'n 1.000 lots, werd hoofdzakelijk aan het begin van de 20e eeuw bijeengebracht door prins Lodewijk II van Monaco (1870-1949). Daarna werd ze nog uitgebreid door prins Rainier III, die in 1970 het museum opende. Dat museum is nu al een paar maanden gesloten. Het veilingmenu omvat historische souvenirs van Napoleon, persoonlijke voorwerpen, manuscripten, decoraties, wapens en schilderijen. Een uiterst zeldzame hoed met twee punten, van zwart vilt, die Napoleon zou hebben gedragen tijdens zijn verblijf op het eiland Elba, heeft een richtprijs van € 300.000-400.000. Een van de zeldzame borden uit het privéservies van de keizer, afkomstig van het eiland Sint-Helena, waar hij overleed na een ballingschap van bijna zes jaar, zou dan weer € 150.000-200.000 moeten opbrengen. Een gouden staatsiedegen, versierd met diamanten, van tsaar Alexander II (1818-1881), heeft een richtprijs van € 600.000-800.000, terwijl een wieg die Napoleon I schonk aan Stéphanie de Beauharnais € 250.000-350.000 in het laatje zou moeten brengen. Experts verwachten dat dit de 'veiling van de eeuw' zal worden wat dit marktsegment betreft. (cd)

Cartier, armband en 'Tigre'-broche, ca. 1950, goud, onyx, diamanten, smaragd. Christie's, Genève, 11-11. © Christie's Images Ltd.

Richtprijs: \$ 2,5 miljoen (€ 2 miljoen).

Andy Warhol, Brigitte Bardot, 1974, olieverf op doek. Sotheby's, New York, 11 & 12-11. © Sotheby's.

Richtprijs: \$ 10-15 miljoen (€ 8-11 miljoen).

Jacob Desmalter, wieg geschonken door keizer Napoleon I aan Stéphanie de Beauharnais, naar het model van die van de koning van Rome, 1811, knoest van iepenhout, fijne versiering van verguld brons. Osenat / Binoche & Giquello, Fontainebleau, 15 & 16-11. © Osenat / Binoche & Giquello.

Richtprijs: € 250.000-350.000.

Alexandre Pintiaux

expert in kunstrecht

Als jonge advocaat aan de Brusselse balie heeft Alexandre Pintiaux zich gespecialiseerd in kunstrecht. Hij schrijft gewaardeerde bijdragen voor een grote Franstalige krant en is ook de auteur van een begin dit jaar verschenen naslagwerk over kunstrecht, dat meteen een schrijnend tekort aan informatie over die materie heeft verholpen. Aangezien hij geen rechtstreekse concurrent heeft in België en reeds heel wat erkenning geniet op de kunstmarkt, mag hij worden beschouwd als een gezaghebbende bron wat kunstrecht betreft. We hadden een gesprek met hem.

TEKST: CHRISTOPHE DOSOGNE

Alexandre Pintiaux behaalde zijn diploma rechten aan de universiteit van Luik, met een specialisatie in ondernemingsrecht. Zijn Luikse afkomst herken je nog altijd aan dat lichte accent. Al snel ging hij op zoek naar een advocatenfirma gespecialiseerd in fiscaal recht, in Brussel. Dat draaide echter uit op een teleurstelling, maar het bracht hem wel op een heel ander pad. De jonge Pintiaux had meer pijlen op zijn boog. Hij stamt uit een familie met een passie voor kunst, meer bepaald de Luikse kunst. Als tiener raakte hij zelf steeds meer geboeid door kunst en die passie is nu een vast onderdeel van zijn leven geworden.

Autodidact

Het is door een eerste reeks artikels over fiscaliteit in de kunstbranche, verschenen in een Belgisch tijdschrift, dat Alexandre Pintiaux uiteindelijk is overgestapt naar die heel specifieke tak van het recht. “Na de publicatie van die artikels belandden verschillende dossiers op mijn bureau”, vertelt hij. “Er bestond echter geen handboek kunstrecht. Ik heb dan ook al snel beslist me daar volledig op toe te leggen.” Als enige Franstalige advocaat in België gespecialiseerd in kunstrecht vulde hij dus een leemte in. Het duurde dan ook niet lang voor klanten uit het kunstmilieu bij hem kwamen aankloppen. “Het is een heel ander facet van het recht. Mijn werk bestaat er onder meer in juridisch advies te geven bij contacten met Belgische en buitenlandse veilinghuizen. Ik help ook sommige handelaars, makelaars in kunstwerken, bij het opstellen van verkoopcontracten. Daarbij waak ik natuurlijk in de eerste plaats over de belangen van mijn klanten.” Ook al werkt hij nu in een heel andere branche, toch gaat Alexandre Pintiaux soms nog pleiten voor de rechtbank, gewoon omdat

Ook al werkt hij nu in een heel andere branche, toch gaat Alexandre Pintiaux soms nog pleiten voor de rechtbank, gewoon omdat hij daar een zeker plezier aan beleeft. “Het gaat dan specifiek om dossiers over auteursrecht die ik behandel op vraag van kunstenaars, interieurontwerpers en designers.”

hij daar een zeker plezier aan beleeft. “Het gaat dan specifiek om dossiers over auteursrecht die ik behandel op vraag van kunstenaars, interieurontwerpers en designers.”

Een nieuwe specialiteit

Kunstrecht is een nieuwe specialiteit in België. “In de Verenigde Staten bestaat dat al zo’n dertig jaar. Daarna waaide het over naar Groot-Brittannië, vervolgens naar Frankrijk en recentelijk dus ook naar Brussel. Een fundamenteel probleem is dat er aan de Belgische universiteiten geen afdeling bestaat die gespecialiseerd is in kunstrecht, behalve dan aan de KUL, en in mindere mate ook aan de ULB, waar ik actief ben als wetenschappelijk medewerker. Door de

© Rechten voorbehouden.

Als tiener raakte Pintiaux zelf steeds meer geboeid door kunst en die passie is nu een vast onderdeel van zijn leven geworden.

budgettaire beperkingen binnen de Waals-Brusselse Federatie zal daar op middellange termijn zeker geen verandering in komen.” Alexandre Pintiaux houdt zich dan maar op de hoogte via de Angelsaksische vakliteratuur, maar ook door geregeld vernissages in galleries bij te wonen en grote kunstbeurzen te bezoeken. Hij spijsktert ook voortdurend zijn kennis van de Britse en Franse fiscaliteit bij, want die kan hij goed gebruiken wanneer hij onderhandelt met veilinghuizen. Het grote verschil tussen België en Frankrijk? In België bestaat er geen vermogensbelasting, terwijl in Frankrijk dan weer een veel beter systeem van datering van kunstwerken bestaat. Ook de successierechten in de twee landen verschillen grondig. Maar hoe werkt nu eigenlijk zo’n advocatenkantoor gespecialiseerd in kunstrecht? “Allereerst wil ik erop wijzen dat ik weliswaar een specialist op dat gebied ben, maar dat ik op een kantoor werk waar nog andere takken van het recht aan bod komen. Dat is een troef. Gedachtewisselingen en adviezen zijn altijd verrijkend. We houden er ook allen dezelfde beroepsethiek op na. Mijn honorarium is afhankelijk van het dossier. Ik geef kunstenaars bovendien gratis advies op de maandelijkse bijeenkomsten van het Artist Project. Het einde van de dag ziet er bij mij wel anders uit dan bij mijn collega’s, omdat ik ’s avonds vaak nog naar een vernissage ga. Trouwens, ik hou me niet alleen met beeldende kunst bezig, ook al komen de meeste van mijn klanten uit die sector. Voor mijn werk moet ik vaak raad vragen aan experts, kunsthistorici enzovoort.”

Een aparte branche

In welke concrete gevallen doen mensen zoal een beroep op een in kunstrecht gespecialiseerde advocaat? Alexandre Pintiaux krijgt heel uiteenlopende dossiers te behandelen. Sommige hebben betrekking op kunstdiefstal. In zo’n geval komt het erop aan snel te zijn. Je moet zo vlug mogelijk een foto van het gestolen werk op gespecialiseerde websites plaatsen, liefst nog vóór het het land heeft verlaten. Door zijn geografische ligging biedt België dieven belangrijke voordelen. Anderzijds heeft de Belgische politie niet echt de mogelijkheid om efficiënt op te treden tegen

de handel in gestolen kunstwerken. Andere dossiers hebben betrekking op het overlijden van een kunstenaar. Hoe moet je bijvoorbeeld een stichting oprichten om zijn werk te beschermen? Je hebt ook mensen die een kunstcollectie erven en die van de hand willen doen. Ook die gaan soms aankloppen bij een gespecialiseerde advocaat, die dan samen met hen bekijkt hoe ze die werken het best op de markt brengen, in België of in het buitenland. De moeilijkste dossiers zijn die die betrekking hebben op valse werken, die soms worden aangeboden in veilinghuizen, bij handelaars of in galleries. Dat zijn netelige dossiers. Meestal komt het tot een minnelijke schikking, maar sommige zaken eindigen voor de rechtbank. Tegenwoordig moet Pintiaux steeds meer contractuele problemen tussen kunstenaars en galleries oplossen. Vroeger had je dat veel minder. In de toekomst wil hij zijn kennis van deze specifieke branche nog verruimen. Hij blijft erbij dat er in kunstrecht gespecialiseerde afdelingen zouden moeten komen aan de universiteiten, om de opleiding en het onderzoek te bevorderen. Op dat gebied is er in België helaas nog heel wat werk aan de winkel.

Het einde van de dag ziet er bij mij wel anders uit dan bij mijn collega’s, omdat ik ’s avonds vaak nog naar een vernissage ga.

MEER WETEN

Contacteren

Alexandre Pintiaux, advocaat
c/o Rulkin & Partners
Louis Schmidlaan 87/4
1040 Brussel
T. 02/737 05 50
APintiaux@rulkin.be

Lezen

Alexandre Pintiaux, ‘L’art et le droit en Belgique. Manuel pour les acteurs du marché’, uitg. La Mulette / Le Bord de l’Eau, Brussel, 2014, ISBN 978-23568-7310-1.

Surfen

www.ap-artlaw.be
www.rulkin.be
www.artistproject.be

DOROTHEUM

SINDS 1707

Bernard Rancillac, De baadsters, rond 1965, olie op doek, 195 x 130 cm, € 34.000 – 44.000, veiling op 26 november

Prestige-veilingen 25 – 28 november

**Hedendaagse Kunst, Moderne Kunst
zilver, juwelen, horloges**

Palais Dorotheum, Dorotheergasse 17, 1010 Wenen

Dorotheum Brussel, Wolstraat 13, 1000 Brussel
Honorine d'Ursel, Tel. +32-2-514 00 34, honorine.dursel@dorotheum.be
www.dorotheum.com

AFGELOPEN VEILINGEN

De vermelde prijzen zijn de hamerprijzen, dus exclusief bijkomende kosten.

Sam Francis (1923-1994), Compositie. Acryl op doek. 10 x 18 cm. Horta, 08 & 09-09.

© Horta.

€ 17.000

Sam Francis bij **Horta**

Uiteraard verkocht Horta op 8 en 9 september ook menig fraai stuk antiek. Maar de allerhoogste biedingen waren weggelegd voor de schilder- en beeldhouwkunst, met als toppers de moderne meesters. Roel D'Haese was daar één van. Van hem bood het veilinghuis twee bronzen sculpturen uit de jaren '60 aan voor € 5.000-7.000 elk. Zowel 'De Voetballer' als de ander, een figuur met gespreide armen, werd uiteindelijk afgehamerd op € 11.000. Voor € 500 méér werd de 'Danaïde' van Philippe Wolfers verkocht, een witmarmeren beeld uit 1919 (richtprijs € 10.000-15.000). Bij de schilderkunst zag men Gustave De Smets 'Landschap met geiten' weggaan aan diens hoogste richtprijs van € 12.000. Dezelfde prijs werd gegeven voor een kleurrijke gouache van Karel Appel, een werk dat aangeboden was voor € 6.000-8.000. Een werk op karton, een pastel van een 'Zicht te Londen' van Emile Claus, ging van € 6.000-8.000 naar € 16.000. En tot slot schopten de verfspatten van Sam Francis het tot € 17.000 (richtprijs € 7.500-10.000).

Polychroom Chinees porseleinen vaas met twee handvaten, en gedecoreerd met herten. Hoogte: 38,5 cm. Vanderkindere, 09 & 10-09. © Vanderkindere.

€ 8.000

Vele verrassingen bij **Vanderkindere**

Het paneel met voorstelling van een oude vrouw met een kruik, toegeschreven aan David III Ryckaert, vond tijdens de veiling van 9 en 10 september bij Vanderkindere dan toch geen koper. De liefhebbers van de Vlaamse schilderkunst vonden daarnaast genoeg ander

Een verzameling 18e-eeuws aardewerk met stempels van van onder meer De Porcelayne Lampetkan, De Witte Starre en De Metalen Pot. Diameters van 16,5 tot 31,5 cm. Vanderkindere, 09 & 10-09. © Vanderkindere. € 7.000

Een verzameling van een boeddha en zes godheden. Indo-Tibetaanse sculpturen in brons en verguld brons. 18e, 19e en 20e eeuw. Hoogtes van 7,5 tot 14,1 cm. Vanderkindere, 09 & 10-09. © Vanderkindere.

€ 15.000

moois naar hun gading. Van Anto Carte stonden twee werken op het menu: 'Kasper' en de horizontaal uitgestrekte martelsscène van Sint-Sebastiaan. Het eerste verdubbelde zijn richtprijs van € 2.000-3.000 tot € 6.000, en ook het tweede maakte een serieuze sprong van € 6.000-8.000 naar € 12.000. Doch, deze sprong was bijlange niet zo groot als die van Constant Permeke met zijn tarweveld (richtprijs € 2.000-3.000). Dit doek haalde € 12.500. Richten we ons op de andere disciplines, merken we het Duitse pistool met radslot en dubbele loop in notenhout en ijzer uit Nuremberg (€ 3.000-4.000). Dit mooi met marqueterie versierde eind 16e-eeuwse, begin 17e-eeuwse wapen verliet de zaal aan € 5.200. Een grote Louis XVI-tafel in verguld hout en marmeren blad (€ 2.500-3.500) haalde € 6.800, en 'L'oiseleur' van Johann Matthias Jansen belandde op € 9.500. Het zou ca. 1780-1785 gemaakt zijn voor Frederik de Grote. De richtprijs van dit polychrome terracotta beeld met parelmoer en schelpen was € 10.000-15.000. Vervolgens zagen we enkele verrassend hoge resultaten, zoals voor een lot met 18e-eeuws aardewerk van onder meer De Porceleyne Lampetkan, De Witte Starre en De Metalen Pot. In de catalogus geprijsd op € 500-700, bood iemand hier niet minder dan € 7.000 voor. Een polychroom Chinees porseleinen vaas met twee handvaten, en gedecoreerd met herten deed hier niet voor onder. Deze ging de zaal uit voor € 8.000, terwijl de veilingzaal ze al voor € 400-600 zou hebben gelost. Tot slot bleken enkele antieke Indo-Tibetaanse beelden ook bijzonder populair. Een verguld bronzen godheid met vierendertig armen (€ 5.000-7.000) veranderde van eigenaar voor € 13.500, en een ensemble van zeven bronzen beelden van de Boeddha en godheden (€ 800-1.200) deed de zaal duizelen met € 15.000.

Unicef bij **Cornette**

De veiling die Cornette de Saint Cyr op 14 september hield ten voordele van Unicef, bracht € 151.400 in het laatje met een verkoopsratio van 75%. Werken van o.a. Pierre Alechinsky, Stéphane Balleux, Michel François, Walter Swennen, Joëlle Tuerlinckx en Peter Buggenhout – welke de kunstenaars zelf geschonken hadden – haalden mooie prijzen. Het werk 'Alice in Wonderland' van Marie-Jo Lafontaine wist zijn richtprijs van € 6.000-8.000 te verslaan met € 11.000. Andere hoogtepunten waren de gravure 'Girl Eating' van Michaël Borremans (richtprijs € 12.000-18.000), verkocht voor € 12.000, en het titelloze werk van Berlinde De Bruyckere (€ 12.000-18.000), afgehamerd op € 18.000.

Chinees en vintage bij **Kunst in de Kerk**

Het Gentse veilinghuis Kunst in de Kerk had voor haar afgelopen veiling, op 15 september een opvallend rijk aanbod aan vintage en 19e-

VANDERKINDERE

A U C T I O N E E R

VEILING DINSDAG 18 &
WOENSDAG 19 NOVEMBER
OM 19U30

Vitrine in schildpad finer dat opent met een deur onder een zwart marmeren tablet. Klauwpoten. Werk van het Huis Franck in Antwerpen. Tijdperk: rond 1920. Afm.: +/- 65 x 145 x 35 cm.

Toegeëigend aan Frans II Francken (1581-1642).
Olie op eiken paneel "La montée au calvaire". Antwerpse school.
(documentatie toegevoegd). Afm.: 80 x 105 cm.

TENTOONSTELLING
VRIJDAG 14 NOVEMBER, ZATERDAG 15
EN ZONDAG 16 NOVEMBER VAN 10U TOT 18U

PRIVÉ PARKING

HOTEL DE VENTES VANDERKINDERE N.V.
685-687 ALSEBERGSESTEENWEG - 1180 BRUSSEL
TEL. 02 344 54 46 - 02 343 59 12 • FAX 02 343 61 87
INTERNET: www.vanderkindere.com
E-MAIL: info@vanderkindere.com

Berlinde De Bruyckere, zonder titel, 2014. Gemengde techniek, 10 x 90 x 40 cm. Cornette de Saint Cyr, 14-09. © Cornette de Saint Cyr.

€ 18.000

eeuwse Chinese objecten en porselein. Enkele porseleinen beelden van onsterfelijken van rond 1880 werden verkocht voor € 1.300 en 1.500, en de koppels Chinese vazen haalden prijzen van € 4.000 tot 5.500. Veel aandacht en mooie prijzen waren er ook voor enkele fraaie Chinese theepotjes. Met de collectie vintagemeubels werd dan weer gemikt op een jong publiek. Zij deden mooie koopjes met meubels en objecten van onder andere Joe Colombo, Le Corbusier (een chaise longue LC4 voor € 850), Hans Agne Jakobsson (een plywood lamp voor € 280), Curver, Behr, Artifort, van Teeffelen en Thonet. Dit keer was er minder aandacht voor de art deco- en art nouveauloten. Ook de schilderijen vonden minder kopers. Uitzonderingen hierop waren een zuiders stadszicht van Joseph Garibaldi en een kleurrijk olie op doek van Paul Van Gysegem uit 1969. Dit laatste betrof een stilleven met flessen, afgehamerd op € 950.

De Vroenhovenveiling bij **Bernaerts**

Op 22 september buitelden bij Bernaerts de houten engeltjes, bronzen cupidootjes en marmeren putti over elkaar heen. Want alvast één ding kan gezegd worden over de inboedel van Kasteel Vroenhoven, en dat is dat de collectie een consistente verzameling stijlmeubelen en sculpturen was, met een zwaar overwicht van de 19e eeuw. Een andere vaststelling is dat goed 80% ervan verkocht werd, waarbij de richtprijzen doorgaans netjes gevolgd werden. Enkele uitzonderingen waren vooreerst een paar deels vergulde bronzen sokkeltjes in de vorm van drie putti rond hoornen des overvloed. Geschat op € 4.000-6.000 ontving men er € 10.000 voor. Opnieuw een paar bronzen sokkels met een trio putti, deze keer bedoeld als plantstanden, en ontworpen naar Carrier-Belleuse, kreeg met € 18.000 ook een stukje meer dan de verwachte € 12.000-15.000. Ook Jean Baptiste Madou's 'Pris en pleine sieste' ging met € 40.000 hoger dan diens richtprijs van € 30.000-35.000. Maar een onverwacht toppertje bleek een pijp in amber, waarvan de kop in meerschium uitgevoerd is met een opengewerkt decor van een elegant gezelschap te paard bij een dorp. De catalogusprijs van

€ 750-1.000 werd ruim overtroffen door € 18.000. Sterke loten die mooi binnen hun richtprijzen bleven, waren o.a. een bebost rivierlandschap met ruiter en herder bij brug van Johann Bernard Klombeck (€ 22.000), een 18e-eeuwse (?) Italiaanse marmeren sater en bacchante (€ 22.000), een paar negenarmige bronzen kandelaars in de vorm van een jong meisje onder een palmboom (€ 32.000), een 19e-eeuwse witmarmeren sculptuur van vijf putti met een hond bij een boomstronk (€ 35.000), een paar tienarmige bronzen kandelaars in de vorm van een toortsdragende engel (€ 40.000) en de indrukwekkende vierarmige kandelaar met engeltjes van Victor Paillard (€ 80.000).

Op 23 september kreeg de veiling een vervolg met een reguliere gecatalogiseerde kunst- en antiekveiling. Daar lagen de prijzen een stuk lager, maar was het verschil met de schattingen vaker groter. Zo mocht een lichtgroen geglazuurde kegelvormige vaas in gecraqueleerd Chinees aardewerk op een resultaat rekenen van € 4.200, terwijl men er

Pijp met mondstuk in amber. Kop in meerschium met een opengewerkt decor van een elegant gezelschap te paard bij een dorp. In etui. Lengte: 40 cm. Bernaerts, 22-09. © Bernaerts.

€ 18.000

Chinese sculptuur in jade. 7 x 10 cm. Loeckx, 30-09. © Loeckx.

€ 27.721

nog geen € 500 voor had verwacht. Bij de schilderijen was de interesse groot voor Adrien-Joseph Heymans "Schapenherder met kudde", die van € 1.000-1.500 naar € 5.000 ging. Een romantisch praatje op het veld van Frans van Kuyck (richtprijs € 2.500-3.500) ontving € 5.200. Een marine van Louis Verboeckhoven (€ 5.000-6.000) ging weg aan € 7.500. De naar appels happende kinderen in Robert Gemmel Hutchinsons doek 'Halloween' verdubbelden hun richtprijs van € 4.000-5.000 tot € 8.500. En Frederik Marinus Krusemans 'Ruiter te paard en herderskoppel met schapen bij een kasteel' haalde de verwachte € 10.000.

Chinese kunst bij **Loeckx**

Het Gentse huis Loeckx hield op 30 september een veiling, waarop de Chinese kunst weerom hoge ogen gooidde. Een boeddhistische sculptuur in verguld brons werd verkocht voor € 25.621, en een kleine

Chinese boeddhistische sculptuur in vergulde brons. Hoogte: 16,5 cm. Loeckx, 30-09. © Loeckx.

€ 25.621

HORTA

HÔTEL DE VENTES - AUCTIONEERS

GROTE GECATALOGEERDE VERKOOP
VAN ANTIQUITEITEN EN KUNSTVOORWERPEN

**MAANDAG 17 EN DINSDAG 18
NOVEMBER 2014 OM 19.30 U.**

TENTOONSTELLING: **VRIJDAG 14** VAN 14 TOT 19U,
ZATERDAG 15 EN ZONDAG 16 VAN 10 TOT 19U

**AUGUSTIN CARDENAS
(CUBAANSE SCHOOL 1927-2001)**

SCULPTUUR UIT CARRARA MARMER: "DEMOISELLE DE PROFIL".
AFM.: 138 CM.

**ANDRÉ LANSKOY
(FRANSE SCHOOL 1902-1976)**

GOUACHE OP PAPIER: COMPOSITIE.
AFM.: 64 x 49 CM.

Roodebeeklaan 70/74, 1030 Brussel
T 02-741 60 60 F 02-741 60 70
Email: info@horta.be

Volledig geïllustreerde catalogi:

WWW.HORTA.BE

Antiquiteiten en kunstvoorwerpen. Catalogus 5 euro.

Stradanus (Jan Van der Straet) (Brugge 1523 – 1605 Florence), 'Krokodillenjacht aan de oevers van de Nijl'. Tekening en lavis met bruine inkt en ophogingen met witte gouache op papier. 21 x 29 cm. Vanderkindere, 07 & 08-10. © Vanderkindere.

€ 45.000

Chinese sculptuur in jade verbrak een Belgisch record. Nooit eerder bracht in ons land een dergelijk object een bedrag van € 27.721 op. Deze resultaten zijn inclusief bijkomende kosten.

Tekeningen bij **Vanderkindere**

Op de veiling die Vanderkindere op 7 en 8 oktober hield, zag men onder meer een ivoren hanger van de Congolese Hungana-stam (richtprijs € 5.500-7.500) van eigenaar veranderen voor € 9.500, alsook de bronzen handen 'La Cathédrale' van Rodin voor diens onderste richtprijs van € 10.000, en de ronde 'zonnespiegel' van Line Vautrin (€ 7.000-9.000) voor € 16.500. Maar waar het die dagen écht om draaide, waren de 120 prachtige tekeningen van 16e- tot 18e-eeuwse Franse, Italiaanse, Hollandse en Vlaamse meesters. Die van Otto Van Veen, 'Het beleg van Troje' (€ 3.000-4.000) kreeg een mooie € 9.000. Een geanimeerd Romeins plattelandlandschap van Caspar van Wittel (€ 1.500-2.000) werd afgehamerd op € 9.500. 'De kroning van de Maagd' van Francesco Albani steeg van € 2.500-3.500 naar € 12.000, en 'De bekering van Sint-Paulus' van Gerard Groenning (€ 3.000-4.000) bracht € 17.000 op. Een door Annibale Carracci met zwart krijt op rood papier getekende studie van een jongen en een meisje verzevendigde zijn schatting van € 3.000-4.000 tot € 21.500. Nog beter deed 'De zegening van Jacob', een werk van een Vlaamse school van rond 1580. Dit was geschat op € 2.500-3.500 en werd verkocht voor € 32.000. En tot slot werd de tegelijk amusante en gruwelijke 'Krokodillenjacht aan de oevers van de Nijl' van Stradanus (€ 5.000-7.000) gegeven aan iemand die er € 45.000 voor bood.

KOMENDE VEILINGEN

Varia bij **Pictura**

Op 10 november brengt veilinghuis Pictura twee mooie inboedels ter veiling. In het aanbod zitten schilderijen, grafiek, Chinees en Europees porselein, schouwgarmenten, vele bronzen beelden, decoratieve stukken en meubilair. Bij het verzamelmateriaal vallen enkele bijzondere stukken te vermelden, zoals een album met luchtfoto's van de frontzone aan de

James Earl Fraser, bronzen beeldengroep. Pictura, 10-11. © Pictura.

IJzer tijdens de Eerste Wereldoorlog. Heel bijzonder zijn ook twee grote prentjesalbums van 1872 en 1895. Tot slot is er het klassieke aanbod van verzamelmateriaal, waaronder medailles en oude postkaarten.

Mooi aanbod bij **Kunst in de kerk**

Voor de volgende veiling van 16 november bij Kunst in de Kerk zal er opnieuw een rijk aanbod zijn van Chinees porselein; het zeventigtal loten voorziet een mooie keuzevrijheid. Daarnaast is er gewoontegedane aandacht voor enkele grote namen uit de vroegere en hedendaagse kunst. Werken van James Ensor, Albert Saverys, Jules De Bruycker, Jan Frans De Boever en Constant Permeke verbroederen onder andere met hedendaags (Cobra)werk van Jan Cobbaert. Voorts wist het veilinghuis de hand te leggen op een kasteelinboedel en zullen zij daaruit meubilair veilen, in combinatie met mooie vintage en designstukken van onder meer V-for, Joe Colombo en Pantoni. Zoals steeds worden tussen de toppers door ook dit keer mooie art deco-ensembles en de betere brocante gehamerd. Nog een fijn nieuwtje is dit: het jonge veilinghuis zit boordevol plannen en pakt binnenkort uit met een heel nieuwe, eigen locatie.

Driedaagse veiling bij **DVC** te Gent

Omdat de veiling van eind oktober te Gent werd uitgesteld, verwent DVC zijn bezoekers in november met een veilingdriedaagse. Op 11

Chinees porselein, jade en ivoor. Kunst in de Kerk, 16-11. © Kunst in de Kerk.

Campo & Campo

GROTESTEENWEG
ANNO 1897

Veiling klassieke kunst & antiek

2, 3 & 4 december om 14u
Expo 26 tem 30/11 van 10u tot 18u

Jacques Carabain - doek, 49 x 41,5 cm

Catalogus online vanaf 12/11: www.campocampo.be

Grotesteenweg 19/21
Tel. : 0032 3 218.47.77

B-2600 Antwerpen-Berchem
Fax : 0032 3 218.53.63

nv **DVC** verkoopzalen

e-mail: dvc@dvc.be - www.dvc.be

Burgstraat 20-22 - GENT - tel. 09/224 14 40 - fax 09/225 04 14
Ellermanstraat 36-38 - ANTWERPEN - tel. 03/232.36.64 - fax 03/234.22.14

2 VEILINGEN IN NOVEMBER TE GENT:

11/11 (15u!!) - 12 & 13/11/2014 (19u30)

met mooie private collectie uit Waregem (17°-19° eeuw): **KUNST** van de 'Latemse school' (Gust & Leon De Smet, A. Saverys, A. Servaes, G. Minne, C. Permeke, C. De Cock,...) & **ANTIIEK** (nogal wat Napoleon III: meubelen, bronzen, klokken, porselein,...)

SIERKUNSTEN
v/d 20° eeuw:
Art Nouveau (oa Liberty) & Deco (oa M. Dufrière, Cohr, Catteau,...),
Design (oa Ch. Perriand, P.

Gust De Smet

Paulin, V. Magistretti,...) - **MODERNE KUNST** (oa R. Raveel, Br. Bogart, R. De Keyser, A. Cortier, G. Vervisch,... A. Dicke, M. Stuhmer,...) - **JUWELEN, ZILVER, prachtige PERZISCHE TAPIJTEN,...**
ENSEMBLE (Chinees salon) van **SCHILDERINGEN**
P. De Loos 1796

EXPOSITIE: vrijdag 7/11 (14-20u)
zaterdag 8 & zondag 9/11 (11-18u)

TE ANTWERPEN:

25, 26 & 27/11/2014
(vanaf 19u30)

MET JUWELEN & HORLOGES
KLASSIEKE KUNST & ANTIIEK
MODERNE KUNST
AZIATICA & ETNISCHE KUNST

EXPOSITIE:

vrijdag 21/11 (14-20u)
zaterdag 22/11 (11-18u)
zondag 23/11 (11-18u)
maandag 24/11 (11-16u)

Surya, late Gupta
7° - 9° eeuw

catalogus van iedere veiling: www.dvc.be
'LIVE-BIDDING' mogelijk!

**VENTE LE LUNDI 1 ET MARDI 2
DECEMBRE A PARTIR DE 18H**

*EXPOSITION : Vendredi 28, samedi 29, dimanche 30 novembre
de 10H à 18H*

Pour vous informer, consulter le catalogue, déposer vos enchères
www.sdvabc.com - 02 219 92 99
info@sdvabc.com - 0495 29 94 29

Quai au Bois de Construction 6 - 1000 Bruxelles
Timmerhoutkaai 6 - 1000 Brussels

P. de Loos, één van de in totaal acht aquarelschilderingen in chinoiserie-stijl, gemaakt voor het Chinese salon in het Gentse Hôtel De Meulenaere. Ca. 1796. DVC, 11, 12 & 13-11. © DVC.

november starten ze uitzonderlijk om 15u, maar de andere twee dagen, 12 en 13 november houden ze hun gewoonlijke avonduur aan. Tijdens die dagen brengen ze onder meer een private collectie uit Waregem aan de man met kunst van de Latemse School, van o.a. Gust en Leon De Smet, A. Saverys, A. Servaes, G. Minne, C. De Cock, J. De Sutter en C. Permeke. Het onderdeel antiek omvat nogal wat meubilair, bronzen, klokken en porselein in Napoleon III-stijl, alsmede 18e- en 19e-eeuws zilver. De sierkunsten van de 20e eeuw dragen de signaturen van Liberty, Massier, M. Dufrière, Cohr, Catteau, Ch. Perriand, P. Paulin en V. Magistretti. Moderne kunst is er van R. Raveel, Bram Bogart, R. De Keyser, A. Cortier, Amie Dicke, Marcelino Stuhmer, en andere. Naast een selectie sieraden en mooie Perzische tapijten is er ook een ensemble van acht aquarelschilderingen (vijf grote en drie kleinere). Deze werden in 1796 gemaakt door P. de Loos (wellicht verwant aan de bekende schildersfamilie De Loose) voor het Chinese salon van

het Gentse hotel De Meulenaere, een neoclassicistisch stadspaleis op de Nederkouter, waarvan Jean-Baptiste Pisson de architect was. Omstreeks 1900 werd het geheel door de erfgenamen van de bouwheer Pierre-Georges de Meulenaere (1751-1823) overgebracht naar het kasteel van Desteldonk. De schilderijen vertonen taferelen en grotesken in de voor het eind van de 18e eeuw typische chinoiserie-stijl, die een fabelachtige voorstelling weergeven van hoe de Europeanen zich het verre Oosten inbeeldden.

Fijne Belgische werken bij **Horta**

De gecatalogiseerde veiling van 17 en 18 november bij Horta zal meerdere mooie Belgische werken omvatten. Maar deze drie schilderijen mogen zeker niet onaangekondigd blijven: van Alfred Stevens is er een elegante dame die zich spiegelt, omlijst door een vergulde houten kader in Louis XVI-stijl (€ 80.000-100.000), een stoomsleepboot voor de dijk van Oostende, van François Musin (€ 40.000-60.000), en een terugkeer uit de velden van Eugène Laermans (€ 20.000-30.000). Verder noteren we werken van o.a. Auguste Mambour, Paul Daxhelet, Anne-Pierre de Kat, en twee lavis van Paul Delvaux. Een tweede grote luik zijn de hedendaagse werken met twee sculpturen van Agustín Cardenas (Cuba, 1927-2001), waaronder een jongedame in profiel (ed. 6/77) in Carraramarmer (€ 25.000-35.000), en een marmeren mozaïeksculptuur van André Lansky (€ 8.000-12.000). Van de Rus Serge

Alfred Stevens, 'Zich spiegellende dame'. Olie op paneel, 73 x 52 cm. Horta, 17 & 18-11. © Horta.

Richtprijs: € 80.000-100.000

Claire Bataille, 'Meuble sculpturale', 1968. Uniek stuk in inox, 275 x 470 x 85 cm. Cornette de Saint Cyr, 18-11. © Cornette.

Richtprijs: € 45.000-60.000

Charchoune (1888-1975) merken we het doek 'Weber concerto pour clarinette' op uit 1970 (€ 6.000-8.000). De wijnverzamelaars onthouden best ook de wijnveiling op 19 november om 14u.

Belgische kunst en design voor **Cornette**

Na vier veilingen die duidelijk maakten dat de interesse voor Belgische kunst en design lééft, is Cornette op 18 november toe aan de vijfde editie van deze veilingenreeks. Op het menu staan de grote klassiekers van de Belgische schilderkunst uit de 19e en eerste helft van de 20e eeuw, met Rops, Knopff en Spiliaert. Schilderijen en tekeningen van Jo Delahaut, Guy Vandenbranden, Amedée Cortier, Jean Rets, Georges Collignon en Jean Milo maken deel uit van het onderdeel abstracte kunst. Sculpturen in hout, brons, gips en terracotta van André Willetet en Jacques Moeschal zijn een volgende sectie, net als sieraden van Pol Bury, Rémy Van den Abeele en Christophe Gevers. Bij het design mag Jules Wabbes niet ontbreken. Van hem zien we enkele mooie

boekenkasten en secretaïres in exotisch lathout en gepatineerd staal, een lange lage tafel in kopshout, maar ook een van zijn befaamde eettafels met rond blad in kopshout en een tulpvormig onderstel. Andere grote namen zijn Gustave Serrurier-Bovy, Willy Vandermeeren en Alfred Hendrickx. Een centrale plaats is voorbehouden aan een uniek sculpturaal meubel in roestvrij staal van Claire Bataille, zonder de tafelsculpturen van Ado Chale te vergeten.

Varia bij **Jordaens**

Het Antwerpse veilinghuis Jordaens brengt op 18 november een wijnveiling, op 19 november gevolgd door diverse inboedels. Het aanbod is opnieuw zeer gevarieerd met mooie schilderijen, een aantal goede iconen, meubelen, schilderijen en sieraden. Daaronder vinden we een mooi begin 19e-eeuws schilderij van een Madonna met Kind, en uit dezelfde periode, meer bepaald van 1804, een Griekse icoon met het doopsel van Christus.

Madonna met Kind, begin 19e eeuw. Jordaens, 19-11. © Jordaens.

VEILING KUNST - CHINEES - ANTIK & VINTAGE

Kunst in de Kerk ZONDAG 16 NOVEMBER OM 15.00 UUR

CHINEES PORSELEIN

ALBERT SAVERYS

PRINSENZAAL
PRINSENHOF 39, 9000 GENT

Kijkdagen:

Vrijdag 14 november van 14 tot 18u00

Zaterdag 15 november van 10 tot 18u00

Zondag 16 november van 10 tot 13u00

Groot lot Aziatica en Chinees porselein, kasteelinboedel en meubilair, vintage en Art-Deco.

Werk van o.a. Albert Saverys, Constant Permeke, Jan Cobbaert, James Ensor, Piet Lippens, Jules De Bruycker en Jan Frans De Boever.

Voor onze veiling van januari kunt u nu reeds objecten binnenbrengen. Contact : Jo Tondeleir 0475/458 623 of Henk Dekeyser 0478/843 058

www.kunstindekerk.be

Prestigieuze munten bij Tradart

Op 20 november houdt Tradart in Brussel een openbare verkoop van circa zeshonderd munten en penningen, van de Oudheid tot het moderne tijdperk. Deze verzameling, die veel munten en penningen telt van grote kwaliteit en prestigieuze herkomst, werd vooral samengesteld uit drie collecties: die van Baron, Hofer en Sternberg. Een kleine greep hieruit toont een zilveren tetradrachme van Antigonus Doson met voorstellingen van Poseidon en Apollo (229-221 v.Chr.), een drachme van Naxos op Sicilië met beeltenissen van Dionysos en Silenus (461-430 v.Chr.), een zilveren penning uit 1713 met Lodewijk XIV aan de ene zijde en de belofte van de vernieuwing van het verbond tussen Frankrijk en de Zwitserse kantons aan de andere zijde, en een uiterst zeldzame penning van de joodse bankier Joseph Süß Oppenheimer (1692-1738). Deze 'Schraubertaler' werd uitgebracht om zijn terdoodveroordeling te herdenken en draagt enerzijds de beeltenis van de zogenaamde 'hoffood' en anderzijds de voorstelling van de kooi waarin hij opgehangen werd. Binnenin zitten negentien miniatuurbeelden die het leven van Oppenheimer verhalen. De collecties kunnen na

Er zeldzame penning van de jood Joseph Süß Oppenheimer (1692-1738) met negentien miniatuurafbeeldingen van de opmerkelijkste episodes uit zijn leven. Tradart, 20-11. © Tradart.

afpraak bezichtigd worden bij Tradart, maar reizen in november ook in Brussel, om voor het laatst samen te komen in de B19 Business Club te Ukkel, alwaar de veiling zal plaatsvinden.

Uitzonderlijke muziekcollectie bij The Romantic Agony

Op 21 en 22 november brengt het Brusselse veilinghuis The Romantic Agony een opmerkelijke collectie onder de hamer. Kern van de openbare verkoop is de spectaculaire verzameling met muziekhandschriften, handgeschreven partituren en brieven, van beroemde componisten als Béla Bartok, Alban Berg, Borodine, Brahms, Debussy, Franck,

Juan Miró. 'Aidez l'Espagne', 1937. Sjabloon gepubliceerd in het tijdschrift 'Cahiers d'art'. The Romantic Agony, 21 & 22-11. © The Romantic Agony.

CAMPO
VLAAMSE KAAI
ANNO 1897

KLASSIEKE,
MODERNE EN
HEDENDAAGSE KUNST

Dinsdag 25 en woensdag 26 november
Schilderijen - aquarellen - beelden - grafiek

Mogelijkheid tot online live bidding

EERELMAN Otto, olie op doek, 60 x 90cm

TENTOONSTELLING
van 15 t.e.m. 23 november
van 10 tot 18 u.

VLAAMSE KAAI 30-31 2000 ANTWERPEN
TEL. 03/238.42.02 FAX 03/216.01.32
E-mail: info@campo.be Cat. online: www.campo.be

GALERIE EN VEILINGZAAL PICTURA b.v.b.a.

Ambt van gerechtsdeurwaarder s Y. Dele en C. Veys

OPENBARE VERKOPING

Maandag 10 november 2014 om 18h00

Brusselsesteenweg, 656 te 9050 Gentbrugge (Gent)

Schilderijen, beeldhouwwerk, tekeningen en grafiek
Marmere buste Pierre De Vigne-Quyvo (Gent 1812-1877)
Talrijke bronzen: A. J. Dalou, A. Dubucan, Henri Plé, J. P. Mère,
James Earl Fraser, Gustaaf van de Meersch e.a.

Europees en Chinees porselein, asiatica, klokken
Kunstboeken, antiekurische boeken
Oude postkaarten, verzameling postzegels, munten
Medailles en decoraties, curiositeiten, brocante

Kijkdagen: vr. 7, za. 8 en zo. 9 november 2014 10 - 18 h
Catalogus te raadplegen
Inlichtingen: Henk Vervonde | tel. 0475-74.49.25

PIERRE
BERGÉ
& ASSOCIÉS

VENTES EN PRÉPARATION

100% BELGE

MARDI 2 DÉCEMBRE 2014

Cerle de Lorraine 6 place Poelaert, 1000 Bruxelles

PIERRE ALECHINSKY - ANTO CARTE - POL BURY - AMEÉE CORTIER
ADO CHALE - PAUL DELVAUX - JAMES ENSOR - WALTER LEBLANC
RENE MAGRITTE - FELICIEN ROPS - LEON SPILLIAERT - JULES WABBS
WOLFERS - RIK WOUTERS - ETC...

SI VOUS DÉSIREZ INCLURE DES LOTS DANS CETTE VENTE,
VEUILLEZ CONTACTER :

Olivia Roussev +32 (0)2 504 80 30 - oroussev@pba-auctions.com
Harold Lombard +32 (0)2 504 80 30 - hlombard@pba-auctions.com

DESIGN SCANDINAVE

LUNDI 15 DÉCEMBRE 2014

Cerle de Lorraine 6 place Poelaert, 1000 Bruxelles

OSCAR NILSSON, FINN JUHL, POUL KJAERHOLM, FLEMMING LASSEN,
ARNE JACOBSEN, PREBEN FABRICIUS & JORGEN KASTHOLM, AXEL SALTO,
POUL HENNINGSEN, AXEL EINAR HJORTH, HELGE VESTERGAARD JENSEN,
KAARE KLINT, NANNA DITZEL, KURT OSTERVIG - ETC...

clôture du catalogue : le 10 novembre 2014

SI VOUS DÉSIREZ INCLURE DES LOTS DANS CETTE VENTE,
VEUILLEZ CONTACTER :

Sandor Gutermann +33 (0)1 49 49 90 13 - sgutermann@pba-auctions.com
Jean Maffert +33 (0)1 49 49 90 33 - jmaffert@pba-auctions.com

PIERRE BERGÉ & ASSOCIÉS

Avenue Louise 479 Bruxelles 1050

T. +32 (0)2 504 80 30 F. +32 (0)2 513 21 65

www.pba-auctions.com

Rops
Veilinghuis
Anno 1833

Openbare verkoop
van antiques
en kunstobjecten
Meer dan 2.500 loten

Schrijftafel, Louis XV-periode,
gemerkt en belegd met verguld brons
Estimatie : 8 000- 12 000€

Paar zilveren kandelaars,
Namen 1775,
Zilversmid AIB (505gr)
Estimatie : 4 000 - 5 000€

Waterloosesteenweg, 320
5002 St Servais (Namen)

Tel: 081/74.99.88.

www.rops.be

9 & 10 November om 13u

Eugeen Van Mieghem, 'Regatta op de Schelde'. Campo Vlaamse Kaai, 25 & 26-11. © Campo Vlaamse Kaai.

Richtprijs: € 30.000-40.000

Grieg, Liszt, Messiaen, Sibelius, Stravinsky, Wagner e.a., met daarnaast ook handgeschreven brieven van historische figuren en kunstenaars als Canova, Farnese, Garibaldi, Grotius, Heinsius, Ibsen, Kandinsky, Longfellow, Clément Pansaers, Picasso (een geïllustreerde brief), HG Wells en Virginia Woolf. De catalogoog bevat ook een grote verzameling volkskunst, boeken, prenten, kaartspellen, bidprentjes, canivets, oude foto's en prentbriefkaarten, oude en moderne grafiek. De liefhebbers van het oude boek, manuscripten en archivalia komen eveneens ruim aan hun trekken, net als de verzamelaars van oude topografische kaarten, zowel gedrukte kaarten als manuscriptkaarten, en oude reisklassiekers als Dapper (Afrika en Azië), Quad (Europa), Merian (Frankrijk), Garnier (Indochina), Rugendas (Brazilië) en Olivier (Turkije). Daarnaast zijn er de gebruikelijke rubrieken, Belgicana, kunst, Franse en Nederlandse literatuur, met o.m. een aantal zeer zeldzame literaire tijdschriften.

Klassiek en modern bij **Campo Vlaamse Kaai**

Voor haar komende veiling op 25 en 26 november kreeg Campo Vlaamse Kaai opnieuw tal van mooie klassieke, moderne en hedendaagse schilderijen, aquarellen, bronzen en grafische werken binnen. Het lijkt weinig twijfel dat 'Regatta op de Schelde' van Eugeen Van Mieghem ook weer snel buiten zal gaan. Maar daarvoor moet eerst iemand € 30.000-40.000 bieden. Voor het schilderij van een jong meisje met sierduiven, van Jan Portielje wordt € 4.000-4.500 gevraagd. Uit hetzelfde tijdsbestek vinden we 'Winter aan de Leie' van Albert Saverys (€ 6.000-8.000), een harlekijn met accordeon van Floris Jaspers (€ 25.000-30.000), 'Verpozing in de tuin van het Rubenshuis te Antwerpen' van Emile Floors (€ 4.000-5.000) en een achteroverleunend naakt van Oscar Jaspers (€ 4.500-5.500) terug. Jongere Belgen zijn Bruno Veke-mans ('Man naast trein', € 8.000-10.000), Fred Bervoets (een compositie met vrouw, € 3.000-4.000), Pol Mara (compositie, € 12.000-14.000) en Denmark ('Beyond the Memory', € 25.000-30.000). Voorts omvat de veiling werken van Eugène Verboeckhoven, Jakob Smits, Salvador Dalí, Lucebert, Albert Poels, Wilfried Pas, Agapit Stevens en vele anderen.

Etnische kunsten bij **DVC in Antwerpen**

De Antwerpse afdeling van DVC organiseert op 25, 26 en 27 november een kunst- en antiekveiling, waarbij zij traditiegetrouw ook de liefheb-

voorouderbeeld uit het lager Sepik-gebied op Papoea-Nieuw Guinea, ca. 1950. Hout, plantaardige vezels, schelpen en opossumvel (op het hoofd). DVC, 25, 26 & 27-11. © DVC.

bers van het sieraad en de etnische kunst bedienen. Er kan immers geboden worden op een collectie van een 300-tal sieraden en horloges, waaronder gesigeneerde stukken 'haute joaillerie' en verschillende solitair gezette brillanten. In de verzameling Aziatische (China, India, Japan, Nepal, Tibet) en etnische kunst (vooral uit Oceanië) vinden we een voorouderbeeld terug uit Papoea-Nieuw Guinea uit de vroegere collectie van Michael Evans. Dergelijke sculpturen werden gebruikt tijdens initiatierites.

Hedendaagse kunst & design bij **Cornette**

Op 30 november onthult Cornette enkele pareltjes van de figuratieve en abstracte kunst, te beginnen met een installatie van de Amerikaan Allan McCollum uit de jaren '80, bestaande uit 120 beschilderde gipsen plaatjes. Naast Jean Dubuffet met 'Site avec 7 personages' uit 1981 is

Allan McCollum, '120 Plaster Surrogates', 1982-1988. Installatie met 120 elementen in beschilderd gips. 174,5 x 279 cm. Cornette de Saint Cyr, 30-11. © Cornette.

Richtprijs: € 80.000-120.000

ook Andy Warhol van de partij met een 'Hammer and Sickle' uit 1977. Deze potloodtekening met aquarel kwam eerst in handen van Galerie Anthony D'offay en Galerie Isy Brachot, om vervolgens te belanden in een Antwerpse privécollectie. De hedendaagse Belgische kunstscène is ook goed vertegenwoordigd dankzij Michel François, Hans op de Beeck, Geert Goiris en enkele historische stukken van New Media Art. Op het gebied van design is er een selectie Scandinavische meubelen in warm hout met een wollen schapenvachtachtige bekleding. Uit Frankrijk komen werken van het trio Le Corbusier, Pierre Jeanneret en Charlotte Perriand. Italiaans design is er van Ponti, Borsani en Crespi. Nakashima, Kagan en Florence Knoll representeren Amerika, en besluiten doen we met enkele mooie minimalistische tafels van Maarten Van Severen.

100% Belgisch bij **Pierre Bergé**

De Belgische antenne van Pierre Bergé, geleid door Harold Lombard en Olivia Roussev, houdt op 2 december een 100% Belgische veiling. Naast een erg mooie bronzen 'Salomé' van Philippe Wolfers, presenteren zij stukken van Anto Carte, Pol Bury, Amédée Cortier, Ado Chale, Paul Delvaux, James Ensor, Walter Leblanc, René Magritte, Félicien Rops, Léon Spilliaert, Jules Wabbes, Rik Wouters, en vele anderen. Kortom, niets dan goeds en Belgisch!

Klassieke veiling bij **Campo & Campo**

Begin december, meer bepaald op 2, 3 en 4 december houdt Campo & Campo een klassieke kunst- en antiekveiling. Schilderijen maken hier uiteraard een belangrijk deel van uit. Onder de 19e-eeuwse meesters bevinden zich heel wat grote namen zoals Theodore Weber, Charles Leickert, Theodore Gerard, Max Carlier en Charles Verlat. In deze categorie is er ook een mooi werk van Jacques François Carabain te bewonderen, getiteld 'Geanimeerd straatgezicht met hond' (€ 7.000-10.000), alsook een 'Hond met haar jongen' van Henriette Ronner-Knip (€ 20.000-25.000). Een van de blikvangers tussen de oude meesters is een mooie 'Madonna lactans' van een 17e-eeuwse Vlaamse school, geschat op € 3.000-4.000. Onder de meubelen valt een majestueuze lamp van smeedijzer en albast op, vervaardigd door Lodewijk Van Boeckel (€ 2.000-4.000). Er wordt ook een zeldzame reeks van zes Engelse stoelen en twee 'carvers' Queen Anne aangeboden (€ 2.000-

Henriette Ronner-Knip, 'Hond met haar jongen'. Campo & Campo, 02, 03 & 04-12.
© Campo & Campo. **Richtprijs: € 20.000-25.000**

VINTAGE + OUTLET + LIVE PERFORMANCES + EXPO + EXPERTISE + MEETING POINT

3.000), naast een ruime keuze aan art deco meubilair. Verder is er nog een ruim aanbod aan kunstvoorwerpen zoals schouwguarnituren, klokken, Europees en Aziatisch porselein. In deze categorie vinden we onder meer een grote groep van Japans Ko-Imari porselein met voorstelling van drie carnaval spelende kinderen. Dit uitzonderlijke beeld wordt voorzichtig geschat op € 2.000-3.000.

Christophe Dosogne & Liesbeth Langouche

THE ROMANTIC AGONY

BOOK & PRINT AUCTIONS

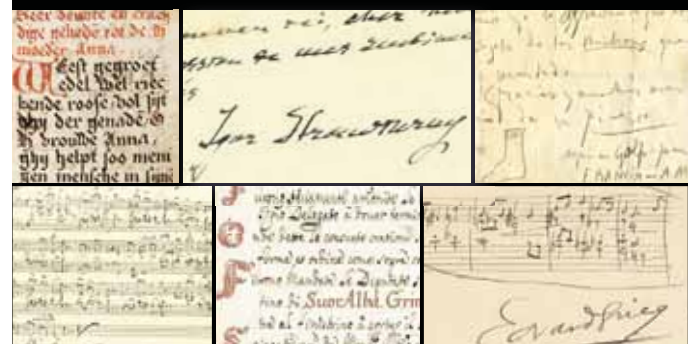

VEILING 21 & 22 NOVEMBER 2014

Kijkdagen 14-15, 17-20 november

Online catalogus en informatie:

www.romanticagony.com • auction@romanticagony.com

HAUTE EPOQUE FAIR HEEZE

11 t/m 14 december
11:00 - 19:00
Vrij entree

HEFH
2014

Dé internationale kunst- en antiekbeurs met uitsluitend objecten uit de haute époque-periode. 17 gerenommeerde antiquairs uit binnen- en buitenland presenteren onder meer meubelen, religieuze kunst, schilderijen en objects d'art van de middeleeuwen tot en met de 17de eeuw.

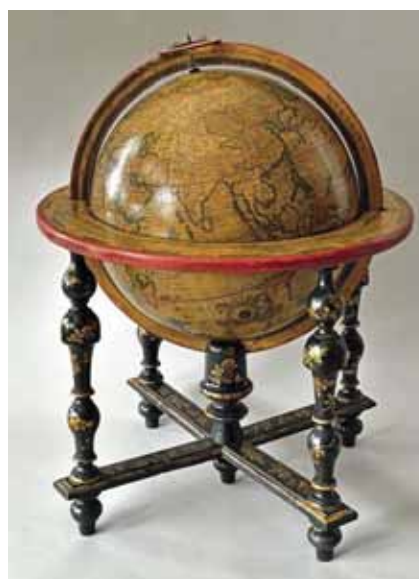
Villa des Beaux Arts | Jan Deckersstraat 45 | 5591 HP Heeze
+31 (0)40 226 28 10 | info@hefh.nl | www.hefh.nl

Terugblik op...

Biennale des Antiquaires

Tien dagen lang was het Grand Palais te Parijs schouwtoneel van de prachtigste objecten, kunstwerken en sieraden op de Biennale des Antiquaires (11-09 t/m 21-09). Een organisatorisch foutje was evenwel dat reeds de laatste zondag begonnen was met de afbraak van het decor van Jacques Grange. Maar tegen dan hadden de exposanten al een zeer goede beurs achter de rug. In het bijzonder de moderne kunst, de 19e-eeuwse decoratieve kunsten en de archeologie boekten goede resultaten. Bij Didier Claes waren reeds de eerste dagen meerdere kleurbolletjes aangebracht, en uiteindelijk verkocht hij vijftien van de dertig objecten. Volgens hem heerste er een uitstekende ambiance, en zonder een uitzonderlijke

beurs te zijn, was het toch een zéér goede. Zijn stand was het kader voor vele nieuwe ontmoetingen, waaronder een recordaantal verzamelaars van etnische kunst uit o.a. Brazilië, Italië, Frankrijk en België. Ook bij Galerie Delalande stapten nieuwe klanten binnen, zowel musea als particuliere verzamelaars. Eén van hun meest spectaculaire verkopen was ongetwijfeld de globe van Desnos en Nolin. Dit stuk van museale kwaliteit maakt nu deel uit van een particuliere collectie.

Desnos & Nolin, wereldbol 'dédié au Roy' op een voetstuk, beschilderd met een Abbé Nollet-decor. Parijs, 1753-'54. Verkocht door Galerie Delalande, Parijs.

Kort beursnieuws

Dit jaar gaat **Art Gent** niet door. Wel waren de plannen vergevorderd om het evenement te laten afwisselen met B.Art Gent, waarbij het voormalige Art Gent-onderdeel dit jaar voor het eerst volledig op eigen benen zou staan. De organisatie hiervan kost echter meer tijd dan voorzien, waardoor meteen besloten werd de datum een jaar te verschuiven +++ **Multiples**, de Parijse beurs rond gelimiteerde en genummerde kunst, was al eens verzet geweest van maart naar november. Maar voor de tweede maal is zij echter geannuleerd. Het is wachten op meer nieuws en eventueel nieuwe data +++ **Art Basel** lanceert een nieuw crowdfunding initiatief in samenwerking met Kickstarter. Met een kapitaal van meer dan 1 biljoen dollar willen zij projecten rond beeldende kunsten van non-profit organisaties ondersteunen.

Antica Namur

TEKST: **LIESBETH LANGOUCHE**

Kunst en antiek om duimen en vingers bij af te likken wordt u van 8 tot en met 16 november gereserveerd in de Expo van Namen. Dat mag ook wel op Antica Namur, dat dit jaar de gastronomie als thema heeft. Op het menu staan onder meer smakelijke stillevens, bronzen die-rensculpturen, fijn vaatwerk in glas, aardewerk en porselein, maar ook eettafels en ander antiek meubilair tot allerhande verzamelobjecten om de dis op te luisteren. Dit alles wordt opgediend door een 120-tal (inter)nationale exposanten als Le Couvent des Ursulines, Galerie De Pauw-Muller, Florence De Voldère, Miquel Alzueta, Ikonen Galerie Dr. M. Ewenstein en Ming K'I Gallery. Op 13 november komt sierade-nexpert Daniel Louka spreken over bloemen en vruchten in de juweelkunst. Twee dagen eerder geeft ontwerper en RTBF-presentator Gerald Wathelet een uiteenzetting over de evolutie van de tafeldeco-ratie van 1880 tot op heden.

boven
Patrijs in brons. Wenen, ca. 1880. Te zien bij Chimara Antiques (Brussel). © Foto: Speltdoorn.

links
Marcel Hess (Brussel, 1873 – 1948 Grimbergen), 'In de brasserie'. Olie op doek, 60 x 50 cm. Hess volgde les aan de academies van Brussel en Düsseldorf. Zijn werk, veelal portretten, naakten en bloemen, wordt gekenmerkt door een geraffineerde gevoeligheid en een subtiel kleurenspeel. Te zien bij Galerie Raf Vanseveren (Antwerpen).

onder
Floris van Schooten (Haarlem, 1585-1656), Stilleven met fruit, ca. 1640-'50. Olie op eikenhout, 74 x 107 cm. Dit werk is een 'volwassen' werk van de Hollandse meester, typisch herkenbaar door de compositie, eigen stijl en een heel levendig en warm kleurgebruik. Te zien bij Jan Muller Antiques (Gent).

GRATIS naar Antica Namur!

COLLECT deelt duotickets voor Antica Namur uit! Bij interesse volstaat het een mailtje te sturen naar collect@ips.be met vermelding van uw adres.

MEER WETEN

Antica Namur
Namur Expo
Namen
www.antica.be
08-11 t/m 16-11

Ganda XXI

Waar in Gent zijn de antiek-, kunst- en vintageadresjes te vinden? Het routeplannetje van Ganda XXI toont de weg naar een achttiental antiquairs, galeriehouders, restauratoren, vintage design handelaars, decorateurs, generallisten en specialisten.

Onder de noemer 'Uitvergroet' houden zij hun najaarspromenade.

Tijdens deze opendeurdagen nemen zij een merkwaardig voorwerp of bijzondere collectie onder de loep. Een voorbeeld daarvan is Emil Fonfoneata, die een Victoriaanse 'memento mori' ring met een doodskop onder het vergrootglas legt. Francis Maere Fine Arts Gallery focust op de reeds 20 jaar durende vriendschap tussen de galeriehouder en animalier Jonathan Knight. De Pauw-Muller richt onze aandacht op een aantal 16e- en 17e-eeuwse sculpturen met een heel eigen iconografie. Het brandpunt bij Galerie St-John zijn de invloeden en vriendschappen tussen Belgische en Franse kunstenaars tijdens het Interbellum. Andere deelnemers zijn Bart Verbeke, Monique Heyvaert, Art & Antiques Invest, Antiek Coppens-Joos, Henry's Curiosa, Bart Roegiers, Jan Parret (in diens nieuwe zaak), San Miguel Art Collections, Jan Muller Antiques en Kunstgalerij De Keere.

Albert Saverys (1886-1964), gouache uit de persoonlijke collectie van de schilder Jules De Coster (1883-1973). Te zien bij Galerie St-John tijdens Ganda XXI.

Ganda XXI
Gent
www.ganda21.be
28-11 t/m 30-11
05-12 t/m 07-12

DesignMarkt

De trouwe fans zijn er al op aan het wachten sinds de voorjaarseditie de deuren sloot. Maar voor hen die nog nooit naar de DesignMarkt zijn gegaan, zetten we even op een rijtje waarom dit evenement het bezoeken waard is. Met ruim veertig exposanten uit België, Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Zwitserland en verder, is er een indrukwekkend palet origineel design naar ieders budget. In de White Box Live Performances gaat deze keer het architectenduo Julie² aan de slag met stukken op de beurs om aldus een interieur naar eigen visie samen te stellen. Maar hét hoogtepunt van deze editie is het eerbetoon aan de Belgische architect-ontwerper Lucien Engels.

Dit is tweevoudig met enerzijds een expositie in samenwerking met Design Museum Gent, en anderzijds met de presentatie van enkele van diens iconische ontwerpen – twee stoelen en een kapstok – welke via LostnFound opnieuw in productie zijn gebracht.

Lucien Engels, Lounge chair, naar het ontwerp uit 1954 voor Home Emile Vandervelde in Oostduinkerke. Nu opnieuw in productie gebracht voor LostnFound.

DesignMarkt
ICC
Gent
www.designmarkt.be
08-11 t/m 09-11

Gildevent '14

Velen onder u herinneren zich vast nog de Kunst- en Antiekbeurs van Vlaanderen, die tot tien jaar geleden werd georganiseerd in de Sint-Pietersabdij van Gent. De achterliggende vereniging was de Koninklijke Gilde van Vlaamse Antiquairs, die na een periode van stilte en heroriëntatie opnieuw van zich laat horen. Eind november presenteren zij een gloednieuw en gratis te bezoeken initiatief: GildEvent '14, waarvoor zij het mooie Elzenveld te Antwerpen als locatie hebben gekozen. Bijna twintig exposanten – o.a. Frederik Muller, The Old Treasury, Bob Shimanovich, Galerie Daroun en Galerie Ilunga – brengen een gevarieerd aanbod, waar kwaliteit boven kwantiteit gaat.

GildEvent '14
Congrescentrum Elzenveld
Antwerpen
www.antiekgilde.be
28-11 t/m 01-12

Beeld van een vrouw op paard, China, vroege 7e eeuw. Te zien bij Artifacts (Antwerpen) op GildEvent '14.

GRATIS naar GildEvent!

COLLECT geeft 10 duotickets weg voor GildEvent. Deze geven toegang op de feestelijke opening op donderdagavond 27 november, maar zijn eveneens de dagen erna geldig. Om kans te maken volstaat een mailtje met uw adres naar collect@ips.be.

Andrea Kvas, zicht op de installatie 'The Remains of the Day', Casa Masaccio, San Giovanni Valdarno, 2014. © Chert Berlin. Voor het Amsterdam Art Weekend maakt hij nieuw werk dat te zien zal zijn bij Galerie Jeanine Hofland.

Amsterdam Art Weekend

Op donderdagavond 27 november vindt bij ongeveer dertig Amsterdamse galerieën de opening plaats van een speciaal voor het Amsterdam Art Weekend gemaakte tentoonstelling. Akinci stelt Cevdet Ereke voor, Annet Gelink brengt werk van Alicia Framis, Stigter Van Doesburg heeft Amalia Pica, bij Fons Welters is David Jablanowski te zien, en Galerie Van Gelder toont Eric Giraudet de Boudemange. Al deze kunstenaars zijn alumni van de Rijksakademie of De Ateliers. Maar met Marinus Boezem bij Upstream Gallery of Carel Visser

bij Borzo kan ook gevestigd talent bezichtigd worden. Tijdens het weekend zijn er voorts performances – zoals die rond Tony Oursler in de Oude Kerk – filmvoorstellingen in EYE, debatten rond 'kunst en samenleving' en stelt de Rijksakademie haar deuren open. Door de vele initiatieven her en der in de stad, fungeert Amsterdam een weekend lang als kunstbeurs.

Amsterdam Art Weekend
Amsterdam
www.amsterdamart.com
27-11 t/m 30-11

design classic düsseldorf

Vierduizend vierkante meter, die door meer dan 150 handelaars is ingericht tot een aaneenschakeling van evenveel designparadijsjes, dat kan niet anders dan gezellig én spannend zijn. Dat weten ook de talloze bezoekers die jaarlijks toestromen naar Düsseldorf. En dat zijn heus niet enkel Duitsers, net zo min als dat geldt voor de exposanten. Uit België bijvoorbeeld komen Lumière du Nord (Brussel), Quevé (Brussel) en Katheley's (Verviers).

design classic düsseldorf
Blumengroßmarkt
Düsseldorf
www.designclassic.de
30-11

Een sfeerbeeld van design classic düsseldorf.

Cologne Fine Art

Het is steeds uitkijken naar de winnaar van de Cologne Fine Art Prize, een geldprijs ter waarde van € 10.000, welke in 2014 wordt uitgereikt aan Leiko Ikemura (*1951). De Japanse maakte haar oversteek naar Europa toen ze net geen twintig was. Van Spanje ging ze naar Zwitserland, om sinds 1985 in Duitsland te blijven. Na bijna dertig jaar wordt ze hier nu gefêteerd met de voornoemde prijs en een show met een selectie van haar sculpturen en werken op papier. Ook Galerie Karsten Greve brengt een 'special' rond recent werk van haar. Tussen de 100 andere galerieën zitten namen als Dr. Brenske Gallery, Galerie Rudolf, Jan Roelofs Antiquairs, Anthony Short Antiques en Famarte Asian Art als enige Belg.

Leiko Ikemura, winnares van de Cologne Fine Art Prize 2014. Foto: Donata Wenders.

Cologne Fine Art
Kölnmesse
Keulen
www.colognefineart.com
19-11 t/m 23-11

Belgen op PAN Amsterdam

PAN Amsterdam is allang geen louter Nederlandse beurs meer. Hoewel het gros van de exposanten nog steeds de landsgrenzen niet over hoeft, bevinden er zich ook dit jaar aardig wat Belgen tussen. Zelfs de affiche is dit jaar bijzonder Belgisch.

TEKST: **LIESBETH LANGOUCHE**

boven

Patrick Hughes (*1939, Birmingham), 'Waterways', 2014. Olieverf en fotocollage op kartonconstructie, 47 x 95 x 13 cm (incl. lijst). Al sinds 1960 werkt Patrick Hughes aan zijn 'reverspectives'. Dit zijn driedimensionale schilderijen die, frontaal gezien, de indruk geven van een vlak oppervlak met een geschilderd perspectief. Van zodra de kijker beweegt, 'kantelt' het hele werk als het ware en ontplooit zich een driedimensionale wereld. Te zien bij Axel Pairon (Antwerpen) op stand 138.

De affiche werd gemaakt in samenwerking met Absolute Art Gallery en toont 'Rollerman' van Stéphane Halleux. Blijkbaar was de eerste deelname van Absolute Art Gallery aan de PAN vorig jaar een uitstekende zet. Want niet alleen vonden ze daardoor al enkele goede collectioneers voor Halleux.

MEER WETEN

PAN Amsterdam
RAI Parkhal
Amsterdam
www.pan.nl
23-11 t/m 30-11

Ook de algemeen directeur van PAN Amsterdam, Paul Hustings was enorm gefascineerd door diens beelden. Dat ook de rest van de PAN-organisatie het semiwetenschappelijke 'knutselwerk' van de Luikenaar kan smaken, blijkt uit de keuze voor zijn 'Rollerman' als campagnebeeld. Dit beeld zit ondertussen in een Amerikaanse collectie, maar de galerie brengt ander, nieuw werk van Halleux mee, naast dat van Gerard Mas, Jeff Kowatch en Hans de Bruijn. Meer hedendaagse kunst is te vinden bij Nunc Contemporary met fotograaf Hendrik Kerstens, of bij Galerie Francis Noël, die o.a. Delphine Boël en frisdrankblikjeskunstenaar Alfredo Longo vertegenwoordigt. Bij Axel Pairon wordt kunst

rechts

Een koninklijke betelnootbeker van de Yoruba, Nigeria, einde 19e eeuw. School van Ayantola of Odo-Ehin, Ekiti Koninkrijk. Hout met originele polychromie. Hoogte 42 cm. Het geldt als een teken van gastvrijheid om bezoekers aan het hof een betelnoot aan te bieden. Hier is de koningin afgebeeld met de schaal in haar handen. Te zien bij Gallery Visser (Brussel) op stand T1.

vermengd met design, met als blikvangers de uitgepuurde maar toch organische houten vormen van Ernst Gamperl, alsook de desoriënterende 'reverspectives' van Patrick Hughes. Andere Belgische deelnemers zijn Gallery Visser, N. Vrouyr, De Backker Medieval Art, Herwig Simons Antiquair, Jo de Buck Tribal Arts en Tiny Esveld, wiens zeldzame Daum-vaas met plaquettes wel eens in het museum van Nancy terecht zou kunnen komen.

Delphine Boël (*1968, Brussel), 'Truth = Freedom?', 2012. Neonsculptuur, met een knipperend vraagteken. Ed. van 8. 25 x 111 x 15 cm. Delphine Boël speelt wel vaker met woorden in haar kunst, om haar boodschap – in minder of meer omfloerste vorm – over te brengen. In dit neonwerk laat ze het vraagteken knipperen, hetgeen extra aanleiding geeft tot een hele reeks overpeinzingen. Te zien bij Galerie Francis Noël (Sprimont) op stand 114.

boven

Tapijt uit Ushak, begin 20e eeuw. Wol. 398 x 486 cm. De tapijtknoopkunst in de Turkse stad Ushak gaat op z'n minst terug tot in de 16e eeuw en kende al snel ook in Europa een groot succes. De traditie zette zich voort tot op het einde van de 19e eeuw, wanneer een misverstand ontstaat; de eerste Europese handelaars treffen grote partijen tapijten uit Ushak aan in de commerciële knooppunt Smyrna, en begaan de fout hen de naam van deze laatste toe te kennen. Te zien bij N. Vrouyr (Antwerpen) op stand 41.

Gerard Mas (*1976, Barcelona), 'Dama del Tattoo'. Sculptuur in handbeschilderde kunstthars, 48 x 35 x 25 cm. Ed. van 7. Gerard Mas is een steenhouwer en werkt als dusdanig in marmer en albast. Daarnaast geeft hij bepaalde beelden uit in edities van 7 exemplaren in kunstthars. Vooral zijn 'Dama'-serie is bijzonder. In deze reeks portretteert hij jonge vrouwen met een renaissance-look, maar met telkens een opvallende 'gekheid': een lolly of thermometer in de mond, een verbrand aangezicht, een kreeft in de armen of een wasknijper op de neus. Te zien bij Absolute Art Gallery (Knokke) op stand 139.

Paris Tableau

“Men wordt niet geboren als verzamelaar. Je wordt het door de magie van een ontmoeting, die op elk moment kan plaatsvinden.” Aan het woord is Maurizio Canesso, voorzitter van Paris Tableau. Hiermee wil hij aangeven dat de vierde editie van Paris Tableau opnieuw ruimschoots de gelegenheid geeft tot bijzondere ‘ontmoetingen’ met de mooiste schilderijen van de oude meesters.

TEKST: **LIESBETH LANGOUCHE**

Caravaggio in Utrecht

Als tussenpersonen voor deze nieuwe contacten fungeren 26 galerieën, waaronder de Sanct Lucas Gallery (Wenen), Didier Aaron & Cie (Parijs), De Jonckheere (Parijs), The Weiss Gallery (Londen) en Jean-François Heim (Bazel). Ook zijn er vier nieuwkomers: Thomas Agnew & Sons (Londen), Matteo Grassi (New York), Maurizio Nobile (Bologna) en Dario Porcini (Napels). Aan dit selecte en internationale gezelschap wordt dit jaar een bijzondere delegatie uit België en Nederland toegevoegd. Op 13 november krijgen prof.dr. Volker Manuth (Radboud Universiteit, Nijmegen), dr. Liesbeth M. Helmus (Centraal Museum Utrecht) en dr. Joost Vander Auwera (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten van België) het woord op een

rechts

Bartholomeus van der Helst (Haarlem, 1613 – Amsterdam, 1670): Portret van een jongen als Cupido. Met een zeepbel en gezeten in een landschap. 1641. Olieverf op doek, 93 x 106 cm. Te zien bij Haboltd & Co. (Parijs).

MEER WETEN

Paris Tableau
Palais Brongniart
Place de la Bourse 28
Parijs
www.paristableau.com
13-11 t/m 16-11

‘From Goltzius to Van Gogh’
Foundation Custodia
Rue de Lille 121
Parijs
www.fondationcustodia.fr
13-12 t/m 08-03

symposium over de internationale navolgers van Caravaggio. Terwijl zij zich buigen over Utrecht en de Zuidelijke Nederlanden, lichten collega's o.a. het caravaggisme in Frankrijk en Spanje toe.

Drie collecties, één passie

Onze contreien komen nogmaals aan bod in de tentoonstelling ‘Trois Collections, une seule passion’. De betreffende collecties zijn die van AXA Art, de Stichting P. & N.

de Boer en het Centraal Museum Utrecht. Deze laatste haakt met drie werken van Utrechtse caravaggisten aan bij het symposium. Ook de AXA-ART collectie leent drie zeventiende-eeuwse werken uit, waaronder een van de in Brussel geboren Philippe de Champaigne. De derde collectie is die van de Stichting P. & N. de Boer.

rechts

Simone Cantarini (Pesaro, 1612 – Verona, 1648), ‘Sint-Cecilia’. Olieverf op doek, 119 x 96 cm. Te zien bij Jacques Leegenhoek (Parijs).

Hendrick Avercamp (Amsterdam, 1585 - 1634 Kampen), 'Winters tafereel'. Olie op paneel, 15,5 x 29,5 cm. Stichting P. & N. de Boer, Amsterdam.

Deze werd precies vijftig jaar geleden opgericht door de kunsthandelaar Pieter de Boer (1896-1974). Kinderloos gebleven, had hij als wens zijn verzameling bijeen te houden. Dit is wat de stichting ook nu nog doet, naast het beheren en conserveren van de ongeveer vijfhonderd schilderijen en teke-

ningen van voornamelijk Vlaamse en Hollandse meesters. Voor Paris Tableau werden zeven werken uitgekozen, die later dit jaar, samen met ruim honderd andere werken uit de verzameling, het onderwerp zijn van een grotere expositie in de Foundation Custodia te Parijs.

Cerstaen Luyckx (Antwerpen, 1623 - na 1658), Stillven met bloemen, waaronder een roos, een pioen en een passiebloem. Het geheel in een glazen vaas op een stenen plint. Tegen het donkere fond een lieveheersbeestje en een vlinder. Olieverf op paneel, 32 x 24,8 cm. Te zien bij de David Koetser Gallery (Zürich).

SPEEDDATE MET ... Niels de Boer

Niels de Boer is de derde generatie in de familiezaak Kunsthandel P. de Boer. Deze Amsterdamse kunsthandel is gespecialiseerd in Hollandse en Vlaamse Meesters van de 16e tot de 18e eeuw. Zij nemen deel aan Paris Tableau, onder meer met een speciale tentoonstelling rond de Stichting P. & N. de Boer.

Hoe lang werkt u bij Kunsthandel P. de Boer? Een kleine 25 jaar. Ik ben begonnen toen ik begin twintig was.

Zou u anno 2014 opnieuw kiezen voor de kunsthandel? Ik denk het eigenlijk wel, hoewel ik de mensen die nu beginnen dapper vind. Want makkelijker wordt het er niet op. Het is met name zo dat het steeds moeilijker wordt om goede dingen te vinden. Voor goede kwaliteit is de vraag vele malen groter dan het aanbod.

Wat was uw eerste eigen aankoop? Ik denk een klein zestiende-eeuws portretje, gekocht in Parijs. Maar dat heb ik niet meer.

Wat was uw beste aankoop? Waar ik zeer gelukkig mee was en wat ik zo weer zou kopen als ik het zag, is een zeventiende-eeuwse anamorfose. Dat is iets vrij zeldzaams en zeker zo'n vroeg stuk.

Van welk werk droomt u het ooit in uw collectie te mogen openen? Ik zou me best willen specialiseren in anamorfozen. Alleen is het lastig je ergens in te specialiseren dat zo zeldzaam is dat je het eigenlijk bijna nooit tegenkomt.

En als u denkt aan een werk om niet te verkopen, dat u graag wilt houden? Ik heb ooit een collega horen zeggen dat je als handelaar niet moet concurreren met je eigen klanten. Dus ik verzamel bewust niets wat ik ook verhandel.

Hoe verplaatst u zich naar Paris Tableau? Met de auto, maar mocht ik geen spullen mee te nemen hebben, dan zou ik waarschijnlijk met de trein gaan, wat toch makkelijk en snel is.

Gesteld dat u de leukste job ter wereld heeft, wat is de tweede leukste job? Het is natuurlijk niet echt een job, maar ik zou misschien nog wel liever verzamelaar zijn.

In welke periode zou u geboren willen zijn? Als ik iets zou moeten kiezen, denk ik de generatie van mijn grootvader, zo rond 1900. Ik zou anders ook best in de zeventiende eeuw geboren willen zijn, maar dat is uiteraard omdat wij schilderijen uit die periode verhandelen.

Op welke verwezenlijking bent u het meest trots? Op mijn dochter.

Wat is uw meest waardevolle bezit? Mijn gezin.

Geven of krijgen? Ik denk toch geven.

Zee of bergen? Bergen.

Wat is uw favoriete seizoen en waarom? Ik ben heel blij dat we seizoenen hebben. Ik zou niet ergens willen wonen waar het steeds hetzelfde weer is. En ik vind de zomer heerlijk, maar vooral vanwege het feit dat we ook een herfst en een winter hebben.

Waar zou u willen wonen? Ik vind Amsterdam vrij ideaal, want het heeft de voordelen van een grote stad, hoewel het in wezen een kleine stad is. En ik ben ermee vergroeid.

Wat is uw favoriete beurs? De TEFAF. Dat is zo'n breed georiënteerde beurs. Daar kan volgens mij nog steeds niets tegenop en de kwaliteit is natuurlijk ook enorm hoog.

Naar wie kijkt u op? Ik vind het altijd bijzonder als mensen hun hart of gevoel volgen en doen wat ze echt willen.

Wat is uw favoriete museum? Misschien het Prado.

Een regenjas of een paraplu? Ik denk dat ik toch liever even ga schuilen of nat word.

Wat zou uw leven kunnen vergemakkelijken?

Ik wil niet zo veel tijd meer kwijt zijn aan het zoeken naar dingen. Ik ben dan ook begonnen om de dingen beter te organiseren, zowel op het werkveld als privé.

ST-ART

De 19e verjaardag van ST-ART gaat gepaard met enkele niet te missen veranderingen. Directeur Philippe Meder legt uit: "Van ons beginconcept, dat uitging van de presentatie van eigentijdse creaties op een laagdrempelige hedendaagse kunstbeurs, gaan we nu een niveau hoger. We stellen ons publiek een selectie nationale en internationale galerieën voor, met kunstenaars die bekend of beroemd zijn, of zich in het andere geval op de weg naar de roem bevinden." Negentig galerieën werden geselecteerd, waaronder meerdere Belgische: Galerie Christine Colon, Gery art

Gallery, Mad Art, Mazel Galerie en Xavier Ronse Gallery. Een twintigtal zal een 'One-Man-Show' 'opvoeren', waarbij een derde van hun stand naar één enkele kunstenaar gaat. Voorts is er een ruimte, waarin elke exposant een werk brengt van minder dan € 1.000. En tot slot wordt informatie-uitwisseling aangemoedigd in de 'espace conversations' en de 'club entreprises'.

ST-ART
Parc Expo
Strasbourg
www.st-art.fr
21-11 t/m 24-11

Andrej Pirrwitz, 'Wardrobe Pusher', 2014. Zilverdruk op diasec, 150 x 120 cm. Te zien bij Xavier Ronse Gallery (Moeskroen) op ST-ART.

Salon du Patrimoine Culturel

Dit salon, dat voluit de kaart trekt van de zorg voor het erfgoed, viert dit jaar haar 20e verjaardag. Bovendien werd het opgemerkt door de UNESCO, dat het dit jaar ondersteunt. Met ruim driehonderd exposanten uit vijftien landen, die allen professioneel werkzaam zijn op het vlak van het beheer en behoud van het (on)roerende patrimonium, is dit salon een belangrijk platform voor het delen en doorge-

ven van de kennis inzake restauratie, bescherming, onderhoud van het cultureel erfgoed, broodnodig om blijvend te kunnen genieten van al dit moois.

Salon international du Patrimoine Culturel
Carrousel du Louvre
Parijs
www.patrimoineculturel.com
06-11 t/m 09-11

Op het Salon du Patrimoine Culturel worden ongeveer veertig verschillende (restauratie) ambachten gepresenteerd.

52ème
SALON DES ANTIQUAIRES
ET DES ARTS CONTEMPORAINS
TOULOUSE
8 AU 16
NOVEMBRE 2014
PARC DES EXPOSITIONS
10H - 19H
WWW.SFORMAN.FR - 05 61 21 93 25
LA DÉPÊCHE AID FRANCE

Winter Fine Art & Antiques Fair

Langford & Seville, zeldzaam vroege George III theedoos met chinoiserieën, 1763. Te zien bij Mary Cook Antiques Ltd op de Winter Olympia Art & Antiques Fair.

“Wees voorbereid op een waarlijk eclectische mix, mooier dan wat u ooit dacht te kunnen zien op een antiekbeurs”, waarschuwt beursdirecteur Mary Clare Boyd, “Onze beurs is een wonderlijke bron van unieke kerstcadeautjes in diverse prijsklassen, en de ervaring is bijna kerstachtig luxueus en sprankelend, met een resem experts waar veel van te leren valt.” Die experts zijn 120 van Englands fijnste antiquairs en kunsthandelaars, alsook een handvol sprekers. Zij zullen het lezingenprogramma

verzorgen met voordrachten als ‘Ming: beyond porcelain’, ‘A Victorian Obsession bringing the Pérez Simón collection to Leighton House Museum’ en de jaarlijkse BADA-lezing ‘Over the Top? The Image of War’.

Winter Olympia Art & Antiques Fair
Olympia Exhibition Centre
Londen
www.olympia-antiques.com
03-11 t/m 09-11

BAAF

Van 21 t/m 26 november vindt de Basel Ancient Art Fair opnieuw plaats, met deelnemers als Galerie Chenel (Parijs), Archea Ancient Art (Amsterdam), Charled Ede Ltd (Londen), Sycomore Ancient Art (Genève) en twee nieuwkomers: The Merrin Gallery (New York) en Arteas-Laura Bosc de Ganay (Londen). De in totaal zeventien exposanten brengen samen de werelden van de oude Grieken, Romeinen, Egyptenaren en Mesopotamiërs een stukje dichterbij ons.

Basel Ancient Art Fair
Reithalle Wenkenhof
Riehen (Bazel)
www.baaf.ch
21-11 t/m 26-11

Zittende baviaan (voorstelling van de god Thot) met details in zwarte faïence. Egypte, late periode, 6e-3e eeuw v.Chr. Hoogte 7 cm. Te zien bij Archea Ancient Art (Amsterdam) op de BAAF.

Vienna Art Week

In 2013 bracht de Vienna Art Week ongeveer 35.000 kunstliefhebbers op de been, die samen meer dan 180 evenementen bezochten. Op tien jaar tijd is deze kunstweek geëvolueerd van een exclusief kunstfeestje tot een drukbezocht internationaal festival. Ook het imago van Wenen zelf is in die periode veranderd. “Beeldende kunsten zijn steeds belangrijker geworden en hebben van Wenen een moderne en vitale stad gemaakt”, aldus Martin Böhm, voorzitter van de Art Cluster Vienna. De Vienna Art Week maakt dit helemaal duidelijk door een rijk gevuld programma vernissages, museumbezoeken geleid door kunstenaars, galeriebezoeken geleid door curatoren, films, performances, architectuurwandelingen, lezingen, discussies en de Open Studio Day op 22 november, een dag waarop 100 kunstenaars hun studio voor publiek openstellen.

Arnulf Rainer, ‘Face Farces: Farbstreifen’, 1972. Te zien op de tentoonstelling ‘Arnulf Rainer’ in de Albertina te Wenen (03-09 t/m 06-01).

Vienna Art Week
Wenen
www.viennaartweek.at
17-11 t/m 23-11

Sherrie Levine, 'Alligator', 2014. Brons, 13,3 x 48,9 x 21,6 cm. Ed. van 12. © de kunstenaar en Simon Lee Gallery. Te zien op Abu Dhabi Art.

Abu Dhabi Art

"Terwijl de beurs jaarlijks groeit, draagt Abu Dhabi Art bij tot een florerend cultureel ecosysteem voor de stad en maakt zij, samen met de toekomstige musea van het Saadiyat Culturele District, Abu Dhabi tot een internationale culturele 'hub', is het oordeel van Sheik Sultan bin Tahnoon Al Nahyan, de voorzitter van de inrichtende organisatie. In verband met het verwachte Guggenheim Abu Dhabi start, als voorsmaakje daarvan, samen met de beurs ook de 'pre-Opening'-tentoonstelling 'Seeing through Light: Selections from the Guggenheim Abu Dhabi Collection'. Op Abu Dhabi Art zelf zorgt een internationale schare

exposanten voor de selectie kunstwerken. De circa vijftig deelnemers stellen tentoon in zes diverse secties: 'Modern & Contemporary Galleries', 'Bidaya' (waarin één opkomende galerie gepresenteerd wordt, in 2014 is dat Taymour Grahne Gallery uit New York), 'Signatures' (opkomende kunstenaars), 'Design', 'Beyond' (voor grootschalig werk, een sectie die zich dit jaar tot in de stad uitstrekt) en 'Artists' Waves' (innovatieve kunst).

Abu Dhabi Art
Saadiyat Cultural District
Abu Dhabi
www.abudhabiartfair.ae
05-11 t/m 08-11

Singapore Art Fair

Met als doel de kunst uit de regio van de Midden Oosten, Noord-Afrika en Zuid-Oost-Azië verder internationaal te promoten, richten de organisatoren van de Beirut Art Fair hun pijlen op Singapore. Het is hier dat zij nu een nieuwe beurs oprichten, gebaseerd op hun gewaarwording dat de Arabische wereld zich meer en meer naar Azië richt en omgekeerd. "Het was daarom dat we in 2013 het Oost-Aziatische paviljoen creëerden op de Beirut Art Fair en dat we nu de Singapore Art Fair lanceren", legt Laure d'Hautville uit, stichter van beide beurzen. Uiteraard zal er nu een paviljoen zijn rond de kunsten uit Libanon. Maar voorts is er o.a. ook een ruimte voor street art, een platform voor monumentale sculptuur en krijgen twintig jonge kunstenaars een solo-show. Qua deelnemende galerieën zijn de inschrijvingen bevestigd uit o.a. Japan, Maleisië, Thailand, China, Frankrijk, Syrië, de Verenigde Arabische Emiraten, Argentinië, België (Mazel Galerie) en uiteraard Libanon en Singapore.

Singapore Art Fair
Suntec Singapore Convention & Exhibition Center
Singapore
www.singapore-art-fair.com
27-11 t/m 30-11

Nik Mohd Hazri, 'From Snow To Ashes', 2013. Acryl en olieverf op jute, 152 x 122 cm. Te zien bij Artemis Art (Maleisië) op Singapore Art Fair.

Murat Pulat, 'Indication', 2014. Olie op doek, 180 x 180 cm. Te zien bij Alan Istanbul Gallery op Contemporary Istanbul.

Contemporary Istanbul

Turkije is de poort naar het Oosten, maar geeft dit jaar tevens rechtstreeks toegang tot China en zelfs tot de toekomst. De deur daarheen bevindt zich op Contemporary Istanbul (CI), dat zich in de sectie 'New Horizons' focust op China, en meer bepaald de Chinese videokunst. Net nog wat meer tot de verbeelding sprekend, is wellicht de sectie 'Plugin', die met geluids- en lichtinstallaties, interactief en generatief design, 'mapping' projecten, robotdesign en dies meer allerminst een plek is voor de conservatieve kunstgeïnteresseer-

de. Galerieën die in deze sectie zitten, zijn AKINCI (Amsterdam), DAM Gallery (Berlijn), Karima Celestin (Marseille), URASstudio (Istanbul), Yellow Peril Gallery (Providence), Zimoun (Bern) en Simon Heijdens (Londen). In totaal zijn tachtig galerieën te vinden op CI.

Contemporary Istanbul
Istanbul Congress Centre en
Istanbul Convention and Exhibition Centre
Istanbul
www.contemporaryistanbul.com
13-11 t/ 16-11

Aanbevolen adressen & websites

VERZEKERINGEN

INVICTA ART INSURANCE

'Verzekeren ten dienste van de kunst'
Eeckman Jean-Pierre & Eeckman Isabelle
67-69 Bd.Reyerslaan – 1030 Brussel
Tel : 02/735 55 92 - Fax: 02/734 92 30
Eeckman.jpe@portima.be
Eeckman.ie@portima.be
invicta.belgium@portima.be
Musea – Privé coll. – Tentoonstellingen –
Particuliere en beroepsstichtingen – verblijven –
Transport
www.invicta-art.com

ECKMAN ART INSURANCE

Eric Hemeleers & Selin Eskin
Marconistraat 167 bt 5 – 1190 Brussel
T: 0032 (0)2 539 00 80 – F: 0032 (0)2 537 96 19
art@eckman.eu
De cultuur van het verzekeren: Kunstverzekeringen
op maat voor zowel particuliere en openbare ver-
zamelingen als voor tentoonstellingen, transporten
en restauraties.
www.eeckman.eu

ANTIETK

FRANTZ HEMELEERS

Aanvoer van antiquiteiten uit Zweden, Engeland,
Frankrijk,...
Meubilair, schilderijen, bronzen, zilverwerk, lampen,...
600 m² expositieruimte, nabijgelegen parking
61, Avenue des Casernes, 1040 Brussel.

Zoekertjes

AANGEBODEN

Moet weg wegens
plaatsgebrek: **eikenhouten
biechtstoel**, volledig in
orde. Vraagprijs: € 3.500.
Contact : Reginald Sluiter
0032 475 93 70 19
reginald.sluiterskynet.be

Pleisteren beeld van

Baudouin Tuerlinckx uit
1930 (120 x 48 cm). Licht
beschadigd, maar afgebroken
stuk nog bewaard. Contact:
Suzanne Vanneste –
0032 9 222 97 40 –
germonprez.jackie@skynet.be

**Ruime verzameling recente veilingcatalogi
van (inter)nationale veilinghuizen.** Diverse
onderwerpen. Per stuk of als geheel aangeboden.
Meer info: collect@ips.be - 0032 9 216 20 20.

Tel. 02 640 29 16
www.frantzhemeleers.be

RESTAURATIE

J.ENGELS

Lindenboomstraat 19 - 2150
Borsbeek (Antw.) - Tel: 03/322.41.86. Restauratie
van kunstvoorwerpen, porselein, faience, email,glas,
ivoor, marmer - Keramische reconstructies van
ontbrekende onderdelen.-Verwijderen van tegels

METAALRESTAURATIE

Restauratie van antieke metalen objecten, foto-
toestellen, projectoren, microscopen, automaten,...
Specialisatie : klokken en horloges.
Aanmaak van presentatiesystemen
Geert Schumeth – GeertSchumeth@hotmail.com
www.metaalrestauratie.com

INLIJSTINGEN

VAN THIENEN s.c.

Aambeelstraat 28 - 1210 Brussel
Tel: 02/230.27.16
Artisanale productie: 600 verschillende modellen,
alles met de hand gemaakt. Restauratie van oude
en moderne kaders. bladgoudvergulden, kaders,
meubels, metalen. Uniek model op bestelling.

F. PAALMAN

Kaders en patina's – Restauratie van schilderijen
Henri Wafelaertsstraat 45 – 1060 Brussel
Tel: 02/537.85.22 - Fax: 02/534.77.08
Fournisseur Breveté de la Cour de Belgique

Zware **art nouveau vaas** in gelaagd glas met motief
van bomen in reliëf in donkergroen, bruin en oranje.
Getekend 'Le verre français'. Breedte bovenaan 26 cm,
hoogte 17 cm. Prijs o.t.k. Contact: 0032 52 21 43 41.

Mooie **art deco kaptafel** met driedelige spiegel.
Foto's op vraag te verkrijgen. Vraagprijs vanaf € 800.
Contact 0032 496 53 37 69

Uitzonderlijke verkoop **bronssculptuur van Octaaf
Landuyt** gerealiseerd i.s.m. Laurent Vandeweghe,
Beerneem, Perignem. Prijs o.t.k. Contact: Robert
Ghyoot, St.-Bernadettestraat 240, 9000 Gent. 0032 9
251 67 40.

ETNISCHE KUNST

THE AUSTRALIAN SHOP

Authentieke Aboriginal kunst. Uniek in België!
Unieke kwaliteitsvolle schilderijen, didgeridoo's uit
eucalyptushout, Aboriginal artefacts,..
Mageleinstraat 48, 9000 Gent 0475/70.85.99
info@australianshop.com
Bruno en Françoise De Leersnyder-Steyaert
Online catalogoog op onze website!
www.australianshop.com

VARIA

WWW.SHORTRENTALAPARTMENTS.COM

Short Rental Apartments
Short rentals, furnished flats

WWW.ARTPLACE.BE

Artplace is een discreet online platform waarop
galeristen én particulieren kunstwerken kunnen
verkoppen of aanschaffen.

uw advertentie hier

Toon uw potentiële klanten de weg naar uw
zaak via onze rubriek 'Aanbevolen adressen &
websites'. Uw advertentie verschijnt gedu-
rende een volledig jaar (9 nummers) voor
€ 340. Eén plaatsing kost € 45. (prijzen excl.
btw). Inlichtingen: 09 216 20 20 of collect@ips.be

gratis zoekertjes

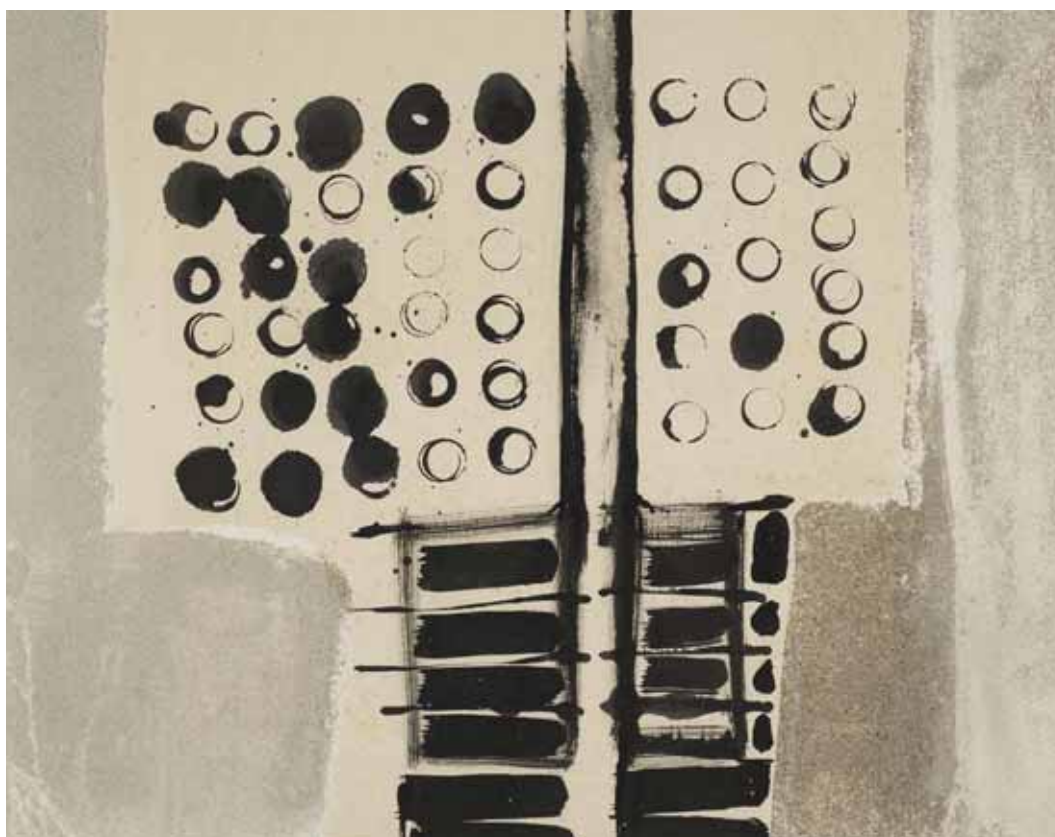
Wenst u iets te plaatsen bij onze GRATIS ZOEKER-
TJES? Breng ons op de hoogte via collect@ips.be.
Gratis platform voor particulieren die iets willen
aanbieden op of zoek zijn naar (informatie over)
kunst of antiek.

GEZOCHT

De Ensor Stichting vzw te Oostende zoekt **ALLES
wat met Ensor te maken heeft: kunstwerken ,
archiefmateriaal foto's enz...** Contact: Frank
Deceuninck – 0032 478 29 95 27 –
frank.deceuninck@defiac.com

Het MEM (Museum van Erotiek en Mythologie)
zoekt **werken van Jef van Tuerehout** voor een
tijdelijke expositie in 2015. Contact : Guy Martens –
0032 2 514 03 53 – info@m-e-m.be

Na meer dan 70 jaar is 'Les halles' van **Léon
Lhermitte** (1844-1925) terug gekeerd naar het
Petit Palais in Parijs. Ik ben op zoek naar **geestes-
genoten** in België die zich interesseren voor deze
naturalistische schilder, verwant aan de grote
impressionisten.
Contact : vanheule.paul@skynet.be

Walter Leblanc

Torsies en abstractie

Walter Leblanc was een van de markantste figuren van de moderne kunst. Zijn experimenteerdrang bracht hem ertoe het doek niet langer te zien als een gewone drager van verf, maar als een weg naar het driedimensionale. Zo kwam hij tot de fameuze 'torsie', die zou uitgroeien tot zijn handelsmerk.

boven

Gouache en zand op papier, 1957, afmetingen: 40 x 50 cm. gesigneerd.

onder

Zand op papier dat verzilverd en ge-rookt is, 1959, afmetingen: 25 x 20 cm. Gesigneerd.

TEKST: **GWENNAËLLE GRIBAU MONT**

An karakter heeft het Walter Leblanc (Antwerpen, 1935 – Silly, 1986) nooit ontbroken. Tegen de zin van zijn vader in schreef de tiener zich in 1949 in aan de Antwerpse Academie voor Schone Kunsten. Om zijn ouders te plezieren, volgde hij tegelijk een opleiding tot reclameman. Zijn leraars René Guiette en Antoon Marstboom behoorden tot de avant-garde en zouden een sterke invloed uitoefenen op hem. Vanaf 1951 creëerde Leblanc bijzonder intelligente abstracte composities die getuigden van een verbluffende technische maturiteit. Zoekend naar een nieuwe stijl maakte hij enkele werken van figuratieve inslag, maar zonder veel overtuiging. Hij keerde al snel terug naar de abstractie en begon steeds meer te experimenteren op het doek. De kleuren werden minder contrastrijk en uiteindelijk evolueerde de kunstenaar zelfs naar het monochrome. Hij

begon ook heel ongewone materialen te gebruiken, zoals zand, katoendraad, kousen en drukknopen. Hij verwerkte die in de compositie om een complex geheel te creëren dat stukken verder ging dan de 'vlakke' schilderkunst. Een nieuw hoofdstuk zou worden geschreven: het schilderdoek zou overgaan tot het driedimensionale. Een andere trend maakte in die tijd echter snel opgang. In 1955 organiseerde de bekende galerie Denise René de eerste officiële tentoonstelling over kinetische kunst: voor het eerst leek een kunstwerk te bewegen. Een gefascineerde Walter Leblanc zou zich gaan verdiepen in dat effect van beweging, waar Victor Vasarely zo bedreven in was.

Textiel

In de loop van zijn carrière zou Walter Leblanc zich aansluiten bij verschillende bewegingen,

zoals de Duitse groep Zero, waarvan de naam duidde op de doelstelling van de groep: breken met de traditionele kunstvormen en herbeginnen van nul af aan. In 1958 was Leblanc een van de oprichters van de groep G58, die in het Antwerpse Hessenhuis, een 16e-eeuws pakhuis, kunstmanifestaties organiseerde. Leblanc ging in die tijd steeds radicalere paden bewandelen. Hij maakte tabula rasa en zag in hoe belangrijk structuur was. "Na een paar tests ben ik voor mijn reliëfs het materiaal gaan gebruiken dat diende als drager voor mijn schilderijen: draad." Hij bespande zijn doeken met monochrome draden. Vanaf 1959 begon hij die draden te torsen... Zo introduceerde hij de torsie, die zou uitgroeien tot het hoofdkenmerk van zijn oeuvre. De getorste katoendraden, dynamische elementen bij uitstek, creëerden niet alleen een spel van licht en schaduw, maar ook een heel bijzondere trilling. De torsie bood ook onbeperkte mogelijkheden qua licht en kleur. Het was de bekroning van al zijn zoeken en de synthese van zijn denken. "Mijn doel was bereikt: de uniformiteit van kleur. De uniformiteit van structuur. De uniformiteit van gebruikt materiaal." De tentoonstelling in Galerie Harold t'Kint (aan de Zavel) is georganiseerd in samenwerking met de Stichting Walter & Nicole Leblanc. Ze belicht de evolutie van de kunstenaar aan de hand van bijna 45

Vanaf 1951 creëerde Leblanc bijzonder intelligente abstracte composities die getuigden van een verbluffende technische maturiteit.

links

Dit vroege werk geeft reeds Leblancs bijzondere talent voor evenwicht en schaal weer. De verhoudingen, kleuren en lijnen zijn volledig in evenwicht en de herhaling zorgt voor een vibrerende kracht in zijn werk. Abstracte compositie, 1951. Gouache op papier, afmetingen: 35,8 x 27,8 cm.

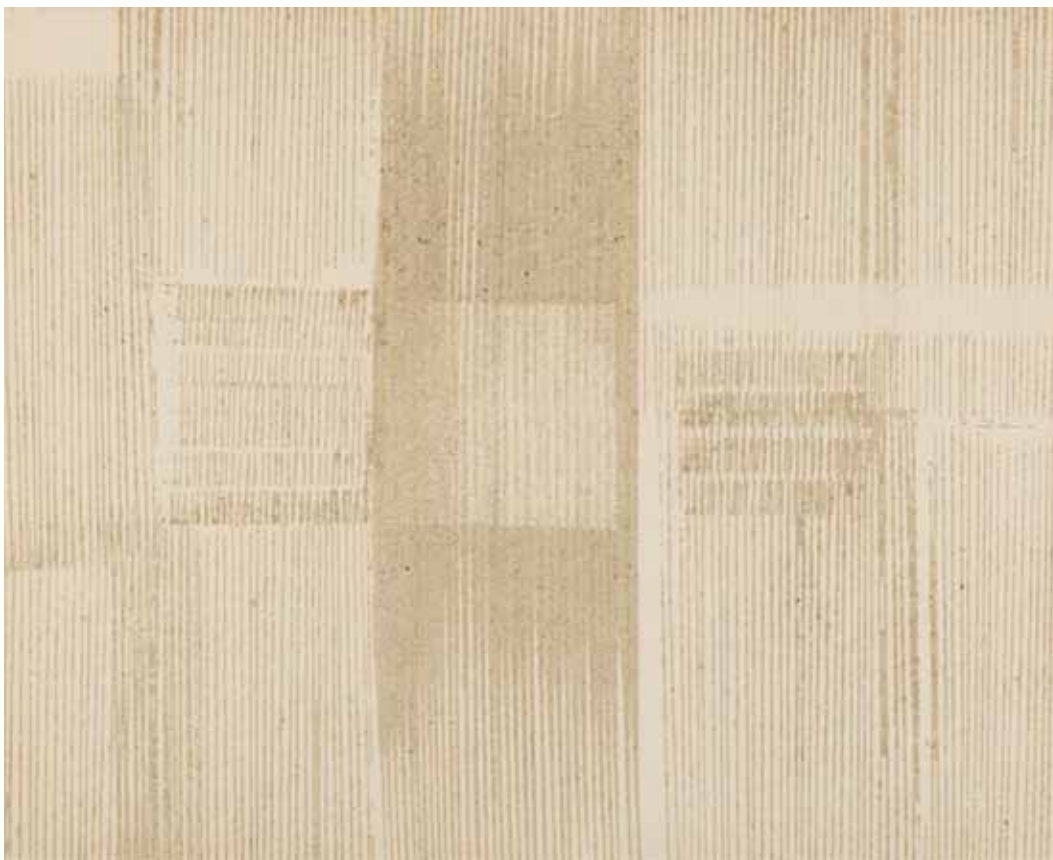
linksonder

Reliëf in zand, 1960, afmetingen: 40 x 50 cm. gesigneerd en gedateerd.

onder

Inkt op papier, 1952, afmetingen: 27,8 x 35,8 cm. Gesigneerd en gedateerd.

originele werken. Het is een prima gelegenheid om (opnieuw) kennis te maken met een van de belangrijkste kunstenaars van na de oorlog en een van de hoofdrepresentanten van de kinetische kunst en de opart in België. Hij was even belangrijk voor de moderne kunst als Tapiès, Manzoni, Rothko en Vasarely.

MEER WETEN

Bezoeken

'Walter Leblanc, paintings & relief paintings'
Galerie Harold t'Kint
Ernest Allardstraat 31
Brussel
www.walterleblanc.org
14-11 t/m 20-12

AUCTION Agenda

BELGIUM

NOVEMBER

1 ABS Veilingen - Deurwaarderverveiling
Mechelen - T 015/24 26 00
AEKO - Kunst- en antiekveiling
Hasselt - T 011/22 04 08
2 RODIN - Wijn en moderne kunst
Stekene - T 0475/73 41 83
3 AMBERES - Burgerverveiling
Antwerpen - T 03/226 99 69
4 BEGUINAGE Salle des Ventes - Art, antiquités et bibelots
Bruxelles - T 02/218 17 42
MONT de PIETE - Bijoux
Bruxelles - T 02/512 13 85
6 Salle de ventes des Huissiers Justice - Deurwaarderverveiling
Brussel - T 02/513 34 47
7 LES GALERIES DEFACQZ - Art, antiquités, bibelots et brocante
Brussel - T 02/537 15 45
8 ABS Veilingen - Deurwaarderstukken
Mechelen - T 015/24 26 00
9 Veilingzaal, t PAND - Religiosa en brocante
Wetteren - T 09/366 58 35
9-10 ROPS - Art et Antiquités
Namur - T 081/74 99 88
10 AMBERES - Burgerverveiling
Antwerpen - T 03/226 99 69
Galerie en Veilinghuis PICTURA - Kunst- en antiekveiling
Gentbrugge - T 0475/74 49 25
11 BEGUINAGE Salle des Ventes - Art, antiquités et bibelots
Bruxelles - T 02/218 17 42
11-13 D.V.C. - Kunst- en antiekveiling
Gent - T 09/224 14 40
13 Salle de ventes des Huissiers Justice
Brussel - T 02/513 34 47
14 LES GALERIES DEFACQZ - Art, antiquités, bibelots et brocante
Brussel - T 02/537 15 45
15 ABS Veilingen - Deurwaarderstukken
Mechelen - T 015/24 26 00
16 KUNST IN DE KERK - Kunst- en antiek
Gent - T 0475/45 86 23
17 ELYSEE Hôtel de Ventes - Art et Antiquités
Liège - T 04/221 09 09
UCCLE ST JOB - Design
Bruxelles - T 02/372 92 19
17-18 HORTA Hôtel de Ventes - Kunst- en antiek
Bruxelles - T 02/741 60 60
18 BEGUINAGE Salle des Ventes - Art, antiquités et bibelots
Bruxelles - T 02/218 17 42
CORNETTE de SAINT CYR - Belgische kunst en design
Brussel - T 02 880 73 80
ELYSEE Hôtel de Ventes - Vente bourgeoise
Liège - T 04/221 09 09
JORDAENS - Wijnen
Mortsel - T 03/449 44 30
La Service de la Défense - Militair materieel
Zutendaal - T 02/701 67 37
MONT de PIETE - Bijoux
Bruxelles - T 02/512 13 85
18-19 Galerie MODERNE - Kunst- en antiek
Bruxelles - T 02/511 54 15
VANDERKINDERE Hôtel de Ventes - Kunst- en antiek
Bruxelles - T 02/344 54 46
19 HORTA Hôtel de Ventes - Wijn
Bruxelles - T 02/741 60 60
JORDAENS - Kunst- en antiekveiling
Mortsel - T 03/449 44 30
19-20 MOSAN Hôtel de Ventes - Art et antiquités
Liège - T 04/344 91 70
20 Salle de ventes des Huissiers Justice
Brussel - T 02/513 34 47
TRADART - Numismatische veiling
Brussel - T 02/346 60 23
21 LES GALERIES DEFACQZ - Art, antiquités, bibelots et brocante
Brussel - T 02/537 15 45
21-22 THE ROMANTIC AGONY - Boeken en masterprints
Bruxelles - T 02/544 10 55
22 ABS Veilingen - Deurwaarderstukken
Mechelen - T 015/24 26 00
24 AMBERES - Burgerverveiling
Antwerpen - T 03/226 99 69
UCCLE ST JOB - Art moderne, contemporain et design
Bruxelles - T 02/372 92 19
25 BEGUINAGE Salle des Ventes - Art, antiquités et bibelots
Bruxelles - T 02/218 17 42
MONT de PIETE - Bijoux

Bruxelles - T 02/512 13 85
La Service de la Défense - Vente de matériel roulant
Liège - 02 701 67 37
25-26 CAMPO Vlaamse Kaai - Klassieke, moderne en hedendaagse kunst - Antiekveiling
Antwerpen - T 03/238 42 02
25-27 D.V.C. - Kunst- en antiekveiling
Antwerpen - T 03/232 36 64
27 Salle de ventes des Huissiers Justice
Brussel - T 02/513 34 47
28 LES GALERIES DEFACQZ - Art, antiquités, bibelots et brocante
Brussel - T 02/537 15 45
29 ABS Veilingen - Deurwaarderstukken
Mechelen - T 015/24 26 00
MOREL DE WESTGAVER - Prenten en boeken
Bruxelles - T 02/640 22 53
30 BERNAERTS - Strips
Antwerpen - T 03/248 19 21
30 CORNETTE de SAINT CYR - Hedendaagse kunst en design
Brussel - T 02 880 73 80

DECEMBER

1-2 BERNAERTS - Kunst- en antiekveiling
Antwerpen - T 03/248 19 21
2 PIERRE BERGE - 100 Belge
Bruxelles - T 02/504 80 30
2-4 CAMPO & CAMPO - Classic Art Expo
Antwerpen - T 03/218 47 77
3-4 BERNAERTS - Boeken en grafiek / 40 jaar vieringsveiling
Antwerpen - T 03/248 19 21
GALERIE ATHENA - Kunst en antiek
Bruxelles - T 02/250 00 00
4 Hôtel de Ventes LEGROS - Art et Antiquités
Verviers - T 087/33 01 00
5 LES GALERIES DEFACQZ - Art, antiquités, bibelots et brocante
Brussel - T 02/537 15 45
5-6 Librairie FERRATON - Livres et gravures
Bruxelles - T 02/538 69 17
VEILING SYLVIES wine auctions
Antwerpen - T 03/776 90 77
6 ELSÉN J. Numismatique - Numismatische veiling
Bruxelles - T 02/734 63 56
7-8 MONSANTIC - Kunst- en antiek
Mons - T 065/73 94 00
8 CORNETTE de SAINT CYR - Konkrete Paintings & Radical Scandinavian Design
Brussel - T 02 880 73 80
ELYSEE Hôtel de Ventes - Art et Antiquités
Liège - T 04/221 09 09
8-9 Galerie MODERNE - Kunst- en antiek
Bruxelles - T 02/511 54 15
HORTA Hôtel de Ventes - Kunst- en antiek
Bruxelles - T 02/741 60 60
9 Carlo BONTE - Kunst- en antiekveiling
Brugge - T 050/33 23 55
ELYSEE Hôtel de Ventes - Vente bourgeoise
Liège - T 04/221 09 09
Librairie Henri GODTS - Boeken en Prenten
Bruxelles - T 02/647 85 48
Veilingzaal, t PAND - Antiek-, kunst- en religiozeveiling
Wetteren - T 09/366 58 35
9-11 JORDAENS - Kunst- en antiekveiling
Mortsel - T 03/449 44 30

FRANCE

Paris
DROUOT RICHELIEU
NOVEMBER
4 ART RICHELIEU - Tableaux, Mobilier et Objets d'Art
5 COUTAU-BEGARIE - Eventails, Dentelles
DES BENOIT FIERFORT & ASS. - Tableaux, Mobilier et Objets d'Art
PIERRE BERGE - Livres, Gravures, Dessins, Tableaux
6 F.L. AUCTION - Manuscrits, Autographes, Livres Anciens et Modernes
7 AGUTTES - Horlogerie
BINOCHÉ et GIQUELLO - Cartes Géographiques Anciennes et Livres Anciens
F.L. AUCTION - Objets d'Art et d'Ameublement
8 LOMBRIL-TEUCQUAM - Bijoux
13 CHAYETTE&CHEVAL - Photographies Anciennes et de Collection - Guerres et Révolutions
MORAND - Livres Anciens et Modernes, Monnaies
14 COUTAU-BEGARIE - Art Russe: Lettres et Documents Historiques
KAPANDJI MORHANGE - Photographies de Cinéma
MORAND - Cartes Postales et Timbres-Poste
ROBERT - Tableaux Anciens et Modernes, Dessins
17 RIEUNIER ET ASS. - Vente Classique - Bel

ensemble Directoire et Empire
19 MILLON & ASSOCIÉS - Art Contemporain
TAJAN - Mobilier et Objets d'Arts des XVIIe, XVIIIe et XIXe siècle
21 AGUTTES - Tableaux Modernes
CHAYETTE&CHEVAL - Photographies Anciennes et de Collection
RIEUNIER ET ASS. - Numismatique
28 COUTAU-BEGARIE - Mobilier, Objets d'Art, Tableaux Anciens et Porcelaines
LOMBRIL-TEUCQUAM - Tableaux et Sculptures - Arts Moderne et Contemporain
29 PIERRE BERGE - Archéologie

DECEMBER

1 ARTCURIAL - Arms & Historical Souvenirs - Numismatic, Stamps & Weapons
CHAYETTE&CHEVAL - Tableaux, Meubles et Objets d'Art
2 PIERRE BERGE - 100 Belge
3 TAJAN - Mobilier et Objets d'Arts des XVIIe, XVIIIe et XIXe siècle
5 ADER - Arts Décoratifs du XXe siècle et Sculptures
AGUTTES - Art Contemporain & Photographies - Tableaux des XIXe et XXe siècles - Tableaux Modernes
TAJAN - Estampes
8 MILLON & ASSOCIÉS - Arts d'Orient
Orientalisme
9 PIERRE BERGE - Art Contemporain - Livres et Documents sur les Ballons, Montgolfières et Dirigeables - Art Décoratifs et Design
PIASA RIVE GAUCHE
NOVEMBER
6 PIASA - Sculptures Fin des XIXe, XXe et XXIe siècles - Photographies: 'Metamorphosis' - Pierre Culot: Terre et Architecture
7 PIASA - Livres Anciens et Modernes
17 PIASA - Mobilier, Objets d'Art, Tableaux et Dessins Anciens et Art du XXe siècle
25 PIASA - Gabriella Crespi, Timeless - Design Italien

DECEMBER

2 PIASA - Mobilier et Objets d'Art Prestige, Tableaux et Dessins Anciens, Céramiques Anciennes
4 PIASA - Estampes - Collection Petiet
9 PIASA - Verre Contemporain: Une collection privée - Art Contemporain Prestige

HÔTEL DES VENTES CORNETTE DE SAINT CYR

NOVEMBER
4 CORNETTE DE SAINT CYR - Arts Décoratifs du XXe siècle - Design
5 CORNETTE DE SAINT CYR - Estampes
18 CORNETTE DE SAINT CYR - Arts d'Afrique et d'Asie
22 CORNETTE DE SAINT CYR - Grands Vins et Spiritueux
29 CORNETTE DE SAINT CYR - Bandes Dessinées

DECEMBER

2 CORNETTE DE SAINT CYR - Dessins, Tableaux anciens et du XIXe siècle, Argenterie, Mobilier, Objets d'Art, Tapis et Tapisseries
3 CORNETTE DE SAINT CYR - Bijoux et Montres
6 CORNETTE DE SAINT CYR - Jacques Faizant - Une Collection
7 CORNETTE DE SAINT CYR - Estampes
8 CORNETTE DE SAINT CYR - Hermès, Chanel, Vuitton, Fourrures et Haute Couture

GALERIE CHARPENTIER

NOVEMBER
5 SOTHEBYS - Classique/Moderne: Arts Décoratifs du XVIe au XIXe siècle - L'œil d'un Collectionneur Important: Mobilier, Objets d'Art et Tableaux du XVIIIe siècle
6 SOTHEBYS - Bibliothèque Carlo de Poortere
14 SOTHEBYS - Photographies
15 SOTHEBYS - Man Ray
25 SOTHEBYS - Arts Décoratifs du XXe siècle & Design

DECEMBER

3 SOTHEBYS - Art Contemporain
4 SOTHEBYS - Art Impressioniste et Moderne

ESPACE TAJAN

NOVEMBER
4 TAJAN - Arts d'Orient, Tableaux Orientalistes
5 TAJAN - Dessins Anciens et Modernes
14 TAJAN - Photographies
18 TAJAN - Arts Décoratifs du XXe siècle
24 TAJAN - Design & Architecture

26 TAJAN - Art d'Après-Guerre et Contemporain
27 TAJAN - Vins et Spiritueux

DECEMBER

1 TAJAN - Art Contemporain
5 TAJAN - Estampes Anciennes, Modernes et Contemporaines
7 TAJAN - Bijoux
8 TAJAN - Montres
9 TAJAN - Arts d'Asie
10 TAJAN - Art Brut, Art Naïf et Art Moderne

HÔTEL DES VENTES DE NOGENT-SUR-MARNE

NOVEMBER
6 LUCIEN PARIS - L'Entier contenu d'un appartement Francilien
20 LUCIEN PARIS - Par autorité de Justice et à divers amateurs

DECEMBER

4 LUCIEN PARIS - Après successions et à divers

CHRISTIE'S

NOVEMBER
4 CHRISTIE'S - Collection Littéraire: Verlaine, Rimbaud, Mallarmé - La collection littéraire d'Edouard - Henri Fischer
5 CHRISTIE'S - Chefs-d'œuvres d'une grande Collection privée Européenne
6 CHRISTIE'S - Le Gout Français - Incluant la succession Elie et Inna Nahmias
13 CHRISTIE'S - Photographies de la Collection Kaspar M. Fleischmann
14 CHRISTIE'S - Photographies de la Collection Kaspar M. Fleischmann de 67 Photographies de Bérénice Abbott
25 CHRISTIE'S - Jewels

DECEMBER

2-3 CHRISTIE'S - Vente Art Contemporain
9 CHRISTIE'S - Livres Anciens, Livres d'Artistes et Manuscrits
10 CHRISTIE'S - Vente d'Art d'Asie

HÔTEL DES VENTES DE NEUILLY

NOVEMBER
4 AGUTTES - Mobilier et Objets d'Art
13 AGUTTES - Livres
19 AGUTTES - Bon Mobilier, Tableaux et Bibelots
27 AGUTTES - Vins

DECEMBER

3 AGUTTES - Mobilier et Objets d'Art
9 AGUTTES - Bijoux
10 AGUTTES - Argenterie

HÔTEL DASSAULT

NOVEMBER
2 ARTCURIAL - Automobiles
3 ARTCURIAL - Pre-Columbian Art, Bourelier Collection
4 ARTCURIAL - Middle East & Islamic Art including Bourelier Collection
10 ARTCURIAL - Limited Edition - Design
14 ARTCURIAL - Sale benefiting to 'leSpot Necker at Heart' - André Kertész: A Private Collection - Photography
15 ARTCURIAL - Chanel - Louis Vuitton
18 ARTCURIAL - Demeures d'Epoque et de Style - Old Master & 19th Century Paintings & Drawings
22 ARTCURIAL - Comic Strips
23 ARTCURIAL - Sale Benefiting to Musée d'Art de Tel-Aviv
25 ARTCURIAL - Moroccan Spirit - Orientalism - Art Deco

DECEMBER

1 ARTCURIAL - Post-War & Contemporary Art I, Impressionist & Contemporary Art I
2 ARTCURIAL - Post-War & Contemporary Art II, Impressionist & Contemporary Art II
3 ARTCURIAL - Prints & Illustrated Books
8 ARTCURIAL - Asian Art
9 ARTCURIAL - Books & Manuscripts - Fine Jewellery - Fine Watches
10 ARTCURIAL - Tribal Art

LOCAL SALES

NOVEMBER
2 L'ISLE ADAM (95) - Liladam - Tableaux, Sculptures, Bijoux et Vins
4 CANNES (06) - Cannes Enchères
5 LYON (69) - Me de Baecque - Livres Anciens et Modernes
6 LYON (69) - Me de Baecque - Chine et Art d'Asie
7-8 CANNES (06) - Cannes Enchères - Grands Vins

et Alcools fins

- 8 LYON (69)** - Aguttes - Automobiles de Collection
LA VARENNE ST HILAIRE (94) - Mes Lombrail-Teuquam - Poupées, Jouets et Jeux Anciens et Curiosités
9 SENLIS (60) - Mes de Muizon, Le Coënt - Bijoux, Argenterie et Tableaux
10 DEAUVILLE (14) - Artcurial - Bijoux et Montres
14-15 LA VARENNE ST HILAIRE (94) - Mes Lombrail-Teuquam - Grand Vins
15 LYON (69) - Me de Baecque - Bijoux, Orfèvrerie, Mobilier et Objets d'Art
VERSAILLES (78) - Me Pillon
15-16 FONTAINEBLEAU (77) - Me Osenat - Collection Napoléonienne du Palais Princier de Monaco
17 LYON (69) - Me de Baecque - Tableaux Anciens et Modernes
ROUBAIX (59) - Mes May & Duhamel
18 CANNES (06) - Cannes Enchères
LYON (69) - Aguttes - Mode
22 DEAUVILLE (14) - Artcurial Deauville - Grands Vins et Alcohols
LA VARENNE ST HILAIRE (94) - Mes Lombrail-Teuquam - Poupées et Jouets Anciens
23 FONTAINEBLEAU (77) - Me Osenat - L'Esprit du XIXe siècle
VERSAILLES (78) - Me Pillon - Tableaux Anciens, Gravures, Argenterie, Arts de la Table, Objets d'Art et Mobilier des XVIIIe et XIXe siècles
24 ROUBAIX (59) - Mes May & Duhamel - Livres Anciens et de Collection
25 CANNES (06) - Cannes Enchères -
26 LYON (69) - Aguttes - Arts Premiers
LYON (69) - Me de Baecque - Bijoux, Orfèvrerie, Mobilier, Objets d'Art, Tableaux Anciens et Modernes
28 LYON (69) - Me de Baecque - Vins
29 FONTAINEBLEAU (77) - Me Osenat - L'Esprit du XIXe siècle
LYON (69) - Me de Baecque - Jouets et Poupées
VERSAILLES (78) - Me Pillon - Armes, Souvenirs historiques, Marine
30 FONTAINEBLEAU (77) - Me Osenat - Meubles, Objets d'Art et Bijoux
SENLIS (60) - Mes de Muizon, Le Coënt - Grand Vins
VERSAILLES (78) - Me Pillon - Vintage, Bijoux de fantaisie, Fourrures, Accessoires Mode, Maroquinerie, Bazarerie, Carrés et Cravates Hermès, Vêtements Griffés
- DECEMBER**
2 LYON (69) - Aguttes - Livres
3 LYON (69) - Aguttes - Vins
6 LYON (69) - Me de Baecque - Regard sur le XXe siècle
6-7 CANNES (06) - Cannes Enchères - Vente d'Art Moderne et Contemporain
7 FONTAINEBLEAU (77) - Me Osenat - Bijoux et Montres de Collection
VERSAILLES (78) - Me Pillon - Bijoux, Orfèvrerie
9 CANNES (06) - Cannes Enchères - Bijoux
10 DEAUVILLE (14) - Artcurial Deauville - Vente Classique
- UNITED KINGDOM**
 London
NOVEMBER
3 BONHAMS Knightsbridge - Asian Art
4 BONHAMS Knightsbridge - Scientific and Mechanical Musical Instruments and Cameras
CHRISTIE'S King Street - 20/21 Design - Luxury, Colour, Texture: The Estate of David Collins
CHRISTIE'S SK - Chinese Ceramics, Works of Art and Textiles, Part I
DREWEATTS & BLOOMSBURY - Medals & Militaria Great War
SOTHEBY'S NB - Travel, Atlases, Maps & Natural History
5 BONHAMS Knightsbridge - Jewellery
BONHAMS NB - The Misumi Collection of Important Works of Lacquer and Paintings, Part I - The Edward Wrangham Collection of Japanese Art, Part V
CHRISTIE'S SK - Talisman - Two Important Sporting Libraries
DREWEATTS & BLOOMSBURY - Jewellery
SOTHEBY'S NB - Fine Chinese Ceramics and Works of Art
6 BONHAMS NB - Fine Chinese Art - Fine Japanese Art
CHRISTIE'S King Street - Fine Wines
SOTHEBY'S NB - Arts of Europe
7 CHRISTIE'S SK - Chinese Ceramics, Works of Art and Textiles, Part II
DREWEATTS & BLOOMSBURY - The Library of a Gentleman
10 DREWEATTS & BLOOMSBURY - Fine Chinese Ceramics & Asian Works of Art
12 CHRISTIE'S SK - Jewels & Watches - Maritime Art

- DREWEATTS & BLOOMSBURY** - Silver
SOTHEBY'S NB - A Different Perspective - Czech Avant-Garde Art from the Roy and Mary Cullen Collection
13 CHRISTIE'S King Street - The English Collector
CHRISTIE'S SK - Vintage Posters
DREWEATTS & BLOOMSBURY - Important Books, Manuscripts & Works on Paper
17 CHRISTIE'S SK - Sporting Guns
18 CHRISTIE'S King Street - Highlights from the Erotic Library of Tony Fekete
CHRISTIE'S SK - Interiors: Style & Spirit
PHILLIPS - Photographs
18-19 SOTHEBY'S NB - Modern & Post-War British Art
19 CHRISTIE'S King Street - Valuable Manuscripts & Printed Books
DREWEATTS & BLOOMSBURY - Medals & Militaria: The Great War - Jewellery
SOTHEBY'S NB - Finest and Rarest Wines
19-20 CHRISTIE'S King Street - Modern British & Irish Art
20 SOTHEBY'S NB - Music, Continental & Russian Books and Manuscripts
21 DREWEATTS & BLOOMSBURY - Photographs & Photobooks
24-25 CHRISTIE'S King Street - Important Russian Art
SOTHEBY'S NB - Contemporary East - Important Russian Art
25 CHRISTIE'S SK - Fine Printed Books & Manuscripts
SOTHEBY'S NB - Russian Works of Art, Fabergé and Icons
25-26 CHRISTIE'S King Street - Centuries of Style
CHRISTIE'S SK - Interiors
26 CHRISTIE'S King Street - Jewellery
CHRISTIE'S SK - Victorian, Pre-Raphaelite & British Impressionist Art
DREWEATTS & BLOOMSBURY - Stanley William Hayter: Painter-Printmaker. Vintage Pens
27 DREWEATTS & BLOOMSBURY - Fine Watches, Pens & Luxury Accessories. Fine Silver & Objects of Vertu - Jewellery
- DECEMBER**
2 CHRISTIE'S King Street - European Sculpture & Works of Art
CHRISTIE'S SK - Interiors - Old Master & British Drawings
SOTHEBY'S NB - Medieval Renaissance Manuscripts
2-3 CHRISTIE'S King Street - Old Master & British Pictures
3 CHRISTIE'S King Street - Old Master Prints
DREWEATTS & BLOOMSBURY - Christmas Selection, PT 1
SOTHEBY'S NB - European Sculpture & Works of Art
4 CHRISTIE'S SK - 500 Years of Printmaking
DREWEATTS & BLOOMSBURY - Modern & Contemporary Prints
9 CHRISTIE'S King Street - 19th Century European & Orientalist Art
9-10 CHRISTIE'S SK - Interiors
10 CHRISTIE'S SK - Sporting Art
DREWEATTS & BLOOMSBURY - Christmas Selection, PT 2

- Local Sales**
NOVEMBER
5 OXFORD - Bonhams - Fine Art & Antiques
EDINBURGH - Bonhams - The Sporting Sale
6 BRISTOL - Dreweatts & Bloomsbury - The Collector's Sale, including Militaria and Toys
GODALMING - Dreweatts & Bloomsbury - The Bibliophile Sale
13 BRISTOL - Dreweatts & Bloomsbury - Antique & Later Furnishings
18-19 NEWBURY - Dreweatts & Bloomsbury - Paintings, Prints, Clocks, Furniture, Rugs and Works of Art
SELSDON - Catherine Southon - Rare Miniature Globe
20 NEWBURY - Dreweatts & Bloomsbury - Fine Wine, Port & Champagne
27 BRISTOL - Dreweatts & Bloomsbury - Antique & Later Furnishings
- DECEMBER**
2-3 NEWBURY - Dreweatts & Bloomsbury - Furniture, Paintings & Works of Art
- AUSTRIA**
NOVEMBER
4 WIEN - Dorotheum - Palais - Jugendstil and 20th Century Arts and Crafts
5 WIEN - Dorotheum - Palais - Tribal Art/ Stammeskunst - Modern & Contemporary Prints
5-6 LINZ - Dorotheum - Autumn Auction

- 6 WIEN** - Dorotheum - Design
11 WIEN - Dorotheum - Stamps - Charity Caritas
12 WIEN - Dorotheum - Antique Arms, Uniforms and Militaria
17 WIEN - Dorotheum - Wien Favoriten - Jewellery
18-20 SALZBURG - Dorotheum - Christmas-auction Furniture, Carpets, Paintings
19 WIEN - Dorotheum - Wien Favoriten - Antiques & Art
19-20 WIEN - Dorotheum - Palais - Coins, Medals & Paper Money
21 WIEN - Dorotheum - Palais - Orders and Decorations
25 WIEN - Dorotheum - Palais - Silver - Modern Art
26-27 WIEN - Dorotheum - Palais - Contemporary Art
27 WIEN - Dorotheum - Palais - Jewellery
28 WIEN - Dorotheum - Palais - Wrist & Pocket Watches

GERMANY

- NOVEMBER**
5-7 MUNCHEN - Zisska & Lacher - Auction 64
8 HEILBRONN - Dr. Fisher - Sale 233: Private Collection
11-12 MUNCHEN - Quittenbaum - Art Nouveau - Art Déco
13 HEILBRONN - Dr. Fisher - Russian Art & Icons
KOLN - Van Ham - Jewellery & Watches
MUNCHEN - Quittenbaum - Bohemian Glass by the Elisabeth Glassworks - Richard Riemerschmid: A Private Collection
14 KOLN - Lempertz - Decorative Arts
KOLN - Van Ham - Fine Art
15 KOLN - Lempertz - Old Masters - Paintings 19th Century
KOLN - Van Ham - European Applied Arts
17-18 HAMBURG - Ketterer Kunst - Rare Books - Northern & Marine Art
18-19 HAMBURG - Hauswedell & Nolte - Rare Books & Autographs
21 MUNCHEN - Ketterer Kunst - Old Masters & Art of the 19th Century
26 BERLIN - Villa Grisebach - Modern & Contemporary Photographs - 19th Century Art
- DECEMBER**
3 BERLIN - Bassenge - Photography from the 19th - 21st Century - Photobooks
MUNCHEN - Neumeister - Fine Art & Antiques
4 HEILBRONN - Dr. Fisher - Modern - Asian - Antiques
KOLN - Van Ham - Asian Art
MUNCHEN - Hampel - Sculptures & Works of Art - 16th - 20th Century Paintings - Russian Art - Modern Art -
MUNCHEN - Neumeister - Modern Art
5 KOLN - Van Ham - Rugs & Carpets
MUNCHEN - Hampel - Asian Art - Hampel Living - Luxury Auction Jewellery
MUNCHEN - Ketterer Kunst - Modern Classics
5-6 KOLN - Lempertz - Asian Art
10 MUNCHEN - Ketterer Kunst - Post-War - Contemporary Art
8-9 STUTTGART - Nagel - Fine Asian Art - Jubilee Auction 25 years
9 MUNCHEN - Quittenbaum - Schools of Design -
10 MUNCHEN - Quittenbaum - Modern Classic - Post-War & Contemporary Art
- ITALY**
NOVEMBER
25 MILAN - Sotheby's - Modern & Contemporary Art

Veilingen Jordaens nv

DRABSTRAAT 74 - B-2640 MORTSEL

WIJN, KUNST- EN ANTIEKVEILING:

op di 18 (wijn) en
woe 19 november
(kunst- en antiek)
te 19 uur

KIJKDAGEN:
za 15 en zo 16
november
van 14 tot 18 uur.

**CATALOGI TIJDENS DE TENTOONSTELLING
EN BESCHIKBAAR IN .PDF OF .XLS
VIA DE WEBSITE WWW.JORDAENS.EU
CONTACT: RIK.MARTENS@SKYNET.BE - TEL. +32 3 449 44 30**

THE NETHERLANDS

NOVEMBER

t/m 11 VEILINGGEBOUW DE ZWAAN Amsterdam
1 Veilinghuis BOUWMAN & BOUWMAN
Brummen – Speelgoed
4-5 CHRISTIE'S Amsterdam – Post War and Contemporary Art
5-6 VAN STOCKUMS Den Haag – Boeken en prenten
9 Veilinghuis PEERDEMAN Utrecht – Kunst en antiek
11 Vendu Notarishuis ROTTERDAM Rotterdam – Kunst en antiek
12-14 VENDUEHUIS DER NOTARISSEN Den Haag – Kunst en antiek
14-15 SCHULMAN BVAmsterdam – Munten en penningen
15 VAN SABDEN Poster Auctions Hoorn – Posters
16 Amsterdamsch Venduhuis DE ELAND - DE ZON EN LOTH GJUSELMAN Diemen – Kunst en antiek
17 ZUYDWAL Veilingen Huizen - Schilderijen - Werken Op Papier - Zilver - Juwelen en Klein Antiek
17-26 KORST - VAN DER HOEF Veilingen Den Bosch – Kunst en antiek
18-19 BURGERSDIJK & NIEMANS Leiden – Boeken, prenten en manuscripten
24 AAG Amsterdam – 19^e -eeuwse kunst en Oude Meesters
24-25 Middelburgs Veilinghuis Middelburg – Kunst en antiek
24-27 DERKSEN Arnhem – Kunst en antiek
24-27 Notarishuis ARNHEM – Kunst en antiek
25-28 BUBB KUYPER Haarlem - Boeken en Prenten
25-2/12 Veiling ALKMAAR Alkmaar – Kunst en antiek
26 CHRISTIE'S Amsterdam – Old Masters, 19th Century and Impressionist Art
26-28 MAK Dordrecht – Kunst en antiek
28-2/12 Veilingbedrijf Spies EDE – Kunst en antiek
30 Venduhuis UTRECHT Utrecht – Kunst en Antiek

DECEMBER

2-3 VENDUHUUS DE JAGER Goes – Kunst en antiek
2-5 ONDER DE BOOMPJES Leiden – Kunst en antiek
4-5 VAN STOCKUMS Den Haag – Kunst en antiek
4-5 VAN STOCKUMS Den Haag – Munten en penningen
5-8 DICKHAUT Maastricht – Kunst en antiek
8-9 ALD FRYSLÂN Veilinghuis Sneek – Kunst en antiek

FAIR Agenda

BELGIUM

NOVEMBER

31/10-02/11 DOORNIK – Antiquante – Tournai Expo
01 BRUGGE – Verzameljaarbeurs + Antiek & Rommelmarkt – Beurshal
01-02 LIBRAMONT – Antiquités, brocante, collections – Walexpo
GENT – Sjacherbeurs – Flanders Expo
LIBRAMONT – Antiquités, brocante, collections – Walexpo
08-09 GENT – DesignMarkt – ICC
WIEZE – Rommelbeurs – Oktoberhallen
08-16 NAMUR – Antica Namur – Namur Expo
08/11-01/03 BRUGGE – 14e Europese Grafiekbienale – Arentshuis
15-16 ANTWERPEN – Rommelant – Antwerp Expo
MOESKROEN – Brocantes couvertes – Centr'Expo
22-23 AALST – Antiek & Rommelmarkt – Flora Hallen
27/11-01/12 ANTWERPEN – Gildevent – Elzenveld
28-30 GENT – Ganda XXI – several locations
30 ARLON – Bourse aux armes de collections – Hall polyvalent Arlon

DECEMBER

05-07 GENT – Ganda XXI – several locations
05-12 ANTWERPEN – Art Antwerp International Art & Design Fair – Antwerp Expo
06-07 ANTWERPEN – ART-A – several locations
GENT – Kunst in de Kerk – St.-Niklaaskerk
GENT – Sjacherbeurs – Flanders Expo
WIEZE – Rommelbeurs – Oktoberhallen
07 GENT – Militaria – Flanders Expo
GENT – Otto & Otto – Monasterium Poortackere
GENT – Gent Matinee – several locations

AUSTRIA

NOVEMBER

08-10 WIEN – Wohn Design Pure – Hofburg
07-16 WIEN – WIKAM – Palais Ferstel & Palais Niederösterreich
08-16 WIEN – Art & Antiek – Hofburg
17-23 WIEN – Vienna Art Week – several locations
21-23 INNSBRUCK – Euroantik – Messe Innsbruck

9 ZEEUWS Veilinghuis Middelburg – Schilderijen uit voormalig Nederlands Indië
9 Veilinghuis OMNIA Sappemeer – Kunst, antiek en curiosia
10 ZEEUWS Veilinghuis Middelburg – Kunst en antiek

SWITZERLAND

NOVEMBER

2 ZÜRICH - Sotheby's – Swiss Art
5-8 BERN - Dobiaschofsky Auktionen AG - Autumn Auction
8-9 GENEVA - Antiquorum – Important & Modern Vintage Timepieces
9 GENEVA - Christie's – Patek Philippe 175
10 GENEVA - Christie's – Important Watches
11 GENEVA - Christie's – Magnificent Jewels
GENEVA - Sotheby's – Important Watches
12 GENEVA - Koller – Mode, Luxe & Vintage - Wine – Tribal Art
GENEVA - Sotheby's – Magnificent & Noble Jewels

DECEMBER

3 ZÜRICH - Koller – Jewellery and Wristwatches
4 GENEVA - Koller – Clocks - Furniture - Silver - Swiss Art - Modern Art - Contemporary Art & Modern Prints
5 ZÜRICH - Koller – Art Deco & Art Nouveau – Swiss Art – Modern & Impressionist Art
6 ZÜRICH - Koller – Design – Modern & Contemporary Prints – Post-War & Contemporary Art

OVERSEAS

NOVEMBER

4 DUBAI - Christie's – Important Watches
NEW YORK - Bonhams – Impressionist & Modern Art
4-5 NEW YORK - Sotheby's – Impressionist & Modern Art
5 NEW YORK - Bonhams – 19th Century European Paintings
5-6 NEW YORK - Christie's Rockefeller Center – Impressionist and Modern Art
6 NEW YORK - Sotheby's – 19th Century European Art
9 SYDNEY - Bonhams & Goodman – The Lumsden family Collection of Chinese snuff bottles
9-10 LOS ANGELES - Bonhams – Period Art and Design including Jewellery and Luxury Accessories
10 NEW YORK - Phillips – Contemporary Art
NEW YORK - Sotheby's – Property from the Collection of Mrs. Paul Mellon: Masterworks

BRASIL

NOVEMBER

TiII 07/12 SÃO PAULO - Biennial de São Paulo – Cicillo Matarazzo Pavilion

CAMBODIA

NOVEMBER

29/11-06/12 SIEM REAP – Angkor Photo Festival – several locations

CHINA

NOVEMBER

12-16 SHANGHAI – ART021 – The Rockbund, NIB Building
13-16 SHANGHAI – Shanghai Art Fair – ShanghaiMART
22/11-31/03 SHANGHAI – Shanghai Biennale – Shanghai Power Station of Art

DENMARK

NOVEMBER

14-16 COPENHAGEN – Blickfang – Øksnehallen

FRANCE

NOVEMBER

TiII 02/11 PARIS – Salon du Livre et papier anciens – Espace Champéret
31/10-02/11 PARIS – Art neuf – Carreau du Temple
30/10-02/11 LETOUQUET – ArtTouquet – Palais des Congrès
30/10-03/11 PARIS – Grand Marché d'art contemporain – Place de la Bastille
TiII 15/11 LEVALLOIS – Photo Levallois Festival – several locations
TiII 16/11 SAINT-BRISSON-SUR-LOIRE – Salon européen d'art contemporain – Espace Séguier
TiII 30/11 RENNES – Play Time. Biennale d'art contemporain – several locations
01 AVIGNON – Déballage International – Parc des Expositions de Châteaublanc-Aéroport
01-02 AUBIGNY-SUR-NERE (18) – Salon des Antiquaires – Salle des fêtes
01-30 PARIS – Le Mois de la Photo – several locations
PARIS – Le Mois de la Photo-OFF – several locations
06-09 PARIS – Salon International du Patrimoine Culturel – Carroussel du Louvre

SAN FRANCISCO – Bonhams – Fine Antique Arms from the Estate of Joseph A. Murphy
11 NEW YORK - Antiquorum – Important Modern & Vintage Timepieces
NEW YORK - Sotheby's – In Pursuit of Beauty: The Myron Kunin Collection of African Art
11-12 NEW YORK - Sotheby's – Contemporary Art
12-13 NEW YORK - Christie's Rockefeller Center- Post-War & Contemporary Art

13-14 NEW YORK - Phillips - Contemporary Art
15 NEW YORK - Sotheby's – A Magnificent Selection from the Exceptional Cellar of James H. Clark
18 NEW YORK - Christie's Rockefeller Center- The Opulent Eye
19 NEW YORK - Christie's Rockefeller Center- American Art- Opulent Eye
20 NEW YORK - Christie's Rockefeller Center- American Prints
NEW YORK – Sotheby's – American Art
20-21 NEW YORK - Sotheby's – Property from the Collection of Mrs. Paul Mellon: Jewels & Objects of Vertu - Interiors
22 HONG KONG - Christie's – Asian 20th Century & Contemporary Art- Fine & Rare Wines, Part I
23 HONG KONG - Christie's – Fine & Rare Wines, Part II
23-24 HONG KONG - Christie's – Asian 20th Century Contemporary Art
24 HONG KONG - Christie's – Chinese Contemporary Ink – Fine Chinese Modern Paintings- Handbags & Accessories
NEW YORK - Christie's Rockefeller Center– Private & Iconic
NEW YORK - Phillips – Latin America
24-25 NEW YORK - Christie's Rockefeller Center - Latin American Art
25 HONG KONG - Christie's – Fine Classical Paintings & Calligraphy- Fine Chinese & Modern Paintings- Magnificent Jewels
NEW YORK - Sotheby's – Mexico Contemporary
25-26 NEW YORK - Sotheby's – Latin American Art Modern & Contemporary
26 HONG KONG - Christie's – Important Chinese Ceramics & Works of Art- Important Watches
27 HONG KONG - Sotheby's – Fine Jewels & Timepieces
30 BEIJING – Sotheby's – Modern & Contemporary Chinese Art

DECEMBER

2 NEW YORK - Christie's Rockefeller Center – First Editions, Second Thoughts: An Auction of Books

06-16 PARIS – Antiquités brocante – Place de la Bastille
07-09 LISIEUX – Salon des Antiquaires – Parc des expositions
07-11 STRASBOURG – Résonances. Salon Européen des métiers d'Art – Parc des Expositions
08 PARIS – Paris Map Fair – Hotel Ambassador
08-11 BESANCON – Salon des Antiquaires – Micropolis
LA ROCHELLE – Salon des Antiquaires – Parc des expositions
08-16 TOULOUSE – Salon des Antiquaires – Parc des expositions
08-09 NUITS-SAINT-GEORGES (21) – Salon brocante et antiquités – Maison de Nuits Saint Georges
13-16 PARIS – Paris Photo – Grand Palais
PARIS – Paris Tableaux – Palais Brongniart
PARIS – Photo Off – La Bellevilloise
13-17 PARIS – Le Salon de la Photo – Porte de Versailles
14-16 PARIS – Fotofever – Carrousel du Louvre
NOGENT-SUR-SEINE – Salon des antiquaires – Agora Michel Baroin
15-16 STRASBOURG – Salon européen de la Brocante et de l'Antiquité – Parc des expositions
20-23 PARIS – Paris Multiples – Carreau du Temple
21-24 STRASBOURG – ST-ART – Parc des Expositions de Strasbourg
NANTES – Salon Style et Collections – Parc des Expositions
22 LE MANS – Déballage – Centre des Expositions
22/11-01/12 PARIS – Le Salon de Paris XVI – Avenue Foch
23 PARIS – Salon RoCollection – Maison des Compagnons du Devoir
25 MONTPELLIER – Journée professionnelle internationale de l'antiquité et de la brocante – Frejorgues
26-27 METZ – Innodesign. Salon de l'innovation et du design – Boulevard de Trèves
26-30 GRENOBLE – Artisa – Alpeexpo
27-30 PARIS – MACParis – Espace Champéret
27/11-01/12 CLERMONT-FERRAND – Salon des Antiquaires – Polydome
29/11-07/12 NÎMES – Salon des Antiquaires – Parc des Expositions

and Artwork to Benefit PEN American Center
NEW YORK - Sotheby's – Fine Books & Manuscripts, Including Americana
4 NEW YORK - Christie's Rockefeller Center – Fine Printed Books and Manuscripts
NEW YORK - Sotheby's – Important Judaica – Israeli & International art
6 NEW YORK - Sotheby's – Finest & Rarest Wines
9 NEW YORK - Christie's Rockefeller Center – 20th Century Decorative Arts and Design – Magnificent Tiffany - Watches
NEW YORK - Sotheby's – Magnificent Jewels
10 NEW YORK - Christie's Rockefeller Center – Magnificent Jewels
NEW YORK - Phillips – Under the Influence - Jewels

ONLINE

NOVEMBER

-2 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk- Paintings, Works of Art, Coins & Wine
3-9 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk- Paintings, Works of Art, Coins & Wine
4-5 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk- Coins
6-18 CHRISTIES – www.christies.com – Post-War & Contemporary Art
10- BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk- Paintings, Works of Art & Stamps
17-23 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk- Paintings, Works of Art, Coins & Wine
18-2 CHRISTIES – www.christies.com – Signature Cellars New York
24 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk- Forced Sale
25-4 CHRISTIES – www.christies.com – Signature Cellars London
24-30 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk- Paintings, Works of Art, Books & Stamps
25-4 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk- International paintings, Antiques & Modern Art
28-11 CHRISTIES – www.christies.com – Statement Jewels

DECEMBER

1-7 BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk- Paintings, Works of Art, Coins & Wine
2-16 CHRISTIES – www.christies.com – Chinese Works of Art

8- BRUUN RASMUSSEN - www.bruun-rasmussen.dk- Paintings, Works of Art, Books & Stamps

DECEMBER

01 AVIGNON – Déballage Avignon International – Parc des Expositions de Châteaublanc-Aéroport
05-09 PARIS – First European Biennial Paris – Hotel Banke, 20 Rue la Fayette
06-07 ROUBAIX – La Braderie de l'Art – Condition Publique
06-14 TOULOUSE – Salon des artisans d'art – Parc des expositions

GERMANY

NOVEMBER

TiII 02/11 MÜNCHEN – Kunst und Antiquitäten – Festsaal im Paulaner am Nockerherberg
31/10-02/11 HAMBURG – Nordantique – MesseHalle
31/10-09/11 MÜNCHEN – Kunst-Messe München – Postpalast
TiII 16/11 BERLIN – European Month of Photography – several locations
01-02 FRANKFURT – Numismata – Forum der Messe
06-09 WIESBADEN – Art & Antiek Wiesbaden – Säle der Wiesbadener Casino-Gesellschaft
06-12 MÜNCHEN – Highlights – Residenz München
07-09 STUTT GART – Stuttgarter Antique & Art – Römerkastell
13-16 HAMBURG – Affordable Art Fair – Hamburg Messe
14-16 BONN – Antika – Stadthalle Bad Godesberg
16 BREMEN – Antikmarkt – Weserpark-einkaufszentrum
19-23 KÖLN – Cologne Fine Art & Antiques – Kölnmesse
20-23 BERLIN – Kunst- und Antiquitätentage – Orangerie Schloss Charlottenburg
21-23 BONN – Kunstmesse – Frauenmuseum
28-30 HAMBURG – Blickfang – Hamburg Messe
30 DÜSSELDORF – Design Classic Düsseldorf – Blumengrossmarkt-Hallen

DECEMBER

06-07 DORTMUND – Antik- und Sammlermarkt – Messe Westfalenhallen
LUDWIGSHAFEN – Antik-Tage – Friedrich-Ebert-Halle

Veilingen kunst & antiek

IRELAND

NOVEMBER

14-16 DUBLIN – Art Source – Royal Dublin Society

ISRAEL

NOVEMBER

04-08 TEL AVIV – Fresh Paint Art Fair – New Municipal Sports Arena At the Drive-In

ITALY

NOVEMBER

01-09 REGGIO EMILIA – Regium Antiquaria – Fiere di Reggio Emilia
 TRIESTE – Trieste Antiqua – Palazzo dei congressi della Stazione Marittima
 06-09 TORINO – The Others – Via Paolo Borsellino, 3
 07-09 TORINO – Artissima – Oval Lingotto Fiere
 07-10 FORLI – Arte Forli Contemporanea – Forli Fiera
 13-15 FIRENZE – Salone dell' Arte e del Restauro di Firenze – Fortezza da Basso
 14-16 MODENA – 7.8.novecento – Fiera di Modena
 14-17 PADOVA – Arte Padova – Padova Fiere
 15-23 PARMA – Gotha – Fiere di Parma
 16 PADOVA – Cronomania – Hotel Sheraton

DECEMBER

06-08 PIACENZA – Arte Piacenza – Piacenza Expo

LUXEMBOURG

NOVEMBER

08-09 LUXEMBOURG-KIRCHBERG – Foire à la Brocante – Luxexpo

NETHERLANDS

NOVEMBER

30/10-02/11 AMSTERDAM – Affordable Art Fair – De Kromhouthal
 31/10-02/11 HAARLEM – Kunstlijn Haarlem – several locations
 01-02 ASSEN – Art Assen – TT Hall Assen
 NIEUWEGEIN – Grote Internationale Verzamel- en Curiosamarkt – Home Boxx
 01-09 NEDERLAND – Kunstweek
 02 EIJSDEN – Internationale munten en bodemvondsten beurs – Cultureel Centrum
 08-15 EINDHOVEN – GLOW – several locations
 21-23 ARNHEM – Art Arnhem – Eusebiuskerk
 22-23 UTRECHT – Verzamelarsjaarbeurs – Jaarbeurs
 23-30 AMSTERDAM – PAN – RAI Parkhal
 27-30 AMSTERDAM – Amsterdam Art Weekend – several locations
 28-30 AMSTERDAM – Meesterlijk. Design en ambacht – Westergasfabriek

RUSSIA

NOVEMBER

26-30 MOSCOW – Antique Book Fair – Central House of Artists

DECEMBER

02-06 MOSCOW – Moscow World Fine Art Fair – The Manège

SINGAPORE

NOVEMBER

04/10-30/11 SINGAPORE – Singapore International Photography Festival – several locations
 20-23 SINGAPORE – Affordable Art Fair – F1 Pit Building
 27-30 SINGAPORE – Singapore Art Fair – Suntec City

SOUTH-KOREA

NOVEMBER

12-16 DAEGU – Daegu Art Fair – Daegu Exco

SPAIN

NOVEMBER

15-23 MADRID – Fieriarte – Feria de Madrid

SWEDEN

NOVEMBER

21-23 STOCKHOLM – Grand Antiques – Nordiska museet

SWITZERLAND

NOVEMBER

30/10-02/11 ZÜRICH – Kunst Zürich – ABB Halle 550
 05-09 MONTREUX – Montreux Art Gallery – Montreux Music & Convention Centre
 15-23 LAUSANNE – Salon des Antiquaires et des Arts du XXe – MCH Beaulieu
 21-23 ZÜRICH – Blickfang – Kongresshaus
 21-26 BASEL – BAAF – Reithalle Wenkenhof

DECEMBER

05-07 ZÜRICH – Weihnachts-Sammler-Börse – Messe Zürich

TAIWAN

NOVEMBER

31/10-03/11 TAIPEI – Art Taipei – World Trade Center
 06-09 TAIPEI – New City Art Fair – Songshan

Cultural and Creative Park

TURKEY

NOVEMBER

01/11-14/12 ISTANBUL – Istanbul Design Biennial – Galata Greek Primary School
 08-16 ISTANBUL – Artist – Türap Fair Convention and Congress Centre
 10-16 ISTANBUL – Artistanbul – several locations
 13-16 ISTANBUL – Contemporary Istanbul – Istanbul Congress Centre

UNITED ARAB EMIRATES

NOVEMBER

30/10-08/11 DUBAI – International Symposium on Electronic Art – several locations
 05-08 ABU DHABI – Abu Dhabi Art Fair – Saadiyat cultural district

UNITED KINGDOM

NOVEMBER

30/10-08/11 LONDON – Asian Art in London – several locations
 03-09 LONDON – Winter Fine Art & Antiques Fair – Olympia Exhibition Centre
 04-05 ARDINGLY – IACF International Antique & Collectors Fair – South of England Showground
 07-08 LONDON – Chelsea Antiquarian Book Fair – Chelsea Old Town Hall
 09 LONDON – The London Photograph Fair – Bloomsbury Holiday Inn
 10 SWINDERBY – IACF International Antique & Collectors Fair – RAF Swinderby
 14-16 SHEPTON MALLET – IACF International Antiques & Collectors Fair – Royal Bath & West Showground
 EDINBURGH – Edinburgh Art Fair – Corn Exchange
 21-29 LONDON – Russian Art Week – several locations
 23 LONDON – Midcentury Modern – Dulwich College
 SOLIHULL – The National Glass Fair – National Motorcycle Museum
 24 DONINGTON – Antiques Market – Donington Park

DECEMBER

01-02 LINCOLN – Lincolnshire Antiques & Home Show – Lincolnshire Showground
 04-07 BIRMINGHAM – Antiques for Everyone – NEC
 04-05 NEWARK – IACF International Antique & Collectors Fair – Newark & Nottinghamshire Showground
 07 LONDON – The Ephemera Society London Fair – Holiday Inn London Bloomsbury

U.S.A.

NOVEMBER

01-02 DAYTONA BEACH – Halifax Art Festival – Riverfront Park
 05-09 NEW YORK – IFPDA Print Fair – Park Avenue Armory
 SAN DIEGO – Art San Diego – Balboa Park
 06-10 DALLAS – Dallas International Art, Antique & Jewelry Show – Dallas Market Hall
 07-09 CHICAGO – SOFA Sculpture, Objects, Functional Art + Design – Navy Pier's Festival Hall
 SACRAMENTO – Sacramento Arts Festival – Convention Center
 13-16 PALM BEACH – Jewelry & Watch Show – Convention Center
 BOSTON – Boston International Fine Art Show – Boston Center of Arts
 13-17 NEW YORK – The Salon. Art+Design – Park Avenue Armory
 22-23 NEW YORK – The Pier Antiques Show – Pier 94, 12th Av, 55th St
 NEW YORK – American Fine Craft Show – Brooklyn Museum

DECEMBER

02-07 MIAMI – Art Miami – Pavilion at Wynwood Arts District
 MIAMI – Miami Project – Wynwood District
 MIAMI – Red Dot Fair – 3011 NE 1st Av
 MIAMI – Scope Art Show – 910 Ocean Drive
 MIAMI – Context Art Miami – Pavilion at Wynwood Arts District
 MIAMI – Select – Collins Avenue between 72nd and 73rd street
 MIAMI – Concept – Bayfront Park
 03-07 MIAMI – Pinta – Midtown Miami – Wynwood
 MIAMI – Aqua Art Miami – Aqua Hotel
 MIAMI – Design Miami – Meridian Avenue & 19th Street
 MIAMI – INK art fair – Suites of Dorchester
 MIAMI – Untitled Art – Ocean Drive and 12th Street
 MIAMI – Spectrum – 3011 NE 1st Avenue at NE 30th St
 04-07 MIAMI – Art Basel Miami Beach – Miami Beach Convention Center
 MIAMI – Miami River Art Fair – Miami Convention Center
 MIAMI – Pulse Miami – Indian Beach Park
 MIAMI – New Material – The chesterfields, Lily and Leon Hotels
 MIAMI – Nada Art Fair – Deauville Beach Resort
 05-07 SARASOTA – Sarasota Craft Show – Robarts Arena

Afspraak iedere vrijdag in

HET LAATSTE NIEUWS **DMorgen**

2 titels voor 1 combitarief.

Bereik 1.355.000 lezers

Vraag naar onze promo's

LET'S TALK

Jenny Hanssens

T 02 454 29 68

vka@persgroep.be

EXPO Agenda

BELGIQUE / BELGIË (32)

ANDENNE (081)

MUSEE DE LA CERAMIQUE
29 rue Charles Lapierre
j. 09/11 : 'Rapports fusionnels. Etain & Céramique'

ANTWERPEN (03)

FOTOMUSEUM – T.242.93.00
Waalse Kaai, 47
T/m 11/11 : 'Shooting Range'

MUSEUM MAYER VAN DEN BERGH
Lange Gasthuisstraat 19
T/m 25/01/2015 : 'Renaissancetekeningen uit Antwerpse privécollecties'

M HKA – MUSEUM VAN HEDENDAAGSE KUNST – T.238.59.60
Leuvenstraat, 32
T/m 22/02/2015 : 'PANAMARENKO. Universum'

MUSEUM ROCKOXHUIS – T.224.95.61
Keizerstraat 12
T/m eind 2016 : 'Het Gulden Cabinet. Koninklijke Museum bij Rockox te gast'

ZILVERMUSEUM STERCKSHOF – T.360.52.52
Cornelissenlaan (2100)
07/11-29/03/2015 : 'Etnische juwelen. Een hommage aan Marokko en Turkije'

BRUGGE / BRUGES (050)

ARENTHSHUIS
Dijver 16
08/11-01/03/2015 : '14de Europese Grafiekbijeenkomst'

GROENINGE MUSEUM – T.44.87.11
Dijver 12
www.museabrugge.be
T/m 01/02/2015 : **Elen HARVEY**

BRUXELLES - (02)

CENTRE ALBERT MARINUS – T.762.62.14
Rue de la Charrette 40
j. 30/11 : 'Human Only', **Phil VAN DUYNEN**, sorted works

MAISON D'ERASME – T.521.13.83
Rue du Chapitre 31
j. 16/11 : '**Pierre ALECHINSKY**. Ecritures d'herbes'

MUSEE CHARLIER – T.220.26.91
Avenue des Arts 16 (1210)
06/11-16/01/2015 : 'La famille d'artistes **CLUYSENAAR**, nouvelles acquisitions par donation'

MUSEE D'IXELLES – T.515.64.21
Jean Van Volsemstraat 71
j. 18/01/2015 : '**Paul DELVAUX** dévoilé'

MUSEES ROYAUX D'ART ET D'HISTOIRE
Parc du Cinquantenaire – Jubelpark 10 (1000) – T.741.72.11
www.kmkg-mrah.be
j. 11/01/2015 : 'Princes immortels – Fastes de l'aristocratie étrusque à Vulci'
14/11-15/03/2015 : 'Lascaux'

MUSEES ROYAUX DES BEAUX-ARTS DE BELGIQUE – KONINKLIJKE MUSEA VOOR SCHONE-KUNSTEN VAN BELGIË T.502.32.11
3 rue de la Régence (1000)
j. 11/01/2015 : '**Constantin MEUNIER**. Rétrospective'
j. 25/01/2015 : '**KOKOSCHKA & GAUGUIN** doorgelicht' – '**Jean DYPREAU**, art critic / art writer' – '**RUBENS** : esquisses et pièces d'argenterie!'

PALAIS DES BEAUX-ARTS – PALEIS VOOR SCHONE-KUNSTEN – BOZAR – T.507.84.66
10 rue Royale / 23 rue Ravenstein (1000)
www.bozar.be
j. 31/12 : 'AfricanMuseum@BOZAR'
j. 04/01/2015 : 'Sensation and sensuality. **RUBENS** and His Legacy'
j. 18/01/2015 : 'Siena. Ars Narrandi in the Gothic Age of Europe' – '**Michelangelo PISTOLETTO**. Love Difference – Mar Mediterraneo (2003-2005)'

VILLA EMPAIN – FONDATION BOGHOSSIAN
67 avenue Franklin Roosevelt (1050)
www.villaempain.com

j. 08/02/2015 : 'Music Palace. The real power of music'

BIBLIOTHECA WITTOCKIANA – T.770.53.33
23 rue du Bemel (1150)
www.wittockiana.org
j. 01/03/2015 : 'De la Grande Guerre aux Années folles. **Frans MASEREEL** en transition (1914-1930)' – 'Les palimpsestes de **Willy VAN EECKHOUT**'

CHARLEROI (071)

MUSÉE DE LA PHOTOGRAPHIE – T.43.58.10
11, avenue Paul Pastur (6032 Mont-sur-Marchienne)
j. 07/12 : '**Rodolphe Archibald REISS** (1875-1929). Le Théâtre du crime' – '**Jimmy BOURGEOIS**. Bruxelles à l'ombre allemande'

MUSEE DES BEAUX-ARTS – T.86.11.33
Place du Manège 1
www.charleroi-museum.be
j. 13/12 : 'Putain de Guerre'

DROGENBOS (02)

FELIX ART MUSEUM – T.377.57.22
Kuikenstraat 6
T/m 21/12 : '**Guy BAEKELMANS**

EUPEN (087)

IKOB – T.560.110
In den Loten 3
j. 16/11 : 'Les douze travaux d'**Adrien TIRTAUX**'

GENT (09)

DESIGN MUSEUM – T.267.99.99
J.Breydelstraat, 7
15/11-01/03/2015 : 'Lightopia'

HERBERT FOUNDATION
Coupure Links 627A
www.herbertfoundation.org
T/m 08/11 : 'Use me'

SMAK – STEDELIJK MUSEUM VOOR ACTUELE KUNST – T.222.38.96
Citadelpark,
T/m 11/01/2015 : 'Collectie / Kunst in Europa na '68'
T/m 08/02/2015 : '**Berlinde DE BRUYCKERE**

MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN – T.240.07.00
Citadelpark
www.mskgent.be
08/11-22/02/2015 : 'Love Letters in War and Peace (1870-1930)' – '**Mona HATOUM** : Close Quarters'

STAM – STADSMUSEUM GENT – T.267.14.66
Bijlokesite, Godshuizenlaan 2
www.gent.be
T/m 04/11 : '**Filip BERT**, 'the graveyard'

HASSELLT (011)

LITERAIR MUSEUM
Bampslaan 35
16/11-18/04/2015 : 'Van Grimm tot Sinterklaas. De illustraties van **Charlotte DEMATONS**'

HORNU (065)

GRAND-HORNU IMAGES – T.65.21.21
Rue Sainte-Louise, 82
www.grand-hornu-images.be
j. 04/01/2015 : 'Le labo des Héritiers (**BAKKER, SCARPA, VAN SEVEREN & VERMEERSCH**)'

MAC'S – T.65.21.21
Rue Sainte-Louise, 82
Email : info.macs@grand-hornu.be
j. 18/01/2015 : 'Ce tant curieux musée du monde'

LA HULPE (02)

FONDATION FOLON – T.653.34.56
Ferme du Château de La Hulpe
Drève de la Ramée 6A
j. 09/11 : '**Riera i ARAGO**. Explorations'

LA LOUVIERE (064)

CENTRE DE LA GRAVURE ET DE L'IMAGE IMPRIMÉE – T.27.87.27
10, Rue des Amours
www.centredelagravure.be
j. 11/01/2015 : 'De la pierre à l'écran. Studio **Franck BORDAS**'

MUSEE IANCHEVICI
Place Communale 21
j. 09/11 : 'Mental Geography – arts plastiques parcours narratifs', **Caterine DE NICOLA, Michael**

GAMBINO, Chiara RINALDI et Jessica SOFFIATI

LESSINES (068)
MUSEE DE L'HOPITAL NOTRE-DAME A LA ROSE – T.33.24.03
Place Alix de Rosoit
j. 30/11 : 'ADDENDA. D'Ambrósio Paré à Louis Pasteur – Un grand cabinet de curiosités scientifiques'

MUSEE NICOLAS – T.33.52.83
Chaussée de Grammont 14
En permanence : œuvres de **NICOLAS**

LIEGE (04)

BAL – MUSEE DES BEAUX-ARTS – T.221.93.25
86 Féronstrée
j. 09/11 : 'Un siècle de peinture belge, d'**ENSOR à PERMEKE**. Collection BELFIUS'
j. 29/03/2015 : 'L'Art dégénéré selon Hitler. La vente de Lucerne 1939'
20/11-02/02/2015 : 'Impressions et Parallèles. Peinture belge et lettone des Musées des Beaux-Arts de Lettonie et de Liège'

MUSEE DU GRAND CURTIUS – T.221.68.00
Féronstrée 136
www.lesmuseesdeliege.be
j. 25/01/2015 : '**Hubert GROOTECLAES**, photographies

LIER (03)

STEDELIJK MUSEUM WUYTS-VAN CAMPEN EN BARON CAROLY – 480.11.96
Grote Markt, 57
T/m 19/03/2015 : '**Pieter BRUEGEL de Oude**, actueel kunstenaar'

MONS (065)

BAM – MUSEE DES BEAUX-ARTS – T.40.53.30
8 rue Neuve
www.bam.mons.be
j. 23/11 : 'Signes des temps. Œuvres visionnaires d'avant 1914' – 'La bataille de Mons. Les objets témoins' – 'The First and the Last'

MORLANWELZ (064)

MUSEE ROYAL DE MARIEMONT – T.21.21.93
100, chée de Mariemont
www.musee-mariemont.be
j. 30/11 : 'Trésors ? / Trésors ! Archéologie au cœur de l'Europe'

OOSTENDE (059)

MU.ZEE
Romestraat 11
T/m 22/02/2015 : 'Vorm en Symptoom'
T/m 19/04/2015 : 'De Zee'

SENEFFE (064)

CHATEAU DE SENEFFE – T.55.69.13
Rue Lucien Plasman 7-9
www.chateaudeseneffe.be
j. 11/11 : '**Mauro STACCIOLI**
j. 29/03/2015 : 'Une photographie, un objet, une histoire'

SINT-AMANDS (052)

PROVINCIAAL MUSEUM EMILE VERHAEREN – T.33.08.05
E. Verhaerenstr. 71
www.emileverhaeren.be
T/m 01/11 : '**Eugeen VAN MIEGHEM**

TONGEREN/TONGRES (012)

GALLO-ROMEINS MUSEUM – T.012/67.03.30
Kielenstraat 15
www.galloromeinsmuseum.be
t/m 11/11 : 'De Etrusken – Una storia particolare'

DUITSLAND/ ALLEMAGNE (49)

BERLIN (30)

BAUHAUS ARCHIVE / MUSEUM OF DESIGN – T.25.400.425
Klingelhofstrasse 14
j. 12/01/2015 : 'Sensing the Future. **László MOHOLY-NAGY** and the New Media'

NEUE NATIONALGALERIE – T.266.42.42.42
Potsdamer Straße 50
j. 31/12 : '**Moshe GERSHUNI**, 'No Father No Mother'

BIELEFELD (521)

KUNSTHALLE – T.51.24.79
Arthur Ladebeck Strasse, 5
www.kunsthalle-bielefeld.de

17/11-16/02/2015 : 'To Open Eyes. Kunst und Textil vom Bauhaus bis heute'

DÜSSELDORF (211)

MUSEUM KUNSTPALAST – T.89.962.60
Ehrenhof 4-5
e-mail: info@museum-kunst-palast.de
j. 04/01/2015 : '**Christiane BAUMGARTNER**
j. 18/01/2015 : '**Katharina GROSSE**

ESSEN

MUSEUM FOLKWANG – T.201.8845.444
Bismarckstrasse 60
j. 18/01/2015 : '**MONET, GAUGUIN, VAN GOGH**. Japanese Inspirations' – '**Yann MINGARD**. Deposit' – 'Du kommst auch noch in Mode. Plakate von **Martin KIPPENBERGER**'

FRANKFURT (69)

LIEBIG HAUS – T.650.04.90
Schaumainkai 71
www.liebighaus.de
j. 01/03/2015 : 'True to Life. Veristic Sculpture and the Engineering of Illusion'

MUSEUM FÜR MODERNE KUNST
Schaumainkai
www.mmk-frankfurt.de
j. 13/05 : '**WARHOL** : Headlines'
j. 27/07 : 'The Divine Comedy : Heaven, Hell Purgatory revisited by contemporary African artists'

SCHIRN KUNSTHALLE – T.299.88.20

Römerberg (60311)
www.schirn.de
06/11-08/02/2015 : 'German Pop'

STÄDEL MUSEUM – T.60.50.980
Schaumainkai, 63
www.staedelmuseum.de
j. 11/01/2015 : '**RAPHAEL to TITIAN**. Italian Renaissance Drawings'
12/11-08/02/2015 : 'Realms of Imagination. **Albert ALTDORFER** and the expressivity of art around 1500'

HAMBURG (40)

HAMBURGER KUNSTHALLE – T.428.13.12.00
Gloekengieserwall
www.hamburgerkunsthalle.de
j. 11/01/2015 : '**Rich PICKINGS**. Photography and Wealth'
j. 03/01/2015 : 'Spot On. Masterpieces from the Hamburger Kunsthalle Collection'
j. 18/01/2015 : '**Max BECKMANN**. The Still Lifes'

MUSEUM FÜR KUNST UND GEWERBE – T.428.54.27.32
Steintorplatz, 1
www.mkg-hamburg.de
j. 02/11 : 'War and Propaganda 14/18'
j. 11/01/2015 : '**Rich Pickings**. Displaying Wealth'

KARLSRUHE (721)

STAATLICHE KUNSTHALLE KARLSRUHE – T.926.35.75
Hans-Thoma-Strasse 2-6
08/11-01/02/2015 : '**DEGAS** – Classicism and experimentation'

ZKM – T.8100.12.20
Lorenzstrasse 19
j. 10/11 : '**Matthew Day JACKSON**, 'Total Accomplishment'

MÜNCHENGLADBACH (216)

MUSEUM ABTEIBERG – T.12.52.63-1
Abteistrasse 27
j. 19/04/2015 : 'Open dress. **Nairy BAGHRAMIAN** with **Lukas DUWENHÖGGER, Danh VO** and **Lutz BACHER**'

MÜNCHEN (89)

ALTE PINAKOTHEK UND PINAKOTHEK DER MODERNE – T.23.80.52.16
Barerstrasse, 27 (80333)
j. 07/12 : '**Jacques LIPCHITZ**. Drawings 1910-1972'
j. 19/01/2015 : '**CANALETTO – Bernardo BELLOTTO** paints Europe'
j. 25/01/2015 : 'Vanity of Object : **Tom VACK** – design photography'
j. 01/02/2015 : 'The dowry of the Princess of Trebizond'
j. 02/02/2015 : 'Seeing Venice... Painting of the 18th century'

HAUS DER KUNST - T. 21.12.70
Prinzregentenstrasse 1
j. 18/01/2015 : 'Broken. Slapstick, Comedy, and Black Humor. Goetz Collection at Haus der Kunst'
j. 01/02/2015 : **Georg BASELITZ** - Backt Then, In Between and Today'
j. 20/09/2015 : **Anri SALA**. The Present Moment'

VILLA STUCK - T. 455.55.10
Prinzregentenstrasse, 60 (81675)
j. 28/05 : **Mark MORRISROE**

STUTTGART (711)
STAATSGALERIE - T. 212.40.50
Konrad-Adenauer-Strasse 30-32
E-mail: staatsgalerie-stuttgart@t-online.de
21/11-06/04/2015 : **Oskar SCHLEMMER**. Visions of a New World'

FRANCE / FRANKRIJK (33)
PARIS (1)

BNF - LA GALERIE DES Gobelins - T. 44.08.53.49
42 Avenue des Gobelins (13)
18/11-18/01/2015 : '50 ans de l'ARC. A tables avec le Mobilier National'

FONDATION TAYLOR - T. 48.74.85.24
1 rue La Bruyère (9)
j. 15/11 : 'Le baron Taylor (1789-1879), à l'avant-garde du Romantisme'

INSTITUT DU MONDE ARABE - T. 40.51.38.38
1 Rue des Fossés-Saint-Bernard (5)
j. 25/01/2015 : 'Le Maroc contemporain'

LA MAISON ROUGE - FONDATION ANTOINE DE GALBERT - T. 40.01.08.81
10 Boulevard de la Bastille (12)
j. 18/01/2015 : 'collection abcd / **Bruno DECHARME**'

MAISON DE LA CULTURE DU JAPON - T. 44.37.95.01
101 bis, quai Branly (15)
05/11-17/01/2015 : 'Tisser les couleurs. Kimonos d'un Trésor national vivant'

MUSÉE COGNACQ-JAY - T. 40.27.07.21
8 rue Elzévir (03)
19/11-19/04/2015 : 'Lumieres : carte blanche à **Christian LACROIX**'

MUSÉE D'ART MODERNE DE LA VILLE DE PARIS - T. 53.67.40.00
11 avenue du Président Wilson (16)
j. 09/11 : **Raymond MASON**. 'Le Voyage'
j. 01/02/2015 : **David ALTMEJD**, Flux
j. 22/02/2015 : **Sonia DELAUNAY**. Les couleurs de l'abstraction'

MUSÉE DES ARTS ASIATIQUES GUIMET
Place d'Éléna (16)
j. 01/03/2015 : 'Splendeurs des Han, essor de l'empire Céleste'

LES ARTS DÉCORATIFS - T. 44.55.57.50
107-111, rue de Rivoli (1)
j. 23/11 : 'Le salon d'eau de **Charles ZANA** pour AD Intérieurs 2014'

MUSÉE CERNUSCHI
7 avenue Vélasquez (8)
www.cenuschi.paris.fr
j. 11/01/2015 : 'Le Japon au fil des saisons'

MUSÉE DE CLUNY
6 place Paul Painlevé (5)
www.musee-moyenage.fr
j. 23/02/2015 : 'Voyager au Moyen Âge'

MUSÉE DAPPER - T. 45.00.01.50
35, Rue Paul Valéry (16)
j. 12/07/2015 : 'L'art de manger. Rites et traditions'

MUSÉE JACQUEMART-ANDRÉ - T. 45.62.11.59
158, Boulevard Haussmann (8)
j. 19/01/2015 : **LE PERUGIN**, Maître de **RAPHAËL**'

MUSÉE MARMOTTAN-MONET - T. 44.96.50.33
2 rue Louis-Boilly (16)
j. 18/01/2015 : 'Impression Soleil Levant. L'histoire vraie du chef-d'œuvre de **Claude MONET**'

MUSÉE RODIN
79, rue de Varenne (7)
13/11-27/09/2015 : '**RODIN**, le laboratoire de la création'

MUSÉE DU LOUVRE - T. 40.20.50.50
34-36, quai du Louvre (1)
www.louvre.fr

Salon Carré
j. 19/01/2015 : 'Le Maroc médiéval, Un empire de l'Afrique à l'Espagne'
14/11-10/02/2015 : 'Rhodes, une île grecque aux portes de l'Orient. Du Bronze récent à l'époque archaïque'

MUSÉE MAILLOL - FONDATION DINA VIERNY - T. 42.22.59.59
61 rue de Grenelle (7)
j. 15/02/2015 : 'Les Borgias et leur temps', de **Léonard de VINCI** à **MICHEL-ANGE**

PALAIS DE TOKYO - 81.97.35.88
13 av. du Président Wilson (16)
j. 11/01/2015 : 'Inside'

HALLE SAINT-PIERRE - T. 42.58.72.89
2 rue Ronsard (75018)
j. 04/01/2015 : 'Sous le vent de l'art brut'

VILLA EMÉRIGE - T. 45.25.54.63
7 rue Robert Turquan (16)
www.villaemerige.com
j. 22/11 : 'Pluriel - Regards sur l'art contemporain israélien'

ARRAS (03)
MUSÉE DES BEAUX-ARTS - T. 21.71.26.43
22 rue Paul Doumer
j. 20/03/2016 : 'Le château de Versailles en 100 chefs-d'œuvre'

AVIGNON (04)
COLLECTION LAMBERT - T. 90.16.56.20
5 rue Viollette
Prison Sainte-Anne
j. 25/11 : 'La Disparition des lucioles'

BESANCON (03)
MUSÉE DES BEAUX-ARTS & D'ARCHÉOLOGIE - T. 81.81.44.47
1, place de la Révolution
09/12-02/04 : **Gérard VULLIAMY** (1909-2005). Redécouverte d'un grand surréaliste'

BORDEAUX (05)
MUSÉE DES ARTS DÉCORATIFS - T. 56.90.91.60
39, rue Bouffard
j. 25/01/2015 : **Andrea BRANZI**. 'Pleased to meet you. 50 years of art'

CAEN (02)
MUSÉE DES BEAUX-ARTS - T. 31.30.47.70
Le Château
j. 18/01/2015 : **Vincent BIOULES**, 'Le Débarquement à Cythère'

CALAIS (03)
CITE INTERNATIONALE DE LA DENTELLE - T. 21.00.42.30
135 Quai du Commerce
j. 31/12 : 'SensationS : on aura tout vu'

MUSÉE DES BEAUX-ARTS - T. 21.46.48.40
25 Rue Richelieu
j. 16/11 : 'MONUMENT'

CHANTILLY (03)
MUSÉE CONDÉ - T. 44.57.08.00
Château de Chantilly
j. 04/01/2015 : **FRA ANGELICO, BOTTICELLI**... Chefs d'œuvre retrouvés'

DELME (03)
CENTRE D'ART CONTEMPORAIN LA SYNAGOGUE - T. 87.01.43.42
33 rue Poincaré
j. 01/02/2015 : **Peter FRIEDL**

DUNKERQUE (03)
FRAC NORD-PAS DE CALAIS
503 Avenue des Bords de Flandres
j. 31/12 : 'Nouvelle Génération'
j. 30/03/2015 : 'Latin Lovers. De l'Arte Povera dans la collection du FRAC Nord Pas de Calais. Hommage à Jan Hoet'

LE LAAC - LIEU D'ART & ACTION CONTEMPORAINE - T. 28.29.56.00
Pont Lucien Lefol
15/11-15/02/2015 : '20.000 lieux. Voyage dans les collections du LAAC et de Société Générale'

MUSÉE DES BEAUX-ARTS - T. 28.66.21.57
Place du Général De Gaulle
j. 31/01/2015 : 'Retours de mer (Verhalen (van) over zee)'

GRAVELINES (03)
MUSÉE DU DESSIN ET DE L'ESTAMPE ORIGINALE - T. 28.65.50.60
7, rue André Vanderghote
j. 22/12 : 'Les murs de la Cité'

GRENOBLE (04)
MAGASIN-CNAC - T. 76.21.95.84
Site Bouchayer-Viallet, 155 Cours Berriat
j. 04/01/2015 : 'Art in Pop'

MUSÉE DE GRENOBLE - T. 76.63.44.11
5 Place Lavalette
22/11-22/02/2015 : **Giuseppe PENONE**

LE CATEAU - CAMBRÉSIS (03)
MUSÉE MATISSE - T. 27.84.13.15
Palais Fénelon
j. 08/02/2015 : **Geneviève CLAISSÉ**

LEWARDE (03)
CENTRE HISTORIQUE MINIER - T. 27.95.82.82
Fosse Delloye
j. 31/12 : 'Espirit Mine. L'art contemporain et la mine se rencontrent'

LILLE (03)
LE TRI POSTAL - T. 59.57.94.00
Avenue Willy Brandt
www.lille3000.com
j. 04/01/2015 : 'Passions secrètes. Collections privées flamandes'

PALAIS DES BEAUX-ARTS
T. 20.06.78.00 - Fax: 20.06.78.15
18 bis rue de Valmy
j. 25/01/2014 : 'Sésostriis III. Pharaon de Légende'

LYON (04)
MAC
Cité Internationale - 81 quai Charles De Gaulle
22/02/2015 : 'Rétrospective **ERRO**'

MUSÉE DES BEAUX-ARTS - T. 72.10.17.40
20 Place des Terreaux
05/11-16/02/2015 : 'De **DEGAS** à **BACON**. La Collection Jacqueline Delubac'

LE PLATEAU
03/10-21/02/2015 : **Marc RIBOUD**, Premiers déliés

MARSEILLE (04)
MUCEM
Esplanade du J4
www.mucem.org
j. 23/02/2015 : **Raymond DEPARDON** - 'FOOD'

METZ (03)
CENTRE POMPIDOU-METZ - T. 87.15.39.39
1 Parvis des Droits de l'Homme
j. 05/11 : 'Formes simples'
j. 02/03/2015 : '1984-1999. La Décennie'

MUSÉE DE LA COUR D'OR - 87.68.25.00
2, rue du Haut-Poirier
j. 30/12 : 'Grandeurs figées, portraits de messins illustres'

NÎMES (04)
CARRÉ D'ART - MUSÉE D'ART CONTEMPORAIN - T. 66.76.35.70
Place de la Maison Carrée
j. 11/01/2015 : 'Personal Cuts. Art à Zagreb de 1950 à nos jours'

PONT-AVEN (02)
MUSÉE DES BEAUX-ARTS - T. 98.06.14.43
Place de l'Hôtel de Ville
e-mail : musee.pont-aven@wanadoo.fr
j. 31/12 : **Robert BEVAN**. 'Ami anglais de **GAUGUIN**'

STRASBOURG (03)
MUSÉE ARCHÉOLOGIQUE, DES ARTS DÉCORATIFS & DES BEAUX-ARTS
Palais Rohan, 2 Place du Château - T. 88.52.50.00
j. 31/12 : 'A l'Est, du nouveau !'

MUSÉE D'ART MODERNE ET CONTEMPORAIN - T. 88.23.31.31
1, Place Hans Jean Arp
j. 04/01/2015 : '**Daniel BUREN**. Comme un jeu d'enfant, travaux in situ, 2014'

MUSÉE TOMI UNGERER - T. 69.06.37.27
Villa Greiner - 2 av. de la Marseillaise
j. 01/03/2015 : 'BOSC. De l'humour à l'encre noire'

TOURCOING (03)
MUBA EUGENE LEROY - T. 20.28.91.60
2, rue Paul Doumer
j. 24/11 : '**Elmar TRENWALDER**. Ornement et obsession'

VALENCIENNES (03)
MUSÉE DES BEAUX-ARTS - T. 27.22.57.20
Boulevard Watteau
j. 13/12 : '**Constant MOYAU**X, 'Carnet de voyage italien'

VERSAILLES (01)
MUSÉE NATIONAL DES CHÂTEAUX DE VERSAILLES ET DE TRIANON
Château de Versailles
j. 02/11 : **Lee UFAN**

VILLENEUVE D'ASCQ (03)
LAM - LILLE METROPOLE MUSÉE D'ART MODERNE, D'ART CONTEMPORAIN ET D'ART BRUT - T. 20.19.68.68
Allée du Musée, 1
www.musee-lam.fr
j. 11/11 : '**Eric POITEVIN**. Le chemin des hommes'
j. 11/01/2015 : 'L'Autre de l'Art'

WINGEN-SUR-MODER (03)
MUSÉE LALIQUÉ - T. 88.89.08.14
40 Rue du Hochberg
j. 11/11 : 'Le monde aquatique de **LALIQUÉ**'

GROOT-BRITANNIË / GRANDE-BRETAGNE (44)
LIVERPOOL (151)
TATE GALLERY - T. 702.74.00
Albert Dock
07/11-08/02/2015 : 'Transmitting **Andy WARHOL**'

LONDON (020)
THE BRITISH MUSEUM - T. 732.38.29.9
www.britishmuseum.org
j. 05/01/2015 : 'Ming. 1400-1450, 50 years that changed China'

COURTAULD INSTITUTE GALLERY
Somerset House - T. 7848 2526
j. 18/01/2015 : 'Display. Jack of Diamonds' - '**Egon SCHIELE** : The Radical Nude'

DESIGN MUSEUM - 403.69.33
Butlers Wharf, Shad Thames
j. 01/02/2015 : 'Designers in Residence'

THE NATIONAL GALLERY - T. 839.33.21
Trafalgar Square
j. 18/01/2015 : '**REMBRANDT**, the final years'
26/11-15/02/2015 : '**Maggi HAMBLING** : walls of water'

NATIONAL PORTRAIT GALLERY
St Martin's Place
j. 11/01/2015 : 'Anarchy and Beauty : **William MORRIS** and his legacy 1860-1960'
12/02-25/05/2015 : '**SARGENT** : Portraits of Artists and Friends'

ROYAL ACADEMY OF ARTS - T. 73.00.8000 - Piccadilly - Burlington House (W1J OBD)
www.royalacademy.org.uk
j. 25/01/2015 : **Giovanni BATTISTA MORONI**
13/11-25/01/2015 : **Allen JONES RA**

TATE BRITAIN - T. 887.80.000
Millbank
www.tate.org.uk
j. 04/01/2015 : The Turner Prize 2014
j. 25/01/2015 : 'The EY Exhibition. Late **TURNER** - Painting Set Free'

TATE MODERN - T. 887.80.00
Bankside
www.tate.org.uk
j. 08/02/2015 : '**Sigmar POLKE** 1963-2010'
26/11-15/03/2015 : 'Conflict, Time, Photography'

VICTORIA & ALBERT MUSEUM - T. 938.83.61
South Kensington (SW7 2RL)
j. 04/01/2015 : '**HORST** : Photographer of Style'
j. 11/01/2015 : '**John CONSTABLE**. The Making of a master'

THE WALLACE COLLECTION - T. 935.06.87
Hertford House, Manchester Square
06/11-15/02/2015 : 'Global City : On the Streets of Renaissance Lisbon'

LUXEMBURG/ LUXEMBOURG (352)

LUXEMBOURG (352)
CASINO – T.22.50.45
41 rue Notre-Dame
j. 04/01/2015 : **Patrick BERNATCHEZ**, 'Les temps inachevés' - **Eric SCHOCKMEL**, 'macrostructure'

MONACO (37)

VILLA PALOMA - NOUVEAU MUSEE NATIONAL DE MONACO – T.98.98.91.26
Villa Sauber – 17 Avenue Princesse Grace
j. 02/11 : **GILBERT & GEORGE** Art Exhibition'
j. 18/01/2015 : 'Portraits d'intérieurs'

GALERIE Agenda

BELGIQUE

AALST (053)

NETWORK – T.53.709.773
Houtkaai
T/m 16/11 : Gerard HERMAN, 'Frank&Robbert Robbert&Frnk'

2000 ANTWERPEN (03)

ART FORUM – T.234.21.60
Nassastraat 15
16/11-19/11 : **Suus KOOLIJM & Elise DELBRASSINE**

AT THE GALLERY – 0486.15.00.65
Leopoldstraat 57
T/m 04/01/2015 : **Jan FABRE**, 'The spiritual sceptic'

CALLEWAERT – VANLANGENDONCK GALLERY
T.0476.44.46.11
Wolstraat 21
T/m 13/12 : **Paul VAN HOEYDONCK**, 'From Zero to the Moon'

NK GALLERY – T.03.237.98.22
Museumstraat 35
T/m 29/11 : 'No cash no flash', **Alexei KOSTROMA**

GALERIE SCHOOTS + VAN DUYSSE – T.689.13.14
Napoleonkaai 15
T/m 22/11 : 'Neons & Plates', **Jan HENDERIKSE**

VALERIE TRAAAN – T.0475.75.94.59
Reyndersstraat 12
T/m 22/11 : **Muller VAN SEVEREN**, new work

GALERIE VAN DE WEGHE – T.0478/25.80.44
Pourbustraat 5
T/m 15/11 : **Steve SCHEPENS**, 'Rattenfänger'

TIM VAN LAERE
Verlatstraat 23-25
T/m 29/11 : **Henk VISCH**, 'Unguided Tours'

HET VIJFDE HUIS – T.0473.535.127
Reyndersstraat 5
T/m 22/11 : **Jilly SUTTON & Fran GYNN**

DE ZWARTE PANTER – T.233.13.45
Hoogstraat, 70-72
T/m 09/11 : **Tom LIEKENS**

2370 ARENDONK

EXPOSITIERUIMTE ROBERT HELSMOORTEL
Asselbergen 7
T/m 30/11 : **Eric PINA**, etsen, pasteltekeningen, sculpturen

7800 ATH (068)

LE PALACE – T.26.99.99
Grand-Place
j. 08/11 : Prix du Hainaut des Arts Plastiques 2014
14/11-20/12 : **Claude CELLI**

6600 BASTOGNE (062)

MARDASSON
j. 30/11 : **Fernand LEGER**, mémoires et couleurs contemporaines

2820 BONHEIDEN (03)

GALERIE ART DEPOT – T.0486.65.56.85
Dorp 31
T/m 28/12 : **Don KEN**

2140 BORGERHOUT (03)

ZENO X – T.216.38.88
Godtsstraat 15

NEDERLAND/ PAYS-BAS (31)

AMSTERDAM (20)
HERMITAGE AMSTERDAM – T.530.87.51
Amstel 51
j. 01/03/2015 : 'Dining with the Tsars. Fragile beauty from the Hermitage'

DE NIEUWE KERK – T.638.69.09
Gravenstraat
j. 15/02/2015 : 'Magical Africa – Masks and Sculptures from Ivory Coast. The Artists Revealed'

STEDELIJK MUSEUM – T.573.29.11
Museumplein 10
www.stedelijk.nl

12/11-20/12 : **Pietro ROCCASALVA**

2880 BORNEM (03)

CENTRUM VOOR CONSTRUCTIVISME EN CONCRETE KUNST - T/F.889.57.05
Louis De Debaerdemaeckerstraat, 52-54
T/m 21/12 : **Dirk VERHAEGEN – Judith NEM'S**

5500 BOUVIGNES (082)

MAISON DU PATRIMOINE MEDIEVAL MOSAN – T.22.36.16
Place du Bailliage 16
j. 16/11 : 'Lor des dinandiers. Fondeurs et batteurs mosans au Moyen Âge'

8000 BRUGGE (050)

DE BOND
Buiten Smedenvest 1
T/m 23/11 : 'Framis in Progress'

BRUXELLES - BRUSSEL (02)

Divers / Varia

ASSOCIATION DU PATRIMOINE ARTISTIQUE – T. 512.34.21
Rue Charles Hanssens 7
j. 01/11 : Hommage à **Jacques STERNBERG** (1923-2006)

BOURSE DE BRUXELLES – T.474.80.02
1 Place de la Bourse (1000)
22/11-21/04 : 'The Art of the Brick', **Nathan SAWAYA**

LA CENTRALE for Contemporary Art – T. 279.64.48
44 Place Sainte-Catherine (1000)
j. 08/11 : 'Art Contest 2014'

ESPACE EUROPEEN POUR LA SCULPTURE – T.660.99.80
Parc Régional Tournay-Solvay, Chaussée de la Hulpe 201 (1170)
j. 17/11 : 'SPORAE. So much rooms', **Chris CHRISTOFFELS & José ROLAND**

SCHILLER ART GALLERY – T. 0496 23 88 54
12 rue Van Moer (1000)
j. 31/12 : **Pierre CELICE**, 'Rythmes et Collages'

HORS FORMAT – T.534.33.54
Chaussée d'Alsemberg 142
j. 08/11 : Patrick TROMBELLE, 'New York'

IFA GALLERY – T. 502.40.58
28 rue des Renards (1000)
j. 11/01/2015 : 'Recovered', **Zhang DALI, Dai GUANGYU, Fan JIUPENG, Wu JUNYONG, Li RUI**

KNOTTSHOP
57 rue Lebeau (1000)
j. 01/11 : **Jean-Claude WOUTERS**, 'Unseen Paintings by Disappeared Artists'

ING ESPACE CULTUREL – T. 547.22.92
Place Royale 6 (1000)
j. 11/01/2015 : 'The Power of Objects(s) – Designer Bestsellers in Belgium'

ISELP – T.513.56.62
31 Boulevard de Waterloo (1000)
j. 29/11 : 'No Sugar' / **Christophe TERLINDEN**

MAISON PARTICULIERE – T.649.81.78
Rue du Châtelain 49 (1050)
j. 21/12 : 'La Joie de vivre. A travers le regard de trois collectionneurs italiens'

T/m 04/01/2015 : **Marlene DUMAS**. The Image as Burden'
T/m 25/01/2015 : 'Aanwinsten toegepaste kunst & vormgeving' – 'De Beste Verzorgde Boeken'
T/m 01/02/2015 : 'How Far How Near'

HAARLEM (023)

DE HALLEN – T.511.57.75
Grote Markt 16
T/m 24/11 : 'Dread. Tentoonstelling over angst voor de toekomst'

FRANS HALS MUSEUM – T.511.57.75
Groot Heiligland 62
T/m 15/02/2015 : 'Emotions : pain and pleasure in dutch painting of the Golden Age'

MINETA FINE ART - T.512.27.26
38 av. Guillaume Macau (1050)
j. 15/11 : **Baren BLANKERT**, 'Silence'

MONCHERI
67 rue de la Régence (1000)
j. 08/11 : **Dominic SAMSWORTH**, 'Floridian gut'

OFFICE D'ART CONTEMPORAIN – T.512.88.28
Rue de Laeken, 105
j. 06/12 : **Manuel ALVES PEREIRA**

SUPER DAKOTA – T.472.94.78.07
45 rue Washington (1050)
j. 02/11 : 'How 2 Paint'

GALERIE DANIEL TEMPLON
13 rue Veydt (1060)
07/11-20/12 : **Jim DINE**

HAROLD 't KINT (1000) – T. 503.36.19
31 rue Ernest Allard
14/11-20/12 : **Walter LEBLANC**, paintings & relief paintings

LA VERRIERE HERMES - T.511.20.62
Boulevard de Waterloo, 50 (1000)
07/11-13/12 : Agence 'Assemblée'

VUB – T.629.23.25
Campus Etterbeek, Pleinlaan, 2, toegang 11 (1050)

WIELS – T.347.30.30
Van Volxemlaan 354 (1190)
j. 14/12 : **Ana TORFS**, 'Echolalia'
j. 11/01/2015 : **Mark LECKEY**

Galleries

ALBERT Ier - T.512.19.44
45, rue de la Madeleine (1000)
j. 04/11 : **JIVKO**
07-30/11 : **SARRO**

ALFICAN - T.511.68.74
2, Grand Sablon (1000)
01-30/11 : 'Bruxelles Intemporelle', **Poi FRAITURE**

ARTHUS GALLERY - T.544.07.25
33 rue Simonis (1050)
07-29/11 : **Edouard JANSSENS**

ARTISCOPE - T.735.52.12
35, bd St. Michel (1040)
j. 12/12 : **Mauro STACCIOLI**

ARTITUDE GALLERY
690 Chaussée de Waterloo (1180)
07/11-06/12 : **Catherine LAMBERMONT**, 'Entrez dans la danse'

ATELIER 340 MUZEUM - T.424.24.12
De Rivierendreef, 340 (1090)
j. 25/01/2015 : **Marek KUS**

ATELIER 457
Chaussée de Waterloo 457
j. 02/11 : **MARC**, 'Explorations Génétiques'
07-30/11 : **Florence PIRLOT**

GALERIE VALERIE BACH - T.502.78.24
6 rue Faider
j. 01/11 : **Yves ZURSTRASSEN**, 'Pattern Paintings'
07/11-20/12 : **Lucy + Jorge ORTA**

ALBERT BARONIAN - T.512.92.95
2, rue Isidore Verheyden (1050)
07/11-20/12 : **Xavier MARY**

TEYLERS MUSEUM – T.516.09.71
Spaarne 16
T/m 12/05 : 'Hollandse meesters uit New York. De collectie Clement C. MOORE'

MAASTRICHT (043)

CENTRE CERAMIQUE
50 avenue Céramique
T/m 15/03/2015 : 'Vikingen in de lage landen'

ROTTERDAM (10)

MUSEUM BOIJMANS-VAN BEUNINGEN - T.436.63.33
Mathenesserlaan, 18
T/m 18/01/2015 : 'The Future of Fashion is Now'

GALERIE CATHERINE BASTIDE – T.646.29.71
67 rue de la Régence (1000)
j. 15/11 : **William POPEL**

J. BASTIEN ART - T.513.25.63
61, rue de la Madeleine (1000)
j. 08/11 : 'Improbable'

C-O-M-P-O-SI-T-E
10 rue du Marché aux Porcs (1000)
j. 15/11 : **Emmanuelle LAINE**, 'Don't cheat me out of the fullness of my capacity !'

GALERIE ARIELLE D'HAUTERIVES – T.0477.700.232
Rue Tasson Snel 37 (1060)
j. 22/11 : **Yuko NAKAYA**

GALERIE DUBOIS FRIEDLAND – T.0470.54.98.98
97 rue Souveraine (1050)
j. 08/11 : **Gregory FORSTNER**, 'The Sailor is in Love'

GALERIE MARTINE EHMER - T. 0473.59.02.85
100, rue de Stassart (1050)
j. 09/11 : 'Decade'

MATHILDE HATZENBERGER GALLERY – T.611.51.70
11 rue Léon Lepage (1000)
j. 22/11 : **Mai TABAKIAN**, Cyclo

ESPACE ART GALLERY (1050) – 0497/57.71.20
35, rue Lesbroussart (1050)
j. 09/11 : 'Le Chromatisme en Europe'

ESPACE ART 22 – T. 0495.21.23.22
Van Aastraat 22 (1050)
07/11-07/12 : **Etienne de FLEURIEU**, solo show

ESPACE BLANCHE – T.510.01.41
3, rue Marché au charbon (1000)
j. 30/11 : **Charlotte LSTAT**
04-31/12 : **Fabienne HAVAUX**

GALERIE FAIDER - T. 538.71.18
rue Faider, 12 (1050)
j. 01/11 : **Jeff KOWATCH**, 'The Belgian Odyssey Paintings'

FEIZI GALLERY – T.0473.91.85.06
Rue de l'Abbaye 88 (1050)
j. 15/11 : **Pascal HAUDRESSY**, 'Screens'

FONDATION A STICHTING – T. 502.38.78
Av. Van Volxem 302-304 (1190)
T/m 14/12 : **Lee FRIEDLANDER**, 'Self and Family'

GALERIE PIERRE-MARIE GIRAUD – T.503.03.51
7 rue de Praetere
j. 08/11 : **Bente SKJOTTGAARD**

GALERIE BRIGITTE GEERINCKX – T.0477.52.20.52
61, rue Emile Bouillot (1050)
j. 09/11 : 'Rythmes blancs'

GLADSTONE GALLERY – T.513.35.31
12 rue du Grand Cerf (1000)
j. 08/11 : **Jack SMITH**, 'Theater and Performance Works'

GUISLAIN FINE ARTS – T.0495.30.58.01
Rue Lebeau 37 (1000)
j. 07/12 : **Max WECHSLER**

GALERIE PIERRE HALLET - T. 512.25.23
33, rue E. Allard (1000)
j. 02/11 : 'duo 1', Stephan LAPLANCHE, paintings – Jacqueline DEVREUX, drawings

HUBERTY-BREYNE GALLERY – T.0478.31.92.82
8A rue de Bodenbroeck (1000)
j. 23/11 : **CHABOUTE**, 'Moby Dick, livre second'

XAVIER HUFKENS – T.639.67.33
6, rue Saint-Georges (1050)
j. 15/11 : **Lesley VANCE**

GALERIE RODOLPHE JANSSEN – T.538.08.18
35, rue de Livourne (1050)
07/11-20/12 : 'Blackout', group show
32, rue de Livourne (1050)
j. 22/11 : **Peter SUTHERLAND**
28/11-20/12 : **Zachary SUSSKIND** – **Eadweard MUYBRIDGE**

KEITELMAN GALLERY – T.511.35.80
Rue Van Eyck 44
14/11-17/01/2015 : **Claude CORTINOVIS**, 'Nameless'

GALERIE PATRICK LANCZ – T.511.08.21
Rue Ernest Allard, 27 (1000)
j. 22/11 : **Léon SPILLIAERT**

GALLERY LAURENTIN – T.540.87.11
43 rue Ernest Allard (1000)
j. 15/11 : **Pol BURY**

FRED LANZENBERG – T.647.30.15
9 av. des Klauwaerts (1050)
06/11-27/12 : **Stephane Erouane DUMAS**

GALERIE LAZAREW – T.475.498.292
112 Avenue Louis Lepoutre (1050)
j. 22/11 : **Isabel ESPINOZA**, 'Tourbillons'

MACADAM GALLERY – T.502.53.61
58 Place du Jeu de Balle (1000)
j. 14/12 : **Johan VAN MULLEM**, 'Metamorphoses',
peinture, dessin, sculpture

MAZEL GALERIE – T.850.29.28
22 rue Capitaine Crespel (1050)
j. 22/11 : **Benjamin SPARK** – 'Carne y hueso',
VERMIBUS

GALERIE MC2 – T.540.29.11
22, rue Ernest Allard (1000)
j. 22/11 : **Paul DELVAUX**, en noir et blanc'

GALERIE GRETA MEERT – T.219.14.22
13, rue du Canal
T/m 08/11 : **Louise LAWLER**, 'No drones'

MH GALLERY – T.611.20.34
11 rue Léon Lepage (1050)
j. 22/11 : **Mai TABAKIAN**, 'Cyclo'

NO CONCEPT
Chee de Waterloo (1180)
j. 11/10 : **Didier de RADIGUES**, artiste photographe

OFFICE BAROQUE GALLERY – T.0484.59.92.28
Place du Nouveau Marché aux Grains 23 (1000)
j. 15/11 : **Thomas GLISSSEN**

GALERIE PARIS-BEIJING – T.00.33.1.42.74.32.36
66 rue de l'Hôtel des Monnaies (1060)
j. 01/11 : Beijing Silvermine : **Thomas SAUVIN / Melinda GIBSON / Lei LEI & Father&Sons : Wang BING**

LA GALERIE PARTICULIERE
Place du Châtelain 14 (1000)
j. 01/11 : 'Real Maravilloso'

PASCAL POLAR – T.537.81.36
108, chée de Charleroi (1060)
j. 29/11 : 'Imaginations', artistes de la galerie

ROBERTO POLO GALLERY – T.502.56.50
8-10 rue Lebeau (1000)
j. 16/11 : **Karin HANSEN**, 'A room of one's own'

QUADRI – T.640.95.63
105, av. Reine Marie-Henriette (1190)
j. 21/11 : **Mig QUINET**. L'atelier à Auderghem

ALMINE RECH – T.648.56.84
20 rue de l'Abbaye (1050)
j. 12/11 : **Ayan FARAH**, 'Notes on Running Water' –
Piero GOLIA, 'The Comedy of Craft (intermission)'

CHARLES RIVA COLLECTION – T.503.04.98
21 rue de la Concorde (1050)
j. 28/02/2015 : **MAPPLETHORPE**, Photographs &

Polaroids

CENTRE ROPS – T.219.66.79
9 rue Brialmont (1210)
05-30/11 : **Andre DAEL**, dessins – **Cécile BRUYNOGHE**, pastels

SALON D'ART – T.537.65.40
81, rue Hôtel des Monnaies (1060)
j. 20/12 : 'l'empreinte vive', **MEURANT**, peintures

SORRY WE'RE CLOSED – T.538.08.18
65A, rue de la Régence (1000) – project space
j. 13/11 : **Yann GERSTBERGER**

SYNTHESE – T.514.40.55
24, rue Ernest Allard (1000)
15/11-17/01/2015 : **Madlen HERRSTRÖM**

GALERIE MICHELINE SZWACER – T.540.28.57
Rue de la Régence 67 (1000)
j. 08/11 : **Daniel DEWAR & Grégory GICQUEL**

ESTHER VERHAEGHE ART CONCEPTS –
T.0476.28.37.35
51 rue Mignot Delstanche (1050)
19/11-18/12 : **Laurette ATRUX-TALLAU** – **Héléne de GOTTAL**

CROISEREGARD - GALERIE VERHAEREN - T.673.87.17
7, rue Grates (1170)
05/11-07/12 : **Jean-Paul EMONDS-ALT**

6460 CHIMAY (060)
CHATEAU DE CHIMAY – T.21.45.31
14 rue du Château
j. 15/11 : **Koen VANMECHELEN**

6010 COUILLET (071)
GALERIE JACQUES CERAMI – T.36.00.65
346, route de Philippeville
j. 15/11 : **Michael MATTHYS**, 'Déjà Mort'

3290 DIEST (013)
GALERIE LUCANU – T.0477/81.14.20
Felix Moonsstraat 13
23/11-10/01/2015 : **Luk VAN SOOM & Bram KINSBERGEN**

4400 FLEMALLE (04)
LA CHÂTAIGNERAIE – T.275.33.30
Chaussée de Ramouil 19
j. 14/12 : 'Anonymage 001'

6280 FLORENVILLE (061)
ERASMUS'S – UTOPIA CONTRAST GALERIE –
0498.75.43.37
Place Albert Ier
j. 11/01/2015 : 'Confrontation', **Siegfried VAN MALDEREN / Albert RATY**

9000 GENT (09)
S & H DE BUCK – T.225.10.81
Zuidstationstraat, 25-27
T/m 01/11 : **Sven VERHAEGHE**, 'Forecast Horizons'

GALERIE TATJANA PIETERS – T.0486/84.43.92
Nieuwevaart 124/001
T/m 09/11 : 'Paper Works'

4280 HANNUT (019)
GALERIE D'ART DU CHATEAU MOTTIN - T.51.90.63
23, route de Landen
j. 09/11 : **Jemmy LAMAR**

3500 HASSELT (011)
CULTUURCENTRUM HASSELT - T.22.99.31
Kunstlaan, 5
T/m 09/11 : **Karl Manfred RENNERTZ**, sculptures –
Lara GASPAROTTO, fotografie – **Horst LINN**,
objets et tekeningen

EASTMEN GALLERY – T.0477.66.46.73
Zuivelmarkt 50
T/m 16/11 : **Pablo GENOVES**, 'time has passed'

3550 HEUSDEN-ZOLDER (011)
DE MULPAAL – T.43.52.02
Brugstraat, 45A
T/m 09/11 : '(ge)tiden(loos) II'

5100 JAMBES (081)
DETOUR - T.24.64.43
160, avenue Jean Materne (5100)
j. 22/11 : **Aida KAZARIAN**, 'Espaces habités'

KEMZEKE (03)
VERBEKE FOUNDATION – T.789.22.07
Westakker
T/m 04/2014 : 'Park + Ride'

9690 KLUISBERGEN (055)
GALERIE BEUKENHOF - T.38.83.87
Ronde van Vlaanderenstraat, 9
T/m 30/11 : 'Reflections' from A to Z

8300 KNOCKE (050)
GARO ART GALLERY - T.62.33.05
8, Antoine Bréartsstraat
Permanent : **GARO**, Magisch realisme

MARUANI & MERCIER – T.0473/97.72.36
Kustlaan, 124-126
j. nov. **Lyle ASHTON HARRIS**

GALERIE RONNY VAN DE VELDE – T.050/60.13.50
Zeedijk 759
T/m 02/11 : 'Untitled-Color'

GALERIE ZWART HUIS – T.61.35.65
Zeedijk 635
T/m 23/11 : **Richard SIMOENS**

8500 KORTRIJK (056)
GALERIE CELLAAR
Hoveniersstraat, 13
T/m 21/11 : **Martha SCHEEREN**, schilderijen en **Tim BAUTE**, meubelontwerp

8921 LEEUWARDEN (058)
ARTEMISIA IN KUNSTZAKEN
Eewal 98
T/m 15/11 : **Jacob C. TAEKEMA**

7100 LA LOUVIERE (064)
CENTRE DAILY – BUL & CO – T.22.46.99
Rue de la Loi, 14
j. 23/11 : 'L'Embellie', **GALAND & COMBLAIN**

9340 LEDE (053)
'T HOF TE PUTTENS - T.80.51.30
Wichelsestraat, 20-22
T/m 02/11 : **Rafaël GORSEN**, schilderijen en
beelden
08/11-14/12 : **DISTEL**, 'de vrouw in de kunst'

1750 LENNIK (02)
KASTEEL VAN GAASBEEK - T.531.01.30
Kasteelstraat, 40
T/m 09/11 : 'Once upon a Castle...'

3000 LEUVEN (016)
EXPOZAAL STUK – T.30.03.20
Naamsestraat, 96
T/m 16/11 : 'Atchillitallah', **Eric van HOVE**

THE WHITE HOUSE GALLERY
Groot Park 2 (Lovenjoel)
T/m 09/11 : **Bart DE ZUTTER**, 'Land van Nooit –
Gezien'

4000 LIEGE (04)
CC LES CHIROUX - T.223.19.60
8, Place des Carmes
j. 17/01/2015 : **Anne HERBAUTS**, 'Faire chaise de
tout bois'

MONOS ART GALLERY – T.224.16.00
Rue Henri Blès, 39
j. 02/11 : **Michael KRAVAGNA** – **Armin GÖRHINGER**

2800 MECHELEN (015)
CULTUURCENTRUM MECHELEN - T.20.16.32
Minderbroedersgang, 5
T/m 21/12 : **Carla AROCHA** – **Stéphane SCHRAENEN**

JUWELENGALERIJ HELGA KORDT – T.26.13.73
Dijle, 10
Permanent tentoonstelling : **Helga KORDTS**

7000 MONS (065)
ANCIENS ABATTOIRS (GRANDE HALLE) - T.40.53.03
Place de la Grande Pêcherie
j. 28/12 : Triennale européenne du bijou
contemporain 2014 – **Frank STEYAERT**, 'collection-
passion'

5000 NAMUR (081)
MAISON DE LA CULTURE – T.22.90.14
Avenue Golenvaux, 14
j. 28/12 : 'Signes de Croix'

LA PETITE GALERIE – T.0475/94.41.32
13 rue Gaillot (5000)
Expo permanente : sculptures de **F. CLOSE** – **J. GODZD** – **H. JAKUBOWSKA**

9968 OOSTEEKLO (09)
GALERIE WILLIAM WAUTERS - T.373.70.06
Antwerpse Heirweg, 5
T/m 28/12 : **VERDEGEM - VLERICK**

8553 OTEGEM (056)
DEWEER GALLERY - T.64.48.93
Tiegemstraat, 6a
05/11-14/12/2014 : **Michaël AERTS**, 'It was like so,
but wasn't'

8460 OUDENBURG (059)

FOUNDATION DE 11 LUNEN – T.059/27.07.57
Groenedijkstraat 1
T/m 24/01/2015 : 'Liberated Subjects : pioneers'

8800 ROESELARE (051)
KUNST GALERIJ NEGENPUNTNEGEN – T.21.20.12
Sint-Amandsstraat, 47
T/m 06/12 : **Hamada TORU**

4630 SOUMAGNE (04)
GALERIE DE WEGIMONT – T.377.99.03
Domaine provincial de Wégimont
76 Chaussée de Wégimont
j. 09/11 : 'Le fil de soi'

4900 SPA (087)
GALERIE AZUR - T.77.11.88
48, avenue reine Astrid
j. 09/11 : **Philippe GELUCK**, 'Le Chat'

4970 STAVELOT (080)
LE TRIANGLE BLEU - T.86.42.94
Cour de l'Abbaye, 5
j. 28/12 : **Kris FIERENS** – **Tinka PITTOORS**

6530 THUIN (071)
GALERIE EPHEMERE
Ferme du Pont de Bois
5 rue Diale Colas
j. 20/01/2015 : 'Little Big Web'

9140 TIELRODE (03)
GALERIE SOFIE LACHAERT - T.711.19.63
St Jozefstraat, 30
T/m 16/11 : **Anna HEINDL**, jewelry – **Anne-Marie LAUREYS**, ceramic works

2300 TURNHOUT (014)
CULTUREEL CENTRUM DE WARANDE - T.41.94.94
Warandestraat, 42
T/m 16/11 : Prijs beeldende kunst van de Provincie
Antwerpen

8630 VEURNE (058)
EMERGENT – T.31.15.19
Grote Markt 26
T/m 04/01/2015 : **Marcel BERLANGER**, 'ZWMN' –
Emmanuel QUERTAIN – **Sebastien CAPOUET & Kristien DAEM**

1410 WATERLOO (02)
ATELIER 457 – T.351.16.76
457 Chaussée de Bruxelles
j. 02/11 : 'Les explorations génériques' de **Marc VAN KRINKELVELDT**, peintures, sculptures,
dessins

8790 WAREGEM (056)
BE-PART – T.62.94.10
Westerlaan, 17
T/m 30/11 : **Sarah WESTPHAL**

9473 WELLE (053)
GALERIE EL – T.66.43.82
Drieselken, 38
T/m 15/11 : **A. VAN CAMPENHOUT** – **Carina DIEPENS**, 'zwart en broos'

8380 ZEEBRUGGE (050)
MG ART – T.62.24.83
Rederskaai, 16
T/m 17/11 : **Gilbert DECOCK** – **Léon WUIDAR**,
'abstraction'

koninklijke belgisch - luxemburgse kamer van veilingzalen

VEILINGMEESTERS-TAXATEURS, MAKELAARS EN DESKUNDIGEN

V.Z.W. OPPERICHT IN 1936

Louizalaan 500 - 1000 Brussel - Tel. 0475-62 71 85 - Fax 02-741 60 70 - www.auctions-in-belgium.be - info@auctions-in-belgium.be

Uittreksel LEDENlijst (Volledige lijst gratis verkrijgbaar op secretariaat hierboven)

• ANTWERPEN 2000

AMBERES b.v.b.a (Dir. Rik Dupain - Olivier Geurts - Marc Royer)
Terminckstraat 6-8-10 - T.03/226.99.69 - F.03/227.03.89
www.amberes.be. Gecatalogeerde kunstveilingen,
schattingen voor nalatenschappen en verzekering.
Geïllustreerde catalogus. Wekelijkse burgerveilingen

• BERNAERTS Kunstveilingen (Dir. Ch. & P. Bernaerts)

Verlatstraat 16-22 - Museumstraat 25
T.03/248.19.21 - F.03/248.15.93 - www.bernaerts.be
info@bernaerts.be - Kunstveilingen Live + Webcast
Oude, Romantische en Moderne Meesters.
Antiek, Toegepaste kunsten, Design, Werk op papier.
Expertises voor verdeling en verzekering.

• CAMPO & CAMPO (Dir. Guy Campo)

Grote Steenweg 19-21 - 2600 Berchem
T.03/218.47.77 - F.03/218.53.63 - guy@campocampo.be
www.campocampo.be - 5 Gecatalogeerde kunst- en antiekveilingen -
schilderijen - grafiek - beeldhouwkunst- meubelen - porselein
zilverwerk - tapijten - wijnen e.a.

• CAMPO VLAAMSE KAAI (Dir. Stefan Campo)

Vlaamse Kaai 30-31 - T.03/238.42.02 - F.03/216.01.32
info@campo.be - www.campo.be. 5 Gecatalogeerde Kunst- en
Antiekveilingen/Tentoonstellingen. Schilderijen - beeldhouwkunst gra-
fiek - wijn - meubels - porselein - zilverwerk - Oosterse tapijten

• DVC (Dir. D. Van Cappel)

Ellermanstraat 36 - 2060 Antwerpen - T.03/232.36.64 F.03/234.22.14
Gecatalogiseerde kunst- en antiekveilingen schattingen en experi-
ses van nalatenschappen en verzekeringen
e-mail: dvc@dvc.be - www.dvc.be

• JORDAENS N.V.

Drabstraat 74 - 2640 Mortsel - T.03/449.44.30
e-mail: rik.martens@skynet.be - www.jordaens.be
Openbare verkopen van kunst, antiek, juwelen, wijn, collecties en
inboedels. Taxatie voor verdeling en verzekering

• VEILING SYLVIE'S Wine Auctions (dir. Joris Scott)

Italiëlei 21 (2000)
T. 03/776.90.77 - F. 03/777.96.55
GSM: 0495/10.24.24
www.sylvies.be - info@veilingssylvies.be
Wine Auctions

• DE BLAUWE SPECHT (Dir. Lieven Audenaert)

Parklaan 90-B (hoek August de Boeckstraat) 9100 Sint-Niklaas
T.0032(0)3-296.07.91 - GSM 0032(0)486-28.62.58
www.deblauwespecht.be infodeblauwespecht.be
Gespecialiseerd veilinghuis voor kunst en design uit de 20e eeuw.

• BRUGGE 8000

Veilinghuis CARLO BONTE NV
(Dir. C. Bonte) - K. Mercierstraat 20
T.050/33.23.55 - F.050/34.10.20
E-mail: info@carlobonte.be - www.carlobonte.be
Kunst-, antiek- en designveilingen

• BRUSSEL 1000

Lempertz Brussel (dir. Christine de Schaetzen)

Grote Hertstraat 6, 1000 Brussel / Rue du Grand cerf 6,
1000 Bruxelles - T. 02 514 05 86
F. 02 511 48 24 - brussel@lempertz.com

• Salle de Ventes du BEGUINAGE s.p.r.l.

(Olivier Bolens - David Libotte) - Rue Haute 161 (1000)
T.02/218.17.42 - 0475/87.06.77 - F.02/218.86.50
www.salleventesdubeginage.be - s.v.b@hotmail.be
Vente chaque mardi à 9h30 et 13h30.
Exposition le samedi de 9h à 16h et le dimanche de 10h à 16h

• Hôtel de Ventes HORTA (Dir. Dominique de Villegas)

70/74 Avenue de Roodebeek (1030)
T.02/741.60.60 F.02/741.60.70 - www.horta.be - info@horta.be
'Ventes mensuelles cataloguées d'antiquités, oeuvres
d'art, bijoux et vins'

• Brussels Art Auctions

(Dir. Ph Serck (T.0475/704.216) & Is. Maenaut (T.02/511.53.24)
& E. Lapipe (T.0475/414.492)
Rue Ernest Allardstraat 7-9 / Sablon - Zavel (1000).
F. 02/503.62.10
www.ba-auctions.com - info@ba-auctions.com
Vente d'art et antiquités. Spécialiste en art Belge classique et
moderne

• Galerie MODERNE (Dir. David & Jérôme Devadder)

Rue du Parnasse 3 (1050) - T.02/511.54.15 - F.02/511.99.40
www.galeriemoderne.be - info@galeriemoderne.be
11 Ventes mensuelles cataloguées

• Hotel des Ventes MOSAN (Dir. M. Nagant de Deuxchaisnes)

Avenue Voltaire 83 A (1030)
T.02/732.63.00 - F.02/732.70.16
www.hvm.be - Expertises gratuites sur rendez-vous

• THE ROMANTIC AGONY BOOK AUCTIONS

(Dir. Devroe & Stubbe) - Aquaductstr.40 (1060)
T.02/544.10.55 - F.02/544.10.57
auction@romanticagony.com www.romanticagony.com
Oude & moderne zeldzame boeken-pretent-manuscripten
kaarten-tekeningen / Livres rares & anciens-modernes-gravures-
dessins-manuscrits-cartes

• LOUIZA AUCTION & ASSOCIATES (dir. Claire Rothärmel),

Place Stéphanie 6, ou Rue Capitaine Crespel, 53 - 1050 Bruxelles,
T.02-5036645 - F.02-5036657, info@louizaauktion.com,
www.louizaauktion.com. 6 ventes principales cataloguées par an
de Tableaux & Sculptures des XIXèmes et XXèmes siècles, tant le
domaine de l'Art Moderne que contemporain, ainsi que des ventes
de Design et Photos . Expertises.

• GENT 9000

DVC (Dir. D. Van Cappel)
Burgstraat 20-22 - T.09/224.14.40 - F.09/225.04.14
e-mail: dvc@dvc.be - www.dvc.be
Gecatalogiseerde Kunst- en Antiekveilingen
Schattingen en expertises voor nalatenschappen en verzekeringen

• Galerie en Veilingzaal PICTURA b.v.b.a.

Brusselsesteenweg 656 - 9050 Gentbrugge - T.0475/74.49.25
henk.vervondel@telenet.be

• LOECKX AUCTIONS

(Dir. Peter Loeckx en Cécile La Pipe)
Ingelandgat 4 - T.09/223.37.93 - F.09/233.76.71
www.loeckx.be - info@loeckx.be
International art & antiques auctions. Expertises

• HASSELT 3500

AEKO KUNST- EN ANTIKVEILING, Luikersteenweg 244-D,
3500 Hasselt, T.011-220408, F.011-233103, info@aeko-veiling.be
www.aeko-veiling.be - opgericht in 1999 - zowel oude als moderne
kunst, o.a. schilderijen, zilver, meubelen, keramiek enz.
ook schattingen voor verzekeringen en verdelingen.

• KNOCKE-HEIST 8300

Galerij CNOCK
Smedenstraat 15 - T.050/62.02.33 - F. 050/62.02.83
E-mail: cnock@skynet.be - www.cnock.be

• LIEGE 4000

MICHEL LHOMME Librairie (Dir. Michel Lhomme)
Rue des Carmes 9 - T.04/223.24.63 - F.04/222.24.19
www.michel-lhomme.com - librairie@michel-lhomme.com
Livres anciens et modernes de qualité - Gravures - Tableaux - Curiosités

• Hôtel des Ventes MOSAN (Dir. L. Nagant de Deuxchaisnes)

Rue du Nord belge 9 (4020) - T.04/344.91.70 - F.04/341.39.19
www.hvm.be - Expertises gratuites tous les vendredis
de 9h à 12h30 et de 14h à 18h

• LOKEREN 9160

Galerij DE VUYST (Dir. Guy De Vuyst & Pascale Philips)
Kerkstraat 22-54 - 9160 Lokeren - T.09/348.54.40 - F.09/348.92.18
www.de-vuyst.com - info@de-vuyst.com
Internationale Kunstveilingen en Tentoonstellingen
van 17de eeuw tot hedendaagse kunst.
Schattingen en expertises van nalatenschappen en verzekeringen

• MONS - MAISIERES 7020

MONSANTIC (Dir. Daniel Otten)
Rue Grande 193b, 7020 Maisières (Mons) - T.065/73.94.00
F.065/73.94.09 otten@monsantic.com - www.monsantic.com
Ventes publiques cataloguées Expertises le mercredi, le samedi ou
sur rendez vous - déplacement gratuit à domicile

• NAMUR 5000

Salle de Ventes ROPS (Dir. B. de Sauvage)
Ch. de Waterloo 320 (5002 Namur)
T.081/74.99.88 - F.081/74.99.86 - www.rops.be
Ventes publiques mensuelles d'antiquités et ventes bourgeoises.
Expertises gratuites à domicile sur rendez-vous
ou à la salle tous les jours de 9h à 12h, sauf les lundis et jeudis

• OOSTENDE 8400

RODIN Veilingen (Dir. E. Paelman) - St Franciscusstraat 59
8400 Oostende - T.0475/73.41.83 - Rodin@busmail.net

• VERVIERS 4800

Hôtel des Ventes LEGROS (Dir. Benoît Legros)
Rue Peltzer de Clermont 41 - 4800 Verviers
T. 087/33.01.00 - F.087.30.19.00
www.venteslegros.com - benoit.legros@euronet.be.
Ventes régulières d'antiquités et objets d'art

De Koninklijke Gilde
van Vlaamse Antiquairs
nodigt u uit op

GildEvent '14

Art & Antiques Fair

28 - 29 - 30 / 11 / 2014
1 / 12 / 2014

Info: www.antiekgilde.be

Congrescentrum
Het Elzenveld
Ingang via Leopoldstraat
2000 Antwerpen

Parking Nationale Bank - Parking Arenberg - Parking Oudaen

HIPPODROME MARCQ-EN-BAROEUL

31e SALON DES ANTIQUAIRES ET DES GALERIES D'ART

Présence d'expert
Objets d'art authentiques et certifiés

Entrée
5[€]
GRATUIT - 18 ans

Tous les jours de 10h à 20h
Nocturne jeudi 4 et vendredi 5 jusqu'à 22h
Infos : 06 09 11 15 07

www.marcq-en-baroeul.org

design classic düsseldorf 2014

internationale designklassiker des 20. und 21. jh.
international 20th/21st century design classics

sun nov 30., 2014

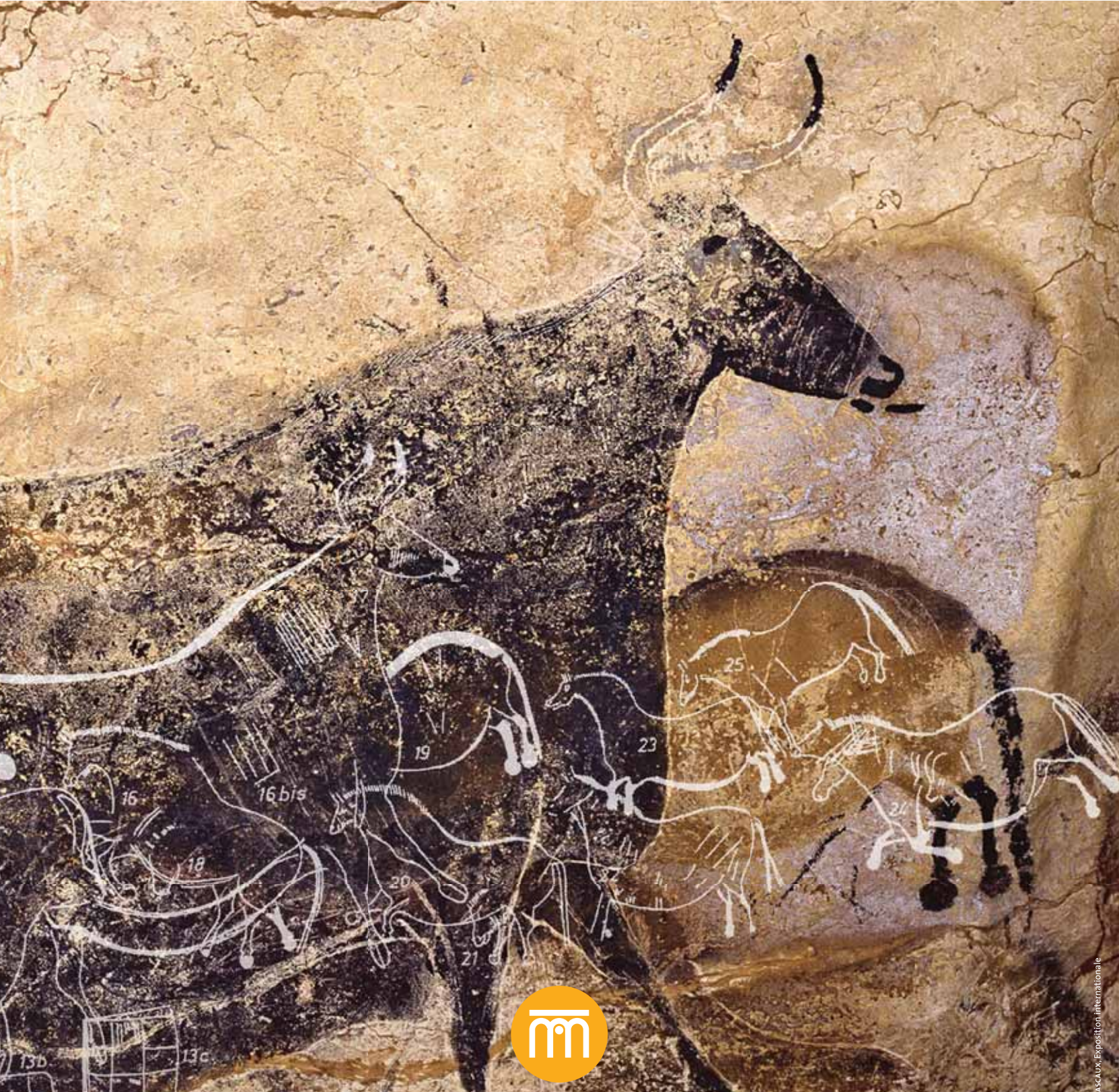
11-18 h

blumengroßmarkt

ulmenstr. 275
d-40468 düsseldorf | germany

www.designclassic.de

JUBELPARK MUSEUM LASCAUX

JUBELPARK BRUSSEL | 14/11/2014 - 15/03/2015 | WWW.KMKG.BE

V. u. : Eric Cuijter, KMKG, Jubelpark 10 - B - 1000 Brussel © LASCAUX, Exposition internationale

